

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

1981. JANUÁR—FEBRUÁR—MÁRCIUS

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

KIZARÓLAG BELSŐ TERJESZTESRE!

Felelős kiadó: Kállay György

81-5233 KmNyV., K.

Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYÁINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE
KERÜLT EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz
valamit is ez évben a gólyák védelméért, máris
felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

.....

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPÍRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

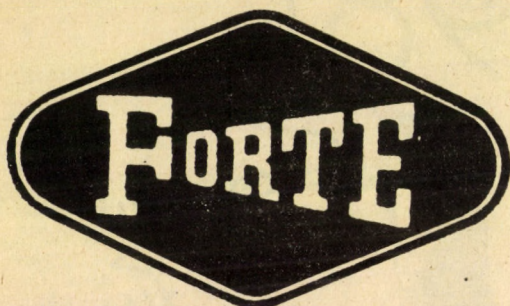

PHOTO FILMS PHOTO AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE-FÉHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!

BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FIARBIGEN FORTE MATERIALIEN!

USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR,

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

MEGMARAD A MADÁRVÁRTA!

A Velencei-tó fejlesztése keretében már évek óta tervbe vették az agárdi Chernel István Madárvárta szanálását, illetve más helyen történő felépítését. Tulajdonképpen nem maga az épület „van útban”, hanem a hozzá tartozó mintegy 2 holdnyi terület — számos védett madár és apróemlős élőhelye — lett volna szükséges állítólag csónakkikötő céljaira.

Mivel a Madárvárta jelenlegi helyénél sem megközelítési, sem szolgáltatási szempontból alkalmasabb terület ma már az egész Velencei-tó mentén nincs és mert a Madárvárta az alapítása óta eltelt 21 év alatt országos és európai nevet vívott ki magának, a meghagyásáért évek óta folyó szívós küzdelem pozitív eredménnyel zárult. Ebben komoly szerepe van a gazdasági helyzetnek is, a takarékoságnak. Már meglévő, jól felszerelt és bevált intézményt lebontani és más helyen költségesen felépíteni akkor, amikor a pénzeszközökre egyéb vonatkozásban sokkal nagyobb szükség van, nem lenne gazdaságos.

Úgy tűnik, hogy az a memorandum is közrejátszott a kedvező döntésben, melyet 1980 szeptember elején eljuttattunk az illetékes szervekhez a Madárvártának és telkének jelenlegi helyén való meghagyása mellett érvelve. Örvendetes és lelkesítő, hogy az illetékesek a Madárvárta ügyét végül is megnyugtatóan rendezték.

A Madárvárta tehát, ahol annyi MME tag is „nevelődött”, tovább szolgálhatja elsősorban a fiatalok madártani és természetvédelmi „alapkiképzésének” ügyét.

Radetzky Jenő

ŐSZI VONULÁSI ADATOK A HORTOBÁGYRÓL

1980. szeptember — október

Fekete gólya (*Ciconia nigra*). Főleg szeptember hónapban volt. 16-án a lehalászás alatt álló különböző halastó-cy-ségeken összesen 28 példányt láttam. A száraz szikes puszt-

tákon is sokfelé előfordult (Angyalháza, Pentezúg, Ágota, Kunmadarasi puszta).

Nyári lúd (*Anser anser*). Október elejétől kezdve Hortobágy-Halastó északkeleti részén, a természetvédelmi célokból feltöltött Kis-Kondás tavakon gyülekeznek. Okt. 17-én itteni állománya meghaladta a 3000 példányt. Ugyanekkor a nagy lilikek létszáma 1200 példány körül mozgott, ez utóbbiak a leeresztett Kondás 1—2 medencében tartózkodtak.

Kis lilik (*Anser erythropus*). Szeptember elejétől már mutatkoztak a halastavaknál. Maximális példányszám: szeptember 28-án kb. 300 példány H. Halastó 6-os taván.

Üstökösréce (*Netta rufina*). Október 17-én 2 gácsér megfigyelése H. Halastó 7-es taván.

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*). Augusztus 25-én Angyalháza 1 pd., szept. 8-án Szelencés 1 pd. Szept. 17 — Ágota, 1 pd., szept. 18 — Ecsezúg 1 pd., okt. 9. Kunmadarasi puszta 1 pd.

Békászó sas (*Aquila pomarina*). Szept. 7-én Bodnár Mihály a Csécsi tónál látta. Feltehetően ugyanezt a példányt láttam ismét okt. 3-án a lecsapolt Csécsi/5 tavon. Október 17-én Bodnár Mihállyal újból megfigyeltük Zám és a Csécsi halastó között.

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*). Szept. 7-én a Kunmadarasi pusztán, a Budirka lapos fölött mutatkozott egy példány. Szept. 26-án a Zám pusztai Dögös közelében láttam egyet. (Mindkettő hím.)

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*). Szept. 5-én a Kunmadarasi pusztán 2 pd., 8-án az Ecsezúgban 1 pd., 18-án Borzason 1 pd., 19-én Ágotán 1 pd.

Heringsirály (*Larus fuscus*). Okt. 3-án a Csécsi tó 5-ös medencéjében láttam egy öreg példányt.

Szikipacsirta (*Calandrella brachydactyla*). Aug. 25-én Szelencés északi részén 3 példány, 29-én a nagyiváni Öreg fenék mellett 2 példány, szept. 5-én a kunmadarasi Luca laponyag közelében 6 példányt láttam (késői, vonulási adatok).

Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*). Október 18-án Ágota pusztán, a Hídláb erdő szélén 1 példányt láttam.

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*). Az elsőket október 18-án, Ágota pusztán észleltem.

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*). Igen korán, szeptember 17-én érkeztek az első példányok. Legtöbbet a Kunmadarasi puszta szikesein, a szikerek *Pholiurus pannonicus* növényzetében lehet látni. Állománya ezen a pusztán egy-egy megfigyelés során 180—200 példány körül volt október közepétől. Ugyanekkor már Zámon és Borzason is csapatostól mutatkozott. Más pusztákon azonban csak szórványosan és véletlenszerűen figyeltem meg.

Dr. Kovács Gábor

FÉSZKELESI ADATOK A KÖZÉP-TISZAI TÁJVÉDELMI KÖRZETBŐL 1980-BAN

Az idei hosszan tartó árvíz igen megnehezítette a megfigyeléseket, így számszerű adatokat nehéz adni. Összességében azonban megállapítható, hogy a szigorúan védett területeken lévő gémtelpek létszáma tetemesen megnőtt. Még szembeötlőbb volt a Pélyi Madárrezervátumban a kárókatónák megszapordása. Sajnos a költési időben mindössze egyszer sikerült megközelíteni a Madárerdőt. Ez az egy alkalom, július 18-án, csupán arra volt elegendő, hogy hozzávetőlegesen megállapíthassam a kárókatónák létszámát. Becslésem szerint a Madárerdő melletti rét fáin és a kiöntésen mintegy 100—130 példány tartózkodott. Többségüket a már kirepült fiatalok alkották. A meglepetés az árvíz levonulása után öt—hat nappal, szeptember 4-én ért, amikor a már említett rétbeli fákon hat helyen összesen 38, zömmel leveles ágakból rakott fészket számoltam meg. A jelek arra utaltak, hogy a kárókatónák valami oknál fogva, sarjűfészkelésre egy új telepet alkottak. A Madárerdőt átvizsgálva, szintén meglepetten tapasztaltam, hogy öt fészekben még mindig anyányi fiókák vannak, de ennél sokkal több helyről lehet hallani az élelmet kolduló fiókák hangját. Lakottnak látszó fészket azonban nem sikerült felfedeznem. Hosszas keresgélés után a magyarázatot végül is egy néhány nappal korábban, de feltétlen az árvíz levonulása után kiesett

és elpusztult arasnyi fióka adta. Mivel az idén a Madárerdőben a legkisebb zavaró tényező sem volt, nem valószínű ott egy olyan fészekpusztulás, amely ekkora sarjúköltést eredményezett volna. Valószínűbbnek tartom, hogy másutt, számomra ismeretlen helyen, zavarhatta meg valami a kárókatónák költését, s azok települtek át a nyár derekán a rezervátumba. Ezt a feltételezést látsszik alátámasztani az a tény, hogy ezek a madarak a zsúfolt Madárerdőben helyet már nem találva, az erdőn kívüli rét fáin ütöttek tanyát. Az Óballai Természetvédelmi Területre az alacsonyabb vízállást kihasználva június 22-én sikerült bejutnom. A rendelkezésre álló rövid idő csupán 25 pár kis kócsag fészkelésének megállapítására volt elegendő. Becslésem szerint mellettük még legalább 30 pár szürke gém és százon felüli bakcsó pár költött.

Sikernek könyvelhető el az is, hogy a tájvédelmi körzet felső szakaszán sikerült az idén megtalálni a már legalább három éve keresett barna kánya fészket is, melyben június második felében már két teljesen kitóllasodott fióka volt.

Azzal a kéréssel fordulok a tagtársakhoz, hogy szíveskedjenek közölni, tudnak-e megszűnt kárókatona-telepről.

Lőrincz István

MADÁRTANI ADATOK ZALA MEGYÉBŐL 1980-BAN

Vörös gém (*Ardea purpurea*): Pötréte, tőzeges tavak, 07. 12.:
4 pár költött.

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*): Pölöske, tőzeges tavak, 07. 13.:
15 pár költött.

Üstökösréce (*Netta rufina*): Miklósfai halastó, 05. 11.: 1 pár.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): Pötréte, tőzeges tavak, 05. 18.:
3 pár + 4 hím; 07. 01. 2 hím.

Halászsas (*Pandion haliaetus*): Miklósfai halastavak, 09. 04.:
1 pd.

Sárszalonka (*Gallinago gallinago*): Pölöske, sásos vizes rét,
05. 30.: 1 nászrepülő hím.

- Apró partfutó (*Calidris minuta*): Miklósfai halastavak, 08. 16.:
1 pd.
- Törpe partfutó (*Calidris temmincki*): Miklósfai halastavak, 08.
16.: 24 pd.
- Kis sirály (*Larus minutus*): Miklósfai halastavak, 05. 11.:
2 imm. Pötréte, tőzezes tavak, 05. 18.: 1 ad.
- Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucoptera*): Miklósfai halasta-
vak, 05. 11.: 4 pd.
- Szurke küllő (*Picus canus*): Csöde, 05. 21.: 1 pár.
- Fekete harkály (*Dryocopus martius*): Tormafölde, 05. 30.: 3 pd.
- Léprigó (*Turdus viscivorus*): Tormafölde, 05. 30.: 1 pd.
- Rozsdás csaláncsúcs (*Saxicola rubetra*): Miklósfai, 07. 06.: 1 pár;
Zalaszentmihály, 07. 01.: 1 pár (fészükük 2 tojással és 2 fió-
kával).
- Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): Miklósfai halastavak kör-
nyéke, 06. 07.: 1 pd., 07. 06.: 8 pd.
- Kis légykapó (*Muscicapa parva*): Tormafölde, öreg bükkösben,
05. 30.: 2 hím (egyik énekelt) + 1 pd.
- Kucsmás billegető (*Motacilla flava* Feldegg): Miklósfai, 05. 11.:
1 pd.

Barbácsy Zoltán

FAUNISZTIKAI ADATOK SZOMBATHELY KÖRNYÉKÉRŐL 1980.

- Vörös kánya (*Milvus milvus*): Szombathely-Zanat, 1 pd. 1980.
X. 19., 3 B. buteo közelében (Varga L., Kelemen T.)
- Fürj (*Coturnix coturnix*): Szombathely-Zanat, 2 pd. szól 1980.
VIII. 9. (Varga L.)
- Nagy póling (*Numenius arquata*): Kámoni arborétum, 1 pd. át-
repült. (1980. VIII. 10. Varga L.)

- Erdei cankó (*Tringa ochropus*): Szombathely-Zanat, 1 pd. kis tavon 1980. X. 19. (Varga L., Kelemen T.)
- Billegető cankó (*Actitis hypoleucos*): Szombathely-Zanat, 3 pd. kis tavon 1980. VII. 12. (Varga L., Kelemen T.)
- Jégmadár (*Alcedo atthis*): Kámoni arborétum, 1 pd. 1980. IX. 14. (Varga L.)
- Szalakóta (*Coracias garrulus*): Szombathely-Zanat, 3 pd. 1980. VIII. 16. (Varga L., Király R.) és IX. 13. 1 pd. (Varga L.)
- Fekete harkály (*Dryocopus martius*): Torony, 1 pd. 1980. VII. 6. (Varga L.), Gencsi-erdő, 1 pd. IX. 21., 1 pár költött ezen a területen (Varga L., Kelemen T.)
- Kis fakopáncs (*Dendrocopus minor*): Kámoni arborétum, 1 tojó pd. 1980. VIII. 10. (Varga L.), Gencsi-erdő 1 hím pd. IX. 21. (Varga L., Kelemen T.)
- Bübos cinege (*Parus cristatus*): Kámoni arborétum, 1 pd. 1980. VII. 23. (Varga L., Kelemen T.), és 2 pd. 1980. IX. 14., 2 R. regulus társaságában. (Varga L.)
- Rozsdás csaláncsúcs (*Saxicola rubetra*): Szombathely—Herény, 1 hím pd. 1980. IX. 21. (Varga L., Kelemen T.)
- Geze (*Hippolais icterina*): Szombathely-Zanat, 1 pd. 1980. VIII. 9. (Varga L.)
- Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*): Kámoni arborétum, 1 pár költött a Gyöngyös-patak mentén fekvő volt vízimalom oldalában (Varga L., Király R.)
- Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*): Szombathely-Zanat, 1 pd. 1980. X. 19. (Varga L., Kelemen T.)
- Kis őrgébics (*Lanius minor*): Szombathely-Zanat, 1—1 pd. 1980. VIII. 9. és VIII. 16. (Varga L.)

Varga László

ADATOK A FELSŐ-TISZA ÉS A BODROGKÖZ MADÁRVILÁGÁHOZ

1980. VIII. 19—22. között jártunk a fent említett vidékeken. Útirányunk Gelej—Mezőcsát—Tiszacsege, illetve Tokaj—Bodrogkeresztúr—Zalkod volt. A Bodrogközben a Tisza-árvíz miatt igen magas volt a vízállás, ami főleg a gémféléknek kedvezett, egyébként pedig messzemenő háborítatlanságot biztosított a területnek. A túra alatt észlelt fajok:

Búbos vöcsök 1; kisvöcsök 3; törpegém 2; bölömbika 2; üstökögém 4; bakcsó 13; nagy kócsag 6; kis kócsag 5; szürke gém 105; vörösgém 38; kanalalgém 15; fehér gólya 177; fekete gólya 58; tőkésréce 262; bőjtí réce 38; barna kánya 2; egerészölyv 8; barna rétihéja 11; hamvas rétihéja 1; halászsas 1; vörösvércse 4; kékvércse 35; kabasólyom 2; fürj 11; szárcsa 63; vízityúk 7; guvat 6; szürke cankó 5; réti cankó 3; erdei cankó 7; billegető cankó 3; póling 8; sárszalonka 9; dankasirály 285; ezüstsirály 1; küszvágó csér 3; gerle 6; örvösgalamb 19; kékgalamb 8; jégmadár 6; sarlósfecske 6; zöldküllő 1; nagy fakopács 3; búbos pacsirta 7; mezei pacsirta 29; füstifecske 135; molnárfecske 100; barázdabillegető 6; sárga billegető 29; erdei pityer 4; töviszuró gébics 10; kis őrgébics 1; foltos nádiposzáta 6; cserregő nádiposzáta 1; barátposzáta 1; csilpcsalp-füziike 8; szürke légykapó 2; rozsdásacsuk 2; hantmadár 8; házi rozsdafarkú 1; fülemüle 1; széncinege 6; kékcinege 5; barátcinege 1; nádi sármány 10; erdei pinty 3; zöldike 2; tengelic 22; meggyvágó 3; sárgarigó 15; seregély 1300; szarka 16; szajkó 1; csóka 43; vetési varjú 7055; dolmányos varjú 8.

Hraskó Gábor, Magyar Gábor, Waliczky Zoltán

TOKOD-ALTÁRÓ KÖRNYÉKÉNEK NÉHÁNY MADÁRTANI ADATA (1980.)

Környékünk arculatára erősen rányomta bélyegét a bányaművelés és az ipartelepítés. Az elhagyott külszíni bányatelepek, begyepesedett iszapolásgödrök, meddőhányók, ipari szeméttel

feltöltött bányagödörök területén végzett néhány madártani megfigyelésemet közlöm. Az elhagyott szőlők és gyümölcsösök között szép számmal fészkel a citromsármány, a sordély, a kenderike és a töviszúró gébics. Júniusban itt hallottam az erdei pacsirta énekét, de ugyanitt megtalálható a sárgarigó, seregély, énekesrigó, gerle, meggyvágó, mezei- és karvalyposzáta is. A kopár, iglicés területen 30—35 pár mezei pacsirta fészkel. Régebbi adataim alapján megállapítható, hogy számuk egyre nő.

Az iszapológödör épen maradt falában 350—400-as partifecske telep van, ugyanott egy pár gyurgyalag is szívesen költött. Az 1,5—2 km hosszú gödör homokos aljában két alkalommal láttam parlagi pityert. Sikeresen költött itt két pár hantmadár, néhány cigánycsuk társaságában. Az iszapológödör legmélyebb pontján lévő kis tóban egészen október elejéig 3—4 vízityúk tanyázott. A homokos parton pedig egy—két erdei pityert, barázdabillegetőt mindig lehet látni a nyári félévben. A barázdabillegető a szomszédos, hatalmas bányagödör ipari hulladékkal, autórönsökkel betemetett részén fészkelnek, néhány házi rozsdafarkú társaságában.

A meddőhányók részben befüvesedett oldalában és fensík-szetején ugyancsak megtalálható egy-két hantmadár, rozsdás-csuk. Ezek a legjellemzőbb fajok itt a rekultiválatlan, elhagyott bánya területen. Összességében 52 faj jelenlétét állapítottam meg. Véleményem szerint más, hasonló vidékeken is érdemes lenne alaposabban megvizsgálni az elhagyott bányák, ipari területek madárfaunáját.

Márkus Ferenc

KANALASGÉM (*Platalea leucorodia*) FÉSZKELÉSE SARUD KÖRZETÉBEN

Sarudtól délre, a Kiskörei-Víztároló északi részén, 1980. május 25-én — a még fel nem duzzasztott ártéren — sikerült megfigyelnem egy kanalasgémet. Területünkön ekkor láttam először ezt a madarat. 1980. július 8-án sikerült bejutnom a felduzzaszt-

tott ártérre. A víz 1—1,5 m-es, így a madarak viszonylag háborítatlanul élnek a területen. Egy helyen a fákon és a sűrű bozótban 3 kis kócsag és megközelítőleg 10 vörösgém fészket fedeztem fel. A vörösgém fiókák már elhagyták fészkeiket. A sűrűbb részeken valószínűleg szürke gém is fészkel, mivel innen többször láttam felrepülni. Örömmel láttam, hogy 3 kanalasgém fészek is van a területen. Az egyik fészekben 3 fiókát pillantottam meg. Később fejem felett repült el két fiatal példány egy szülővel. Sokszor láttam kárókatonát is átrepülni a területen.

1979-ben a telepen fészkel a bakcsó, a nagy kócsag és az üstöksgém is. Az idén fészkeikkel nem találkoztam, de sok példányt láttam közülük.

Juhász Tamás

SÜVÖLTŐ (Pyrrhula pyrrhula) MESTERSÉGESEN ELŐIDÉZETT KÖLTÉSE ZAGYVARÓNÁN

A süvöltő fészkelése a Medvesben még nincs bizonyítva, ennek ellenére itteni költése biztosra vehető! Ezt igazolja, hogy 1979-ben 5, még kiszínezetlen fiatalot figyeltem meg a Medvesfennsík keleti peremén. 1979 telén gyűrűzés céljaira (hívónak) befogtam egy hímet és egy tojót. A két madarat kalitkában tartottam, majd 1980. V. 7-én azon a helyen, ahol gyűrűzőskor fogtam, szabadon bocsátottam őket. A későbbiek során, csaknem naponta találkoztam velük a víznél (forrásnál), sőt többször visszafogtam mindkettőt. Ekkor már csaknem biztos voltam abban, hogy valamelyik közeli fenyőerdőben költeni is fognak! Ezt látszott alátámasztani, hogy VIII. 9-én egy fiatal, még kiszínezetlen példány akadt a hálóra. Ezt a fiókát a későbbiek során még többször visszafogtam. Feltételezem, hogy az általam elengedett pár fészkel eredményesen a környéken.

Varga Ferenc

ERDEI SZÜRKEBEGY (*Prunella modularis*) FÉSZKELÉSE A ZAGYVA FORRÁSVIDÉKÉN

A Medves és az ezzel szomszédos Solyma hegységek bozótosai-ban az erdei szürkebeggyel 1979-ig csak őszi és tavaszi vonulá-sa alkalmával illetve áttelelése során találkoztam. 1979 tava-szán a fajt több ízben megfigyeltem az egyik közeli akácós fia-talosban. 1980. április 26-án ismét láttam ezen a helyen, majd május 3-án (víznél) hálóba akadt egy előző év szeptember 23-án, általam gyűrűzött példány. Feltételezhetően költött is, mivel az egész völgyet, bozótszerű fiatal akácós sarjerdő borította. Fészkrét 1980. VI. 5-én a Solyma hegység északkeleti oldalát borító gyérített idős bükkösben találtam. Vörösbecy fészkek keresése közben, egy kis patak mentén, az árokba dobált száraz ágcsomó közül egy madarat láttam elrepülni. Az ágcsomó tete-jén mohából épült, vastagfalú fészkekben 6 egyszínű kékeszöld tojást találtam. A fészkére később visszatérő madár igazolta, hogy erdei szürkebeggyel van dolgom. Érdekes, hogy a fészek fölött mindössze két, vékony száraz ág volt! Az ágcsomó alatt egy kis patak folyt, a bükkösben alig volt aljnövényzet. VI. 26-án a fészket erősen megrongálva, törött tojásokkal találtam. Ez utóbbiakban teljesen fejlett, de élettelen fiókák voltak. Feltételezésem szerint az alj pusztulását, egy fészekre esett ág okozta. Ez az első bizonyító fészkealja az erdei szürkebegynek ezen a vidéken.

Varga Ferenc

RÉTI TÜCSÖKMADÁR (*Locustella naevia*) FÉSZKELŐHELY OZORÁNÁL

A Sió völgyében, Ozora és Vámszőlőhegy között terül el egy kb. 15 hektáros rét. Nagy része sással borított, a mélyebb ré-szeken kisebb nád-foltokkal és a levezető-csatornák mentén nyár, fűz és egy-két éger-fával. Május elején a területet még sekély víz borította. Összesen hét helyen hallottam réti tücsök-madarakat énekelni! Leginkább a fűz-bokrokra szóltak, de a

sásból is lehetett hallani a hangjukat. Emellett V. 7-én egy hamvas rétihéja tojót, másnap délután 3—4 nászrepülő sárszalankát is láttam a terület fölött.

Június végére már kiszáradt a rét, s a besűrűsödött növényzetben már nagyon nehéz volt a közlekedés. Három helyen most is hallottam réti tücsökmadarat, nyilvánvaló tehát, hogy nem csak átvonulásról van szó.

Varga Zsolt

KIRÁLYKA (*Regulus regulus*) FÉSZKELÉSE A TENDELICI BENYOVSZKY PARKBAN

1980. június 21-én Pintér Andrással és Csáki Lászlóval a tengelici Benyovszky kastély parkjában faunisztikai megfigyeléseket végeztünk. A kastély kápolnája melletti öreg erdei fenyők koronájában — körülbelül 18—20 méter magasan — királykát vettünk észre. A madár halk finom hangját hallatta és a fenyőtűk között táplálékot keresett. Néhány perces megfigyelés után elvesztettük szem elől. Nem sokkal ezután az előző helytől néhány száz méternyire ismét hallottuk jellegzetes hangját, majd rövid keresés után sikerült is megpillantanunk egy öreg és két fiatal példányt, amint egy erdei fenyő koronájában 15—16 méter magasan táplálékot kerestek, miközben a fiatalok halk hívó hangjukat hallatták. 8—10 perces megfigyelés után a sűrű fenyőlombok között eltűntek a szemünk elől. A megfigyelés időpontja, valamint a kirepült fiókák alapján a királyka költését a parkban biztosra vesszük.

Kalotás Zsolt

BŐVÜL A KIS LILE (*Charadrius dubius*) HAZAI FÉSZKELŐHELYE?

Magyarországon a kis lile zömmel a patak- és folyópartok, zátonyok, valamint kavicsbányák szigetein, homokos, kavicsos

területein fészkel. Európa más tájain nem ritka jelenség, hazánkban azonban csak elvétve észlelhetjük az agyagos-iszapos felszíneken való költését. A Dunántúlon a Velencei-tó és környéke, az Alföldön pedig Kardoskút és Tiszavasvári szerepelnek az irodalomban. Újabb adatként 1980-ban Poroszló mellett, agyagbánya vízfelszínes, iszapszigetes kubikgödrében találtam két fészkelő kis lile párt. Mellettük két pár gulipán (*Recurvirostra avosetta*) is költött.

Dr. Endes Mihály

SARLÓSFECSCKE (*Apus apus*) NAGYKANIZSÁN

1980. VIII. 4-én Nagykanizsa belvárosában, magas épületek körül, molnárfecskék csapatában két sarlósfecskét észleltem. E faj már az Alföldön is megtelepedett, éppen toronyházak molnárfecske fészkeiben (Debrecen, Szolnok). Elképzelhető, hogy itteni jelenlétük is e folyamat részeként tekinthető.

Dr. Endes Mihály

NAGYSZÁMÚ HOLLÓ (*Corvus corax*) ELŐFORDULÁSA A ZEMPLÉNI HEGYEKBE

Több éve figyelem a zempléni hegyek magasabb részeinek madárvilágát. A területen viszonylag sok az összefüggő erdő, ami a hollóknak kitűnő biotóp. 1980. X. 6-án a hétszáz méter magasan levő Sólyom-kő környékét jártam be. A szikla tetejéről hat közeledő fekete pontot pillantottam meg. Egészen közel jöttek és hollóknak bizonyultak. Jellegzetes hangokat is adtak. Mintegy fél óra múlva 20 példányt figyeltem meg, ahogy egészen közel fölöttem elhúztak. Megkerülték a hegyet és újra megpillantottam 10 példányt. Némelyik bukdácsoló röpte a nászrepülésre emlékeztetett.

Egri Kiss Tibor

EZÜSTSIRÁLY (*Larus argentatus*) A DUNAFÖLDVÁRI HALASTAVON

1980. V. 28-án a dunaföldvári halastó mellett 6 példány ivarérettnek látszó, kiszíneződött tollruhás ezüstsirályt figyeltünk meg. A madarak látszólag táplálékot kerestek a tó melletti szántáson. Feltűnő volt, hogy a dankasirályokkal nem vegyültek el, hanem kisebb csoportot alkotva elkülönültek.

Sajnos egyéb irányú elfoglaltságunk miatt hosszás megfigyelésre nem volt módunk, de elgondolkodtató, hogy ilyen késői időpontban, ráadásul egy nagy dankasirály kolónia közvetlen közelében ivarérett ezüstsirályok voltak. Nem lenne nagy meglepetés, ha a közeljövőben e faj hazai fészkeléséről kapnánk hírt.

Kalotás Zsolt — Dr. Streit Béla

AH-TÁBOR BUDAKESZIN

1980. VIII. 13 — IX. 11-ig már negyedszer került megrendezésre a Budakeszi bodzásárokban a gyűrűző és vonuláskutató tábor. Munkájában mintegy 30 fő vett részt. A Tábort továbbra is a Pilisi Parkerdőgazdaság finanszírozza. Az idei költség 8 ezer Ft volt. 20 db 12 méteres hálóval, 600 m² hálófelülettel dolgoztunk. 8 db háló nádas, 2 vegyes, 10 háló pedig bodzás biotópban volt felállítva. Kiegészítésképpen néhány kandlit és fogókalitkát is használtunk. A tábor működése alatt 52 madárfaj 2570 példányát sikerült befogni ill. meggyűrűzni. A leggyakoribb fajok a következők voltak:

<i>Sylvia atricapilla</i>	570 pd.
<i>Sylvia curruca</i>	295 pd.
<i>Hirundo rustica</i>	286 pd.
<i>Sylvia communis</i>	270 pd.
<i>Sylvia borin</i>	191 pd.
<i>Phylloscopus trochilus</i>	120 pd.
<i>Luscinia megarhynchos</i>	26 pd.
<i>Luscinia luscinia</i>	17 pd.
<i>Gallinula chloropus</i>	12 pd.
<i>Rallus aquaticus</i>	10 pd.

Úgy érezzük, hogy akik részt vettek ebben a munkában, egyre jobban átérezték ennek nagyszerűségét és értékét. Ezúton szeretnénk köszönetet mondani minden résztvevőnek aktív és odaadó munkájáért, amellyel eredményessé és kellemessé tette ezt a tábort. Külön köszönet illeti Dandl Józsi bácsit, aki szakmai és főző tudományával segített bennünket.

Az elkövetkező évek remélhetőleg mind jobb képet nyújtanak majd számunkra a hazánkban fészkelő ill. átvonuló poszáta populációkról. Ehhez viszont jó lenne, ha más hasonló gyűrűzőhelyeket is felkutatnánk és ott rendszeres jelöléseket végezhethetnénk.

Ott József — Szentendrey Géza

A HAVASI LILÉK (*Charadrius morinellus*) 1980. ŐSZI VONULÁSA A HORTOBÁGYON

Ez évben jóval kevesebb havasi lile vonult át a Hortobágyon, mint tavaly.

Az első példányok csak szeptember 1-én jelentek meg a Szelencés pusztán, a Pentezugba 18-án, a Kunmadarasi pusztára viszont csak 21-én érkeztek.

A megfigyelt maximális egyedszámok:

Szelencés	32 pd.
Pentezug	3 pd.
Kunmadaras	2 pd.

A szokásosnál alacsonyabb egyedszám egyik oka az lehetett, hogy a Kunmadarasi pusztán, ahol tavaly a legtöbb havasi lile tanyázott és ahol legtovább kitartottak, az idei sok csapadék miatt a Gyúrókút és a Füveshalom környékén nem a kopár, tövig lerágott *Festucetum* és *Puccinellietum*-gyepet lelték a madarak, hanem néhol féllábszárig érő növényzetet, a szikfokokon még csetkákát is.

Megfigyeléseim szerint az említett fajjal együtt vonuló aranylile (*Charadrius apricarius*) állománya a tavalyihoz képest nem csökkent.

Dr. Kovács Gábor

VONULÁSI ADATOK A BUDAPESTI GELLÉRTHEGYRŐL

1980 szeptemberében 7 alkalommal végeztem megfigyeléseket a Gellérthegy területének egy részén, a Gellért Szállótól az Ifjúsági Parkig terjedő szakaszon, felfelé a Dunával ellentétes oldalon lévő utolsó körben futó sétaútig. Mindig a kora délelőtti (8—10 h) időszakban jártam be a területet, valamennyi ott található sétaút érintésével. Az 1—1,5 órás bejárás alatt minden észlelt fajt feljegyeztem, de a táblázaton ezek közül csupán néhány rovarrevő faj adatait mutatom be. A vizsgálat célja az volt, hogy képet kapjak a vonulásról a szeptemberi főidőszakban egy urbanizált környezetben lévő bokrokkal és fákkal sűrűn benőtt, emberek által állandóan látogatott és így meglehetősen zavart hegyoldalon. A megfigyelési napok kiválasztása során elsősorban az időjáráshoz igazodtam, a szélcsendes napok növelik a megfigyelések reális értékét.

	9.11.	9.12.	9.13.	9.18.	9.20.	9.26.	9.29.
<i>Turdus philomelos</i>	—	—	1	—	4—5	3—4	6—7
<i>Turdus merula</i>	10—15	15—20	25—30	30	25—30	40—50	40—50
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	—	1	1	1	—	3	3
<i>Phoenicurus ochruros</i>	1	1	5—6	—	1	4—5	5—6
<i>Erithacus rubecula</i>	1	2	—	1	2	8—10	—
<i>Sylvia atricapilla</i>	3	2	3	8—10	3—4	1	2
<i>Sylvia borin</i>	1	—	—	—	1	—	—
<i>Phylloscopus trochilus</i>	2	1	1	—	—	—	1
<i>Phylloscopus collybita</i>	3—4	3	3	5—6	3—4	8—10	15—20
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	—	—	—	—	—	1	—
<i>Muscicapa striata</i>	6—8	8—10	8—10	7	8	1	1
<i>Muscicapa albicollis</i> , <i>hypoleuca</i> cf.	5—6	3—4	6—7	4	8	—	1
<i>Prunella modularis</i>	—	—	—	—	—	1	—

Miután a hazai énekesmadárfajokkal kapcsolatos faunisztikai, vonulási és vonulás-ökológiai adatok meglehetősen hiányosak, célszerű lenne 1981 őszén szervezett formában, egyidejűleg az

ország számos pontján vizsgálni az urbanizált környezetben lévő bokros-fás biotópok (parkok, kertek, temetők stb.) madárállomány-változásait.

Érdeemes lenne külön is felmérni a szürke légykapó, mint a te-repen feltűnő, emellett biztosan meghatározható faj vonulási ritmusát és vonulás közbeni ökológiai igényeit. A szeptember 13-i gellérthegy felmérés után például még a délelőtt folyamán a Farkasréti temetőt jártam át és a légvonalban nem túlságosan távoli, sokkal nagyobb és látszólag kedvező adottságú területen egyetlen szürke légykapót sem láttam. Ugyanaznap délután Budaörsön a gyümölcsösben 2 példányt figyeltem meg. A szürke légykapóval kapcsolatban a hazai irodalomban különösen kevés adat található, kérem ezért azokat a tagtársakat, akik rendszeres naplót vezetnek, küldjék be a szürke légykapó megfigyeléseiket az 1980. évi augusztus—szeptemberi (október?) időszakból, a tartózkodási hely rövid jellemzésével. Kérem azok jelentkezését is, akik vállalnák, hogy 1981-ben augusztus 15 — október 15 között adott hétvégeken megfigyeléseket végeznének a fenti céllal urbanizált környezetben lévő parkokban, gyümölcsösökben, temetőkben. Kellő számú jelentkező esetén központi tervet készítünk, az időpontokat minden résztvevő számára, időben megküldjük, hogy a megfigyelések egyidejűségét biztosíthassuk.

Schmidt Egon

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): Dinnyés, 1980. 7. 5. 1 pd. (Radetzky J.)

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*): Hortobágy, Csécsi halastó, 1980. 9. 14. 1 pd. (Dr. Kovács G.); Hortobágy-halastó, 1980. 7. 19. 3 pd. (dr. Simay A.)

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*): Sajókápolna, 1980. 9. 1. 120 pd. csapatban repült dél felé (Kakszi K.)

Batla (*Plegadis falcinellus*): Geleji-tó, 1980. 7. 13. 1 pd. (Horváth R.); Csaj-tó, 1980. 9. 7. 2 pd., Szentes—Fertő, 1980. 5. 2. 1 pd., Tiszaalpár 1980. 6. 8. 1 pd. (Dr. Bod P.)

- Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): Csorna, 1980. 11. 5. 2 pd. (Kovács L., Borbély J.)
- Vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*): Kardoskút, 1980. 10. 18. 2 pd. (Farkas I.)
- Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): Csaj-tó, 1980. 3. 9. 1 pd. (Dr. Bod B.); Szabadszállás, Zabszék, 1980. 5. 1. 1 pd (Gyéressy A.)
- Csörgő réce (*Anas crecca*): Rétszilas, 1980. 6. 22. 5 hím (Varga Zs.)
- Kendermagos réce (*Anas strepera*): Dinnyés,, 1980. 10. 18. 10—15 pd. (Schmidt E.)
- Üstökös réce (*Netta rufina*): Csaj-tó, 1980. 10. 19. 1 pd. (Dr. Bod P.)
- Kontyos réce (*Aythya fuligula*): Sumonyi halastavak, 1980. 9. 14. 25 pd. (Zágon A.); Csaj-tó, 1980. 3. 30. 57 pd. (Dr. Bod P.)
- Hegyi réce (*Aythya marila*): Csaj-tó, 1980. 10. 12. 1 pd. (Dr. Bod P.)
- Pehelyréce (*Somateria mollissima*): Keszthely, 1980. 10. 19. 2 juv. pd. (Dr. Keve A.)
- Fuztai ölyv (*Buteo ferox*): Kunmadaras, 1980. 10. 12. 1 pd. (Dr. Kovács G.)
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): Rétszilas, 1980. 9. 14. 1 pd. (Palkó S.); Sumony, 1980. 8. 15. 1 pd. (Molnár I., Dr. Oltai L.); Szeghalom, 1980. 9. 22. 1 pd. (Nagy I. és L.); Gelej, 1980. 9. 14. 1 pd. (Horváth R.); Bácsalmás, 1980. 9. 14. 1 pd. (Dr. Rékási J.); Rajka, Duna, 1980. 9. 1. 1 pd. (Tapasztó I.); Csaj-tó, 1980. 4. 4. 1 pd., 9. 21. 1 pd. (Dr. Bod P.)
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): Sárísáp, 1980. 10. 1. 1 pd. (Lenner J.)
- Kis sólyom (*Falco columbarius*): Kunmadaras, 1980. 10. 12. 1 pd. (Dr. Kovács G.); Bp. Sas-hegy, 1980. 10. 18. 1 pd. (Träger J.)
- Fürj (*Coturnix coturnix*): Acsa, 1980. 7. vége, 3 pd. szől (Dr. Nagy D. I.);
- Haris (*Crex crex*): Acsa, 1980. 6—7 hónapokban többször szőlt (Thuránszky Z.)

- Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*): Csaj-tó 1980. 9. 7. 3 pd.
(Dr. Bod P.)
- Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*): Hortobágy, 1980. 10. 11. 160+
350 pd. (Dr. Kovács G.); Pátkai víztározó, 1980. 11. 2. 1 pd.
(Haraszthy L.); Szabadszállás, Zabszék, 1980. 5. 1. 1 pd.
(Gyéressy A.); Csaj-tó, 1980. 10. 19. 9 pd. (Dr. Bod P.)
- Aranylile (*Charadrius apricarius*): Kunmadaras, 1980. 10. 12.
5 pd. (Dr. Kovács G.)
- Havasi lile (*Charadrius morinellus*): Kardoskút, 1980. 10. 18.
12 pd. (Dr. Sterbetz I.)
- Kis póling (*Numenius phaeopus*): Kunmadarasi puszta, 1980. 9.
13. 1 pd. (Dr. Kovács G.)
- Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): Kistelek, 1980. 4. 17. 2 pd., 7.
20. 2 pd. (Dr. Bod P.)
- Szürke cankó (*Tringa nebularia*): Hortobágyi halastavak, 1980.
9. 14. 20+1+8 pd., Nagyiván, 1980. 9. 13. 8 pd. (Dr. Ko-
vács G.); Szeghalom, 1980. 9. 22. 40 pd. (Nagy I., és L.);
Szeghalom, Darvasi-halastó, 1980. 9. 24. 12 pd. (Nagy I. és
L.); Visegrád, Duna-part, 1980. 8. 15. 2 pd. (Nagy I.)
- Erdei cankó (*Tringa ochropus*): Sumony, 1980. 8. 15. 1 pd., 10.
22. 3 pd. (Molnár I., Dr. Oltai L.); Rétszilas, 1980. 9. 14.
3 pd. (Palkó S.); Irmapusztai halastavak, 1980. 8. 19. 21 pd.,
1980. 9. 14. 2 pd., 9. 21. 5 pd. (Keszler Z.); Bácsalmás,
1980. 9. 14. 1 pd., 10. 12. 22 pd. (Dr. Rékási J.); Gyirmót,
1980. 9. 25. 2 pd., 10. 1. 1 pd., 10. 5. 1 pd. (Nagy L.); Szeg-
halom, 1980. 9. 22. 1 pd. (Nagy I. és L.); Szeghalom, Dar-
vasi halastó, 1980. 9. 24. 2 pd. (Nagy I. és L.); Rácalmás,
1980. 10. 12. 1 pd. (Tompai K.); Tarcal, 1980. 9. 14. 2 pd.
(Mercsak L.); Sumonyi halastavak, 1980. 9. 14. 4 pd.
(Zágon A.); Győr, Rába-part, 1980. 8. 17. 32 pd. (Nagy L.)
- Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): Csaj-tó, 1980. 9. 21. 1 pd.
(Dr. Bod P.)
- Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*): Szentés, 1980. 1. 14.
1 pd., Csongrád, Bokros, 1980. 4. 15. 1 pd. (Dr. Bod P.)
- Fenyérfutó (*Crocethia alba*): Csaj-tó, 1980. 9. 14. 1 pd.
(Dr. Bod P.)

- Sarlós partfutó (*Calidris testacea*): Hortobágy-halastó, 1980. 9. 19. 2 pd., 10. 20. 1 pd. (Pathó Gy.)
- Ékfarkú halfarkas (*Stercorarius paraciticus*): Ohati-halastavak, 1980. 7. 14. 1 pd. (Dr. Simay A.)
- Kis sirály (*Larus minutus*): Hortobágy, Akadémia h.-tó, 1980. 10. 11. 1 pd. (Dr. Kovács G.); Győr, Holt-Marcal, 1980. 8. 27. 1 pd., 9. 1. 1 pd., 9. 3. 1 pd. (Nagy L.); Csaj-tó, 1980. 5. 3. 28 pd. (Dr. Bod P.)
- Lócsér (*Hydroprogne caspia*): Csaj-tó, 1980. 3. 30. 1 pd., 4. 4. 7 pd., 4. 13. 12 pd. (Dr. Bod P.)
- Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopus leucotos*): Hámori-tó, 1980. 6. 24. 2 pd. (Horváth R.)
- Füstifecske (*Hirundo rustica*): Pátka, 1980. 10. 19. 11 pd. (Haraszthy L.); Budakeszi, 1980. 10. 6. 2 pd., 10. 13. 1 pd., 10. 18. 1 pd. (Schmidt E.)
- Partifecske (*Riparia riparia*): Bácsalmás, 8. 14. 1 albino pd. (Dr. Rékási J.)
- Dolmányos varjú (*Corvus cornix*): Békéscsaba, 1980. 10. 12. 1 albino pd. (Marik P.)
- Szólórigó (*Turdus iliacus*): Keszthely, 1980. 10. 14. 15 pd. (Husztai I.); Csongrád, 1980. 1. 13. 1 pd. (Dr. Bod P.); Budakeszi, 1980. 10. 28. kb. 50 pd., 11. 1. 29 pd. (Schmidt E.)
- Örvös rigó (*Turdus torquatus*): Derekegyház, 1980. 4. 2. 1 pd. (Dr. Bod P.)
- Kövirigó (*Monticola saxatilis*): Bélkő, 1980. 7. 5. 1 pd. (Horváth R.)
- Barátka (*Sylvia atricapilla*): Budakeszi, 1980. 10. 25. 1 him (Schmidt E.)
- Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): Budakeszi, 1980. 10. 25. 5—6 pd. (Schmidt E.)
- Szürke légykapó (*Muscicapa striata*): Székesfehérvári Sós-tó, 1980. 9. 14. 13. pd. (Halmosi J.); Győr, Rába-part, 1980. 9. 3. 6—7 pd. (Nagy L.)

Kormos légykapó (*Muscicapa hypoleuca*): Győr, Rába-part, 1980. 9. 3. 3—4 pd. (Nagy L.)

Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*): Ürbő-pusztá, 1980. 10. 26. 1 pd. (Nagy I., Taba A.); Császárszállás, 1980. 8. 9. 1 pd. (Szép T., Fekete Z.); Gyirmót, 1980. 4. 16. 5 pd., 4. 29. 2 pd., 10. 1. 1+2 pd. (Nagy L.); Sajókápolnai erdő, 1980. 9. 25. 1 pd. (Kakszi K.); Tokod, 1980. 7. 26. 1 pd. (Lenner J., Mócár B., Kántor J.)

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): Sárisáp, 1980. 9. 2. 2 pd. (Lenner J.)

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): Bélkő, 1980. 7. 5. 1 pár 5 fiókával (Horváth R.)

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): Kunmadaras, 1980. 10. 12. 16 pd. (Dr. Kovács G.)

FAUNISZTIKAI ADATOK

(A Faunisztikai Szakosztály adattárából 1.)

A Madártani Tájékoztató előző számában közölt névjegyzékben megjelöltük azokat a fajokat, melyeknek valamennyi megfigyelési adatát közöljük. Ezzel egyidőben feldolgoztuk a Faunisztikai Szakosztály adattárát, és így lehetővé vált az adatok fajonkénti kigyűjtése. Szeretnénk, ha ezek hozzáférhetősége, illetve használhatósága legalább e fajok esetében mindenki számára lehetséges lenne, ezért korábbi évek adatait e rovatunkban folyamatosan közreadjuk.

Északi búvár (*Gavia stellata*)

1975. 11. 14. Pusztaszer 1 pd. Molnár L.

1975. 11. 14. Mexikópuszta (Fertő tó) 1 pd. Kárpáti L.

Sarki búvár (*Gavia arctica*)

1975. 1. 17. Dunaharaszti—Taksony 1 pd. Hajtó L.

10. 12. Sárszentmihály 3 pd. Szabó I.

11. 16. Hortobágyi-halastó 1 pd. Kovács G.
 11. 12. Sumony 1 pd. Molnár I.
1976. 1. 14. Hortobágyi-halastó 1 pd. Aradi—Fintha
 11. 7. Szentendrei sziget 2 pd. Nagy I.
 11. 20. Szentendrei sziget 2 pd. Nagy I.
 11. 12. Virágoskúti halastó 1 pd. Sóvágó M.
1977. 10. 16. Rétszilás 2 pd. Zörényi J.
 11. 13. Csaj-tó 1 pd. Bod—Zsótér
1979. 11. 25. Tahi—Duna 2 pd. Koczián A.
 12. 16. Makád 3 pd. Hajtó—Nadocsai
1980. 1. 5. Szigetcsép 2 pd.
 1. 6. Szigetszentmiklós 1 pd.
 1. 10. Tahitótfalu 1 pd.
 1. 15. Szigetcsép—Makád 2+1 pd.
 1. 16. Tököl 1 pd.
 1. 17. Makád 4 pd.
 1. 30. Lórév 1 pd.
 2. 17. Makád 1 pd. Hajtó Lajos adatai

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*)

1973. 5. 16. Szabadszállás 1 pd. Gyéressy A.
1974. 4. 11—12. Hortobágyi-halastó 2 pár Fintha I.
 4. 11—12. Hortobágyi-kondás tó 4 pár Fintha I.
 8. 13. Hortobágyi-halastó 2 pd. Kovács G.
 9. 15. Csaj-tó 2 pd. Bod—Molnár
 10. 13. Csaj-tó 2 pd. Bod—Molnár
1975. 3. 10. Hortobágyi-halastó 1 pd. Kovács G.
1976. 5. 27. Pusztaszer 1 pd. Molnár L.
1977. 10. 16. Herlakni tó (Fertő) 1 pd. Kárpáti L.
 11. 12. Herlakni tó (Fertő) 1 pd. Kárpáti L.
1978. 4. 5. Fancsikai tó (Debrecen) 2 pd. Simay A.

Rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*)

1979. 5. 16. Virágoskúti halastó 2 pd. Dr. Sóvágó M.

Batla (*Plegadis falcinellus*)

1975. 11. 15. Szeged-Fehértó 1 pd. Puskás L.

Flamingó (*Phoenocopterus ruber*)

1975. 11. 8. Csaj-tó 1 pd. Bod—Molnár

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*)

1974. 2. 17. Csaj-tó 1 pd. Bod—Molnár

3. 10. Csaj-tó 1 pd. Bod—Molnár

1977. 1. 15. Szentendrei sziget 3 pd. Nagy I.

1. 16. Felsőgöd 1 pd. Träger J.

1. 18. Kardoskút 7 pd. Farkas I.

2. 13. Mártély—Tisza 3 pd. Somodi L.

Kis hattyú (*Cygnus bewickii*)

1977. 1. 23. Sződliget 1 pd. Dénes J.

1. 23. Sződliget 2 pd. Bányavári P.

11. 14. Hortobágyi-halastó 1 pd. Aradi—Fintha

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*)

1977. 2. 20. Dunaújváros 1 pd. Baráth L.

11. 28. Dunaszentpál 4 ad. + 2 juv. Tömösváry T.

9. 30. Ásványráró 2 ad. Takács—Tömösváry

1978. január Kis-Balaton 1 pd. Futó E. (20. után kijár a Balatonra)

1979. 1. 12. Dombóvár 2 pd. Majoros Á.

1. 16. Pusztaegres 2 pd. Kozsoki J.

Kis lilik (*Anser erythropus*)

1974. 2. 17. Kardoskút 80 pd. Farkas I.

2. 17. Tiszavasvári 200 pd. Legány

3. 15 Hortobágy Vince-fenek 260 pd. Fintha I.

3. 20. Nyírólapos 60 pd. Fintha

10. 20. Kardoskút 2 pd. Farkas I.

1975. 10. 19. Hortobágyi-halastó 30 pd. Kovács G.

11. 16. Péteri tó 14 pd. Bankovics A.

11. 17. Hortobágyi-halastó 5 pd. Aradi Cs.

1976. 11. 12. Nagyiván 8 pd. Kovács G.

11. 14. Nagyiván 70 pd. Kovács G.

11. 15. Hortobágyi-halastó 1 pd. Kovács G.

1977. 11. 13. Kardoskút 150 pd. Sterbetz I.
12. 18. Baja, Duna 1 pd. Jaszenovics T.
1978. 10. 8. Hortobágyi-halastó 15 pd. Rózsa P.

Rövidcsőrű lúd (*Anser brachyrhynchus*)

1977. 3. 19—20. Sumony 2 pd. Molnár I.

Örvös lúd (*Branta bernicla*)

1974. 2. 17. Csaj-tó 2 pd. Bod—Molnár

Vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*)

1974. 12. 5. Szeged-Fehértó 6 pd. Stuhl L.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*)

1975. 2. 16. Csaj-tó 3 pd. Bod—Molnár
12. 14. Csaj-tó 1 tojó Bod—Molnár

1976. 5. 7. Pusztaszer 1 tojó Molnár L.
12. 4. Nagyiván 1 pd. Kovács—Szabó
11. 7. Kunkápolnási mocsár 1 pd. Kovács G.
11. 13. Szeged-Fehértó 6 pd. Mészáros S.
11. 14. Hortobágyi-halastó 28 pd. Kovács G.
11. 15. Szeged-Fehértó 20 pd. Traser Gy.
11. 16. Hortobágyi-halastó 30 pd. Kovács G.
11. 19. Hortobágyi-halastó 30 pd. Kovács G.
12. 9. Zabszék 2 pd. Nagy A.
12. 12. Hortobágyi-halastó 18 pd. Kovács G.
12. 12. Virágoskúti-halastó 12 pd. Sóvágó M.
1977. 3. 21. Igal 1 pd. Knipf R.

Kendermagos réce (*Anas strepera*)

1974. 2. 17. Csaj-tó 40 pd. Bod—Molnár
2. 17. Kardoskút 90 pd. Farkas I.
2. 18. Ráckeve 2 pd. Zsin G.
3. 16. Dinnyés 7 pd. Müller I.
3. 17. Csaj-tó 10 pd. Bod—Molnár
3. 24. Szigetszentmiklós 2 pd. Zsin G.
4. 21. Hajdúböszörmény 1 pár Sóvágó M.
4. 14. Tata 4 pár Nagy A.
4. 14. Csaj-tó 12 pd. Bod—Molnár

4. 14. Kunkápolnási mocsár 2 pd. Szabó L. V.
 9. 9—14-ig Biharugra 6 pd. Jánossy L.
 9. 15. Csaj-tó 65 pd. Bod—Molnár
 9. 15. Bácsalmás 4 pd. Rékási J.
 10. 13. Mosztonga (Bácsalmás) 19+24 pd. Rékási J.
 10. 13. Csaj-tó 84+20 pd. Bod—Molnár
1975. 1. 11. Hortobágy Halastó 3+9 pd. Sóvágó M.
 1. 19. Csaj-tó 95 pd. Bod—Molnár
 1. hó Kis-Balaton 500 pd. Futó E.
 2. 16. Csaj-tó 100 pd. Bod—Molnár
 3. 10. Hortobágyi-halastó 2—3 pd. Kovács B.
 3. 15. Hangácsi Sóstó 3 pd. Kovács G.
 3. 15. Érsekcsanád, Duna 2 pd. Jaszenovics T.
 3. 15. Pusztaszer 6 pd. Molnár L.
 3. 16. Hortobágyi-halastó 12+106 pd. Fintha I.
 3. 16. Bácsalmás 23 pd. Rékási J.
 3. 16. Csaj-tó 13 pd. Bod—Molnár
 9. 14. Zabszék 4—5 pd. Nagy A.
 10. 19. Hortobágyi-halastó 23 pd. Kovács G.
 11. 8. Csaj-tó 4 pd. Bod—Molnár
 11. 17. Velencei-tó 8 pd. Schmidt E.
1976. 1. 18. Csaj-tó 5 pd. Bod—Molnár
 3. 14. Sumony 3 pd. Molnár I.
 9. 12. Csaj-tó 300 pd. Bod P.
 9. 12. Herlakni tó 10 pd. Szalcer A.
 9. 12. Mexikópuszta 20 pd. Szalcer A.
 9. 13. Kunkápolnási mocsár 2 pd. Kovács G.
 10. 14. Kunkápolnási mocsár 10 pd. Kovács G.
 10. 16. Hortobágyi-halastó 18 pd. Kovács G.
 10. 17. Csaj-tó 50 pd. Bod P.
 11. 7. Kunkápolnási mocsár 12 pd. Kovács G.
 11. 14. Herlakni tó 50 pd. Kárpáti L.
 11. 14. Bácsalmás 3 pd. Rékási J.
 11. 19. Hortobágyi-halastó 19 pd. Kovács G.
 11. 20. Darvas-tó 70 pd. Kovács G.
 12. 10. Kistrét 1 pd. Nagy A.
 10. 12. Herlakni tó 30 pd. Kárpáti L.
 10. 22. Kistrét 8 pd. Gombos Z.
 11. 5. Kistrét 4 pd. Gombos Z.
1977. 1. 16. Érsekcsanád 2 pd. Jaszenovics T.
 2. 13. Csaj-tó 17 pd. Bod P.

2. 13. Fertőújlak 10 pd. Szalcer—Ubrakovics
 3. 13. Bácsalmás 7 pd Rékási J.
 3. 14. Kisrét 3 pd. Nagy A.
 3. 14. Hortobágyi-halastó 7 pd. Kovács G.
 3. 19. Hortobágyi-halastó 23 pd. Kovács G.
 3. 15. Kis-Balaton 300 pd. Futó E.
 3. 16. Csaj-tó 74 pd. Molnár L.
 3. 18. Velencei-tó 5—6 pd. Müller I.
 3. 20. Csaj-tó 56 pd. Bod P.
 3. 27. Zabszék 4 pd. Gombos Z.
 4. 20. Kunkápolnási mocsár 4 pd. Kovács G.
 október Kis-Balaton 500 pd. Futó E.
 10. 16. Herlakni tó 30 pd. Kárpáti L.
 10. 16. Csaj-tó 66 pd. Bod—Molnár—Zsótér
 11. 9. Ágotapuszta 3 pd. Kovács G.
 11. 13—14. Herlakni tó 50 pd. Kárpáti L.
 11. 13. Csaj-tó 80 pd. Bod—Zsótér
 5. 15. Budakalász 1 pár Nagy I.
 6. 5. Velencei-tó 11 hím D. Pannach
 9. 17. Hortobágyi-halastó 8 pd. Kovács G.
1978. 2. 26. Csaj-tó 4 pd. Bod—Molnár—Zsótér
 4. 23. Szeged-Fehértó 2 pd. Zágon A.
 5. 1. Nyíregyháza 1 pd. Agárdy—Virók
 11. 12. Csaj-tó 58 pd. Bod P.
 11. 16. Fertőújlak 2 pd. Szörényi L.
1979. 10. 10. Sumony 2 pd. Kalotás Zs.

HOZZÁSZÓLÁS EGERÉSZÖLYV (Buteo buteo) ÜGYBEN

A Madártani Tájékoztató 1980. április—júniusi számában megjelent „Egerészölyvek tömeges előfordulása Győr-Sopron megye nyugati részén” című írás néhány sora készített arra, hogy kezembe vegyem a tollat. A szerző bizonyára az utóbbi időben a különböző fórumokon elhangzott „egerészölyv ellenes hadjárat” reakciójaként száll sikra az ölyvek védelmében. Célja nemes, és azt hiszem, hogy sok természetet szerető és féltő ember nézetével egyezik. Az utóbbi években terjedő és véleményem szerint alaposan eltúlzott ragadozóellenes szemlélettel én magam sem értek egyet, mégis létezik a probléma, és ne-

künk, a Madártani Egyesület tagjainak okosan érvelve, tényekkel bizonyítva kell igazolnunk állításainkat, ha a vitában partnerként kívánunk a ragadozó ügyben szólni.

Rövid ideje foglalkozom az egerészölyv táplálkozásának vizsgálatával és a mezei pocok populációdinamikájával, de mindkét témát hivatalból vizsgálom és úgy érzem kötelességem felhívnom a figyelmet az említett cikkben előforduló jóhiszemű tévedésre. Az általa leírtakat idézem: „A pillangós állományokban okozott pocokkár csökkentése, a gradációk magába roskasztása, a vegyszerek alkalmazásának megelőzése vagy csökkentése, s mindezek pénzügyi vonatkozásai miatt az egerészölyv védelme nem lehet kétséges az ésszerűen gondolkodó szakemberek szemében.” Tény, hogy az egerészölyv legfőbb tápláléka a mezei pocok (átlagosan 60 %-ban fordul elő táplálékában), ezt számos külföldi vizsgálat is alátámasztja. Magyarországon csak a század első felében vizsgálták az egerészölyv táplálkozását (Greschik 1924), és azóta alkalmi megfigyeléseken kívül nem publikáltak e témával kapcsolatos anyagot. Az irodalom nagy mennyiségű vizsgálati anyagot dolgozott fel, s a mintákban jelentős számú mezei pocokot találtak. Mégsem állította egyikük sem, hogy az egerészölyvek jelentősen befolyásolnák a pocok egyedsűrűségét, különösen nem a mezei pocok szaporodási időszakában (ez hazánkban február—márciustól áprilistól októberig tart). A téli időszakban a mobil ragadozók ugyan helyileg csökkenthetik valamelyest az egyedsűrűséget, de ez nagy területek szempontjából nem lehet számottevő, mert a gradáció nem szorítkozik néhány hektárnyi területre, hanem országos szinten jelentkezik, természetesen mezőgazdasági kultúránként eltérő gradációs csúcsokkal. A „gradáció magába roskasztásáról” tehát nem lehet szó. Erre még a pocokpusztító ragadozók együttesen sem képesek, pedig az általuk elpusztított pocokok száma gradációs évben Palotás (1968, 1970) becslése szerint 2,1 milliárd. A szerző megfigyelését felhasználva megpróbálom szemléletessé tenni ezt. Közlése szerint 100 hektáros lucernatáblán egy alkalommal 60 egerészölyvet figyelt meg. Tegyük fel, hogy a lucernatábla minden egyes hektárján 5 000 mezei pocok élt. Ez gradációs évben nagy egyedsűrűségnek számít. Az egerészölyvek napi átlagos táplálékfogyasztása nem több 140—150 grammnál. Ez körülbelül ölyvenként 7—8 mezei pocoknak felel meg. 60 egerészölyv esetében ez napi 4—500 db pocok, ha csak pocokfogyasztást tételünk fel. A 60 madár tehát csak 33 hónap, azaz több mint két és fél év alatt tudná az abundanciát a növényvédelemben megállapított

veszélyességi küszöb 200 db/ha alá csökkenteni, ha csakis azon a területen élő mezei pockokból élnének. (A könnyebb megértés céljából a példában minden egyéb élő és élettelen tényezőt figyelmen kívül hagytam, és csak a mezei pocok és az egerészölyv közötti kapcsolatot hangsúlyoztam. A mezei pocok populációdinamikáját valóságban ezernyi tényező befolyásolja.)

Az ökoszisztémákban a ragadozók létét elsősorban a táplálékallatok határozzák meg és nem fordítva. Gondoljunk csak arra, hogy az apró rágesálók túlszaporodása a ragadozó madaraknál nagyobb tojásprodukciónak és gyakran másodköltést vált ki. Például: lemming — hóbagoly, mezei pocok — erdei fülesbagoly populációk közötti kapcsolatok stb. Ha a Duvigneau féle táplálékpiramisra gondolunk, azonnal érthetővé válik, hogy a csúcsragadozók kis számuknál fogva nem képesek jelentős hatást gyakorolni a zsákmányállataikra.

A terméseredmények szinten tartása és emelése a növénytermesztésben elsődleges feladat. A termés biztonsága érdekében a növényvédelmi munkákat — így a mezei pocok elleni védekezést sem bízzák sehohol a természet szabadon ható erőire. A mezőgazdasági terület — kultúrokoszisztéma, ahol az ember vállalta az irányító, a szabályozó szerepet és korlátozza a kártevők túlzott elszaporodását. Esetünkben az egerészölyvek megjelenése a mezőgazdasági tábla felett gazdaságilag csak abból a szempontból lehet jelentős, hogy felkelti a növényvédelmi szakember figyelmét az érintett tábla mezei pocok fertőzöttségének ellenőrzésére és az esetleges védekezési tevékenység megítélésére. Az egerészölyveket nem csak azért helyezték védelem alá, mert számunkra hasznot hajtanak — bár ez sem lényegtelen szempont — azért kell óvnunk őket, mert az ökoszisztémában, amelyet meg szeretnénk őrizni, fontos szerepet töltenek be.

Kalotás Zsolt

MADARAK MENNYISÉGI VIZSGÁLATA BUDAKESZI KÖRNYÉKÉN

Bevezetés

A madárvilág nagy egését ma már elsősorban nem különböző gazdasági szempontok alapján ítéljük meg, hanem pusztuló ter-

mészeti környezetünk szerves és éppen ezért különösen védendő részeként értékeljük. Nemcsak Egyesületünk vallja, de minden józanul gondolkodó és reális talajon mozgó ornitológus is elismeri, hogy a madártannak mint tudománynak legfőbb feladata napjainkban a madárvilág egészének, azon belül elsősorban a különösen is veszélyeztetett fajoknak a gyakorlati védelme ill. az ezzel összefüggő ökológiai és egyéb vizsgálatok végzése. Ezzel párhuzamosan legalább ennyire fontos a jó propaganda, a madárvédelmi szemléletre való nevelés, különösen a fiatalság körében.

Napjainkban fokozott igény tapasztalható az élő természettel és azon belül különösen a madárvilággal szemben a nagyvárosokban, ezért ezek környezetének, az erdőknek, bokrosoknak és állatoknak védelme különösen is indokolt, súlypontos feladatot jelent.

Módszer

1979. december és 1980. november közötti időszakban, havi négy alkalommal rendszeres állományfelvételt végeztem egy a fővárosi kirándulók által különösen látogatott területen, Budakeszi közelében. A vizsgálat célja az volt, hogy megállapíthassam, mit nyújt ez a jellegében erdős terület madártani szemszögből azok számára, akik főleg a hétvégeken, de más napokon is kirándulnak oda és legalább valamelyest is érdeklődnek az állatvilág iránt. A felvételeket általában 7—9 óra között, télen valamivel később, lehetőleg kedvező időjárási adottságú napokon végeztem. Az egyes felvételek időtartama átlagosan 50—60 perc volt. Szándékosan nem kezdtem korábban a felvételeket, hiszen a kirándulók zöme legfeljebb 7—8 óra körül érkezik, még a tavaszi-nyári hónapokban is, a madármozgás viszont ilyenkor még gyakorlatilag semmivel sem marad el a hajnali időszaktól. Felvétel közben lassan haladtam, néha megállva és mindig az úton maradva, közben egyenként jegyeztem fel a szemmel ill. füllel érzékelhető madarak jelenlétét. A mennyiségi felmérést a turisták szemszögeből végeztem, tehát nem egy meghatározott sávban figyeltem a madarakat, hanem azokat a távolságtól függetlenül jegyeztem fel, az észlelés alapján. A vizsgálatból így a szokványos eredmények (x madárfaj y egyede/ha) nem szűrhetők le, viszont ki lehetett számítani — és magam elsősorban erre kívántam választ kapni — hogy az úton sétálók átlagosan hány méterenként talál-

koznaK egy-egy madárral közvetlenül ill. ének vagy más hang formájában.

A felvételek során 8x30-as Zeiss távcsövet használtam. Ez a madarak faji meghatározását természetesen sok esetben jelentősen megkönnyítette, a turisták többségének viszont nem áll rendelkezésére. Miután azonban a legtöbb általánosan érdeklődő kiránduló csupán „madarat” szeretne látni és azokat főként mozgásuk, színeik és énekük alapján értékeli, számukra például a füzikék vagy a poszáták faji meghatározása mint kívánság ma még nem merül fel.

A terület

Budakeszi faluszélétől indultam. Ennek kultúrkörnyezeti hatása (balkáni gerle, csicsörke jelenléte) a felvételekben is megmutatkozott. A legkülönbözőbb madarak által nagyon kedvelt dús aljnövényzetű fekete fenyő állomány az egyik oldalon, a másik oldalon fiatalabb, kevert állományú lomberdő, majd öreg állományú tölgyes húzódik. Fontos szerepe van nyári időszakban a kevert állományban lévő néhány vadcseresznyének (fekete rigó, meggyvágó), télen pedig az öreg tölgyeken gazdagon tenyésző sárga fagyöngynek (léprigó, esetenként csonttollú). Az erdőben lévő disznóhizlalda jelenléte a vetési varjak téli, egyébként nem indokolt, nagy mennyiségét magyarázza. A fenyvest követően a korábbi erdők helyén bozót-tenger terül el, távolabb, de szabad szemmel is jól kivehetően, egyes fajok számára mint pihenőhely számbajövő magasfeszültségű vezeték húzódik. Míg az erdőben, különösen tavasztól őszig, a látótávolság viszonylag csekély, a bozót felett messzire ellátni és a kirándulóknak sok átrepülő madárfaj megfigyelésére nyílik alkalmuk. Az általam a megfigyelések során használt út viszonylag egyenes, autóforgalma hétköznap gyér, hétvégeken, különösen a Vadaspark felé tartó szakaszon lényegesen erősebb. A felvételeket 850 m hosszú szakaszon végeztem.

Eredmények

Helyszűke miatt elsősorban táblázatokat mutatok be esetenkénti rövid magyarázószöveg kíséretében. A felvételek során a különböző aszpektusokban (12 felvételben) a talált fajok szám szerű megoszlása a következő volt:

Tavaszi (III—V)	53 faj (1407 egyed)	28 %
Nyár (VI—VIII)	51 faj (1774 egyed)	27 %

Ősz (IX—XI)	52 faj (1837 egyed)	27 ‰
Tél (XII—II)	36 faj (1365 egyed)	18 ‰

Érdemes összeállítani azoknak a fajoknak a névsorát, amelyek az aszpektusonkénti 12 felvételtől legalább tizben szerepeltek (jellemző fajok), illetve amelyek példányszáma az egyes aszpektusok felvételeiben a százat meghaladta. Mindkét csoport tagjai természetszerűen igen fontos szerephez jutnak a kirándulók szempontjából, akik erdei sétáik során „madarat” szeretnének látni és elsősorban nyilvánvalóan a rendszeresen előforduló vagy az időszakonkénti tömegfajokat veszik észre. Legalább 10 felvételen szerepeltek az egyes aszpektusok során:

Tavaszi: nagy fakopáncs, dolmányos varjú, szarka, szajkó, széncinege, fekete rigó, vörösbegy, seregély, citromsármány.

Nyári: gerle, balkáni gerle, zöld küllő, nagy fakopáncs, sárgarigó, dolmányos varjú, szarka, szajkó, széncinege, csuszka, fekete rigó, fülemüle, vörösbegy, barátka, csilpcsálp-füzi, mezei veréb, meggyvágó, citromsármány.

Őszi: nagy fakopáncs, csóka, szarka, szajkó, széncinege, kék cinege, fekete rigó, vörösbegy, mezei veréb, meggyvágó, erdei pinty, citromsármány.

Téli: nagy fakopáncs, vetési varjú, szarka, szajkó, széncinege, csuszka, léprigó, fekete rigó.

Az egyes aszpektusok során száznál nagyobb példányszámmal szerepeltek:

Tavaszi: szarka (103); széncinege (129); seregély (267).

Nyári: széncinege (139); fekete rigó (200); seregély (242); meggyvágó (155).

Őszi: szarka (114); szajkó (165); széncinege (170); fekete rigó (158); seregély (172); erdei pinty (136).

Téli: vetési varjú (519); szarka (139).

Az egyes aszpektusokban kapott egyedszámot elosztva a bejárt terület hosszúságával (850 m) megkapjuk az egy méterre eső példányszámot, amely a következőképpen alakult:

Tavaszi 1,7 madár/m; nyári 2,1 madár/m; őszi 2,2 madár/m; téli 1,6 madár/m. Az eredmények kedvezőnek mondhatók, hi-

szen ha az aszpektusonként kapott átlagos fajszámot (48) is figyelembe vesszük, a terület a turisztika szemszögéből nézve kétségtelenül pozitív képet mutat.

Sajnos Tájékoztatónk szűk terjedelme nem engedi meg, hogy a kapott eredményeket részletesebben is értékeljük. Így csupán néhány megjegyzést teszünk a felvételek során kapott eredményekkel kapcsolatban. Mind a négy aszpektusban domináns fajként szerepelt a nagy fakopáncs, a szarka, a szajkó, a szén-cinege és a fekete rigó. Ezek az állandó fajok valószínűleg jellemzőek egyéb hasonló jellegű területeken is, ugyanúgy mint egyes vonulók is bizonyos aszpektusokban (pl. vörösbegy a téli időszak kivételével). E fajok egyben meghatározó jellegűek a kirándulók szempontjából, hiszen velük a hasonló jellegű erdőkben az év minden szakában találkozhatnak. Közülük a nagy fakopáncs kopogásával, a szarka és különösen a szajkó folytonos jövés-menésükkel és jellegzetes hangjukkal, a szén-cinege és a fekete rigó különösen a tavaszi és nyári aszpektusban énekük révén tűnnek fel. A tavaszi és nyári aszpektusra egyébként is a hangosan éneklő fajok (fülemüle, barátka, csilpcsalp-füzike, sárgarigó stb. a jellemzőek, a turisták ezek jelenlétét érzékelik elsősorban. Magam a felvételek során külön is jegyeztem a szemmel ill. füllel érzékelt madarakat, (az észlelés pillanatát alapul véve), ezek közül mutatok be néhány érdekes és jellemző adatot:

		füllel	szemmel
fülemüle: nyári aszp.	41 pd.	98 ⁰ / ₀	2 ⁰ / ₀
barátka: nyári aszp.	56 pd.	93 ⁰ / ₀	7 ⁰ / ₀
fekete rigó: nyári aszp.	20 pd.	36 ⁰ / ₀	64 ⁰ / ₀
meggyvágó: nyári aszp.	155 pd.	20 ⁰ / ₀	80 ⁰ / ₀
szajkó: őszi aszp.	165 pd.	30 ⁰ / ₀	70 ⁰ / ₀

A fülemülét és a barátkát tehát szinte kizárólag először hallják az emberek és legfeljebb utána pillantják meg, az úton is szaladgáló és egyébként is sokkal feltűnőbb fekete rigó esetében viszont már előtérbe kerül a vizuális észlelés, ugyanez vonatkozik az érő cseresznyefákra érkező vagy az eső utáni útmenti tócsákban fürdő meggyvágókra de a folyton mozgó és a fák között rendkívül feltűnő szajkóra is.

A táblázatokba rendezett anyaggal kapcsolatban rengeteg érdekes következtetést lehetne még levonni, de e helyen erre nincs mód. A magam részéről befejezéskeppen inkább felhívom a figyelmet hasonló vizsgálatok szükségességére. Nagyon

fontos lenne, hogy minél több biotópból álljanak rendelkezésre részletes adatok. Fenti módszer egyébként kiválóan alkalmas egy adott terület madártani szempontból történő alapos megismerésére.

Schmidt Egon

A DANKASIRÁLY (*Larus ridibundus*) FÉSZKELÉSÉRŐL

Megfigyeléseimet Tarcal határában a Kengyel tavon végeztem, ahol kb. 300 pár sirály költ. A fészkeket kolokánon, gyékényen és tavikáka csomóin építették. Alul legtöbbször káka és gyékény szálakból álltak, de találtam építőanyagként kukoricaszárát is. Erre az alapra finomabb anyagot raktak, a földből kiszántott növények szárait, gyökereit. Néhány fészekben fűfű ág is volt. A legfelső rész és a bélésanyag száraz fű, sás. Javában kotlottak a sirályok, itt-ott kikelt néhány fióka is, amikor a fészkeken friss zöld ágat találtam. A költési időszak közepére a fészkek ellaposodtak. A tojásokat akkor kiguritották az „ajjazatra”, s a közelben lekaszált száraz fűvel újból kibélelték a „lakásukat”. Ezek után csak a tojásokat kell visszagurítani az új és takaros fészkekbe. Természetesen ezt csak leírni ilyen egyszerű, a sirályoknak ez nehéz munka. A dankasirály 2—3 tojást rak, gyakoribb a 3 tojásos fészkealj. Sajnos az 1930-as év tavasza hideg, szeles volt, ezért elég sok fióka pusztult el. Különösen az első kelést tizedelte meg az időjárás. Két öreg madarat is találtam elhullva, pusztulásuk okát nem tudtam megállapítani! A táplálékukat a környékről szerzik be, 4—5 km-re is elkóborolnak. A mezőn járnak az eke után, sőt a hegyoldalakon talajmunkát végző gépek után is. Gyakran láttam a réten nagy csapatokban bogarászni.

A fészkekben talált táplálékmaradványokból kimutatható, hogy rovarokkal is táplálkoznak, ezzel etetik a fiókáikat is. A fészkekben többek között lötücsök és futrinka maradványokat találtam. Egyetlen állat tesz kárt a fészektelepeken, a vízi pocok. Bár növényi táplálékon él, alkalomszerűen megdézsmálja a fészkeket. Találtam általa feltört tojásokat is.

Mercsák József László

SZOKATLAN RAGADOZÓMADÁR FÉSZKELÉSEK

Az elmúlt években a Nagy-kunság ornitológiai kutatása során néhány szokatlan jelenséggel is találkoztam. 1. Több ízben találtam a hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) fészket gabonatáblában. A késői költések eredményességének biztosítása csak rendkívüli erőfeszítések árán sikerült. 2. Elhagyott homokbánya partifecske telepe mellett kb. 3 méter magasságban (!), 25x25 cm nyílású mély aknából vörös vércse (*Falco tinnunculus*) három fiókája repült ki sikeresen. 3. Intenzív mezőgazdasági művelés alatt álló területen lévő, kb. egy kilométer hosszú, de mindössze 80—100 m széles fiatal akác-erdősávban, karvastagságú fán egerészölyv (*Buteo buteo*) épített fészket és sikeresen felnevelte fiókait. Míg az első faj eseteiben az eredeti fészkelőhelyek (sásrétek) zavart volta — legeltetés, nádvágas és égetés — az utolsóként említettél talán a madárvédelem lassú, de biztos terjedése (a területen állandó felvilágosító munkát folytatok) eredményezhette az észlelt jelenséget.

Dr. Endes Mihály

A BALKÁNI GERLE KUTATÁSI PROGRAMRÓL ÉS EGYES EREDMÉNYEIRŐL

A balkáni gerle általában népszerűtlen a madarászok körében, holott biológiailag az egyik legérdekesebb, amellet kevéssé ismert madárfajunk tömeges elszaporodása és rendkívüli ütemű terjeszkedése páratlan a madárvilágban. Ennek okai a faj tulajdonságaiban, populáció-ökológiájában rejtőznek, de ezekkel keveset foglalkoznak az ornitológusok. Magyarországon a balkáni gerléről szóló populáció-dinamikai munkák teljes mértékben hiányoznak. Nem tudjuk, mekkora gerleállomány alakult ki az országban az elmúlt 45 év alatt a faj megjelenése óta, nem ismerjük pontos területi eloszlását Magyarországon és állománysűrűségét az egyes városokban. Érdekes lenne tudni, milyen ütemben növekszik a populáció, melyek azok a tényezők, amelyek a gerle rendkívüli szaporodása mellett még mindig megfelelő életfeltételeket biztosítanak a nagy madártömeg-

nek. A gyakorlati élet is sürgeti a balkáni gerle szaporodásának szabályozását, ez azonban csak tudományosan megalapozott terv szerint hajtható végre.

Mindez együttvéve adta az ötletet egy átfogó gerlepopuláció kutatási program kidolgozásához. A program célja: a balkáni gerle populációnagyságának, sűrűségének, területi eloszlásának havonkénti és évi állományváltozásainak, valamint évi gyarapodásának megállapítása lehetőleg több városban. Továbbiakban a városi populáció mozgásának, vándorlásának a felderítése jelölések segítségével.

Az 1970-es évek közepén tanítványaimmal együtt egyszerre három megyeszékhelyen: Debrecenben, Nyíregyházán és részben Székesfehérvárott fogtam hozzá a programszerű vizsgálatokhoz. A legteljesebb adatokat Debrecenre vonatkozóan kaptuk meg. Ezek részletes értelmezését két terjedelmes tanulmányban foglaltuk össze, melyek jelenleg megjelenés alatt vannak. Ezt követően minden érdeklődőnek rendelkezésre állnak. Most csak egyes adatokat és inkább módszertani megjegyzéseket közlök, melyek hasznosak lehetnek a kutatási programhoz csatlakozni szándékozók részére.

A gerlepopuláció területi eloszlása a város területén lényegesen különbözik a fészkelési és szaporodáson kívüli időszakban. Tavasztól a madarak többé-kevésbé egyenletesen oszlanak meg a városban. Hideg időszakban hajnalkor és délutáni órákban a magtárak körül tömörülnek, de naplementekor bizonyos éjszakázó helyeken rendeződnek el. Ezekben a helyeken lehetővé válik a gerlek évről-évre történő rendszeres számlálása.

Munkánkat az éjszakázó helyek felderítésével és feltérképezésével kezdtük, ezután 3 éven keresztül havonta legalább két alkalommal, de inkább 3—4-szer számláltuk az állományt. Debrecenben a madarak előnyben részesítik a belvárosi utcai fasorokat, ahol kedvezőbb a mikroklíma. A gerleállomány jellegzetes évszakos dinamikát mutat. Nyáron csak a fiatalok és helyi fészkelők találhatók ott kis számban. Ősztől a madarak száma egyre emelkedik; szeptember—októberben az összlétszám 25—30 %-a, novemberben 60—75 %-a éjszakázik ezeken a helyeken. A maximális gerleszám (100 %) a tél derekán észlelhető. Tavasz érkezésével a madarak száma ismét fogyni kezd és áprilisban átlagosan 75 %-kal csökken az éjszakázók száma.

A madárszám évi változásai eltérnek egyes éjszakázóhelyeken, ami a helyi ökológiai tényezőktől függ. Debrecenben vannak stagnáló-, folyamatosan növekvő-, felfutó- és csökkenő állományú (az utóbbi nagyon ritka eset!) éjszakázóhelyek.

1979. február elején Debrecenben 30, 1980. februárjában 36 jelentős, 50—2700 madarat számláló éjszakázóhelyet találtunk. 1979-ben a városi populáció 15 156 balkáni gerleből állt, az állománysűrűség 3032 pd./km²-t tett ki. 1980-ban a városi populáció már 17 410 madárból állt, tehát az évi növekedés 14,9 %-ot ért el.

A városi fészkelő gerleállomány sűrűségének megállapítása bonyolult munkát jelent. A felméréseket öt tipikus városi biotópban próbaterületeken végeztük: centrumban, új lakótelepen, parkvárosban, parkban és városszéli kertvárosban. A fészkelési idény elején (IV—V) a legtöbb madár a régi belvárosban költ (12,6—9,5 pár/ha), legkevesebb — a kertvárosban (1,4 pár/ha). Az 1980 évi számlálásaink alapján Debrecenben kora tavasszal a balkáni gerle állománysűrűsége minden biotópban — az újlakótelepek kivételével — meghaladta a házi verébét. Az általunk kapott átlagok 10—20-szor nagyobbak a Csehszlovákiában, ill. Lengyelországban közölteknél, ami mind a debreceni gerleállomány rendkívüli méreteiről tanúskodik. Felvetődik a kérdés, mi a helyzet más magyarországi városokban, általános-e ez az egyedsűrűség országos viszonylatban is? Egyes megfigyelésekből úgy tűnik, hogy a dunántúli városokban a balkáni gerle populációi lényegesen kisebbek.

Ezért fordulok minden madárbaráthoz, hogy a probléma biológiai és gazdasági fontosságára való tekintettel, vegyen részt a balkáni gerle populációs vizsgálatában és csatlakozzon a kutatási programhoz. Nagy segítséget nyújthatnak ebben az iskolai tanárok és szakkörös tanítványaik. A balkáni gerle annyira közismert madár, hogy nem igényel külön terepjáratosságot. A számláláshoz szükséges gyakorlatot az esti városi séták közben, rövid idő alatt meg lehet szerezni. A munka fő szezonja a tél, de a tavaszi időszakban is lehet számlálásokat végezni. Gyakorlati tanácsként a téli idősakra a következőkre hívnám fel a figyelmet. A madarakat legjobb naplementekor számlálni, de nem a gyülekező helyükön (tetőgerincek, esőcsatornák stb.), hanem magán a hálófán, amikor a madarak már elrendeződtek és többé nem repkednek. Számlálásukat mindig átlagos időjárásnál ajánlatos végezni, mivel hirtelen jött meleg-

re a madarak száma az éjszakázóhelyeken átmenetileg fogy, erős fagy vagy havazás esetén pedig felszökhet, ezek az ingadozások azonban általában rövid idő alatt megszűnnek.

A populációkutatás során egyes szabályszerűségek megállapításához, hosszú időn át azonos mintaterületen kell dolgozni, de a populáció nagyságának és évenkénti változásainak megállapítása céljából szükséges az egész városi állomány megfigyelése. Ezért a tél derekán nagyobb számlálócsoporttal kell lebonyolítani az egyidejű populációszámlálást az egész városban. Ez a város nagyságától és gerleszámától függően 1—3 egymást követő napot vehet igénybe. Csak ezzel a módszerrel juthatunk objektív és szignifikáns adatokhoz, különösen ha a felmérést évente ugyanabban az időben megismételjük.

Remélem, hogy a jövőben sikerül a gerleprogramot az ország egész területére kiterjeszteni. A résztvevők jelentkezését várom és minden szükséges szaktanáccsal ill. felvilágosítással igyekszem segíteni a munkájukat.

Dr. Bozsko Szvetlána
KLTE Állattani Tanszéke
Debrecen,
Pf.: 37
4010

KOMMENZÁLIZMUS (asztalközösség) A VÍZITYÚK (Gallinula chloropus) ÉS A KIS VÖCSÖK (Podiceps ruficollis) FIATALJAI KÖZÖTT

1980 augusztusában többször is alkalmam volt megfigyelni a fiatal vízityúkok egy érdekes viselkedésformáját a Tolna határában levő Holt-Dunán.

Az egyik lefűződött holtág a szukcesszió következtében két éve vált alkalmassá a kis vöcsök, a vízityúkok és a szárcsák megtelepedésére. A kb. 1,5 ha-os vízfelületen 2 pár vízityúk, 2 pár kis vöcsök és 5—6 pár szárcsa fészelt.

Augusztusban a kis vöcsök már a második költésből származó fiókákat vezetgették. A vízityúk és a szárcsák fiataljai már nem jártak családi kötelékben. Az első költésből származó kis vöcsök is teljesen önállóak voltak, kötetlenül mozogtak és táplálkoztak. Megfigyeltem, hogy a táplálékot kereső fiatal kis vöcsök nyomában majdnem mindig fiatal vízityúk is úszott, és a vöcsöket szinte mindenhova követték. Alapos tanulmányozás után rövidesen sikerült rájönnöm, hogy ennek a furcsa „díszkíséretnek” végeredményben mi is a célja. A kis vöcsökök táplálékkeresés közben gyakran a víz alá buktak és ekkor mindig felkavarták az alacsony vízszint alatt a laza, szervesanyagokban gazdag iszapot, miközben „tempózásuk” a víz felszínére vetette az aljazatra lesüllyedt apró vízinövénymagokat és az iszapban élő rovarlárvák egy részét. A felkavart vízfelszínre kerülő táplálékot azután a vöcsök nyomában úszó fiatal vízityúk gyors mozdulatokkal összeszedgették. Feltűnő volt, hogy a fiatal vöcsöket ez a tevékenység egyáltalán nem zavarta, pedig a két állat közötti távolság sokszor 20—30 cm-re is lecsökkent. Egy kis vöcsköt általában egy, de néha két—három vízityúk is kísért. A fiókáit vezetgető kis vöcsök szülőt ugyanakkor sohasem követték a vízityúk. Ha véletlenül valamelyik túl közel — 3—4 méterre — megközelítette a fiókát, vagy magát az öreget, akkor az azonnali gyors ráúzással megfutamította és biztos távolságra — 6—8 méterre űzte.

Az ismertetett „asztalközösséget” megfigyeltem még a kis vöcsök és a szárcsa fiataljai között is, de a kapcsolat korántsem volt olyan szoros és tartós, mint a kis vöcsök és a vízityúk esetében, inkább alkalmoszerűnek tűnt. A megfigyeléseket több napon keresztül folytattam, de sohasem tapasztaltam, hogy adult vízityúk, vagy adult szárcsa a kis vöcsök fiatalokkal „asztalközösségben” élt volna.

Kalotás Zsolt

MADÁRPUSZTULÁS A TÁVVEZETÉK OSZLOPAIN

Felhívás a Tagtársakhoz

A Madártani Tájékoztató egyik korábbi számában már volt szó a nagyfeszültségű távvezetékek oszlopain áramütéstől elpusztult

madarokról. A cikk megjelenése óta az Egyesület központjába meglepően sok, e tárgykörbe vágó közlés érkezett, melyek közül egyet a múlt számunkban külön is leközlöttünk. Az elhullott madarak többsége varjúfélék közül került ki, utánuk sorrendben a vörösvércse és az egerészölyv következik. A ritka fajokból a ke-recsensólymot, a halászsast, kék vércsét és a szalakótát érdemes említeni.

Az áramütéses pusztulásnak az ország egész területén ki vannak téve madaraink. Ezért Egyesületünk múlt évi választmányi ülése szükségesnek tartotta, hogy a témával alaposabban foglalkozunk.

Mindenek előtt sokkal több adatra lenne szükségünk. Jó lenne, ha helyi csoportonként legalább egy kijelölt oszlopsor mentét évi néhány alkalommal végig tudnák járni tagtársaink és pontosan rögzítenék megfigyeléseiket. Egyesületünk Büki József tagtársat bízta meg a felmérés összehangolásával, ezért a közléseket címére szíveskedjenek megküldeni: 6329 Dunapataj, Szelidi-tó. A megtalálás adatain kívül a veszélyes oszloptípusok meghatározásához fontos az oszlopokról készült vázlat vagy fénykép, valamint az, hogy hány kv-os a vezeték. Ez utóbbit az áramszolgáltató vállalatok kirendeltségein lehet megérdeklődni. Írják meg a tagtársak a megvizsgált oszlopok számát s azok környezetét is (legelő, szántó, nyíladék stb.). Ahol a vizsgálat során várhatóan többször is végig fognak járni, a megtalált tetemeiket ill. a csontvázakat az oszlopok alól el kell távolítani, hogy legközelebb az összeírásnál ne legyen zavaró. Ha a fajmeghatározás a tollazat alapján lehetetlen, Dr. Jánossy Dénes szíves felajánlására kérjük, hogy a legjellemzőbb csontokat címére küldjék el (1088 Budapest, Múzeum krt. 14—16. Term. Tud. Múz. Föld- és Őslénytára). Varjúfélék esetében nem szükséges.

A veszélyes típusok biztos kiválasztása érdekében kérjük a negatív adatok beküldését is.

Több lehetőség is létezik a pusztulások megakadályozására. Ha elegendő adat jön össze, néhány oszlopsornál kísérleti jellegű elhárító eszközök felszerelését fogjuk szorgalmazni.

MME Ragadozómadár-védelmi Bizottsága

PASTEURELLA MULTICIDA-FERTŐZÉSEK OKOZTA TÖMEGES MADÁRPUSZTULÁS A DUNA MENTÉN 1979 első téli hónapjaiban

1979 első negyedévében, a legutóbbi évtizedben kivételesen hideg téli hónapokban mintegy 10 hétig tartó, a vadon élő vízi-madarak között jelentkező, bakteriológiailag is igazolt *Pasteurella multocida* járványt észleltünk a Duna magyarországi középső szakaszán, Tököl és Ercsi között.

A jelzett időben észlelt, váltakozóan többeszres-többszázás vízi-madár-tömegből sokszáz volt az elhullás, legnagyobb számban tőkés récékből. Márciusban már a vetési varjak pusztulása is megkezdődött.

A folyamparton, a jégen feltűnő volt a nagytestű vadkacsák lassú, lusta, magukat úgyszólván vonszoló mozgása. A feltűnő hasmenéses tünetek: híg zöldes-sárgás székletürítéssel. A leggyöngébbeknél repülési képtelenség, parti üregekbe-lyukakba búvás is megfigyelhető volt.

Kisragadozók (menyétfélék) is tizedelték a beteg madárállományt. Az elsősorban vérmintákból vett részletes bakteriológiai vizsgálatok (egyszerű agar-táptalajon, véres-agaron, csokoládé-agaron, szénhidrátos táptalajokon) már 30 °C-on és már 24 óra után viszonylag szépen kifejlődött telepeket adtak. Minden egyes vizsgálatra behozott elhullott madárból kinőttek a Gram-negatív, lactose-bontó, polymorph, főként 1—1,5 mikronos cocco-baktériumok, jellegzetes bipoláris festődéssel. Indol-pozitivitást, gázképződés nélküli lactose-bontást, kénhidrogén-képzést mutattak.

Fehéregerekbe oltva részleges elhullás következett be, legkésőbb a harmadik napon. A bipolárisan festődő cocco-baktériumok az elpusztult fehéregerek szív-véréből kitenyészthetők voltak.

Kiemelhető a téli előfordulás, sokszáz vízimadaron a Duna mellett — összevetve Beretzk Péter nyári, Fehértó-i adataival. Jelen munkánkat Beretzk Péter főorvos, neves ornitológus emlékének ajánljuk, aki elsőként számolt be hazánkban vadmadarak *Pasteurella*-járványáról kultúrterületen.

Dr. Tapfer Dezső — Hajtó Lajos

KULLANCSLEGYEK (*Ornithomya avicularia*) ÁLTAL OKOZOTT KÁROK ERDEI ÉNEKESMADARAK KÖLTÉSEIBEN

Az elmúlt két évtized során, a kései fészkek ellenőrzése közben különös jelenséget tapasztaltam, főleg a talajon fészkelő erdei énekesmadarak fészkeinél. Elsősorban a vörösbegyek fészkeit ellenőriztem 2—3 naponként. Itt tapasztaltam először több fészeknél, hogy a kotló madár nem ül a tojásain. Későbbi ellenőrzéseimnél derült ki, hogy ezen aljak mégsem mind elhagytak, mivel ekkor egyik-másik fészekben már kotlott a vörösbegy. Az ilyen aljak kelésekor láttam, hogy rendellenesen sok a záptojások száma! Volt olyan 6-os alj, amelyből csak egy fióka kelt, de sok fészekben találtam 3—4, sőt 5 záptojást is. Eleinte nem tudtam magyarázatot találni erre a jelenségre, csak később a fiókák gyűrűzése közben jöttem rá, miért nem kotlanak rendszeren a vörösbegyek. Az egyik fészeknél (4 fióka, 3 záptojás) a fiókákat kiemelve láttam, hogy ezek betegesen soványak felborzolt tollaikkal és több kullancslégy tartózkodik rajtuk.

A kései fészkeléseknél elég gyakran találtam kullancslegyekkel meglepett fiókákat, cigánycsuk és erdei pityer fészkekben is. Több ízben találtam legyek által elkínzott feketerigó fiókákat, melyek később el is pusztultak. A tojásain kotló, legyekkel meglepett madár feltehetően nem tud nyugodtan ülni tojásain, ezért kénytelen gyakran, huzamosabb időre otthagyni fészket, így a tojások teljesen kihűlhetnek. Ezért a sok záptojás az ilyen aljaknál!

Varga Ferenc

RENDELLENESÉG TÓKÉS RÉCE (*Anas platyrhynchos*) EMÉSZTŐSZERVRENDSZERÉBEN

1980. X. 2-án egy tókésréce tojót boncoltam fel, amelyet a Bácsalmás—Kismosztongai nádasból gyűjtöttünk be. Meglepetésemre két zúzógyomorot találtam a hasüregében, s mindkét zúzógyomorban volt kendermag (*Cannabis sativa*). A rendellenes második zúzógyomor egészen a kloáka közelében helyezkedett

el, s teljesen telve volt a kender magjával: 98 db-ot találtam benne. A normális zúzógyomorban a 17 db kavics mellett csak 23 db kendermag volt. Annak ellenére, hogy „két zúzógyomra” volt a tőkés récének, mégis igen soványnak találtam.

Dr. Rékási József

HÁROM HÉT DÉLNYUGAT-EURÓPÁBAN

1980. június 4. és 24-e között Franciaország és Spanyolország területén madarásztam.

Franciaországban az első megfigyelési helyem az Aix melletti camping környéke volt. A fenyőerdőben két bonelli füzike (*Phylloscopus bonelli*) énekelt. A közelben egy búbos cinege pár (*Parus cristatus*) hangjára figyeltem fel. A madarak szüntelenül keresgéltek az ágakon. Aix-ből Saintes Maries-be (Rhone-delta) vitt az utam. Az autót mindkét oldalán rizsföldek és gabonatóblák terültek el. A rizsföldek felett 1 bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), 30–35 kis kócsag (*Egretta garzetta*), 1 vörös gém (*Ardea purpurea*), és 2 barna kánya (*Milvus migrans*) repült el. Az egyik gabonatabla felett egy szuharbújó (*Cisticola juncidis*) végezte nászrepülését. Rendszerint percekig a levegőben körözve énekelt, de megesett, hogy egy kiemelkedő helyen ülve hallatta monoton hangját. Más példányoknál azt is megfigyeltem, hogy e célból villanydróra ültek ki. Az egyik rizsföld töltésén egy spanyol sárga billegető (*Motacilla flava iberiae*) ült. A mezőgazdasági területeket elhagyva érkeztem meg a tulajdonképpeni Rhone-deltába. A tengerpart közelében hatalmas lagunák, mocsarak és kisebb-nagyobb szikes tavak húzódtak. A szikes tavak partján csigaforgatók (*Haematopus ostralegus*), piroslábú cankók (*Tringa totanus*), gólyatöcsök (*Himantopus himantopus*) költöttek. A tavak vizéből szerezték táplálékukat a kis kócsagok, szürke gémekek (*Ardea cinerea*), küszvágó csérek (*Sterna hirundo*), törpecsérek (*Sterna albifrons*). Nagy élményt jelentett egy 1 000–1 200 példányból álló flamingócsapat (*Phoenicopterus ruber*) megfigyelése egy távoli lagunában. A flamingók közelében kb. 500 dankasirály (*Larus ridibundus*) ült a parton. A tenger felett különböző sirály- és csérfafajok keringtek. Napközben főként küszvágó cséreket és

ezüstsirályokat (*Larus argentatus*) lehetett látni, alkonyatkor ezen kívül törpecserekek és kacagócserekek (*Gelochelidon nilotica*) is megjelentek. A vízen 15 pehelyréce (*Somateria mollissima*) és egy feketeréce (*Melanitta nigra*) úszott. Napközben a nyílt vízen voltak és csak sötétedéskor repültek partközelségbe. A Rhône-deltában egyik faj sem fészkel, ezért feltehetőleg kóborlóként kerültek ide.

Másnap továbbutaztam Spanyolországba. Itt első állomáshelyem Figueras volt. A camping közelében egy kucsmás poszáta (*Sylvia melanocephala*) énekelt. Távolabb egy bonelli füzike szólt.

Megfigyeléseimet Aldea közelében folytattam, a tengerpart mellett. A parton magas sziklafalak emelkedtek, melyeknek a tetejét mediterrán növényzet borította. A környéken olajfák és szentjánoskenyér-fák voltak. A terület kedvezett a csicsörkéknek (*Serinus serinus*), mindenfelől hallani lehetett a hangjukat. Az egyik fán vörösfejű gébics (*Lanius senator*) ült zsákmány után lesve. Egy másik fa lombkoronájában két törpeposzáta (*Sylvia conscipillata*) mozgott. Az autót felett egy egy színű seregély (*Sturnus unicolor*) repült át. Az Ebro folyó partján is körülnéztem. Itt rizsföldek és egyéb mezőgazdasági területek váltakoztak egymással. A rizsföldeken 3 vörösgém, 7 kis kócsag, 3 üstökös (Adeola ralloides,) 3 gólyatöcs és 180—200 dankasirály táplálkozott. A rizsföldek felett hatalmas sarlósfecske csapatok (*Apus apus*) köröztek, összesen 1000—1200 példány. A mezőgazdasági területeken a szuharbújó (22—25 db) és az egy színű seregély volt a leggyakoribb.

Következő nap a La Marinától északra elterülő mesterséges tengervízleplelő tavak madárvilágát tanulmányoztam. A sekély vízben 5—6 kis kócsag, 4—5 gólyatöcs, 35—40 gulipán (*Recurvirostra avosetta*), a parton egy széki lile (*Charadrius alexandrinus*) álldogált. A tó felett törpecserekek (35—40 db) szitáltak. Még az előző napon késő délután 20—30 üstökös récét (*Netta rufina*) és 300 rózsás flamingót figyeltem meg ugyanott. A flamingók másnap is ott voltak, de az üstökös récék eltűntek.

Következő megfigyelési területem a Sierra Nevada hegyvidék volt. A hegyeken gyér, szárazságtűrő növényzet tengődött, fák csak a — különben kiszáradt — folyómedrek mentén voltak láthatók. Mindenfelé gyakori volt a kövi pacsirta (*Galerida theklae*). A villanydrótot választották leshelyül a déli hantmadarak (*Oenanthe hispanica*) és a kormos hantmadarak (*Oenanthe*

leucura). A bozótosok lakója a bajszos és a bújkáló poszáta (*Sylvia cantillans* és *S. undata*) és a sövényhármány (*Emberiza cirulus*) volt. A levegőben havasi sarlósfecskék (*Apus melba*), vörhenyes fecskék (*Hirundo daurica*) és szirti fecskék (*Hirundo rupestris*) köröztek. Egy alkalommal sikerült megfigyelnem egy pettyeskakukkot (*Clamator glandarius*) is.

Másnap a granadai Alhambra mór palotát tekintettem meg. Lenyűgöző szépsége mellett néhány madártani érdekességre is kiterjedt a figyelmem. A falak körül szirti fecske és sarlósfecskék köröztek. A sarlósfecskék a kődíszek üregeiben fészkeltek. Az egyik kőfalon kék kövirigó (*Monticola colitarius*) énekelt.

Granadából Puerto de Santa Mariába indultam tovább. Útközben 4 fakókeselyút (*Gyps fulvus*) és 4 dögkeselyút (*Neophron percnopterus*) figyeltem meg, amint az autót felett keringtek. Puerto de Santa Mariába érkezve szikes tavak, félsós lagunák látványa fogadott. A lagunákban a szokásos fajok: széki lile, gólyatöcs, gulipán, törpecsér voltak megtalálhatók, a tengerparton egy csigaforgató álldogált.

Ellátogattam a közeli Guadalquivir folyóhoz is. A folyó mindkét partján mezőgazdasági területek terültek el, csak a folyó partjai mellett húzódtott keskeny galériaerdő; de míg a balparton száraz, felszántott területek voltak, a jobbparton rizsföldek húzódtak. A balparton pásztorgém (110—120), kis kócsag (40), barnakánya (egyszerre 23 példány repült fel a galéria erdőből!) voltak a leggyakoribb fajok. Az úton székicsérek (*Glareola pranticola*) üldögéltek, és csak kelletlenül voltak hajlandók továbbrepülni. A jobb part érdekesebb fajai: 2 üstökös-gém, 10—12 pásztorgém, 5 kanalasgém, 12—15 barnakánya, 20—22 nagy goda, 90 gólyatöcs, 10 kacagócsér, 160—170 fattyúszerkő, 3 kalandrapacsirta, 800—1 000 partifecske.

Sevillában 30—35 fehérkarmú vércsét (*Falco naumanni*) figyeltem meg, amint a székesegyház fölött keringtek.

Sevillából Toledóba utaztam tovább. Az út mellett ligetek és olajfaültvények váltakoztak. A ligetekben kékszarka családok (*Cyanopica cyana*) mozogtak. Toledóhoz közeledve a ligeteket előbb rétek, majd agyagos talajú felszántott területek váltották fel. Ezekon 4 vörös fogoly tartózkodott.

Toledóból a Madridtól északra levő El Escorial nevű helységbe mentem. A camping közelében, ahol megszálltam, egy bozótos patakvölgy húzódott. Távolabb sziklás kopár hegyek voltak. A patakvölgyben berki poszáta (*Cettia cetti*) szólt. A hegyoldalakon kerti sármányok és bajszos sármányok (*Emberiza hortulana* és *E. cia*) valamint déli hantmadarak énekeltek, a villanydrótokon nagy őrgébicsek (*Lanius excubitor*) ültek. Sokfelől hallani lehetett a déli geze (*Hippolais polyglotta*) énekét. A hegyek fölött alkalmanként fakó keselyű, törpesas (*Hieraetus pennatus*), vörös kánya (*Milvus milvus*) vagy holló (*Corvus corax*) keringett.

A Délnyugat-Európában töltött három hét alatt 115 madárfajt figyeltem meg; s köztük szép számmal találkoztam olyanokkal is, melyeket addig csak határozókönyvekből ismertem.

Magyar Gábor

MADÁRMEGFIGYELÉSEK AZ ISZTRIAI FÉLSZIGETEN

1980 augusztusának első felét az Isztriai félszigeten töltve az alábbi ornitológiai megfigyeléseket tettem. A füles kuvik (*Otus scops*) mindenütt gyakori, éjszaka egy-egy pontról 4—5 madár hívogatója is hallható. A sziklás-hegyes részeken mindenütt találkoztam a holló (*Corvus corax*) olykor több példányával. A halvány geze (*Hippolais pallida*) még énekelt a tengerparti ligetekben. A terület számára irodalmi adatok szerint újdonságot jelent a törpe kuvik (*Glaucidium passerinum*) előfordulása. Az 1396 m magas Ucka-hegy lábánál álló vegyes lomb- és tűlevelű erdőben észleltem hívogató példányát. Ugyanitt 3 barátincégét (*Parus palustris*) is megfigyeltem, ami az errefelé még be nem bizonyított költés lehetőségét is felveti. Seregély (*Sturnus vulgaris*) több kis csapatát szintén először észleltem a vidéken.

Dr. Endes Mihály

MADARTANI MEGFIGYELÉSEK SPANYOLORSZÁGBAN

Spanyolországban 1980. VII. 17—23. között végeztem megfigyeléseket Barcelonától északra, Blanesnál. Blanes környéke jellegzetesen északmediterrán vidék, sűrűbb és ritkább borókás-fenyvesekkel, a Tordera folyó síkságán galéria-erdőkkel, változatosan művelt területekkel (búza, kukorica, szója, szőlő, alma, stb.), a félsziget belseje felé emelkedő dombokkal és hegyekkel, homokos és sziklás tengerparttal. Ezen kívül egy napot töltöttem Barcelona felett a Montserrat-hegyen, amely bizarr sziklaformáival elüt az előző területektől. Általam megfigyelt érdekesebb fajok: szula: 1 db. imm. a tenger felett; üstökös kormorán: 1+28 pd. (tengerparti sziklákon ill. a tengeren); kigyászölyv: 1 pd.; kenti csér: 16 pd. a tengerparton; füleskuvik: 1 pd. (vörös fázis) galériaerdőben; rozsdástorkú lapantú: 1 pd. kopár, leégett fenyőerdőben; szirti fecske: a Montserraton 4—5 pd.; vörösfejű gébics: 3+1+1+1+4+4 pd.; bajszosposzáta: 1 énekelő him, borókával kevert fenyvesben; kucsmás poszáta: a vidék legjellemzőbb poszáta-faja, 12+10+22+5+8+3+2 pd.; bújkáló poszáta: 1 imm., kopár, bokros domboldalon; berki poszáta: 2+1+1 pd. ligeterdőben; halvány geze: 2 pd. patakmenti bokrosban; déli geze: minden erdőtüpusban előforduló, gyakori faj, 22+4+3+1+2 pd.; tüzesfejű királyka: 13+3 pd., sűrű állományú fenyvesekben; bonelli füzike: 9+1+3 pd., a fenyvesekben a cinegecsapatok kísérő faja; zuharbúj: bokrosok, nádasok, művelt területek gyakori faja, jellegzetes hangja állandó kísérője ezeknek a biotópoknak, 16+18+7+14 pd.; kék kövirigó: 1 etető tojó tengerparti sziklákon, a fiókák hangja is hallatszott; búboscinege: 4+13+5+16+5 pd., a fenyvesek leggyakoribb cinegefaja; sövényármány: 1+2+5+1 pd.; bajszos sármány: 1+4 pd., sziklás fenyvesekben; kövi veréb: 1 pd. a Montserraton; egyszínű sergély: síkvidéki kaszálókon 50—60 pd., főleg fiatalok; holló: a Montserraton 12 pd. (4+4+1+3).

A teljesebb faunakép érdekében megjegyzem, hogy a leggyakoribb, szinte minden biotópban előforduló fajok a csicsörke, sarlósfecske és az ezüstsirály voltak (ez utóbbi főleg a tengerpart környékén, de a szántóföldeken és a hegyek közt levő szemételepen is megjelent.) Érdekes volt a ragadozók hiánya, az említett kigyászölyvön kívül csak egy egerészölyvet láttam. Az általam észlelt fajok száma: 64.

Waliczky Zoltán

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK DÁNIÁBAN

Spanyolországi tartózkodásom után VII. 28. — VIII. 6. között majdnem két hetet töltöttem Dániában. Utamnak két fő állomása volt: a keleti parton, Arhus közelében Kaló, illetve a délkeleti tengerparton Rómó szigete. A kalói-öböl területén csak a leggyakoribb tengerparti fajokat sikerült megfigyelnem: 1 kormoránt, 1 nagy bukót, csigaforogatókat, bütykös hattyú és bütykös ásólúd családokat, 1 gyűrűs, öreg dolmányos sirályt. A délkeleti partvidék viszont (a német határtól Esbjergig) kitűnő adottságaival, a nyárvégi limicola-vonulás fő területe. Itt négy fő madárgyülekező hely volt, ezeket külön-külön mutatom be.

I. Rómó szigetére vezető 10 km-es híd környéke:

szürkegém: max. 10—12 pd.; bütykös ásólúd: a rengeteg kis gát által határolt öblökben mindenfelé látható volt, főleg családokban. Napi mennyiségek: min. 8—10, max. 80—100 pd.; pehelyréce: csak dagály idején volt látható, min. 4, max. 80 pd.-ban; tőkés réce: főként pehelyrécékkel, max. 80—100 pd.; ezüstlile: dagálykor a parton, nagy limicolacsapatban, 20—22 pd.; parti lile: elszórtan a híd mentén, max. 25—30 pd.; bibic: tengerparti legelőn, max. 90—100 pd.; csigaforogató: mindenütt gyakori, bizalmas madár, max. 50—60 pd.; piroslábú cankó: a leggyakoribb cankófaj, legnagyobb számlált mennyisége 520 pd.; kormos cankó: előző fajjal együtt, de annál jóval kisebb mennyiségben, max. 35—40 pd.; erdei cankó: elszórtan, max. 6 pd.; szürke cankó: szórványosan, max. 18—20 pd.; billegető cankó: a gátaikon, 1—2 pd.; havasi partfutó: a legtömegesebb, legjellemzőbb parti madár, max. mennyisége dagálykor 10—12 000 pd.; sarlós partfutó: havasi partfutóval együtt max. 50—60 pd.; apró partfutó: mindössze 1 pd.; nagy partfutó: egy 20-as csapat; nagy póling: dagálykor a legelőkön gyülekezve, max. 350—400 pd.; kis póling: előzővel együtt, max. 45—50 pd., ill. egyesével-kettesével a gátaikon; kis goda: a tengerpartra jellemző, gyakori faj, max. 300—350 pd.; gulipán: a híd keleti öblében volt egyetlen gyülekezőhelyük, itt dagálykor 6—8000 pd. gyülekezett össze, dankasirály, viharsirály: mindenfelé előforduló, tömeges fajok, több ezer példányban; ezüstsirály: elszórtan mindenhol, max. 60—80 pd.; heringsirály: főként dagály idején, max. 8—10 pd.; dolmányos sirály: mint előbbi, max. 10—12 pd.; küszvágó csér: 1 és 6 átrepülő pd.

II. Hójer falu környéke:

ezüstlile: 1 pd.; parti lile: max. 6—8 pd.; csigaforgató: max. 20—25 pd.; piros lábú cankó: max. 80—100 pd.; kormos cankó: 10—12 pd.; szürke cankó: 50—60 pd.; billegető cankó: 1 pd.; havasi partfutó max. 150—200 pd.; apró partfutó: 4 pd.; nagy partfutó: 4 pd.; kis goda: 35—40 pd.; dankasirály, viharsirály: max. 350—400 pd.;

III. Rómó szigete:

szürkegém: max. 2 pd.; pehelyréce: apály idején a nyílt tengeren elszórt csapatokban, max. 90—95 pd.; tőkés réce: a sziget édesvizű tavain, 20—22 pd.; bütykös hattyú: mint előbbi, 2 pd.; barna rétiheja: a sziget nádasai felett, max. 5 pd.; hamvas rétiheja: a sziget dűnéi felett 1—1 tojó pd.; darázsölyv: 1 pd.; karvaly: 1 pd.; ezüstlile: a sziget déli részén 6—8 pd.; aranylile: főként a sziget legelőin, max. 8 pd.; parti lile: max. 20—25 pd.; csigaforgató: a sziget egész partvidékén végighúzódó, 2—5 km széles fővényen elszórtan, max. 160—180 pd.; bibic: a sziget legelőin, max. 80—100 pd.; köforgató: a sziget fővényén, max. 6 pd.; piros lábú cankó: a sziget partvidékén elszórtan, max. 20—22 pd.; szürke cankó: 8—10 pd., billegető cankó: max. 1—2 pd.; erdei cankó: max. 2 pd.; réti cankó: 1 pd.; havasi partfutó: max. 70—80 pd.; apró partfutó: 12—15 pd.; fenyérfutó: a tenger felett és a fővényen, max. 83—85 pd. (csapatban 70); kis póling: 6—8 pd.; kis goda: 10—12 pd.; sárszalonka: 1 pd.; dankasirály, viharsirály: főként a strand környékén, minden alkalommal többszáz pd.; ezüstsirály: végig a partvidéken, max. 100 pd.; heringsirály: max. 30 pd.; dolmányos sirály: max. 2—3 pd.; csüllő: 5 pd. (4 ad., 1 imm.); kenti csér: a tengerpart gyakori faja, max. 70—80 pd.; küszvágó csér: elszórtan a parton, max. 8—10 pd.; sarki csér: előzőnél gyakoribb, sokszor tömeges, max. 60—70 pd.; törpecsér: 1—1 pd.; nyíl farkú rabló-sirály: 1 pd.;

IV. Mandő szigete:

szürkegém: max. 4—5 pd.; bütykös ásólúd: max. 10—12 pd.; parti lile: max. 3—4 pd.; csigaforgató: max. 320—350 pd.; piros lábú cankó: max. 60—80 pd.; kormoscankó: max. 10—12 pd.; szürke cankó: 20—22 pd.; havasi partfutó: max. 50—60 000 pd.; sárszalonka: 1 pd.; nagy póling: max. 8—10 pd.; kis goda: max. 100—120 pd.; dankasirály, viharsirály, ezüstsirály: mindegyik fajból max. 1000 pd.; dolmányos sirály: max. 45—50 pd.; küszvágó csér: 1 pd.

Megjegyzés: a szárazföldi biotópok leggyakoribb énekesmadarai a réti pityer (max. 45—50 pd.) és a mezei pacsirta (max. 25—30 pd.).

Jellemző fajok még: rozsdás csuk, fitiszfüzike, hantmadár, nádi sármány.

A Dániában látott fajok száma 93.

Waliczky Zoltán

„EGÉRVÁR” GYÖNGYBAGOLY (*Tyto alba*) ETETÉSÉRE

A „Wir und die Vögel” 1980. évi 4. számában (12:4. 12 p.) olvastam a következőket.

Nyugat-Németországban két ifjúsági csoport nem csak mesterséges fészkelési lehetőségekről gondoskodik gyöngybagolyok számára, hanem etetőhelyekről is. Ezek az egérvárnak nevezett etetőhelyek, egyszerű eszközökből a következők szerint készülnek. Deszkákból „összeütnek” egy kb. 1 x 1 x 1 m-es ládát, tető nélkül. Ezt rétegesen megtöltik kő és tégladarabokkal ill. ocsúval (egy réteg törmelék, erre egy réteg ocsú és így tovább). Az egérvár egyik oldalára lesőfát (léc, ülőfával) szerelnek. Az egérvárat fészkelőhelyek környékén létesítik és azok elég egeret vonzanak ahhoz, hogy több gyöngybagoly táplálékigényét fedezzék. Más bagolyfajok is szívesen használják a „táplálékforrást”. Időközönként természetesen fel kell újítani az ocsú rétegeket.

N. G.

NÉHÁNY MONDAT A BIBLIOGRÁFIÁRÓL

A Magyar Madártani Bibliográfia (Bibl. Orn. Hung.) 1980. szeptember második felében jelent meg Békéscsabán 52,9 A/5 ív terjedelemben, a jegyzetlehetőséget nem számítva 657 oldalon. A munka gyakorlatilag az utóbbi közel három évszázad magyar

madártani irodalmát tartalmazza 1979. december 31-ig bezárólag 13 032 tételben.

A Bibliográfia alapját Papp József tanár évtizedekre visszanyúló türelmes gyűjtőmunkája képezte, melyet az utóbbi négy év intenzív kiegészítő és előkészítő tevékenysége formált kötétté. A munka elkészítésekor lelkiismeretünk szerint — a lehetőségeknek megfelelően — igyekeztünk teljességre törekedni, bár, első pillanattól tudtam, hogy sajnos ez szinte a lehetlenséggel határos. Ennek megfelelően a lehető legkisebbre kellett szűkíteni a kötet hiányosságait, amihez a különböző szakmai fórumokon valamint a Madártani Tájékoztató oldalain kértünk segítséget mindazon magyar hivatásos és amatőr ornitológustól, akik publikálnak. Sajnos igen kevesen segítettek az adatok pontosításában, ami azért is fontos lett volna, mert az utóbbi években — objektív okok miatt — nagyon sok jó cikk jelent meg olyan kispéldányszámú kiadványokban, amelyekről alig tudnak néhányan, feltárásuk, felfedezésük rendkívül nehézkes vagy gyakorlatilag lehetetlen. Márpedig nekünk, akik a magyar madártannal foglalkozunk és jövőben sorsát is szívünkön viseljük, közös érdekünk, hogy a lehető legjobb bibliográfia álljon szakmánk rendelkezésére, mely a továbblépéshez nélkülözhetetlen. A kötetben 1500 megjelent példány van jelezve, valójában nyomdatechnikai okok miatt csak 1400 példány készült el. Már most is nyilvánvaló, hogy ez nem fogja fedezni a hazai és a jelentkező külföldi igényeket. Feltételezésem szerint 5—10 év távlatában várható egy második, javított kiadás elkészítése, amennyiben lesz rá kiadó. Gyakorlatilag az előkészítés munkáit máris el kell kezdeni, ezért kérek minden érdekelt magyar madarászt, ornitológust, — itthon és külföldön egyaránt — hogy ötleteivel, feljegyzéseivel legyen segítségünkre!

(Cím: R. Zs. 5601 Békéscsaba, Múzeum, Pf.: 46.)

Ugyanakkor ezúton is őszinte köszönetünket fejezzük ki mindazoknak, akik a Bibliográfia elkészítésében segítettek szakmai és erkölcsi támogatásukkal, név szerint Keve Andrásnak, Schmidt Egonnak, Boross Lászlónak, Sterbetz Istvánnénak és Haraszthy Lászlónak! Hiszek abban, hogy a Magyar Madártani Bibliográfia egységesebbé és erősebbé teheti újra a magyar ornitológusok táborát.

Réthy Zsigmond

MADÁRJELÖLÉSI ADATOK EURÓPÁBÓL

7. Hiddensee (NDK gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978
Fehér gólya	1260	1195	1433	1697
Bütykös hattyú	1462	2443	2413	1359
Egerészölyv	—	—	—	1422
Barna rétihéja	1007	—	—	1246
Vörös vércse	1290	—	—	1430
Szárcsa	—	—	—	1184
Billegető cankó	—	1119	—	—
Havasi partfutó	1170	3275	1340	1686
Dankasirály	—	—	—	1170
Küszvágó csér	—	—	—	1069
Molnárfecske	3453	5667	5637	3820
Partifecske	2340	3565	3923	2593
Szécinege	2281	2144	2816	2234
Kék cinege	—	1035	1044	—
Fenyvescinege	4962	4784	5035	3302
Búbos cinege	—	1045	—	—
Kormosfejű cinege	—	1061	—	—
Csuszka	1157	—	1080	—
Ökörszem	1092	1111	1160	—
Vörösbegy	4345	6145	5549	5141
Házi rozsdafarkú	2156	2112	2483	1826
Kerti rozsdafarkú	1484	1808	1844	1136
Feketerigó	—	1027	1080	—
Fenyőrigó	1296	—	—	—
Szőlőrigó	—	—	1002	—
Cserregő nádiposzáta	6600	9602	8486	6153
Énekes nádiposzáta	2230	3744	2897	1513
Barátka	1853	2685	2271	1705
Kerti poszáta	3018	2923	2439	1696
Mezei poszáta	1023	1309	1119	—
Kis poszáta	1548	1825	1451	1071
Fitisz füzike	2431	3173	2981	2037
Csilpcsalp-füzike	3319	4276	3944	2513
Királyka	3678	2529	3046	1847
Erdei szürkebegy	2051	3051	2493	1770
Barázdabillegető	1629	1237	1443	1209
Hegyi billegető	1152	1133	1107	—
Sárga billegető	2491	3371	1201	—

Tövisszűrő gébics	1068	1280	1254	1080
Seregély	—	1156	1242	—
Meggyvágó	1111	1904	—	—
Zöldike	1110	2527	—	—
Tengelic	2553	2726	2574	—
Csíz	3557	—	—	—
Zsezse	1402	—	2616	1259
Süvöltő	1507	1027	—	—
Keresztcsőrű	—	1653	1546	—
Erdei pinty	3738	5406	5242	1904
Fenyőpinty	1327	8833	2150	1377
Citromsármány	2207	2499	1578	—
Nádisármány	7112	4878	6024	3048
Összes jelölés	125298	150136	132857	100643

8. Jersey (az egyik angol gyűrűzőközpont)

	1975	1976
Fitisz füzike	—	1372
Királyka	1617	—
Zöldike	—	1080
Kenderike	1334	1386
Összes jelölés	15191	15459

9. Kalo (dán gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978	1979
Pehelyréce	2462	2480	3963	1269	—
Összes jelölés	5281	4587	6582	4421	3058

S. E.

AZ 1981. ÉVI KÖZPONTI TÁBOROK ÉS SZERVEZÉSI RENDJÜK

Az egyre nagyobb számú jelentkezés miatt fokozott figyelemmel kell táborainkat megszervezni, ezért ismételten felhívjuk kedves tagtársaink figyelmét, hogy az egyesületi központ támogatásával működő táborokba csak írásos jelentkezés után, a

táborszervezőktől küldött meghívó (visszaigazolás) birtokában lehet részt venni. Látogatót vagy vendéget szívesen fogadunk, de számukra a táborban való étkezést és éjszakázást biztosítani nem tudjuk. Külön kérünk minden résztvevőt a táborrend maradéktalan betartására, mert a rend megtartása közös érdekünk.

Az 1981-ben tervezett központi táborok:

VII. TOT (Természetvédelmi és Ornitológiai Tábor)

június 26 — július 3-ig Aggtelek

Táborvezető: Kónya József
4961 Zsarolyán, Fő u. 30.

(Jelentkezést csak korlátozott létszámban, a beérkezési sorrend figyelembevételével tudunk elfogadni.)

„Akcio Hungaria” táborok

Fülöpháza

július 10 — szeptember 7-ig

Táborszervező: Molnár László
6042 Fülöpháza, Madárvárta

Budakeszi

augusztus 14 — október 2-ig

Táborszervező: Szentendrey Géza
2000 Szentendre, Malom u. 2.

Dinnyés

július 10 — július 20-ig

Táborszervező: Csörgő Tibor
1024 Budapest, Keleti Károly u. 48.

Hansági Fehértó

július 25 — augusztus 8-ig

Táborszervező: Fülöp Tibor
9155 Lébénymiklós, Kun u. 5.

Szentendrey Géza

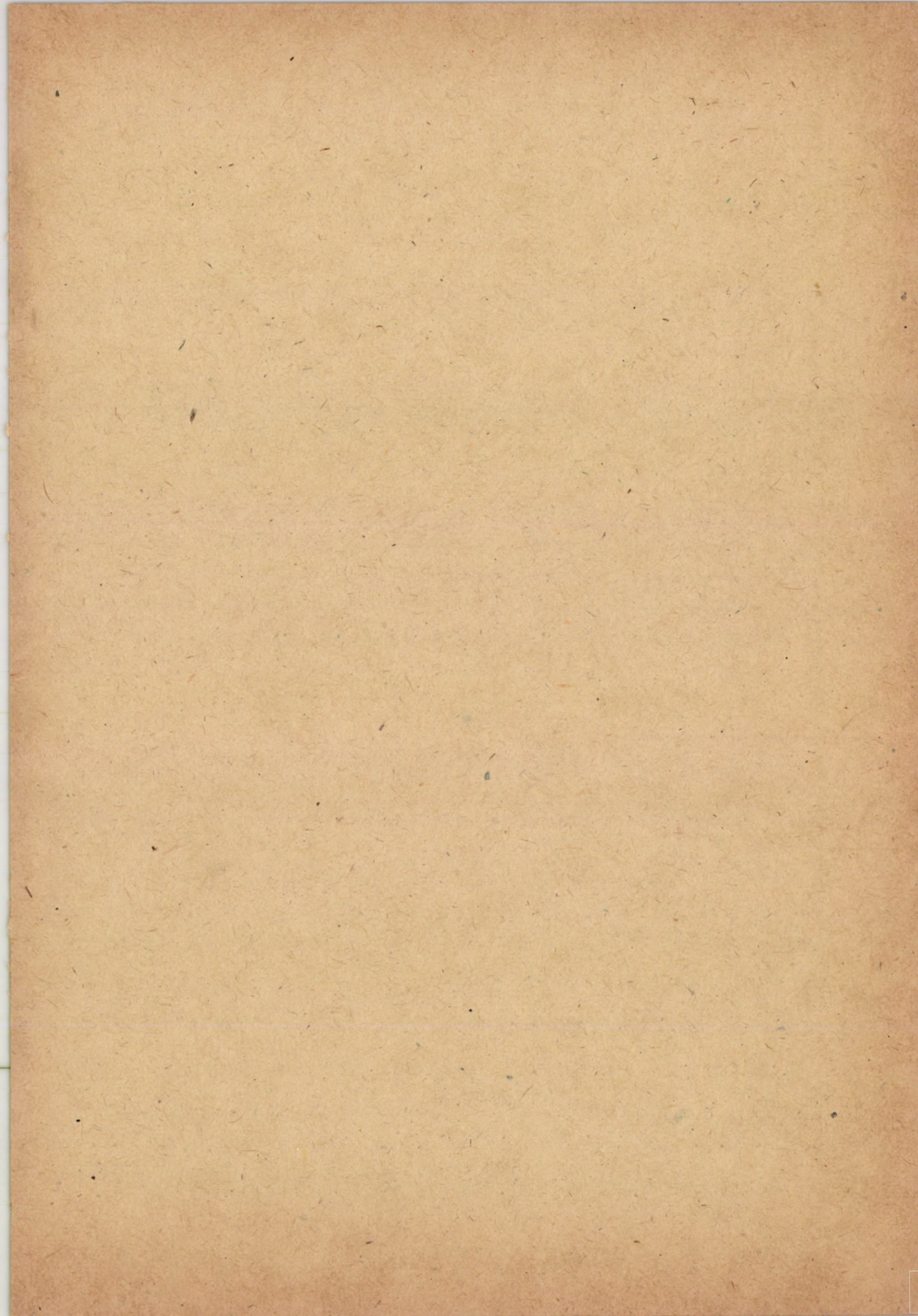
KÉPESLEVELEZŐLAP MADARAKRÓL!

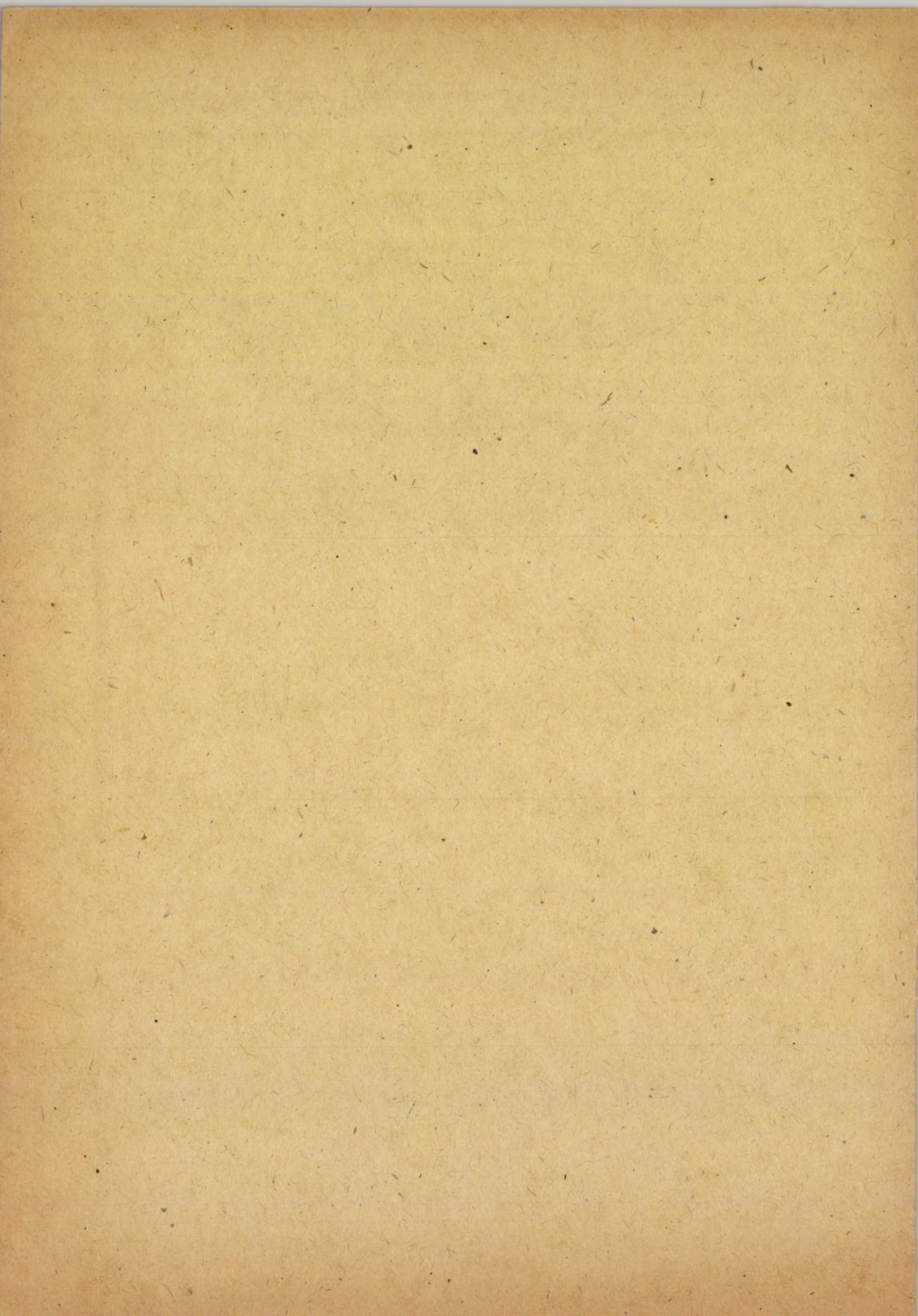
A madárbarátok régi vágya teljesült, amikor a Képzőművészeti Alap Kapocsy György művészi fotói felhasználásával 18 hazai madárfajból álló sorozatot jeletetett meg darabonként 20 000 példányban. A képeslapok darabonkénti ára 3,50 Ft. A lapokon a következő fajok láthatók: nyári lúd, vörös gém, nagy kócsag, fehér gólya, kanalasgém, barna rétihéja, kék vércse, piros lábú cankó, gulipán, ugartyúk, dankasirály, fehérszárnyú szerkő, gyurgyalag, partifecske, barátka, kis poszáta, erdei pityer, erdei szürkebegy. Valamennyi tagtársunk figyelmét felhívjuk a képeslap sorozatra.

F E L H Í V Á S !

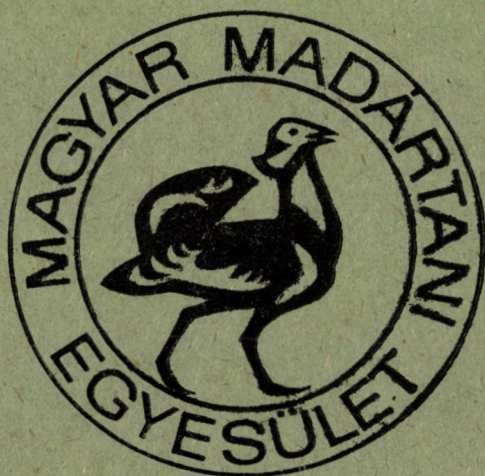
A madarászok segítségét kérik a Természettudományi Múzeum Állattárának légykutatói. Hazánkban 8 olyan légyfaj várható, amelyek lárvái a madárfészkekben fejlődnek, nyúveik a fiókák vérével táplálkoznak. Egy részük külső vérszívó, más fajok a fiókák bőre alatt élnek és azok pusztulását okozzák. E fajokból eddig csak 3-at sikerült gyűjtéssel és kineveléssel megszerelnünk. Arra kérjük madarászainkat, ha a szemmel tartott fészkekben közvetlenül a fiókák kirepülése után babszem nagyságú barna légybábokat vagy fehér nyúveket találnak, a fészket tegyék kimosott és száraz tejes zacskóba, a nyilást spárgával kössék le, a zacskót tüvel 20—30 helyen szurkálják át, hogy a levegőt és párát átengedje. A zacskót papírba csomagolva postán levélként küldjék el a Természettudományi Múzeumba dr. Mihályi Ferenc, 1088 Budapest, Baross utca 13. címre. A levélbe tegyék be a község nevét, a gyűjtés dátumát, a madárfaj nevét, és a gyűjtő nevét. Ha döglődő vagy elhullott fióka van a fészkekben tegyék befőttes üvegbe, papírral kössék le és várják meg a nyúvek kikelését és bebázódását. A bábokat műanyag (nem üveg!) orvosságos fiolában levélben küldjék be. Különleges ritka légyfajok várhatók a parti fecske, mezei és búbos pacsirta, barázdabilletető és a verebek fészkeiből.

Dr. Mihályi Ferenc

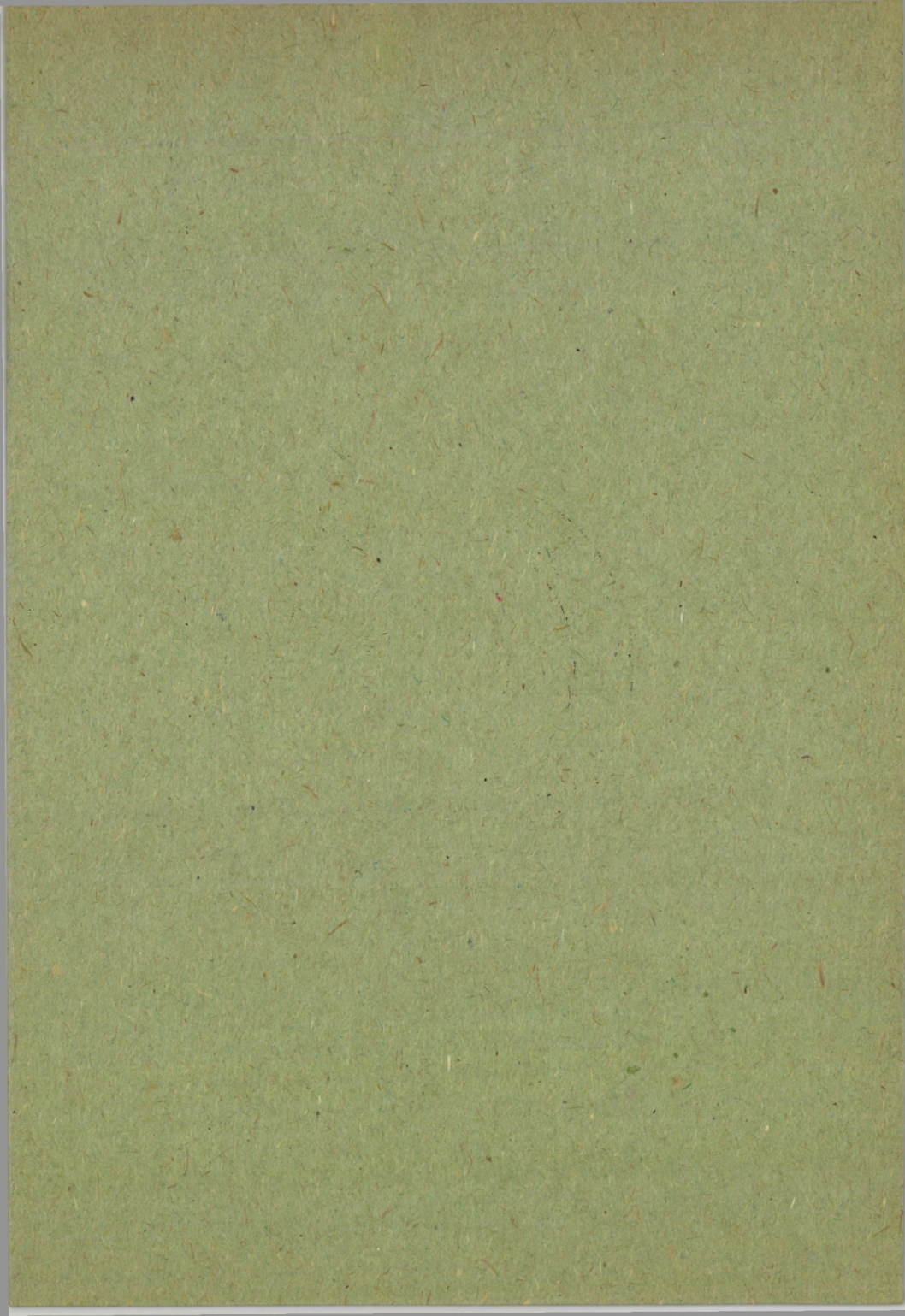

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1981. ÁPRILIS—MÁJUS—JÚNIUS

MAGYAR HATÁRSZÉLŐI
KÖZVETLEN
KÖZLEMÉNYEK

MAGYAR HATÁRSZÉLŐI
KÖZVETLEN
KÖZLEMÉNYEK

MAGYAR HATÁRSZÉLŐI
KÖZVETLEN
KÖZLEMÉNYEK

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

Felelős kiadó: Kállay György
81-5575 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

1981 is

A GÓLYAVÉDELLEM ÉVE

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYÁINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE
KERÜLT EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz
valamit is ez évben a gólyák védelméért, máris
felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPÍRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

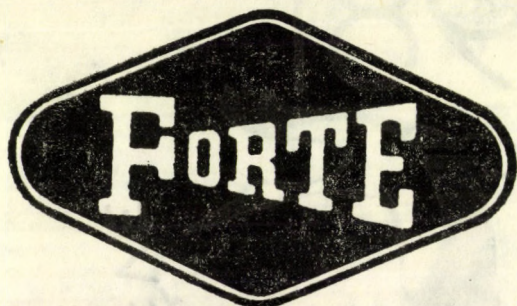

PHOTO FILMS PHOTO AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE—FEHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN FORTE MATERIALEN!
USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR,

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

A MADARAK EREDETE

Tagtársaim közül bizonyára sokan hallanak ősmadarokról, olvasnak róluk akár a napi sajtóban is és szívesen tájékozódnának e téren egy kissé behatóbban, ezért úgy gondolom, nem felesleges a tudomány mai állásának megfelelő ezirányú ismereteinket összefoglalni.

„Madárdal nélkül halott az erdő” hangoztatjuk gyakran a modern természetvédelem egyik jelszavát. Kevesen gondolunk azonban arra, hogy jó néhány millió évvel ezelőtt az akkori erdőkben nemcsak madárdal nem hangzott, hanem virágok sem virítottak. Az egykori erdőkben a hatalmas fákká terebélyesedő zsurló- és páfrányfélék uralkodtak és az akkori időkben élt, sokszor hatalmas testű őshüllők aligha adhattak olyan zenei hangokat, mint a mai énekesmadarak. Ebben az egykori környezetben alakult ki a hüllők sokirányú fejlődési ágai egyikén a pikkelyek helyett tollruhát viselő, első olyan állatcsoport, mely a tollakkal kiegészült mellső végtagjai, a szárnya segítségével hódította meg „legsikeresebben” a levegőt valamennyi gerinces osztály közül. Elég ha arra gondolunk, hogy a repülő sárkánygyíkok, vagy például a denevérek fajszáma mennyivel csekélyebb a madarakénál.

Az így kialakult madaraknak feltehetőleg számtalan faja tűnt el anélkül, hogy ősmaradványok maradtak volna fenn róluk és egykori tengeröböl nyugodt iszapjában véletlenül megmaradt leletek és lenyomatok révén mindig ugyanannak a gyikmadárnak (*Archaeopteryx*) az ősmaradványai kerülnek elő, — az elmúlt években (1974) már ötödször — majdnem mindig ugyanarról a lelőhelyről. Ezek szerepelnek ma minden tankönyvben a madarak őseiként. Jelenleg tehát úgy tudjuk, hogy ez a fogas „csőrrel” és hosszú csigolyasorral rendelkező farka révén gyik-szerű, de a megmaradt toll-lenyomatok miatt mindenképp madárnak nevezendő állat a felső jura időszakban, kb. 150 millió évvel ezelőtt biztosan a madarak fejlődésének egy ősi állomását képviselte. Kérdés azonban, hogy ez volt-e valamennyi ma élő madár őse. A mindmáig megismert leletek alapján ugyanis egyértelmű, hogy az időben ezután legközelebb következő leletekkel képviselt (5—20 millió évvel későbbi) csoport a flamingók voltak. A madarakat valamelyest is ismerők előtt is világos, hogy éppen a flamingók — bármilyen ősi kinézésű formák is legyenek — nagyon erősen alkalmazkodtak a sekély, apró rákokban és egyéb élőlényekben gazdag vizekben való táp-

lálkozáshoz, szaknyelven úgy mondhatjuk, hogy erősen specializálódtak.

Éppen ezért feltételezik, hogy a legősibb flamingók, geológiai értelemben ilyen „rövid” idő alatt nem a gyikmadárból, hanem más ősgyikokból származtak, vagyis a madarak több ősből való eredete valószínű.

Figyelemreméltó, hogy eddig a krétaidőszak (136—65 millió évvel ezelőtti szakasz) legnagyobb részéből csak vízimadarak leleteit ismerjük. Kézenfekvő volt régebben a feltételezés, mely szerint a szárazföldi madarak csak jóval később jelentek volna meg, mint a víziek. Az elmúlt két évtizedben igen szórványos leletek igazolják, hogy a szárazföldi madarak már ekkor világszerte elterjedtek voltak. Először Ausztráliában találtak egy 130 millió évesnek határozott toll-lenyomatot, mely szárazföldi madaré lehetett, majd Észak-Amerikában a mai trópusi szalakóta- és harkályfélékhez hasonló madár csontleleteit. Ez utóbbinál valamivel régibb az, amelyről az elmúlt években a napi sajtóban szerepelt a hír: „a gyikmadárral egyidős madárleletek Mongóliából”. Ez a gyikmadárnál geológiailag jóval fiatalabb, de az előbb említett észak-amerikai leleteknél idősebb csontváz-lenyomat a moszkvai Őslénytani Intézetben van elhelyezve. Biztosan szárazföldi, galambnagyságú madártól származnak ezek a lenyomatok, tudományosan feldolgozva nincsenek, így nehéz eldönteni, hogy milyen ma élő madárcsoporttal állnak rokonságban. Mindezekből látható, milyen rendkívül csekélyek az ismereteink különösen a szárazföldi madárvilág kialakulásáról.

Ezzel szemben — mint már említettem — vízimadarak leleteit már a krétaidőszakból jelentős számban ismerjük. Ennek oka nyilvánvalóan elsősorban az, hogy ebből az időből a leletek megtartására kitűnően alkalmas vízi üledékek ismeretesek, elsősorban Észak-Amerika területéről. Egyes fajokból csontvázak egész sora is előkerült, mint pl. a csontozatában a mai búvárkóhoz meglepően hasonló — de fogascsőré és csökevényes szárnyú ősmadarakból (*Hesperornis*). A legtöbb azonban töredékes csontvázak, vagy egyenesen csak csonttöredékek alapján ismert. Ezenkívül a már említett ősi flamingókon kívül (melyek csontozatilag a maiakhoz közel állnak, csőrük azonban csaknem egyenes volt!) a kréta-időszakból már ismerünk búvár- és vöcsökalakúakat, lileféléket, gólyaalakúakat, kárókatonákat és guvatalakúakat.

A ma élő madárcsoportok legtöbbször jelenléte aztán az eocén-oligocén időszakban, 50—60 millió évvel ezelőtti időben már csontleletek alapján megállapítható. Így ismerjük innen a mai 32 madárrend közül már 26-nak a képviselőit. A megelőző kréta-időszakból már ismerteken kívül megemlíthetjük a nap-pali ragadozókat (legősibb képviselő egy keselyű-féle), baglyokat, a strucc-, nandu-, pingvin-, vihardár-, lúd-, tyúk-, szalakóta-, harkály- és veréb alakúakat („énekes madarakat”). Valamivel későbbi eredetűek a legrégebb galamb-, kakukk-, lap-pantyú-, sarlósfecske- és trogonalakúak. Az, hogy egyes ma-dárrendek (csoportok) első leletei csak jóval későbbi időtől ismertek, — mint pl. a papagájok csak a miocéntől — a leletek hiányosságának tudható be.

Az énekes madarak jelentős számban csak a miocéntől — 20 millió évvel ezelőtől kezdve — lépnek fel jelen ismereteink szerint. Innen számítható tehát a fejlődés „aránytalansága”, mely létrehozta a mai madárvilág 6000 fajos énekes-madár-rendjét, szemben az összes többi madárrend 2000 fájával. A be-vezetőben említett „madárdalos” erdő tehát vagy a miocénban, vagy inkább az azt megelőző időszakban alakult ki és a mai eurázsiai mérsékelt éghajlatú zónában — ahová hazánk terüle-te is tartozik — éri el faj- és főleg hang-gazdagságban a csúcst. A madárvilág kialakulása tehát hosszú évmilliók alatt ment végbe, de ma az emberi civilizáció által okozott környezet-változások, — mint pusztító tényezők — ennek az időnek je-lentéktelen töredéke alatt hatnak. Sokat kell tennünk azért, hogy évmilliók természeti örökségünk, a madárdal ne hall-gasson el erdeinkben!

Dr. Jánossy Dénes

MADÁRTELEPÍTÉSI KÍSÉRLETEK A HORTOBÁGYI NEMZETI PARKBAN

1977-ben kezdtem el a Hortobágy délnyugati részén, a Kun-kápolnási mocsárban azokat a madártelepítési kísérleteket, melyeknek eredményeiről most beszámolok.

A mocsarak fajgazdagsága lehetővé tette, hogy egyazon terüle-ten egyszerre több madárfajjal is foglalkozhassam.

1. Nyári lúd

Elsősorban az avas nádban, a nyílt víz vagy a csónakút széléhez közel építettem számára fészkalapokat. Négy-hat nádkévet raktam egymásra csillag alakban és erre még egy kévényi összekötetlen nádat szórtam. Olyan helyet választottam ki a fészkekhez, ahol lehetőleg a közelben nádtarló, vagy nagyobb nyílt víz volt, hogy az úszkáló ludak könnyűszerrel megközelelthessék.

A nádat részben a csónakutak tolokaszás kivágása során nyertem, jórészt azonban a nádaratáskor szerte hagyott nádkévéket gyűjtöttem össze. Egy-egy fészkek környékére 100—150 méteren belül nem építettem másik pár részére, bár előfordult ennél közelebbi, nem telepített költés is. Az egyéb mocsári növényzet közül a ludakat sikerrel telepítettem meg a nádnál jóval alacsonyabb avas gyékényesben, egy esetben pedig kákásban is. Minthogy a Hortobágyon és a bihari Sándoroson szikes mocsár-réti környezetben, zsiókában (*Bolboschoenus maritimus*) is elég gyakran észleltem a költését, ezért 1981 januárban már nem csak a mély nádas-gyékényes mocsarakban, hanem a zártabb állományú *Bolboschoenetum*-ban is építettem néhány fészket, ugyancsak nádkévéből, de száraz fűvel borítva.

A fészkek elfoglalását a zavarás elkerülése végett célszerű a fészkelés végén vagy a fiókák kikelése után ellenőrizni, mert a nyári lúd a költés kezdetén különösen érzékeny a zavarásra. Kikelés után is könnyen megállapíthatjuk az eredményt: a fészkalapon pehelytollakkal sűrűn kibélelt fészket építenek a ludak.

Évről-évre sikeresebb volt ez a telepítés. 1980 januárjában a Cszakás fenék csónakútjának szegélyében 17 helyen építettem fészket és ezek közül csupán 1 maradt üresen!

A ludak költésének befejeztéig a csónakutaknak azt a szakaszát, ahol a telepítést végeztem, senki sem háborgatta, én sem használtam a csónakot. Hazánkban számos helyen érdemes megpróbálkozni ezzel a módszerrel.

2. Barkóscinege

Szabó László természetvédelmi felügyelő tanácsára kezdtem el nagyobb mértékben foglalkozni ennek a fajnak a telepítésével. A Velencei-tavon az 50-es években megfigyelte, hogy ez a madár szívesen elfoglalja a varsák száritására összekötött nádkontyot, az úgynevezett „varsababákat”. 1971—76 között a Kunkápolnási mocsárban is sikerrel alkalmazta ezt a módszert,

melynek lényege, hogy egy jó ölnyi lábon álló nádat összenyalóbolva, saját anyagából szorosán összekötünk, majd a kötés alatt egy maréknyi nádat lehúzza és megtörve kis teraszt képezünk és ezt vastagon megrakjuk nádbugával vagy nádlevéllel. Fontos, hogy a kötés lehetőleg ne legyen túl magasan a víz fölött, általában a vízszinttől számított 120—130 centiméter alá kerüljön. Kissé nehezebb az a módszer, amikor a valódi varsababát formázó nádkontyot kötjük, mert itt az első kötés alatt áthúzza mégegyszer megkötjük a két csomóba szedett nád végeit. Ekkor három oldalról zárt kis üreghez jutunk, melyet szintén kibélelünk nádbojtokkal, vagy levéllel. A nádkontyot zöld, friss nádból igen könnyen megköthetjük, de ennek hátránya, hogy az elfonnyadt nád kiszáradáskor szétugrik és éppen kora tavaszra, a Panurus költési idejére nem marad semmi a munkánkból.

Ezért érdemes inkább télen, január—februárban kötni. Ha sok az avar nádszál, akkor a munkát lehetőleg ködös, nyirkos időben végezzük, amikor kevésbé törik.

A fészkek egymástól való távolsága lehetőleg 50—60 méter legyen. Mivel azonban ez a faj szívesen válogat a fészkelési lehetőségek között, építhetünk egy-egy pár számára 30—40 méteres körzetben több, akár több típusú kontyot is.

Tapasztalataim szerint a barkóscinege a számára épített kontyoknak mintegy 60 %-át foglalta el olyan mocsárrészekben, ahol ez a madár gyakorinak számít. Érdekes jelenség, hogy a nádirigó nagyon szívesen épít az összekötött és mozdulatlan nádszálak víz fölötti részére, így néha „emeletes” fészkelés is történt: a kontyban barkóscinege, a vízhez közel pedig nádirigó fészkel.

Barkóscinege telepítését olyan mocsarakban javaslom megkísérelni, ahol a nádasok gyakran keverednek gyékénnyel, illetve tiszta állományú gyékényfoltok és nádasok határán. Amennyiben kezdetben nehezebben menne a nád kötése, kisegítésnek használhatunk zsineget vagy nem rozsdásodó huzalt is.

Lehetőleg alaposan ismerjük az egyes nádkontyok helyét, elkészítés után nem árt térképvázlaton rögzíteni.

3. Fülemlésítke

Ez a faj hortobágyi mocsarainkban elég ritka, fészkelő állománya egyik megfigyelési évben sem haladta meg a 20 párt. Költőhelyeinek alapos ismerete kellett hozzá, hogy sok kísérletezés után első ízben 1980-ban sikerüljön a mesterséges fész-

kelősátor kialakítása. A fülemülesítke a náddal gyéren kevert avas gyékényeseket kedveli, korán érkező madár. Március hónap közepétől már gyakran halljuk énekét és ha ilyenkor jól megfigyeljük, milyen növényzetű helyeket őriz és „jár körül” az éneklő hím, már bizonyos eséllyel készíthetünk az év végén néhány fészkelőhelyet a következő tavaszra.

A fészkelősátrakat sűrű, avas gyékénybe építettem. A lábon álló gyékényt kb. 80x80 cm területről szorosan összefogtam és egy erős huzallal az ív keletkezett kúp csúcsa alatt megkötöttem. A kötés alatt maréknyi gyékényt megtörtem, és erre összetört gyékénylevelekből és néhány nádbugából fészkalapot raktam. 1980-ban az elkészített kb. 30 sátor közül csupán egyben költött fülemülesítke, de figyelembe véve, hogy menyire ritka a vizsgált területen, az eredmény biztatónak tűnik. Fontos, hogy a fészkek helye a kötés alatt jó alacsonyan és lehetőleg rejtve legyen. Egy-egy költőhelyre minimum 4—5 sátrat is kötöttem.

4. Kis vízicsibe

Az előző fajhoz hasonlóan elsősorban a gyékényesek madara. Két módszer is eredményt hozott a megtelepítésre.

Ha a sitke számára épített fészeksátorban nem a kötés alatt képzett „teraszon”, hanem egészen a víz színén készítenek egy kisebb kalapnyi, gyékénylevelekből rakott fészkalapot, akkor várható a kis vízicsibe megtelepedése.

A másik módszer, hogy a tolókaszával vagy más eszközzel levágott gyékényt a még lábon álló gyékénybe hordjuk. Az így keletkezett kupacokban, félig az odahordott gyékény alá is befészkel néha a madár. Az 1978—80 közötti időszakban 4 alkalommal találtam ilyen telepítésekben kis vízicsibe fészket. Ennél a fajnál gyakori eset, hogy a hímek úgynevezett „játszófészket” is építenek a valódi fészkek közelében, sőt, olyan is előfordult, hogy a fészeksátorban volt a játszófészkek és a revír másik részén, természetes környezetben épített valódi fészket. Kis vízicsibét nem csak gyékényes, mélyebb mocsarakban, hanem harmatkásás, az előzőnél kissé sekélyebb vizű helyeken is telepíthetünk.

Dr. Kovács Gábor

**1981. FEBRUÁR—MÁRCIUSI ADATOK A RÉTI SAS
HORTOBÁGYI ELŐFORDULÁSAIRÓL.
ETETÉSI KÍSÉRLETEK**

Az idei télen a leghidegebb december—januári időszakban a szokásos módon igen kevés rétisas tartózkodott nálunk, napi megfigyeléseim során max. 2 példányt láttam a halastavak környékén.

Február 8-án jelentek meg, az idő enyhültével az elsők, melyeket pár nap alatt közel kéttucatnyi követett.

Az adatsor a következőképpen alakult:

Febr. 8. — Zám pusztá, Pentezug	3 ad	
Febr. 10.— Kunkápolnás	1 ad	
Febr. 12. — Derzsi-halastó	4 ad,	1 juv. = 5

(Mag Lászlóval)

Febr. 15. — Halastó, Csécs, Kecskés	13 ad,	6 juv. =19
Febr. 16. — Halastó	6 ad,	10 juv. =16
Febr. 18. — Halastó, Villongó	8 ad,	6 juv. =14
Febr. 20. — Halastó, Csécs, Parajos	10 ad,	6 juv. =16
Febr. 21. — Halastó	9 ad,	9 juv. =18
Febr. 22. — Csécsi-tó	5 ad,	6 juv. =11

(Bodnár Mihállyal)

Febr. 28. — Csécsi-tó, H-halastó	15 ad,	8 juv. =23
Márc. 1. — H-halastó, Kecskés	3 ad,	— juv. = 3
Márc. 6. — Kunkápolnási mocsár	1 ad,	— juv. = 1
Márc. 8. — H-halastó (nászrepülés)	2 ad,	— juv. = 2
Márc. 17. — Zám (nászrepülő pár)	3 ad,	2 juv. = 5

Február 16—21 között etetési kísérleteket végeztem a feltöltés alatt álló 2-es medencében (H-halastó). Mag László MME taggal néhány kg döglött halat szórtunk a tószegély mellé és kora hajnalban elfaglalva a lessátrat, fotóztuk a rétisasokat. Az eredmény igen jó volt. a medencében tanyázó 16 sasnak szinte mindegyike ráment a dögre, elsősorban kora reggel táplálkoztak.

18-án újabb halmennyiséget helyeztem ki, majd 21-én ismét kb. 12 kg-nyit. 21-én hajnaltól délig egyfolytában figyeltem őket és a derült időben természetesen fényképeztem is. (25 méterre a sátorhoz legközelebb kirakott dögre is rámentek.)

A hajnali szürkületben táplálkozó példányokhoz még nem szegődtek varjak és szarkák, napkelte tájban azonban nagy számban lepték meg a dögöket. Kora hajnalban többen jöttek a táplálékra az öreg sasok, míg délelőtt inkább a fiatalok táplálkoztak és verekedtek, az öregek kedvenc pihenőhelyükön üldögéltek, 7—8 egy kis, száraz hátton. A halakat hamarosan szétlépték és a verekedés hevében a darabjait elhurcolták. Néhány halfejet másik pihenőhelyük, az áteresz hídkorlátja alatt leltem meg.

A MME programjában is folyó téli ragadozómadár-etetés koordinálásával megbízott Lőrincz István kollégánk részletes tájékoztatást kapott tőlem a megfigyeléseimről. Vele egyetértésben javasoltam a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának, hogy a jövő téltől kezdődően az eddig alkalmazott vágóhídi belszerv és hulladék helyett inkább a rétisas által sokkal jobban kedvelt döglött halakkal etessünk, melyek minden télen nagy mennyiségben gyűjthetők a hortobágyi-halastavak halteleltető medencéinél. (1976—77-ben már volt ilyen próbálkozás nálunk.)

Hazánk más pontjain is megpróbálkozhatunk ezzel a táplálékkal, minden olyan töegységnél, ahol a rétisas telente előfordul. Jó, ha a leeresztett tömederbe helyezük a dögöt, de a madarak felszedik a jégen, vagy akár a gáton is. A szarkák és a varjak esetleges túlzott tolakodását úgy lehet kivédeni a sasok javára, ha még hajnal előtt, sötétben rakjuk ki a dögöt, így az elsőnek érkező, „koránkelő” rétisasok mindjárt felkeresik a már „betetett” helyet és hozzálátnak a táplálkozáshoz.

Dr. Kovács Gábor

GÓLYAVÉDELEM ÉS FÉSZEKÁTTELEPÍTÉS DOMBÓVÁRON

Városunk féltett madarai a tavasszal megérkező gólyák. Csoportunk tagjai mindent megtettek azért, hogy megfelelő fészkelőhelyek legyenek a városban. Tavasszal 27 gólya érkezett és 12 fészekben indult költés. Sajnos volt egy „kóbor” gólyánk is. Május első hetében az egyik villanyoszlopon lévő fészek elektromos zárlatot okozott. Sok gondolkodási időnk nem volt. Szerencsére már készítettünk — felkészülve az ilyen jellegű problémákra — magasított műfészket. Így az áthelyezés néhány

órával később megindulhatott. A fészekben már volt egy tojás, azt kivettük. A fészek leszedésétől az új fészek fölhelyezéséig és kialakításáig kb 1 óra telt el. Darúval dolgoztunk. A gólyák a fészek környékét egy pillanatra sem hagyták el. A fészektől légvonalban kb. 50 m-re, egy háromemeletes ház tetejéről figyelték a történeteket. (Se előtte, se utána nem láttuk a tetőre repülni őket.) Miután a tojást visszahelyeztük a fészekbe és elvonultunk, kíváncsian vártuk mi fog történni. Ahogy a daru elment, az egyik gólya fészekre repült és a tojásra ült. A fészekből augusztusban 3 fióka repült ki, a város területén lévő összes fészekből 31 példány.

Ennyi gólya több mint 20 éve nem volt a városban, ezt Kovács András bácsi mondta, aki évtizedek óta védi őket, és sokat tett ill. tesz szeretett madaraink a gólyák védelmé érdekében.

Nagy Sándor

KERTI SÁRMÁNY (*Emberiza hortulana*) A GYÖNGYÖSI SÁRHEGYEN

A gyöngyösi Sárhegyen a kerti sármánnyal első ízben 1977. június 29-én találkoztam. A madarak Abasár község közelében, a délkeleti szőlőültetvényes oldalon tartózkodtak. Az éneklő hímek alapján ekkor 5 párra becsültem az állományt. A következő évtől a hegy egész területére kiterjedő kutatás következtében más részeken is előkerült.

A Sárhegy tulajdonképpen a Mátra vonulatainak dél felé „leszakadt” része. A síkság irányában szigetszerűen előrenyúló hegy külső délies lejtőin erősen érvényesül az Alföld éghajlati hatása. Emiatt a terület flórája igen gazdag a melegkedvelő mediterrán elemekben, és számos az Alföldre jellemző növényfaj is előfordul. A lépcsősen kialakított szőlőkultúrák a keleti lejtőn 200 m-ig, a déli és délnyugati lejtőkön pedig 300 m-ig hatolnak fel. A felsőbb részeken a szőlők széléhez csatlakozva jellegzetes növénytársulások az erdőssztyepp rétek és a pusztafüves lejtők találhatók. Nagyobb kiterjedésben fordulnak elő, különösen a déli lejtő felhagyott gyümölcsösei és szőlőkertjei helyén a másodlagosan kialakult sztyepprétek (befüvesedések). Ezek a társulások az északi lejtők kivételével minden kitettségen meg-

találhatók. A déli oldalon a hegy lábára 300 m tengerszint feletti magasságba felhúzódó lösztakarón a törpe mandulás cserjés szép állományát találjuk. Ugyancsak a délies lejtőkön gyakoriak a sziklakibúvásos, köves, kötörmelékes részek. Egyébként a hegytömb nagy része andezitből áll, kisebb mértékben riolittufából.

A kerti sármánynak a szőlős részekben két telepszerű élőhelye található. Egyik a délkeleti lejtőn Abasár község közelében, ez a már említett felfedezés helye. A másik előfordulása ettől nyugatra kb. 2 km-re a déli lejtőn. Érdekes, hogy a keleti, déli és délnyugati lejtőket szinte összefüggő szőlőültetvény borítja, mégis a sármányok jól körülrajzolható bizonyos foltokban találhatók.

1977-től 1980-ig vagyis négy év viszonylatában azonban ez a két fészkelőhely sem volt állandó jellegű. 1979-ben az abasári biotópban „kihagyás” történt. A helyi termőszövetkezet akkor végezte el a nagyarányú talajerőutánpótlást. Ez a munka egészen május végéig, vagyis az első költés idejéig elhúzódott. Olyan nagymértékű volt a személyi és gépi mozgás, zavarás, hogy azt a sármányok nem viselhették el. A következő évben (1980) ide ismét visszatelepültek a madarak. Egyébként itt is sokat szenvednek a nagyüzemi szőlőműveléssel együtt járó tevékenységtől (földi- és helikopteres permetezés, stb.).

Eddig állandónak mondható a déli, délnyugati lejtőkön található élőhely. Itt a növényzetet nem szőlő, hanem a pusztafüves lejtősztyepp, felhagyott gyümölcsösök és szőlőkeretek helyén kialakult befüvesedések képezik, elszórtan, illetve sávokban bokrosokkal, tele sziklakibúvásokkal. Érdekes módon a sármány biotópjában itt szinte teljesen egybeesik a törpe mandulás cserjék elterjedésével. Az eddig megkerült fészkek is erről a területről valók. A sűrűre nőtt törpe mandulás és a kocsánytalan tölgy cserje változatainak takarásában voltak elrejtve.

Dandl Józseffel és Tömösváry Tiborral az itteni állományt 10—12 párba becsültük. A szőlőben élő párokkal összevetve éves átlagban 20—22 pár képezi a Sárhegyi populációt.

1980-ban a Sárhegytől keletre kb. 4 km-re egy újabb élőhely került meg. Ez Abasár és Markaz községek között ugyancsak nagyüzemi szőlőtáblában található. Az itteni állomány kb. 4—5 pár. Tekintve, hogy az egész Mátra-alja hasonló jellegű, elképzelhető, hogy a jövőben a környéken máshol is előkerül a kerti sármány.

Szalai Ferenc

KALANDRA PACSIRTA (*Melanocorypha calandra*) ELŐFORDULÁSA HAJDÚBÖSZÖRMÉNYBEN

1980. december 14-én és 15-én egy kalandrát figyeltem meg Hajdúböszörményben, a városi fürdő melletti csónakázó tó területén. A fürdő a város északi szegélyén létesült. Mellette kb. 5 holdas, füves terület van, elszórtan kisebb bokrokkal és néhány kis fával. Ennek folytatásában pedig 10 holdas, gyepes parlag fekszik. A parlag, a füves terület és a város széle határolja a csónakázó tó kb. 5 holdas térségét. Ide folyik ki a termálfürdő elhasznált meleg vize. Jobbára csak araszos, sőt sekélyebb víz van benne, néhány szál nád, de füves és víztől el nem lepett részek is.

December 14-én délután távcső nélkül voltam, amikor egy madarat láttam a tófenékről felszállni. Röpüléséről azonnal megállapítottam, hogy pacsirtaféle. Begye sötétnek, hasa világosnak látszott. Később leszállt és a földön megpihent. Legjobban feltűntek, nagysága mellett a felülről egészen sötét, széles háromszögletű szárnyai. Ott rögtön kalandra pacsirtának határoztam meg. Másnap délben távcsővel sikerült újra felfedezni a madarat. Ott keresgéltem, ahol a forró víz jó szakaszon nem engedí be-fagyni a tavat. Jól megnézhettem. Jellegzetes ismertetőjelei: a sötét felsőrész, a begy két oldalának foltja, de főleg a nagysága kétségtelenné tették, hogy kalandra pacsirta van előttem.

Közelében ez alkalommal három réti pityer is tartózkodott. Így mód volt összehasonlítani, hogy mennyivel nagyobb volt náluk a kalandra. Később a madár már nem mutatkozott.

Dr. Kovács Gábor 1979. II. 17-én a Hortobágyon figyelt meg egy kalandra pacsirtát, amiről beszámolt a Madártani Tájékoztató 1979. I—III. havi számában.

Dr. Sóvágó Mihály

ADATOK BALATONEDERICS ÉS KÖRNYÉKE MADÁRVILÁGÁRÓL

Sokat időzöm a területen, az év nyári napjait szinte teljes egészében. Örömmel tapasztalom, hogy a madárvilág faj- és egyedszámát tekintve is szépen gyarapodik. Különösen a Balaton-

parti nádasoknál figyelhettem meg olyan fajokat az utóbbi két évben, melyek az azt megelőző években legfeljebb a terület felett elrepültek, vagy egyáltalán nem voltak megfigyelhetők.

Kisvöcsök: 8—10 pd. IX. 21-én szárcsák, tőkés récék 400—500 pd. álló csoportja között. Csónakkal 60—100 m-re közelíthettem meg a Balatonon gyülekező csoportot.

Búbos vöcsök: évek óta egy-két pár költ a községi strand közelében lévő nádasban, 1980. VII. 23-án 5 pd.

Törpegém: 1 pár 4 éve a strand mellett költ, nagyon bátor, a fürdőzőktől 10—20 m-re a sekély vizű parton szedték a táplálékot. VI. 23. Júniusban a halászgató 3 fióka napokon keresztül látható volt. A part 10—15 cm-es vízében tartózkodtak a kis halak, ezt vették észre.

Bakcsó: VI. 23-án 16 pd. (ebből egy tojó és hím leszállt a strandot szegélyező nádra, fél óráig ott tartózkodtak) a többi példány Tapolca irányában repült. A vonuló csoportok általában reggel 5—6 óra körül röpködnek az említett irányba és 8—9 óra között jönnek vissza. Horgászhelyemről nap mint nap gyönyörködhettem bennük.

Szürkegém: 3 pd. VI. 23., 7 pd. VII. 7., a terület felett repültek.

Vörösgém: 2 pd. VI. 25.

Nagykócsag: 2 pd. VI. 8-án a Horgásztanyától 200 m-re leszállt. VI. 10-én 1 pd. felrepült arról a területről. Később nem láttam.

Fehér gólya: a vasútállomás melletti réten 3 pd. (a faluban nincsen fészek).

Tőkés réce: 8—10 pár fészkel a tó általam figyelt 2 km-es szakaszán. VI. 23. tojó 6 fiókéval. IX. 21-én 350—400 pd., az utóbbi években nagy gyülekezőhellyé vált a terület.

Cigányréce: VI. 23. 1 pd., VI. 27. 1 pd. valószínűleg egy pár költése.

Vízityúk: 2—3 pár fészkel a területen, horgászhelyem közelében rendszeresen láttam. VII. 9-én 4 pd. (3 fióka).

Szárcsa: egyik leggyakoribb költő faj. Szinte a szemtelenségig bátrak. IX. 23-án 100—120 pd.

- Karvaly: 1 pd. XI. 16-án a falu és a Keszthelyi hgys. közötti területen volt megfigyelhető.
- Barna rétihéja: 1 pd. IV. 6-án többször végigpásztázta a nád-szegélyt. A nyár folyamán szinte minden nap láttam. Fészkelése csaknem bizonyos.
- Vörös vércse: IV. 6-án 1 pd. Egy pár a strandon lévő nyárfán fészkel. 3 fióka repült ki VIII. 12-én.
- Örvös galamb: a horgásztanya (b.edericsi) közelében fészkel egy pár. VII. és VIII. hó minden napján láttam illetve hallottam hangját.
- Vadgerle: VI. 15-én fészekben 2 fióka a község és a hegység közötti erdős bokros részen.
- Balkáni gerle: VI. 15. több fészkelő pár az említett helyen.
- Billegető cankó: 2 pd. VII. 14-én a strandon.
- Dankasirály: 5—6 pd. VI. 23. Egyre nagyobb példányszámban látogatnak a területre.
- Küszvágó csér: 3 pd. VI. 23.
- Fácán: 5 pd. (2 pd. kakas) V. 18-án.
- Kakukk: 2 pd. (hangjukat hallató hímek) VI. 23.
- Nagy tarkaharkály: a faluban diófa odújában költ VI. 23.
- Zöld küllő: 3 pd. IV. 6-án a faluban egymást zavaró példányok voltak megfigyelhetők.
- Mezei pacsirta: 2 pd. VI. 23. lucernatábla felett énekeltek.
- Búbos pacsirta: 3 pd. VI. 23. a faluban az utak mentén.
- Sarlósfecske: 250—300 pd. VII. 6-án reggel 5 órakor. 100—120 pd. VII. 21-én. A falu és a Balaton közötti területen tartózkodtak hatalmas lármát csapva.
- Molnárfecske: 12 fészekben költenek a posta épületénél VII. 5.
- Füstifecske: A faluban levő istállóban és a fészkelésre alkalmas helyeken kb. 15—20 pár fészkel. VII. 5.
- Partifecske: augusztusban szinte minden este 500—2000 pd. rendszeresen megjelent és a nád felett végighúzva fogták a szúnyogokat.
- Szarka: 2 pd. VI. 23-án. Több helyen fészkel.

- Szajkó: 5 pd. VIII. 9-én kirepült fiókák (3 pd.) a hegy lábánál lévő szőlő gyümölcsfáin hangoskodtak. Minden alkalommal találkoztam egy—két példánnyal.
- Sárgarigó: a Balatonpart menti fákon 2—3 pár fészkel VII. 14.
- Seregély: 2 pár fészkel a faluban odúban V. 18. Szeptemberben a nádasban több ezres csoportok éjszakáztak. Volt olyan este, amikor 25—30 ezres csoport szállt be a nádba, sok helyen letörve azt.
- Szécincige: 5 pd. IV. 6-án a faluban.
- Kékcincige: 4 pd. IV. 6-án a Keszthelyi hgys. DK-i oldalán az erdőszélen.
- Barkóscincige: 12 pd. (több kirepült fióka) VI. 23. Augusztusban kisebb-nagyobb csoportjaival mindig találkoztam.
- Házi rozsdafarkú: 2 pd. (tojó és hím) VII. 21-én a horgásztanyához vezető út mentén. A másik általam gyakran megfigyelt pár ebben az évben kakukkiókat nevelt fel.
- Cigány csaláncsúcs: 1 pd. (hím) vezetéken ült a faluból a hegyre vezető úton VIII. 12.
- Vörösbegy: IV. 6-án 1 pd. a Keszthelyi hgys. DK-i oldalán.
- Fülemüle: A strandot övező bokros részben több pár költ. V. 23. 3 pd. (éneklő hímek hangja)
- Cserregő nádiposzáta: 2 pd. VI. 24. Balaton, éneklő hímek hangja.
- Nádirigó: nagyon gyakori faj. A hímek éneke nagyon gyakran hallható. VI. 24. 4—5 helyen is.
- Nádi tücsökmadár: 1 pd. (éneklő hím) VI. 24.
- Berki tücsökmadár: 2 pd. (éneklő hímek hangja) VII. 3.
- Foltos nádiposzáta: gyakori madár, többször a csónakra repültek, vagy a kézben tartott pontyozó botra repülve azt vizsgálgatták. A nyári hónapok minden napján megfigyelhető.
- Csikosfejű nádiposzáta: a helyenként 500—1000 m szélességű nád kiváló élőhely számára. A horgászhelyemtől nem messze lehetett a fészke, mert szinte minden nap megje-

lent. Ilyenkor mozdulatlanul figyeltem, a tőlem 2—4 m-re lévő madarat. (július—augusztus)

Barátposzáta: 1 pd. (éneklő hím) V. 23. a strand melletti sűrű bokros részben.

Barázdabillegető: 4 pd. VI. 23. a vasúti töltés mellett. Ősszel gyakran láttam 10—12 példányból álló csoportokat. IX. 7. 11 pd., IX. 20. 12 pd.

Tövisszúró gébics: 2 pd. (hímek) VIII. 3. száraz akácfán ült. (B.ederics)

Tengelic: gyakori költőfaj 5 pd. VIII. 3. a gyermekláncfű termését csipegették egy gondozatlan telken.

Zöldike: 2 pd. VI. 23. faluban, VIII. 3-án 1 pd.

Házi és mezei veréb: mint az országban bárhol, itt is gyakori költőfaj, főleg a hegyen lévő pincék házfalában ill. nádtetőiben.

Nádi sármány: nem gyakori madár, a területen két ízben figyeltem meg. VIII. 3-án 1 pd. (hím), és VIII. 17-én 1 pd.

Citromsármány: 3—4 pd. (éneklő hímek) V. 23. A Keszthelyi hegységben az erdő szélén.

Nagy Sándor

TOVÁBBI ADATOK A HÁROS-SZIGET MADÁRVILÁGÁHOZ

A Tájékoztató 80. július—szeptemberi számában Ébert János írt cikket a Háros-sziget madárfaunájáról. Magam is 6 éve járok ide. Szeretném a sziget madárvilágáról kialakult képet pár fajjal kiegészíteni:

Kis vöcsök: A sziget folyó-felőli oldalán húzódó sekély, zátonyos partszakasz a réce-csapatok kedvelt telelőhelye. Ezekhez minden télen, kisebb-nagyobb számban kis vöcsökök is csatlakoznak.

Nagy kócsag: 78. IX. 3-án 1 pd. (diákat is készítettem róla).

Kis kócsag: 76. szeptemberében 3 pd. hosszabb ideig tanyázott a sziget öböl felőli részén. A horgászok csónakjai egyáltalában nem zavarták őket.

Szürke gém: 4—8 pd. minden évben áttelelt. Költési időben Csepeletről járnak át ide halászni (bakcsókkal együtt).

Vörös gém: 76. XI. 27-én 1 pd.

Csörgő réce: Télen kis csapatokban fordul elő.

Barátréce: 75—76 telén 70—80 pd. tartózkodott a szigetenél.

Kontyos réce: 78. I. 2-án 15 pd.

Fekete réce: 78. XI. 12-én 2 pd.

Füstös réce: 76—77 és 78—79 telén több ízben találkoztam egy-egy példánnyal.

Kerceréce: A tőkés réce mellett a másik nagy számban telelő réce-faj.

Kis bukó: Kisebb csapatokban fordul elő télen.

Gatvás ölyv: 78. XII. 2-án egy pd. a szigeten.

Kaba: 77-ben telepedett meg egy pár a szigeten, elhagyott varjúfészkekben költöttek. Azóta minden évben látom őket.

Vízityúk: egy-egy pd. átvonuláskor mutatkozik.

Kis lile: 76. V. 11-én 1 pd. sziget melletti kavicszátonyon.

Billegető cankó: Alacsonyabb vízállásnál a sziget partján gyakran előfordul.

Sárszalonka: Átvonulóban egy-egy példánnyal találkoztam.

Viharsirály: Télen a dankasirály csapatokkal együtt látható egy-két példány.

Macskabagoly: Egy pár költ a szigeten.

Gyurgyalag: 76. IX. 24-én egy 25-ös csapat szállt el a sziget fölött.

Szürke küllő: 76. XI. 27-én 2 pd.

Fekete harkály: Egy pár költ a szigeten. Minden évben költési időben is találkozom velük.

Kis tarkaharkály: Egy-két pár költ. Télen a vegyes cinkecsapatokhoz csatlakoznak.

Hegyi billegető: 77. IX. 24-én 14 pd. csipegetett a sziget partján. Egy-két példánnyal máskor is találkoztam.

Csonttollú: 78—79 és 79—80 telén egy-egy csapat, főleg a kánya bangita termését fogyasztották.

Erdei szürkebegy: Rendszeres átvonuló, télen is találkozni egy-egy példánnyal.

Berki tücsökmadár: rendszeres költő faj.

Énekes nádiposzáta: Gyakori költő faj a sziget aljnövényzetében.

Kerti geze: 78. V. 11-én egy éneklő him. Valószínűleg költ is a szigeten.

Kis poszáta: Szárazabb, bokros részen fészkel.

Fitiszfüzike: Átvonuló.

Csilpcsalp-füzike: Gyakori fészkelő.

Sisegő füzike: Gyakori átvonuló, főleg ősszel.

Sárgafejű királyka: Gyakori téli vendég, a cinege-csapatokkal mozognak.

Kormos légykapó: Rendszeres átvonuló, ősszel kisebb csapatokban.

Örvös légykapó: 78. IV. 15-én 1 pd.

Kerti rozsdafarkú: Ősszel kisebb csapatokban átvonul.

Szólórigó: Átvonulóban kisebb csapatokkal találkozni.

Énekes rigó: Rendszeres átvonuló, néha egy-két pd. át is telet.

Függőcinege: Egy-két pár fészkel a szigeten.

Csuszka: Rendszeres költő faj.

Rövidkarmú fakusz: Több pár költ a szigeten.

Citromsármány: Télen mutatkoznak csapatai.

Téli pinty: Télen nagy csapatok járnak a szigetre éjszakázni.

Zöldike: Költő faj, télen csapatokban.

Csíz: Ősszel nagyobb csapatokban vonul át.

Kenderike: Télen éjszakázó csapatok.

Süvöltő: Rendszeres téli vendég, kisebb csapatokban.

Szajkó: Fészkel a szigeten.

Míg Ébert János a sziget északi felén végezte megfigyeléseit, én inkább csak a sziget déli részén jártam. A két cikk így területileg is kiegészíti egymást. Bár a Háros-sziget földrajzilag csak félsziget, élővilágát tekintve valóban „sziget” a környező ipari létesítmények, beépített területek között.

Varga Zsolt

ÁTTELELŐ CSILPCSALP FÜZIKÉK (*Phylloscopus collybita*) AZ ÚJSZEGEDI TISZA-HULLÁMTÉREN

A Puszta 1979. évi számában már írtam arról, hogy a csilpcsalp füzike a különösen enyhe 1978—79-es télen áttelelt ezen a területen. Ekkor ugyanis 1978. november 19-től 1979. március 14-ig majdnem minden megfigyelés alkalmával láttam 1—5 csilpcsalp füzikét.

Az 1979—1980-as télen az alábbi időpontban figyeltem meg őket: 1979. december 16. 1, december 24. 3, december 31. 2, 1980. január 1. 2, január 6. 2, január 12. 2, január 13. 2. A január 13-i volt az utolsó téli észlelés. Ebben az időszakban egy melegvizetócsa körül táplálkoztak rendszeresen, de időnként berepültek a házak közötti fagyalbokrok és tűztövis cserjék közé is.

1980. december 7-én 2, december 13-án 1 példányt láttam, azóta nem találok velük.

Dr. Kasza Ferenc

HALVÁNY GEZE (*Hippolais pallida*) AZ ÚJSZEGEDI TISZA-HULLÁMTÉREN, 1978—1980.

1978-ban az első példányt május 13-án láttam. Május 21. és június 18. között a legmagasabb példányszám 8 volt. Június 18-án a partmenti füzesben találtam fűzbokron 2 méter magasan egy üres fészket. Június 24-én már 12 példányt láttam. Ez volt a legmagasabb példányszám, amit azon a nyáron meg-

figyeltem. (Ehhez az is hozzátartozik, hogy július 8-tól 30-ig nem jártam a területen.) Augusztus 26-ig — ez volt a legutolsó észlelésem — minden megfigyelés alkalmával láttam halvány gezeket.

1979-ben május 12-én pillantottam meg az első példányt. Május 20. és június 9. között 13 volt a legnagyobb példányszám, a legalacsonyabb 2. Július 1-én már 3 kirepült fiatal etettek a szülők. Július 6-án 2 kirepült fiatal példányt láttam. Július 28-án 14 példányt figyeltem meg. Augusztusban nem jártam a területen. Szeptember 2-án láttam utoljára halvány gezét (3 pd.).

1980-ban, valószínűleg a hideg tavasz hatására, június 9-én láttam az első példányokat, mindjárt 7-et is. (Május 26-tól június 9-ig nem láttam a területet.) Ekkor már egy halvány geze fűszálat vitt a csőrében.

Június 11. és 26. között a legmagasabb példányszám 13. Az első tojásos fészket június 19-én találtam meg a part menti fűbokrokban, ekkor 2, 20-án 3, legközelebb 25-én pedig már 4 tojás volt ebben a fészekben.

Június 20-án gyalogakác bokron már 4 tojásos fészket is találtam, ezeket sajnos később valaki fészkestől elvitte ugyanúgy, mint az előbbi fészekben lévő tojásokat.

Június 30-án egy harmadik fészekben — amelyik fűbokron volt — már 4 fiatal találtam, kezdtek tollasodni.

Július 4-én az ötödik — gyalogakácon lévő — fészekben 4 kitollasodott fiatal találtam.

Július 6-tól augusztus 8-ig nem végeztem megfigyelést a területen.

Augusztus 31-én láttam az utolsó két példányt.

A fészkek megtalálása előtt 7 helyen figyeltem meg éneklő halvány gezét. Az öt megtalált fészek esetében a halvány gezek 20—30 méteres körzetben énekeltek a fészkekhez viszonyítva. Az éneklő halvány gezek számát figyelembe véve 7 párra becsülöm az 1980-ban fészkelők mennyiségét. Ebből 4 pár a part menti füzesben fűbokron, 3 pár a folyóparttól viszonylag távol 150—250 méter távolságra a hullámtéri erdő szélében lévő gyalogakác bokrokon fészkelte. A fészkek a földtől 0,5 méter — 1,5 méter magasan voltak.

Dr. Kasza Ferenc

TÜZESFEJŰ KIRÁLYKA (*Regulus ignicapillus*) MEGFIGYELÉSEK 1977—1980.

Újszegedi Tisza-hullámtér: 1977. október 2-án 2, 15-én pedig 3 átvonuló példányt láttam. 1978. április 2-től 21-ig 5 alkalommal észleltem tavaszi vonulókat. Egy alkalommal 2, négy alkalommal 1 példányt figyeltem meg. Ősszel október 1-én és november 19-én 2—2 példány volt látható.

Áttelelés:

1978. december 25-től 1979. március 17-ig 16-szor figyeltem meg, ebből 14 alkalommal 1, két alkalommal pedig 2 példányt láttam. Tehát az 1978—1979-es télen a tüzesfejű királyka áttelelt. (Erről már beszámoltam a „Pusztá” 1979-es számában. Az 1978. április 2-től 1979. január 7-ig terjedő időre vonatkozó megfigyelések pontos adatait a „Madártani Tájékoztató” 1978. évi 4. és 1979. évi 1. száma már közölte.)

Az őszi átvonulás adatai: 1979. szeptember 30. 4 példány, október 7. 3 példány, október 20. 2 példány, november 7. 5 példány, november 25. 1 példány.

1980-ban a tavaszi átvonulásban március 23-án 2, április 8-án 3 példányt láttam. Ősszel október 12-én és 19-én 2—2 példányt észleltem.

1980. július 11-én a Bükk hegységben a Rejteki patak és a sárga jelzésű turistaút kereszteződésénél lévő fenyvesben 2 fiatal etető tüzesfejű királyka párt láttam.

Dr. Kasza Ferenc

NÉHÁNY ÚJABB ADAT VESZPRÉM MADÁRFAUNÁJÁHOZ, 1980.

Csóka (*Corvus monedula*): fészkelési kísérletet tettek az 1. sz. Posta épületének oromfalán. Az épület felújításának munkálatai miatt eltávoztak a posta környékéről.

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*): költött sikeresen a Felszabadulás úti szalagház átjárójában. Fészükre a betonlemezeket borító műkölap repedése mögötti üregben bukkantam. VII. 3-án a 4 fióka szerencsésen kirepült.

Sarlósfecske (*Apus apus*): A Pajta-kert apró házai, a vár tornyai fölött és a Margit templom tömbje körül rendszeresen megfigyeltem. Fészkelésük bizonyítására ebben az évben nem volt alkalmam.

Vetési varjú (*Corvus frugilegus*): A Lenin-sétány vadgesztenyefáin és a környéken lévő nemesnyáron IV. 10-én kettő (2), IV. 24-én pedig tíz (10) fészket találtam. Május első felében a fészkeket eltávolították. (Információm szerint: vadásztársasági tagok végezték el ezt a munkát.) Az ősz folyamán, (IX. 15. és X. 20. között) alkalmam nyílt a városba húzódó varjúcsapat többszöri megfigyelésére. Reggelente 6 és 7 óra tájban a házgyár területéről, a barakszerű épületek tetejéről felszálló vetési varjak számát 350—400 pd-ra becsültem. Az itt éjszakázó varjak napközben több, kisebb csapatot alkotva jártak táplálék után. Gyakori „vadászterületük” a Séd-patak Aranyos-völgyi szakasza, és a Jutas-erdő melletti emlékpark gázos területe.

Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*): A város sok pontján megfigyeltem. A legnagyobb egyedszámban a következő helyeken észleltem: Színházkert XI. 18. 23 pd.; XII. 4. 30—35 pd.; Lenin sétány XII. 4. 27 pd.; Felszabadulás úti óvoda kertje XII. 6. 11 pd.

Sárgarigó (*Oriolus oriolus*): VI. 19. előbb egy hímét, majd egy tojót láttam a Séd melletti füzesben. Fészkükre nem sikerült rábukkannom.

Cigány csaláncsúcs (*Saxicola torquata*): Az emlékparkban figyelt meg VI. 19-én 2 pd-t, VII. 11. a Jutas-erdőt szegélyező akácokon énekelt 3 pd.; a közelben húzódó villanyvezetéken 1 pd-t láttam.

Szajkó (*Garrulus glandarius*): Fenyves utcai kertek felett repült IV. 23-án 2 pd. A Gyula-dombi erdőben találtam 1 fiatal pd-t VI. 2-án. Kis segítséggel felrepült. Tekeres-völgy IX. 29. 2 pd.

Barátka (*Sylvia atricapilla*): Színház-kerti juharfán 1 hím pd. IV. 23-án; VII. 11. a Jutas-erdei bodzásban mozgott 2 pd.

Seregély (*Sturnus vulgaris*): Felszabadulás úti óvoda udvarának fáin, III. 27. 4 pd.

Dankasirály (*Larus ridibundus*): Fenyves utca, Séd-völgye
III. 21. 18 pd.

Feketerigó (*Turdus merula*): Feies-völgy I. 2. 3 pd.; Dózsa Gy.
út 4. szám alatt, a farakás között költött 1 pár. VI. 18.

Bali József

A SZEGEDI FEHÉRTŐ ŐSZI MADÁRMOZGALMÁBÓL, 1980.

Szeptemberben már javában tartott a halastavak lehalászása. Az ebből adódó kedvező táplálkozási, pihenési és éjszakázási lehetőségek számos madárcsapatot vonzottak a halastavak életterébe. E tavak szerepe fokozott volt ebben az évben is, mivel a csapadékmentes nyárutó és koraősz a környék tavait, így a pusztaszeri Dongér-tavat, a kisteleki Nagyszéket, a Nádastavat részben kiszárította.

A következőkben néhány ritkább faj megjelenéséről, illetve említésre méltó csoportosulásáról számolok be.

Szeptember 5-én egy fiatal gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) szállt meg a tavon, 9-én a tőkésrécek (*Anas platyrhynchos*) száma 6—7000-re tehető kedvelt vedlőhelyükön, a Majsai-csatornában, 16-án szürkegémek (*Ardea cinerea*) társaságában egy fekete gólyát (*Ciconia nigra*) láttam. Az ezüstsirályok (*Larus argentatus*) száma kb. 400. A fiatalok 15—20 százalékban vannak jelen. E mennyiség 109+260+kb. 31 példányból tevődött össze. Szeptember 18-án Zsibók András kárókatontát (*Phalacrocorax carbo*) számolt a tavon. 19-én a tó közelében fekvő Székhátra egy halászsas (*Pandion haliaetus*) érkezett zsákmányával és leszállt a szántásra. Innen elrepült egy magasfeszültségű távvezeték tartóoszlopának tetejére, ahol tépni kezdte a (valószínűleg hal) zsákmányt. A tóval határos lucernaföldön kb. 3000 seregély (*Sturnus vulgaris*) rovarászott. A tavakon kb. 15—20 000 tőkésréce tartózkodott.

Az első őszi nyári ludakat (*Anser anser*) 25-én láttam 15 példányban, 28-án egy őszi tollazatú ujjas lilét (*Squatarola squatarola*) figyeltem meg. A szárcsák (*Fulica atra*) száma 2000-re tehető. Ekkor érkeztek meg az első vetési lúd (*Anser fabalis*) csapatok

is. Két csapatban 12 és 11 példányt számláltam. A Halgazdaság központjában 210 balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*) ült a vezetőkeken.

Zsibók András október 4-én 15 darut (*Grus grus*) látott körözni a tó felett, 5-én a vetési ludak 280-an vannak. Egy fiatal rétisas (*Haliaeetus albicilla*) tartózkodik a lecsapolt tavon. A szürkegémek száma 220 pd., Ujjas lile 1 pd. Ekkor láttam az első darvakat a Székháton. A szántás közepén két öreg egy fiatalal álldogált. 7-én egy fiatal kis sirályt (*Larus minutus*) láttam. 13-án kulminált a kárókatónák mennyisége 67 példánnyal. Mintegy 5000 dankasirály (*Larus ridibundus*) és 840 nagy lilik (*Anser albifrons*) húzott be a tóra. Ez utóbbiak kis csapatába vegyülten egy kis lilik (*Anser erythropus*) repült. 27-én egy fiatal kis sirályt észleltem, 29-én a X/2-es tóra esti húzáskor 285 póling (*Numenius arquata*) repült be.

November 1-én rendkívül erős, hideg északkeleti szél fújt. Délután fél 5 óra tájban darvak érkeztek a Fehértó fölé 100—200-as csapatokban és tartottak délnyugatra. Csak egy húsas csapat szállt be éjszakázni. Az összesen mintegy 600 daru kavargva, hangos krugatással repült el a tó felett. Megjegyzem, hogy a következő nap havazni kezdett. A halastavakon egy öreg heringsirály (*Larus fuscus*) röpködött és 180 pd. gulipán (*Recuvirostra avosetta*) gyűlt össze. 2-án 2 heringsirályt és egy fiatal réti sast láttam.

Még néhány jellemző adat a nagy lilik és a vetési lúd együttes mennyiségéről. X. 18.: 3500 pd., X. 19.: 4500 pd., X. 29.: 6000 pd., XI. 2.: 7000 pd. 8-án egy tojó kékes rétihéját (*Circus cyaneus*), egy kifejlett rétisast, kb. 800 bibicet (*Vanellus vanellus*), egy öreg heringsirályt, kb. 200 havasi partfutót (*Calidris alpina*), 3 tojó hegyi récét (*Aythya marila*) láttam. Ugyanakkor a halastavi lehalászás közelében egy csüllő (*Rissa trydactyla*) tartózkodott. 10-én az első őszi him kékes rétihéját is megláttam.

November 8-án a tavakon 700 ezüstsirályt számláltunk. A 16-án végzett állományfelmérés eredménye 1350 (!) pd. ezüstsirály, mely idáig a legnagyobb csoportosulás a szegedi Fehértavon. E mennyiség a következőképpen oszlott meg:

- 150 pd. a XI-es tavon
- 70 pd. a XII-esről repült
- 50 pd. a XII-es tavon
- 800 pd. a IV-es tavon

250 pd. a X/2-es tavon
30 pd. a VII-es tavon

Mozgalmára az utolsó fél évtizedben lassú mennyiségi növekedés a jellemző. (Állományának változásáról a Madártani Tájékoztató következő számában kívánok beszámolni.)

Ugyancsak november 8-án jegyeztem fel az első őszi kis bukókat (*Mergus albellus*) is (4 tojó). A X/1-es halastavon 3 tojó hegyi récét és 2 tojó jeges récét (*Clangula hyemalis*) láttam. 30-án 27 pd. kis bukó tojó, mintegy 700 bibic, 4 gulipán, 400 póling, kb. 1200 ezüstsirály, 2 rétisas volt a tavon. Ezen a napon délután havazni kezdett. A tavak befagytak, a vízimadarak nagy része továbbvonult.

Szell Antal

FAUNISZTIKAI ADATOK VAS MEGYÉBŐL, 1980.

Nagy kócsag (*Egretta alba*): Kőszegfalva határában 2 pd. repült szántóföldek felett. 1980. XI. 11.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): A szombathelyi Csónakázó-tóra 1980. XI. 15-én 2 ad. és 1 juv. példány érkezett. A madarak szelídek voltak és a víz befagyásáig (XII. 1—2.) tartózkodtak a tavon. Fényképet készítettünk róluk.

Aranylile (*Charadrius apricarius*): Szombathely—Zanat határában szántáson 13 pd. 1980. XI. 7.

Erdei cankó (*Tringa ochropus*): Szombathely—Zanat 1 pd. kis tavon. (1980. XI. 7.)

Jégmadár (*Alcedo atthis*): Ikervár—Villanycsatorna 1 pd. 1980. XI. 25. Szombathely — Csónakázó tó, 2 pd. 1980. XI. 28.

Fekete harkály (*Dryocopus martius*): Bögöt, Váti-erdő, 1 pd. 1980. XI. 25.

Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): Kőszeg, Király-völgy 1 tojó pd. 1980. XII. 3.

Havasi pityer (*Anthus spinoletta*): Szombathely—Zanat, megáradt patak partján 1 pd. 1980. XI. 29.

Varga László — Király Róbert

hető — de ugyanakkor félrevezető is — lehet. Mindezt helyben és azonnal kell tisztázni ilyen esetekben. Az elhullás körülményeinek lehető legpontosabb feljegyzésére (időpont, hely — „mikrokörnyezet” is — hogyan feküdt a madár, végtagok hogyan vannak, meleg-e még, merev-e vagy már régebbi, van-e váladék, bélsár, látható-e vergődés nyoma — szóval minden ami látható) az előzményekre és felderíthető körülményekre, valamint a tetemekre — ha valaki olyan szerencsés, hogy „elkábult, vergődő rovarokat” is talál, akkor azokra is — alapvetően szükség van.

Mindezek után és birtokában értesíteni kell az illetékes Növényvédelmi- és Agrokémiai Állomást (ha ez kényelmetlen, legalább az OKTH felügyelőséget, hiszen védett állatokról van szó). Csak így várható az illetékesektől hathatós intézkedés (indokolt esetben pl. a valóban bűnös vegyszer betiltható a körzetben).

Ehhez azonban nélkülözhetetlen az objektivitásra törekvő, jó megfigyelő, az esetet észlelő madarász segítsége. Az például semmiképp nem segít, ha rosszul tolmácsoljuk a szőlősgazda „lejárt a várakozási idő, csinálni kell” — válaszát. A peronoszpóra, lisztharmat ellen bizony permetezni kell — mert ezek ellen permeteznek 8—10-szer — ha az előző permetezés „vára-kozási ideje” lejárt, különben kár az egészért. 8—10 permetezés 50 évvel ezelőtt is volt évente Tokaj-Hegyalján.

Ha a kenderike szívesen rakja fészket szőlőtőkébe és ma már csak elvétve fészkel, akkor ennek okát legelőször a kordonos művelés terjedésében keresném. Kérdés persze, hogy nem periodikus létszámváltozásról van-e szó.

A helikopter pusztítását pedig elképzelni — szörnyű! Nem tudjuk azonban, hogy tényleg leveri-e a légörvény a fészket? Meg kellene vizsgálni — és egy ilyen vizsgálat rendszeres területjárás esetén „kínálja” magát, csak egyszer kell egyeztetni az időpontot a helikoptervezetővel.

Nechay Gábor

BAGOLYKÖPET-VIZSGÁLÓ MUNKACSOPORT ALAKULT

Hosszabb kényszerű és sajnálatos szünet után folytatódik a baglyok táplálékvizsgálata hazánkban. Egyesületünk szervezésében a baglyok köpeteinek vizsgálatával és az ezzel összefüggő kisméltósfaunisztikai és egyéb kérdésekkel foglalkozó munkacsoport alakult dr. Demeter András (Természettudományi Múzeum Állattára, Budapest, Baross u. 13. 1088) vezetésével. A vizsgálatok tudományos és természetvédelmi jelentőségét nem kell hangsúlyoznunk és örömmel üdvözljük az alakuló ülésen (1981. 3. 21.) elhangzott ígéretet egy újabb gyakorlati határozó elkészítésére és kiadására is.

Felhívjuk tagtársaink figyelmét, hogy a csoport munkája csakis úgy lehet eredményes, ha minél több és minél jobb szóródási anyagot vizsgálhatnak. Kérjük mindazokat, akik a gyűjtésre vállalkoznak, vegyék fel a közvetlen kapcsolatot a csoport vezetőjével. Az anyagokat egyelőre a központi iroda címére kell küldeni (lelőhelyet, gyűjtési dátumot, a bagolyfaj és a gyűjtő nevét tartalmazó cédulával ellátva), de miután a résztvevők között megtörtént a területi felosztás, a későbbiekben feldolgozó és gyűjtő közvetlen kapcsolatba kerülnek egymással.

Schmidt Egon

GYÖNGYBAGOLYKÖPET-VIZSGÁLATOK A BAKONYALJÁRÓL

A vizsgálat kizárólag Béb község r. k. templomának gyöngybagolyállományára vonatkozik. A környező terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A falut két patak veszi körül.

1980. október 20-án a templom padlásrészén és a toronyban 1—1 pár tartózkodott. November 16-án 3 kifejlett példányt sikerült is meggyűrüznöm.

A köpetvizsgálat eredménye 375 köpet analizálása után a következő:

805 db mezei pocok	69,1 ‰
132 db házi egér	11,4 ‰

5 db erdei egér	0,4 ‰
4 db patkány	0,4 ‰
109 db erdei cickány	9,4 ‰
38 db mezei cickány	3,3 ‰
29 db keleti cickány	2,5 ‰
15 db törpe cickány	1,3 ‰
22 db házi veréb	1,9 ‰
1 db menyét	—
1 db denevér	—

A vizsgálatok tovább folynak a gyöngybaglyok költésének zavarása nélkül.

Fenyvesi László

VÖRÖSBEGY (*Erithacus rubecula*) FÉSZKELÉSE MESTERSÉGES ODÚBAN

1980. június 6-án ellenőriztem a Pilisben, Tahitótfalu közelében kihelyezett GAB típusú, fűrészpor odúkat, s az egyikben 5 tojásos vörösbegy fészekre bukkanjunk. Az odú alacsonyan, kb. 1,5 méteren volt kihelyezve. Valamilyen oknál fogva leestett a teteje. Így a nyitott odúba rakta fészket a vörösbegy. Sajnos később nem tudtam ellenőrizni, hogy mi lett a fészek sorsa, de reméljük, épségben kirepültek a fiókák. Ez már legalább a harmadik eset, hogy vörösbegy mesterséges odúban fészkel. Azt hiszem érdemes erre figyelmet fordítani. Nem ártana kikísérletezni a vörösbegy megtelepítésének módszerét. Talán a C típusú odúkat alacsonyra kellene helyezni olyan erdőkben, ahol nem zavarnak az emberek. Lehet, hogy a jövőben a vörösbegy is a könnyen megtelepíthető fajok közé tartozik?

Dénes János — Gyarmati Károly

VETÉSI VARJÚ TÁPLÁLÉKSZERZŐ VISELKEDÉSÉNEK MEGFIGYELÉSE

A vetési varjú (*Corvus frugileus*) érdekes viselkedési megnyilvánulásának voltam szemtanúja immáron második alkalom-

mal. Első ízben 1980 januárjában, s most másodszer 1981. január 23-án. Telente gyakorta raknak ki mind a felnőttek, mind a gyerekek madárkalácsot, szalonnadarabkát, hasznos téli madaraink etetése céljából. Sokfelé láthatók a csüngő szalonnák, útmenti fákon, kertekben stb. Ez esetekben többnyire hosszabb, rövidebb zsinegen lóg, mely a cinkék táplálékhoz való hozzájutását egyáltalán nem akadályozza. A megfigyelt varjú szintén észrevette a kirakott szalonnát, mely egy 15—18 cm-es műanyag kötözőzsinegről csüngött alá egy nyárfa kétujjnyi vastagságú ágáról, a földtől kb. 2,5 m magasságban. A madár többször alulról repült rá, meg is lódította, de kicsípnie belőle nem sikerült. A következőkben az ágra szállt, mélyen lefelé hajolva próbálta elérni, de mivel mélyre csüngött alá a szalonna így sem tudta megszerezni. Ekkor lettem az alábbi érdekes dologra figyelmes... Erős csőrével felcsipegette a zsinoget, melyet aztán lába alá az ághoz szorított, így feljebb került az elérendő táplálék. Két-háromszori „kísérletezés” után felhúzta az ágra, s hozzálátott elfogyasztásához. Én, mintegy 15—20 m távolságból ablakon keresztül figyeltem. Kisebb neszekre többször is elrebbent, majd újra visszatérve megismételte a leírt mozdulatsort, hogy a táplálékhoz jusson.

Agárdy Sándor

EGY FÉSZEKALJ FIÓKÁT ETETŐ HÁROM PÁR ŐSZAPÓ (Aegithalos caudatus)

Az elmúlt évek során több mint 100 őszapó fészket találtam, így alkalmam nyílt megfigyelésekre. Ezek közül talán legérdekesebbek az etetéssel kapcsolatosak. 15 év alatt több fészeknél tapasztaltam hogy két pár, illetve négy felnőtt őszapó hordja az élelmet a tokos, vagy tollas fiókáknak. 1980 tavaszán az egyik komló és iszalagindák közé épített fészkenél a fiókák etetését akartuk fényképezni. Amikor elhelyezkedtünk, láttuk, hogy a fészekhez hat őszapó érkezik, rovarokkal a csőrükben, majd sorban odaszálltak a fészekhez és bebújtak annak nyílásán! Etetés után az egész „csapat” egyszerre vonult el, majd 1/4 óra múlva ismét egyszerre érkeztek a fészekhez, majd megismétlődött az előbbi jelenet. Ezúttal már volt olyan, amelyik csőrében a fészekből való távozás után is ott volt a főleg hernyók-

**NÉHÁNY MADÁRFAJ TAVASZI ÉRKEZÉSI ADATA
A SZEGEDI FEHÉRTÓN**

Faj	1979.	pd.	1980.	pd.
Búbos vöcsök	II. 6.	2	III. 9.	4
Kanalgém	II. 15.	12	II. 17.	1
Nagy kócsag	II. 6.	4	II. 15.	1
Kis kócsag	IV. 10.	1	—	—
Szárca	II. 6.	5	II. 15.	7
Halászsas	III. 25.	1	III. 22.	3
Lócsér	IV. 9.	2	IV. 4.	1
Küszvágócsér	IV. 10.	4	IV. 4.	2
Póling	II. 11.	20	II. 17.	134
Goda	II. 15.	90	II. 17.	10
Gulipán	III. 11.	4	III. 16.	3
Pajzsoscankó	III. 1.	10	II. 17.	25
Piros lábú cankó	III. 9.	1	III. 9.	14
Erdei cankó	II. 6.	2	III. 9.	1
Billegető cankó	—	—	III. 9.	1
Kékbegy	III. 25.	1	IV. 4.	1
Füstifecske	III. 25.	1	III. 26.	3
Molnárfecske	IV. 9.	6	IV. 20.	120
Partifecske	IV. 10.	1	III. 30.	2
Cserregő nádiposzáta	III. 25.	8	IV. 13.	2
Foltos nádiposzáta	IV. 12.	1	IV. 4.	1
Nádirigó	IV. 20.	8	IV. 27.	5
Nádi tücsökmadár	IV. 12.	2	IV. 12.	4
Cigány csaláncsúcs	III. 25.	1	III. 22.	1
Rozsdás csaláncsúcs	—	—	III. 22.	2
Barátréce	II. 6.	4	II. 15.	17
Bíbic	II. 15.	47	II. 17.	33

Széll Antal

**ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY
ADATTÁRÁBÓL 2.**

Hegyi réce (*Aythya marila*): 1975. 2. 16. Dinnyés, 3 him + 1 tojó (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1975. 2. 17. Süttő—Neszmély, 10—15 pd. (Sághy A.); 1976. 1. 23. Szeged—Fehértó, 12 pd. (Stuhl L.); 1976. 10. 24. Szentendrei sziget, 2 tojó (Nagy I.); 1976. 12. 12. Hortobágyi-halastó, 1 pd. (Ko-

- vács G.); 1977. 4. 3. Szabadszállás, Kisrét, 2 pd. (Gombos Z.); 1977. 1. 23. Szeged, Fehértó, 12 pd. (Stuhl—Zsigó); 1977. 3. 16. Szentendrei sziget, 3 hím, 8 tojó (Nagy I.); 1977. 11. 19. Szentendrei sziget 2 hím, 3 tojó (Nagy I.); 1978. 3. 11—12. Vác—Alsógöd, 1 hím (Körös T.); 1979. 11. 25. Szódliget 5 pd. (Magyar G.); 1980. 1. 10. Tahitótfalu, 5 pd., 01. 15. Tököl, 9 pd., 01. 16. Tököl, 13 pd., 01. 25. Tököl, 7 pd., 01. 31. Szigetszentmiklós, 16 pd., 02. 6. Tököl, 5 pd., 02. 17. Makád, 3 pd. (valamennyi Hajtó L.)
- Jeges réce (*Clangula hyemalis*): 1974. 3. 17. Szeged—Fehértó, 3 pd. (Puskás L.); 1975. 12. 14. Vének—Szögye (Duna) 1 tojó (Fülöp—Tömösváry); 1979. 11. 25. Szódliget, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky).
- Fekete réce (*Melanitta nigra*): 1978. 12. 26. Váci rév, 1 pd. (Hraskó—Magyar); 1979. 11. 25. Szentendrei sziget, 3 tojó (Kóczián A.); 1979. 12. 16. Szigetbecse, 7 pd. (Gyenes A.); 1980. 11. 30. Vác, 1 hím (Hraskó—Magyar—Waliczky).
- Füstös réce (*Melanitta fusca*): 1975. 12. 13. Sumony, 2 pd. (Molnár I.); 1975. 12. 13. Tahi—Dunabogdány, 1 tojó (Nagy I.); 1976. 01. 17. Vác, 2 pd. (Dénes J.); 1976. 02. 4. Dunakeszi, 10 pd. (Gyéressy A.); 1977. 01. 23. Nagybajcs—Vének 1 pd. (Fülöp T.); 1978. 02. 1. Duna kompkötő sz. 1 tojó (Muray R.); 1979. 12. 16. Vác 1 tojó (Hraskó—Magyar—Waliczky).
- Örvös bukó (*Mergus serrator*): 1975. 1. 17. Hortobágyi—halastó, 2 pd. (Sóvágó M.); 1976. 1. 18. Vác, 1 hím (Dénes J.); 1976. 11. 21. Sumony, 1 pd. (Molnár I.); 1976. 12. 12. Sumony, 2 pd. (Molnár I.); 1978. 12. 23. Kisoroszi 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1979. 01. 7. Szódliget, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1980. 01. 5. Szigetcsép, 1 hím (Hajtó L.); 1980. 01. 16. Tököl, 1 pd. (Hajtó L.).
- Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*): 1975. 08. 28. 1 pd. Pusztaszer (Molnár L.); 1976. 08. 26. Hortobágy—Máta, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1977. 3. 19. Rétszilás—Mezőszilas, 1 pd. (Varga Zs.); 1979. 8. 23. Sárszentágota, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky).
- Szírti sas (*Aquila chrysaetos*): 1976. 12. 21. Zabszék, 1 pd. (Gombos Z.)
- Fekete sas (*Aquila clanga*): 1976. 4. 10. Lakitelek 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1977. 01. 14. Érsekcsanád, 1 pd. (Jaszenovics T.); 1978. 04. 4. Rétszilás, 1 pd. (Zörényi J.);

1979. 8.04 Bodrogzúg, 1 pd. (Mercsák Lné. + L.); 1980. 01. 4. Pély, 1 juv. (Fodor Á. — Ócsai A.).
- Fakó rétihéja (*Circus macrourus*): 1977. 12. 18. Sellye, 1 pár (Harmat A.); 1978. 4. 11. Csór—Nádasladány, 1 pd. (Hraskó—Magyar); 1979. 8. 10. Kunmadaras, 1 hím + 1 juv., Nagyiván, 1 hím (Kovács G.); 1979. 9. 30. Tarcali rét, 1 pár (Mercsák L-né. + L.).
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): 1972. 8. 27. Sumony, 3 pd. (Molnár I.); 1974. 3. 17. Sumony, 1 pd. (Molnár I.); 1974. 3. 17. Csaj-tó, 1 pd. (Horváth L.); 1974. 3. 17. Tata, 1 pd. (Nagy A.); 1974. 4. 5. Sumony, 7 pd. (Molnár I.); 1974. 4. 13. Sumony, 5 pd. (Molnár I.); 1974. 4. 14. Tata, 1 pd. (Nagy A.); 1974. 4. 14. Csaj-tó, 2 pd. (Bod—Molnár); 1974. 9. 1. Sumony, 2 pd. (Molnár I.); 1974. 9. 14. Csaj-tó, 1 pd. (Bod—Molnár); 1975. 3. 15. Péteri-tó, 1 pd. (Bankovics A.); 3. 16. Pellérd, 1 pd. (Geréby Gy.); 3. 16. Mikos-széplak 2 pd. (Barbácsy Z.); 4. 4—5. Sumony 1 pd. (Molnár I.); 4. 20. Sumony, 1 pd. (Molnár I.); 9. 14. Sumony, 5 pd. (Geréby Gy.); 1976. 3. 13. Sumony, 1 pd. (Jaszenovics T.); 5. 16. Dinnyés, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 9. 12. Sumony, 2 pd. (Molnár I.); 9. 12. Fertőszéplak, 1 pd. (Szalczzer A.); 1977. 3. 14. Lébény, 1 pd. (Fülöp T.); 3. 25. Rácalmás, 1 pd. (Tompai K.); 8. 1. Békéscsaba, 1 pd. (Keszjár A.); 1978. 1. 17. Kis-Balaton 1 pd. (Futó E.); 1. 20. Kis-Balaton, 1 pd. (Futó E.); 3. 26. Tápiószecső, 2 pd. (Rózsa L.); 1979. 3. 29. Szeged-Fehértó, 1 pd. (Kasza F.); 4. 13—14. Szeged-Fehértó, 2 pd., 8. 28. Tata, 1 pd., 9. 8. Rétszilas, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1980. 3. 23. Rétszilas, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1980. 4. 19. Szeged-Fehértó, 3 pd. (Kasza F.).
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): 1974. 1. 13. Tizzasüly, 1 pd. (Fatér—Lőrincz); 1975. 9. 7. Virágoskúti halastavak, 1 pd. (Sóvágó M.); 1975. 10. 11. Dunabogdány, 1 pd. (Nagy I.); 1975. 11. 8. Dinnyés, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1977. 1. 18. Pusztaszer, 1 pd. (Molnár L.); 1977. 1. 23. Kelemenszék, 1 pd. (Bankovics—Jaszenovics); 1977. 4. 28. Gyöngyöshalász, 1 pd. (Szalai F.); 1974. 10. 4. Dorog, 1 pd. (Hopp F.); 1977. 10. 23. Kis-Balaton, 1 pd. (Futó E.); 1977. 10. 22. Kistrát—Zabszék, 1 pd. (Geréby—Waliczky); 1978. 1. 15. Szeged-Fehértó, 1 pd. (Benei—Stuhl); 1978. 1. 23. Kis-Balaton, 1 pd. (Futó E.); 1978. 2. 26. Apaj—Ürbő, 1 pd. (Baracska—Nagy I.); 1978. 2. 21. Szeged-Fehértó, 1 pd. (Somodi I.); 1978. 4. 4. Lébény, 2 pd. (Fülöp T.); 1978.

5. 8—12. Tököl, 1 pd. (Hajtó L.); 1978. 11. 7. Kelemen-
szék, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1979. 10. 21.
Fülöpszállás, 1 pd. (Tóth); 1979. 11. 18. Szeged-Fehértó,
1 pd. (Stuhl—Széll—Tajti); 1980. 3. 22. Szakmár, 1 pd.
(Büki J.)

Kis sólyom (*Falco columbarius*): 1974. 2. 16. 1 tojó, Szigetcsép,
(Nagy I.); 1974. 10. 10. Hortobágyi-halastó, 2 pd. (Kovács
B.); 1974. 10. 25. Pusztaszer, 1 pd. (Molnár L.); 1975. 3. 10.
Hortobágyi-halastó, 2 pd. (Kovács B.); 1975. 11. 8. Diny-
nyés, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky); 1976. 1. 2. Kele-
bia, 1 pd. (Waliczky U.); 1976. 1. 13. Hortobágyi-halastó,
1 pd. (Kovács B.); 1976. 1. 18. Bácsalmás, 1 pd. (Rékási J.);
1976. 3. 21. Farnos, 1 pd. (Büki J.); 1976. 10. 11. Pusztas-
szer, 1 pd. (Molnár L.); 1976. 10. 23. Nyíregyháza, 1 pd.
(Mezei K.); 1976. 10. 24. Kelemenszék, 1 tojó (Nagy A.);
1977. 1. 20. Kelemenszék, 1 tojó (Nagy A.); 1977. 1. 23.
Kungyörgy-tó, 1 pd. (Sóvágó M.); 1977. 1. 23. Pély, 1 pd.
(Ócsai A.); 1977. 2. 16. Dinnyés, 1 pd. (Hraskó—Magyar—
Waliczky); 1977. 2. 20. Pródi legelő, 1 pd. (Sóvágó M.);
1977. 3. 13. Nyírólapos, 1 pd. (Sóvágó M.); 1977. 10. 18.
Békéscsaba, 1 pd. (Keszár A.); 1977. 12. 9. Bogyiszló, 1 pd.
(Farkas S.); 1977. 12. 18. Bük, 1 pd. (Gyurác J.); 1978. 1.
12. Tornyospálca, 1 tojó (Agárdy S.); 1978. 1. 22. Csaj-tó,
1 pd. (Bod P.); 1978. 1. 29. Kisapostag, 1 pd. (Zsedrovics F.);
1978. 1. 13. 16. 27. Kis-Balaton, 1 pd. (Futó E.); 1978. 2. 19.
Pestimre, 1 pd. (Kökény L.); 1978. 2. 21. Szeged-Fehértó,
1 pd. (Molnár L.); 1978. 10. 10. Jánossomorja, 1 pd. (Balsay
S.); 1978. 11. 16. Pusztaszer, 1 pd. (Molnár L.); 1978. 11. 15.
Fertőújlak, 1 pd. (Szörényi L.); 1978. 11. 16. Fertőrákos,
1 pd. (Szörényi L.); 1978. 11. 18. Szokolya, 1 pd. (Brellos T.);
1978. 11. 18. Budapest, 1 pd. (Bogyai F.); 1978. 12. 5.
Csongrád, 1 pd. (Molnár L.); 1978. 12. 28. Kunhegyes, 1 pd.
(Szirmai J.); 1979. 3. 1. Vaszar, 1 pd. (Erdélyi Gy.); 1979.
11. 12. Dorog, 1 pd. (Schalla E.); 1980. 1. 9—10. Nyergesúj-
falu, 1 pd. (Lenner J.).

Császármadár (*Tetrastes bonasia*): 1974. 07. Mátraalmás, 2 pd.
(Hraskó—Magyar—Waliczky); 1979. 01. Bánkút köz., 1 pd.
(Szitta T.); 1979. 7. 13. Nyilász (Bükk), 1 pd. (Kakszi K.);
1979. 8. 6. Nyilász (Bükk), 1 pd. (Kakszi K.); 1979. 8. 6.
Telkibánya, 1 pd. (Hraskó—Magyar—Waliczky).

Haraszthy L. — Molnár L.

ADATOK AZ EGERÉSZÖLYV VADGAZDÁLKODÁSI JELENTŐSÉGÉHEZ

1980-ban Tolna megyében a MÉM Nyisztor György vadász-társaság területén a fiókanevelési időszakban (május—június) vizsgáltuk az egerészölyvek táplálkozását. A vadászterület 7400 ha, Szedres, Medina, Sióagárd és Harc községek között, jórészt a Sió és a Sárvíz árterületén található. A folyók közötti rész az apróvad szempontjából jó élőhelynek nevezhető, mert mezőgazdaságilag hasznosított — nádasok, vizenyős rétek, kaszálók és nyár ligeterdők borítják — ezért a vad ezeken a védettebb részeken koncentrálódik, ahol kedvező táplálkozási és szaporodási feltételeket talál. A mezőgazdaságilag művelt területeken az apróvadállomány jóval kisebb egyedsűrűségben van jelen, aminek okát a meliorációs tevékenységben, a táblásításban, a monokultúrás termesztésben és az ezzel járó élőhely-degradációban látjuk. A vadász-társaság 1980. áprilisában 2000 fácánt és 450 mezeinyulat becsült területén. A tavaszi felvételezés során 10 lakott egerészölyv fészket találtunk. Az ölyvek táplálkozásának ellenőrzését a fiókák kelése után kezdtük el, ekkor ugyanis egyrészt a megnövekedett táplálékigény következtében több táplálkozási maradványra számíthattunk, másrészt így nem zavartuk meg költésükben a madarakat. A vizsgálati anyagot — köpeteket, (153 db), táplálkozási maradványokat (45 db), a fészkek ellenőrzése során gyűjtöttük össze. A mintákat analizáltuk, majd összeállítottuk a zsákmányállatok listáját:

Zsákmányállat	előfordulás (eset)	%
I. <i>Insecta</i>	32	10,3
<i>Gryllotalpa vulgaris</i>	20	
Coleoptera indet.	12	
II. <i>Amphibia</i>	4	1,3
<i>Rana ridibunda</i>	1	
<i>Bombina bombina</i>	1	
<i>Bufo viridis</i>	2	
III. <i>Reptilia</i>	18	5,8
<i>Lacerta agilis</i>	1	
<i>Lacerta</i> sp.	17	
IV. <i>Aves</i>	44	14,1
<i>Gallus domesticus</i>	1	

Zsákmányállat	előfordulás (eset)	%
Phasianus colchicus (ad.)	12	3,8
Phasianus colchicus (juv.)	2	0,6
Columba palumbus (juv.)	1	
Dendrocopos sp. (juv.)		
Corvus frugileus (juv.)	1	
Corvus sp. (juv.)	1	
Pica pica (juv.)	1	
Aves indet. (juv.)	23	
V. <i>Mammalia</i>	213	68,5
Sorex minutus	1	
Lepus europaeus (juv.)	7	2,2
Talpa europaea	45	
Microtus arvalis	78	
Arvicola terrestris	7	
Apodemus sp.	4	
Rodentia indet.	71	
Összesen:	311	100,0

Nem sikerült kideríteni, hogy a vadászatilag fontos fajokat az egerészölyv maga fogta, vagy csak mint dögöt vette fel. A vizsgálat ideje alatt nem láttunk fácánra vagy nyúlra vadászó ölyveket és nem is tartjuk valószínűnek, hogy a fácánokat az ölyvek zsákmányolták volna. A fiatal mezeinyulakat viszont — ismerve zsákmányolási módját — megfoghatja az ölyv. A táplálkozásvizsgálati módszer — a begyűjtés metodikája is a nagy termetű állatok megtalálásának kedvezett (nagyobb csontok és tollak feltűnőek), míg a kisebb állatok maradványai nagyobb valószínűséggel válnak meghatározhatatlanná, esetleg teljes egészében elvesznek.

A vizsgálati anyagból kimutatott zsákmányállatok mennyisége még nem elegendő ahhoz, hogy belőle mélyebb következtetéseket levonjunk. Ehhez még újabb vizsgálatok szükségesek. Az előfordulási százalékot tekintve azonban a vadászatilag jelentős fajok mindössze 6,6 százalékban fordultak elő az egerészölyv táplálékában. Ez a mennyiség a becsült fácánállomány 0,6 % -a, illetve a mezeinyúl állomány 1,5 % -a. A vadállomány természetes mortalitása ennél jóval nagyobb, az ölyveknek tehát módjukban állt elhullott állatokat találni a területen.

Kalotás Zsolt

HOZZÁSZÓLÁS

Az idei választmányi ülésen szó esett a közleményekkel kapcsolatos etikai, formai, tudományos és egyéb problémákról és az e téren szükséges „nevelő” munkáról. A „Madártani Tájékoztató” 1980. július—szeptemberi számában a vetési varjú telepek 1979. évi felméréséről szóló közleményt olvasva eszembe jutott ez és szükségesnek tartom, hogy papírra vessem észrevételeimet, a megfelelőnek tartott (a szerzőnek elküldendő vagy a „Tájékoztató”-ban megjelenő) szíves felhasználásra. Mindez nem jelenti azt, hogy magamat a bevezetőben említett problémáktól mentesnek tartom. Adott esetben ilyen jellegű észrevételeket az esetleg keletkező „ellenérzéseim” fegyelmezésével fogadnék. A kérdéses, fontos felmérés eredményeinek egyébként nagyon jó és tömör összegezésében két hibát látok. Az egyik az, amikor a megfigyelő (kutató) többre következtet mint amit a megfigyelések (adatok) lehetővé tesznek, a másik pedig — az elég gyakori — antropomorf gondolkodás.

Előbbire példa az élőhelyenkénti előfordulások értékelése. (Arra nem nyújtanak elég támpontot az adatok, hogy megállapíthassuk: azok „híven tükrözik” a megoszlások arányát. Helyesebb lett volna úgy fogalmazni, hogy „... megoszlásának arányáról tájékoztatnak”. Így objektív. (Példa erre a táblázat alatt folytatódó értékelés is részben már keveredve az antropomorf gondolkodással is). Ahhoz, hogy megállapíthassuk: „... leggyakoribb esetben ... lakott területen fészkelnek” figyelembe kellett volna venni a telepek nagyságát is (lehet, hogy tényleg így van, de a közölt adatokból ez nem derül ki) nem beszélve a „lakott terület” definiálásának szükségességéről. Továbbá; biztos, hogy nem azért van ez így — ha így van — mert ott könnyebben jutnak táplálékhoz, hiszen a varjak a telepekről különböző távolságokra járnak táplálkozni — elsősorban mezőgazdasági területekre.

Ugyancsak „túlkövetkeztetésnek” tulajdonítom azt a megállapítást, hogy „... az intenzív szántóföldi művelés következtében ... nem találják meg... táplálékukat”. A táplálkozásvizsgálatok szerint a varjak a századforduló tájékán is és ma is főleg mezőgazdasági termelvényekkel táplálkoztak ill. táplálkoznak. (Elkerülhető lett volna ez a hiba más vizsgálatok figyelembevételével.)

Nem teljesen meggyőző a telepek fafajonkénti megoszlásának értékelése. Ahhoz, hogy az akác előnyben részesítését megállá-

píthassuk, szükség volna a lehetséges fészkelőhelyeken a fajok gyakoriságának felmérésére is.

A gyérítésekhez közöltekhez megjegyzem, hogy sem vetőmaggal, sem a húskoloncokkal történő varjómérgezés nincs engedélyezve Magyarországon — mérgezés mindig valamilyen engedélyhez kötött, „saját szakállára” nem mérgezhet senki ill. felelősségre vonható ilyen esetben.

Nechay Gábor

MÉG EGYSZER A MADÁRPUSZTULÁSRÓL

A téma, ami ismét írásra késztet Mercsák József László: „Újból a madárpusztulásról” c. cikke (Madártani Tájékoztató, 1980. október—november—december, 8—9.) Teszem ezt azért, mert az a szemlélet, hogy a vegyszer pusztulást jelent, nem elég a madárelhullások okainak felderítéséhez. Ugyanakkor meggyőződésem, hogy méreggel pont — és csak — olyan megritkult fajokat lehet a kipusztulás szélére „segíteni” mint a kövirigó. Ezért nagyon fontos volna (lett volna), hogy a közlésben említett két hím kövirigó teteme (de a bankáé, kenderikéé, citromsármányé is) megfelelő vizsgálatra kerüljön és kiszűrhető legyen az a vegyszer, ami a pusztulásukat okozhatta. Mert a közlés ebben nem sokat segít.

A réz- és kéntartalmú szerek ebben nem lehetnek ludasok. E szempontból ártalmatlan, gombabetegségek elleni szerek. A Bi—58, „Filibol” (Filibol—E,) Phosdrin és Unifosz (Unifosz 50EC) szerves foszforsav-észter típusú rovarölők (de a klórhoz, foszforhoz semmi közük!) és azokat szőlőmoly, szőlőilonca, szőlőlevélatka ellen vagy gyümölcsösben valamilyen rovarkártevő ellen használják. Közülük elsősorban a Phosdrin gyanúsítható, esetleg az Unifosz 50EC is — méregtani tulajdonságaik alapján. Azonban valamennyi gyorsan bomlik a rovartestben is. A tócsába vagy fészekre hulló permetlé méregadagja, a fölsorolt szerek esetében egyik említett elpusztult madárfajnak sem „elegendő”. Sokkal valószínűbb, hogy valaki nyitott permetkeverőt (pl. hordót) vagy kiöntött permetlétócsát hagyott gondatlanul maga után.

A lepermetezett rovarok elfogyasztása következtében beálló mérgeződés feltételezése logikus és egyes szereknél elképzel-

ból álló élelem. Ez a jelenség azt igazolta, hogy a fiókák túl voltak táplálva, így nem tudták elfogyasztani a számukra hor-
dott bőséges eleséget.

Tapasztalatom szerint az őszapónál gyakori a fészekkárosodás. Főleg a szajkó az, amely a legtöbb fészket kifosztja. Az ilyen kifosztott (fiókás) fészkek tulajdonosaiban annyira erős az etetési ösztön, hogy csatlakoznak más, etető őszapópárokhoz és ezekkel együtt nevelik fel annak fiókáit. Ezt a jelenséget (csoportos etetés) más fajoknál ezidáig nem tapasztaltam.

Varga Ferenc

MADARAK VISELKEDÉSE AZ ETETŐNÉL

Házunk keskeny, szűk kis kertjében, ahol harminc éve egész télen át egyetlen madarat se lehetett látni, most telenként — az évtizedek óta folytatott rendszeres etetés folytán — egész sor madár megfordul. Fémcső tetején van a kétfelől üvegezett etető, tövében pedig nádpallókból rakott kis kunyhó. A szén-
cinegék, kékcinegék fentre is, lentre is járnak; a zöldikék, fe-
keterigók, erdei pintyek, fenyőpintyek, házi- és mezei verebek a kunyhó alá. Szinte hihetetlen, hogy olyan lomhának látszó, nagytestű madár, mint a meggyvágó, simán be tudott szállni az alulnyíló, üveges etetőbe. A földről egyetlen lendülettel röp-
pent bele és ott, fejjel kifelé fordulva sokáig evett; közben egyetlen cinege sem mert bemenni az etetőbe. 1980 januárjában, amikor hideg napok jártak, még —15 fokra is lehült: 6-án, 9-én, 14-én, 15-én, 16-án és 17-én egy szőlőrigó is jött a kertbe és a ház előtti lugason a fagyos szőlőt csípkedte. Ide rendszeresen kötünk ki szőlőt a rigóknak. A feketerigók is fo-
gyasztották és ezek szépen összefértek a kisebb szőlőrigóval. Megjelent azonban egy fenyőrigó és bár a kunyhó alatt bőven talált ennivalót, fúria módjára kergette a feketerigót is, a szőlőrigót is, olyan következetesen, hogy kénytelen voltam befogni és messze elvinni a háztól. Érdekes, hogy a pintyekkel, zöldi-
kéekkel szépen összefért; ott ettek együtt a kunyhó alatt, de ha másik rigót látott, megvadult.

Vörösbegy, sőt csonttollú madár is megfordult az etetőn. A sok faj rajzása még süvöltőt is csalt ide, de az nem evett. 50—60 madár ilyen kis helyen ide vonzotta a karvalyt is.

Dr. Sóvágó Mihály

NEHÁNY MEGFIGYELÉS A CSUSZKA (*Sitta europaea*) KULTÚRA—KÖVETÉSÉRŐL

Több alkalommal és más-más helyen végzett megfigyelések alapján következtethetők úgy, hogy az ember környezetében fellelt állandó táplálék rendszeres fogyasztójaként szerepelhet a csuszka is. A Bakony területén szerzett adatokat röviden a következőkben ismertetném: a helyi ZOO látogatói minden évszakban tanúi lehetnek annak, hogy a ketrecek és a kifutók állatainak kirakott eleséget 1—2 csuszka hordja. Szinte mindig ugyanazokra a fenyőtörzsekre leszállva végzik a megközelítést, s a kertet ölelő feketefenyves meghatározott részébe szállnak vissza. 1978. X. 21—22-én és 1979. X. 20—21-én Gézaházán végeztem megfigyeléseket, ahol a szálló körüli szelídgesztenyék és tölgyek tövébe lehelyezett szemetestartályokat ugyancsak rendszeresen látogatta 4—5 példány. Különös volt, az üres tartályok alján megtapadt szemétben keresgélő csuszkákat megfigyelni, néha egészen közlelől, szinte a tároló fölé hajolva. A veszprémi Bakony Művek melletti tölgyesben, a „Cserben” lévő kertés házaknál 1980. IV. 24-én és V. 22-én a koradélutáni órákban láttam, amint a tejeszacskókkal, konzervdobozokkal, és egyéb háztartási hulladékkal megrakott szemetesládákon, vödörön csuszkák keresgéltek.

Bali József

HÁROMSZOR KÖLTŐ HÁZI ROZSDAFARKÚ SÜTTŐN

1980. III. 10-én, Süttőn, Diósvölgyi u. 19. sz. alatti házunknál egy négyszögletes, a szabvány méreteknél valamivel nagyobb deszkaodút szereltem kb. 2,5 m magasságban. Április 30-án

07 óra körül láttam először a házi rozsdafarkút kiszállni az odúból. Május 26-án kirepült az első költés négy fiókája. Június 21-én a házi rozsdafarkú másodszer költött. Július 9-én a második költésből öt fióka repült ki. Július 23-án a szomszéd falától távcsóval láttam, hogy a házi rozsdafarkú immár harmadszor ül a fészken. Augusztus 18-án kirepült három fióka a harmadik költésből.

Dr. Sággy Antal

HÁZI ROZSDAFARKÚ HÁROMSZORI KÖLTÉSE

Hajdúböszörményi házunk boltozatos kapubejárójának felső párkányára deszkalapot tettem ki fűsti fecskéknek. Nem fogadták el. A deszkalaphoz három másikat szegeztem és négyszögletes bebúvó nyílású kis ládikót alakítottam ki. 1980-ban április 9-én láttuk először a házi rozsdafarkúakat és aznap mentek be először a ládikóba. IV. 14-én és 15-én egész nap folyt a fészeképítés. V. 13-án már etettek. A kirepülés V. 27-én történt meg. Utána pár napig még a tetőn etették 4 fiókájukat. V. 31-én kiszedtem és elégettem a használt fészket. Tyúktollból és gyökerekből rakták. VI. 27-én már etették a második fészkalj fiókáit. VII. 11-én kirepült újabb három fióka. VII. 20-án ki akartam szedni a használt fészket, benyúltam a ládikóba és 3 tojást kitapinthatam. VIII. 14-én kirepült megint 2 fióka.

1979. évben XI. 7., 9., 10., 13., XII. 2., 5., 13., 17., 22. napjain, 1980. I. 4. és 5-én kertünkben házi rozsdafarkú tojó tartózkodott. A faj áttelelését, illetve az év végéig való itteni tartózkodását más években és a város más helyein is tapasztaltam.

Dr. Sóvágó Mihály

AZ ESZTERGOMI ARANY-HEGY MADÁRVILÁGÁRÓL, 1980.

Az Arany-hegy délnyugati fekvésű domboldalának egy részét sűrű akácerdő borítja, másutt gyümölcsös, bokros tenyészik.

- Fácán (*Phasianus colchicus*): hangját többször hallatta. A víkendházak épülésével egyre jobban kiszorul élőhelyéről.
- Gerle (*Streptopelia turtur*): néhány pár költ.
- Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*): a lakótelepen figyeltem meg. Elterjedt faj.
- Kakukk (*Cuculus canorus*): nyáron gyakran hallottam egy példány hangját.
- Balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*): 1 pár költ diófában.
- Zöld küllő (*Picus viridis*): a házunk előtti fűben keresgélt 1 példány.
- Sarlósfecské (*Apus apus*): VI. 5-én a fecskék csapatában láttam. VI. 23-án 5 a lakótelep fölött röpdösött. Ezután szinte mindennap megjelentek.
- Búbos pacsirta (*Galerida cristata*): fészkelő madár.
- Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*): ritkán átrepül.
- Molnárfecske (*Delichon urbica*): erkélyek alatt fészkel.
- Füstifecske (*Hirundo rustica*): rendszeresen mutatkozott.
- Tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*): fészkelő.
- Sárgarigó (*Oriolus oriolus*): május 16-án 4 hím repült az akácosba és énekeltek. Május 20-án ismét 4 hím énekelte ugyanott. Augusztus 26-án egy tojó körtét evett.
- Szürke légykapó (*Muscicapa striata*): VIII. 28-án 1 pd. egy kiszáradt fán vadászott.
- Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): V. 10-én 1 hím és 1 tojó. Hím példányok gyakran kerültek a szemem elé. IX. 9-én 1 hím halkán énekelte.
- Csilpcsalp-füzike (*Phylloscopus collybita*): IV. 27-én 1 pd. Egész nyáron énekelte 1 hím.
- Feketerigó (*Turdus merula*): V. 10-én találtam egy fészket, benne 1 tojással. A fészkek kb. 150 cm magasságban bokorra épült. V. 30-án kikeltek a fiókák. A fészkealj sajnos elpusztult.

- Énekesrigó (*Turdus philomelos*): fészkelő faj. VI. 13-án és 17-én énekelt egy-egy madár. VIII. 14-től csoportosan mozognak.
- Fenyőrigó (*Turdus pilaris*): télen a lakótelep ezüstfáin csoportban ültek, néhány fekete-rigó társaságában. A fa természetét csípegették. A lakótelep összes ezüstfáit birtokukba vették.
- Vörösbegy (*Erithacus rubecula*): 1 pár, nádkunyhókban az egyik polcon 160 cm magasságban költött. A fészkek anyaga moha, belül vékony gyökerekkel, szőrrel bélelve. A 6 tojást IV. 27-én találtam. V. 10-én kikeltek a fiókák. V. 24-én elhagyták a fészket.
- Kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*): VIII. 28-án 1 hím-et láttam vadászás közben.
- Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*): IV. 26-án 1 hím és két tojó ült a szilvafán. VII. 23-án 4 példány a lakótelepen tartózkodott egészen a vonulási időig.
- Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): VII. 13-án 4 éneklő fülemülét figyeltem meg. A költési időben végig énekeltek.
- Szécincige (*Parus major*): V. 16-án egy fatuskóban költött 1 pár. Mind a két madár szorgalmasan etetett. V. 24-én kirepültek a fiókák. V. 30-án 13—14 szécincige hangoskodására lettem figyelmes.
- Kékcincige (*Parus coeruleus*): VII. 17-én 1 példány, VIII. 16-án 2, 19-én 1, 24-én 3 példány táplálkozott a körtefán. Kisebb csapatai megjelentek a lakótelepen. VIII. 24-én kb. 10 fős csapatban keresgéltek. Ősszel gyakrabban láttam mint a szécincikét.
- Barátcincige (*Parus palustris*): múlt év őszén 1 példány napraforgót evett, azóta nem láttam.
- Ózszapó (*Aegithalos caudatus*): IX. 21-én 9—10 fős csapata keresgélt.
- Seregély (*Sturnus vulgaris*): VI. 8-tól 10-es csapatban repdesett. V. 10-én 6 példány élelem után kutatott a földön. A lakótelepen is többször megjelent két példány.
- Szajkó (*Garrulus glandarius*): VII. 30-án jelent meg 2—3 példány. Azóta gyakran hallani hangos kiáltásukat. Utoljára X. 29-én láttam egyet.

- Szarka (*Pica pica*): IV. 26-án 2 példány, X. 29-én 1 példány.
- Tengelic (*Carduelis carduelis*): gyakori madár. V. 8-án 1 pár, V. 10-én 1 pár (lakótelepen). Most ősszel kisebb-nagyobb csapatokban kóborolnak.
- Csicsörke (*Serinus serinus*): VII. 23-án 1 pár a lakótelep parkjában a földön magot evett. VII. 17-én 1 pár az Arany-hegyen.
- Erdei pinty (*Fringilla coelebs*): V. 30-án egy éneklő hímet láttam. Gyakran hallottam még hangját.
- Citromsármány (*Emberiza citrinella*): IV. 26-án 5—6 méterre tőlem a földön kutatott 1 pár. Egész nyáron a közelben énekeltek.
- Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): IV. 20-án 1 hím és 1 tojó egy akácfa tetején ült.
- Háziveréb (*Passer domesticus*): 3 pár a szomszédos házban minden évben költ. (Arany-hegy)
- Mezei veréb (*Passer montanus*): költési időben is mutatkoztak. X. 21-én 7 példányból álló kis csapatát figyeltem meg.
- Barázdabillegető (*Motacilla alba*): VI. 14-én 1 példány.

Mécs Ágnes

MEGFIGYELÉSEK A MÁTRÁBAN

A Mátrában a Sós-tón is végeztem megfigyelést 1980. július 26—30-ig. Hűvös, esős időjárás volt, ezért csak kevés madarat láttam. A tóban tőkésrécek (*Anas platyrhynchos*) élnek nagy számban. A tojók 6—10 fiókat vezetgettek. Egy pár vízityúk (*Gallinula chloropus*) is mutatkozott és egy fióka is. Néha kiment egy-egy vízityúk a partra és a récékkel együtt keresgélt. A récek többször felécsiptek. A barázdabillegető (*Motacilla alba*) a tó környékén gyakori. A tó partján öreg fában költött egy közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*) pár. Ugyanitt harkályvágta faoduban 2 pár sergély (*Sturnus vulgaris*), melyek

fiókát neveltek ekkor. Az erdőben 5—6 szajkó (*Garrulus glandarius*) tartózkodott. A vendéglő épületén költött 1 füstifecske (*Hirundo rustica*) pár.

Még a következő fajok fordultak elő: vörösbegy (*Erithacus rubecula*), énekes rigó (*Turdus philomelos*), feketerigó (*Turdus merula*), citromsármány (*Emberiza citrinella*), erdei pinty (*Fringilla coelebs*) (1 hím és 1 tojó), csuszka (*Sitta europaea*) 1 példány, csicsörke (*Serinus serinus*) 2 hím és 1 tojó.

Mécs Ágnes

KISKÜNSÁGI TÁBOR — 1980.

Az 1980. évi fülöpházi tábort július 12. — szeptember 21. között rendeztük meg a szokásos helyen, a Kondor-tavi Biró-szigeten. A 12 pentádos időszak alatt a résztvevők száma 87 fő volt. A tábort meglátogatták számos hazai vendégen kívül, az alábbi országokból: Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Bulgária, Finnország, Jugoszlávia, Nagy-Britannia, Venezuela.

A gyűrűző munka eredménye 41 fajból 4943 jelölt példány. Ez mintegy 23 %-kal kisebb mennyiség, mint az előző évi (6395 pd.) Minőségében viszont jobb eredmény, mivel pl. a múlt évben a gyűrűzött madarak 42 %-a füstifecske volt, szemben az 1980. évi 17 %-kal. Eltekintve a füstifecskétől, más fajknál is volt jelentősebb mennyiségi, s ezáltal minőségi változás.

A leggyakoribb 12 faj mennyiségi megoszlása:

Foltos nádiposzáta	2137 pd.
Füstifecske	837 pd.
Cserregő nádiposzáta	836 pd.
Nádirigó	346 pd.
Nádi tücsökmadár	184 pd.
Kékbegy	117 pd.
Nádisármány	67 pd.
Énekes nádiposzáta	63 pd.
Függőcinege	60 pd.
Barkóscinege	48 pd.
Seregély	41 pd.
Sárga billegető	40 pd.

(Összehasonlításul lásd a Mad. Táj. 1980. I—III. p. 31.)

Szeptember elején egy radolfzelli gyűrűs (BS 45 000) cserregő nádiposztát is fogtunk. Ezzel tizenkettőre emelkedett a Fülöp-házán 1976—1980 között fogott idegen gyűrűs madarak száma.

Molnár László

GYŰRŰZŐTÁBOR A CSAJ-TAVON 1980.

Az MME Pusztaszeri Helyi Csoportja 1980. augusztus 20—28-ig terjedő időszakban első ízben rendezte meg csaj-tavi gyűrűző-táborát, melynek célja a nádi- és partimadarak jelölése és faunisztikai adatok gyűjtése volt. A lecsapolás alatt álló 3-as számú tőegység mellett lévő madármegfigyelő-toronynál ütöttük fel táborunkat. A toronyhoz tartozó fedett pihenő kitűnő bázis-épületnek bizonyult. A kedvezőtlen időjárás és az eléggé kevés fogóeszköz (4 db 12 m-es függönyháló, 3 db drótvarsa és 2 db kandli) ellenére 18 fajból összesen 277 pd-t jelöltünk meg. A legnagyobb számban foltos nádiposztát (148 pd.), cserregő nádiposztát (62 pd.), nádirigót (12 pd.) és nádi tücsökmadarat (10 pd.) fogtunk. Partimadarak közül 6 piroslábú cankót, 4 kis lilét, 2—2 sárszalonkát, bibicet és pajzsoscankót, valamint 1—1 füstös és réti cankót gyűrűztünk, mértünk meg. Néhány érdekesebb faunisztikai adatunk: 08. 21. 105 kanalasgém, 1—1 halászsas, ujjaslile, fiatal halfarkas és kis sirály. 08. 22. 3 szürke cankó és 1 sarlós partfutó. 08. 25. 3 batla, 08.28. 4 lócsér. Az elmúlt évi tapasztalatok felhasználásával az idén szervezettebben és eredményesebben szeretnénk megrendezni a II. Csaj-tavi tábor.

Zsótér László

A KÜLDÖTTKÖZGYŰLÉS MARGÓJÁRA

Legutóbbi közgyűlésünk egyetlen vihart kavaró témája az Egyesület esetleges névváltoztatása volt. Részemre feltétlenül megnyugtató érzés, hogy nem született elhamarkodott döntés és a közgyűlés a téma érdemi előkészítését az Elnökség hatáskörébe utalta.

Egyesületünk amióta csak létezik, sokrétű természetvédelmi munkát folytat, de néhány speciális tevékenységen kívül (pl. téli etetés) nem is nagyon lehet „függetlenített” madárvédelmi munkát végezni. Ha nem törekszünk arra, hogy megmaradjanak az öreg erdők, hiába védjük a réti sást, de ugyanez vonatkozik a parlagi sasra is, ha tétlenül nézzük, hogy tarra vágják az erdőket az ősi fészkek közelében. Bokrosok nélkül nincsenek posztáták, nádasok nélkül sitkék, nádirigók. Vagy próbáljon valaki vízicsibéket védeni anélkül, hogy ne őrizné meg egyúttal a mocsarakat is? Melyik volt előbb, a tyúk vagy a tojás? — szokták kérdezni, de a mi esetünkben mindenképpen a mocsáré az elsőbbség. A vízicsibe csak azután következhet, hiszen élőhelye nélkül eleve halálra van ítélve, egyszerűen nem létezhet tovább.

A madárvédelmi munkához szervesen hozzátartozik a természet nagy egészének, a madarak élő és élettelen környezetének védelme. Ezt minden logikusan gondolkodó embernek be kell látnia, vagy mondjam inkább azt, tudnia kell és illik. Ha pedig egyes hivatali helyiségek ajtói néha talán nehezebben nyílnak a madárvédelem említésére, a hibát elsősorban magunkban kell keresnünk. Propagandánk ezek szerint még nem jutott el arra a szintre, hogy az emberek, tanácsi ügyintézők, hivatalok, intézmények, gazdaságok vezetői magától értetődőnek tartsák: a madárvédelem egyenlő a természetvédelemmel. Sőt továbbmegyek, környezetvédelem is egyben. Hiszen a madarak élőhelyei, az erdő, a mező, a nádas legszorosabban vett környezetünkhöz tartoznak, ezek megóvása, tisztán tartása nem csupán madárvédelmi feladat! Mindezekből pedig logikusan következik, hogy azok, akik a madarak védelme ügyében fáradoznak, elsősorban nem „hobbysták”, megszállott rajongók, hanem a hazai természetvédelem nagyon is aktív munkásai.

Ma már sajnálom, hogy annak idején, az Egyesület születésekor, nem a Magyar Madárvédelmi Egyesület nevet kapta a keresztelőben, ahogy azt Kállay Gyurka barátom, azóta már főtitkárunk javasolta. Tulajdonképpen ez a név fejezné ki igazán egyesületünk munkáját, legfőbb célkitűzéseit. Mint ahogy a madárvédelemmel foglalkozó Egyesületek szerte a világon többnyire ezt a nevet viselik.

Sokat lehetne írni a témáról, de azt hiszem ennyi is elég. Magam örömmel üdvözlök minden olyan kezdeményezést, amely az Egyesületen belül reális lehetőségekkel egyéb állatcsoportok, esetleg növények védelmét szorgalmazza vagy általános termé-

szetvédelemmel kíván foglalkozni, de ha bármikor szavazásra kerül a sor, a névváltoztatás ellen fogom leadni voksomat. A Magyar Madártani Egyesület, az MME, ma már jó csengésű név országSZerte, egyre több állami és társadalmi szerv és persze magánember ismeri „jegyzí” létezését. Ne változtassunk rajta, de ha győzzük erővel, töltsük meg még bővebb, még gazdagabb tartalommal.

Schmidt Egon

A főtitkár megjegyzése:

Mivel a fenti kérdést a soron következő küldöttközgyűlésre szeretnénk megalapozottan előkészíteni, kérem kedves Tagtársaimat, hogy a témával kapcsolatos véleményüket írják meg a központi iroda címére.

Kállay György

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

- Északi búvár (*Gavia stellata*): Verőcemaros, 1980. 11. 2. 1 pd.
(Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Sződliget, 1980. 11.
19. 2 pd. (Csörgő T., Gombos Z., Szigeti E.);
- Sarki búvár (*Gavia arctica*): Vác, 1980. 11. 8. 1 pd. (Hraskó G.,
Magyar G., Waliczky Z.)
- Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): Mocsa, 1980. 5. 8.
3 pd. (Pillér T.); Csaj-tó, 1980. 10. 12. 1 pd. (Dr. Bod P.,
Zsótér L.)
- Rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*): Hortobágy, Virágos-
kúti halastó, 1979. 5. 16. 2 ad. (Dr. Sóvágó M.); Szelkó-tó,
1980. 7. 1—15. 1 pd., 7. 26. 1 pd. (Szép T., ill. Petrilla A.)
- Batla (*Plegadis falcinellus*): Szarvas, 1980. 8. 3. 4 pd. rizsföldön
(Andrési P.)
- Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): Mosoni-Duna, 1980. 12. 4. 3 pd.
(3 juv.) (Horváth L.); Kisbalaton, 1980. 10. 18. 2 ad + 2 juv.
(Molnár L.); Hansági főcsatorna, 1980. 12. 3. 3 ad. (Takács
Cs.); Kis-Balaton, 1981. 2. 16. 4 pd. (Futó E.)
- Vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*): Kardoskút, 1980. 11. 15. 52
pd. (Dr. Sterbetz I.)
- Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): Almásfüzitő-Süttő, 1980. 11.
16. (Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.)
- Kendermagos réce (*Anas strepera*): Kunmadaras, 1980. 11. 16.
2 pd. (Dr. Kovács G.); Nyírőlapos (Hortobágy), 1980. 12. 18.
3 pd. (Rózsa P.); Kis-Balaton, 1980. 10. 18. 1 pd. (Molnár L.);
Csaj-tó 1980. 2. 10. 1 pár, 3. 16. 13 pd., 3. 23. 9 pd., 4. 6.
9 pd., 4. 9. 2 pd., 4. 29. 9 pd., 5. 18. 1 pár, 6. 24. 1 vedlő hím,
10. 12. 7 pd. (Dr. Bod P., Zsótér L.); Újszeged, Tisza, 1981.
2. 15. 2 pd. (Dr. Kasza F.)
- Ústökös réce (*Netta rufina*): Mocsa, 1980. 5. 10. 1 hím (Pillér T.)
- Hegyi réce (*Aythya marila*): Sződliget, 1980. 11. 8. 1 pd.
(Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Dunakeszi—Horány,
1980. 11. 19. 8 pd. (Csörgő T., Gombos Z., Szigeti E.); Tahi,
1980. 12. 7. 4—5 pd., 1981. 1. 3. 10—15 pd. (Árkosi J.,
Kóczián A.); Esztergom—Szob, 1980. 12. 14. 1 pd. (Hraskó

- G., Magyar G., Waliczky Z.); Makád, 1981. 2. 15. 2 pd.
(Galambos L.)
- Jegesréce (*Clangula hyemalis*): Szódliget, 1980. 11. 8. 1 tojó
(Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Vác-Szódliget,
1980. 11. 19. 1 hím, (Csörgő T., Gombos Z., Szigeti E.); Bp.
Hajógyár-sziget, 1980. 12. 17. 2 pd. (Árkosi J., Kóczián A.);
Mártély, 1981. 2. 15. 2 pd. (Bogdán I.)
- Füstös réce (*Melanitta fusca*): Vác-Szódliget, 1980. 11. 19. 1 pd.
(Csörgő T., Gombos Z., Szigeti E.); Süttő, 1980. 12. 14. 1 pd.
(Dr. Sággy A.)
- Fekete réce (*Melanitta nigra*): Szódliget, 1980. 11. 8. 2 pd.
(Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.)
- Szirti sas (*Aquila chrysaetos*): Kunmadaras, 1980. 11. 16. 1 imm.
(Dr. Kovács G.)
- Fakó rétihéja (*Circus macrourus*): Verőcemasaros, 1980. 11. 19. 1
hím (Csörgő T., Gombos Z., Szigeti E.)
- Halászsas (*Pandion haliaetus*): Sárísáp, 1980. 10. 10. 1 pd.
(Kálmán J.); Dinnyés, 1980. 9. 21. 2 pd. (Árkosi J., Tóth I.);
Hortobágy, Virágoskúti halastavak, 1979. 3. 25. 2 pd., 4. 16.
3 pd., 4. 22. 1 pd., 1980. 4. 5. 4 pd., 4. 13. 1 pd. (Dr. Sívá-
gó M.); Csaj-tó, 1980. 4. 10. 1 pd., 4. 16. 1 pd., 7. 30. 1 pd.
(Zsótér L.)
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): Tarján, 1980. 5. 13. 1 pd.
(Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Mórahalom, 1980.
11. 11. 1 pd. (Mihály L.); Zabszék, 1980. 11. 15. 1 pd.
(Bankovics A.); Fülöpháza, 1980. 12. 25. 1 pd. (Molnár L.);
Káposztásmegyér, 1980. 12. 7. 1 pd. (Bagyura J.); Sziget-
csép, 1981. 2. 15. 1 pd. (Nagy I.); Garáb, Cserhát hgys.,
1981. 2. 28. 1 pd. (Hoitsy Gy., Márkus F.)
- Kis sólyom (*Falco columbarius*): Hortobágyi-halastó, 1980. 12.
7. 2 pd. (Szabó A.); Kunmadaras, 1980. 11. 16. 1 pd.
(Dr. Kovács G.); Zabszék, 1980. 11. 15. 1 pd. (Bankovics
A.); Tarcál, 1980. 12. 14. 1 pd. (Mercsák L.); Bp. Óbuda,
1981. 1. 1. 1 pd. (Árkosi J., Kóczián A.); Sumony, 1980. 12.
13. 1 pd. (Molnár I., Dr. Oltai L.); Szeged—Fehértó, 1980.
11. 27. 1 pd. (Zsótér L.); Ricsika, 1981. 1. 27. 1 pd. (Agárdy
I.); Alsónémedi, 1981. 2. 19. 1 pd. (Szántó I.)

- Császármadár (*Tetrastes bonasia*): Zagyvaróna, hársas, 1980. 10. 5. 1 pd. (Varga F.)
- Vízityúk (*Gallinula chloropus*): Szigethalom, 1981. 2. 8. 4 pd. (Zsin G.); Alsónémedi, 1981. 2. 23. 2 pd. csatorna menti szemétkupacon (Galambos L.)
- Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*): Csaj-tó 1980. 9. 11. 3 pd. (Zsótér L.);
- Ujjaslile (*Squatarola squatarola*): Kelemen-szék, 1980. 10. 12. 1 pd. (Molnár L.)
- Aranylile (*Charadrius apricarius*): Békéssámson, 1980. 11. 16. 12 pd. (Dr. Sterbetz I.); Büdösszék, 1980. 11. 16. 66 pd. (Zsótér L.)
- Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): Pusztaszer, 1980. 7. 1. 1 pd., 7. 18. 4 pd.; Kistelek, Müllerszék, 1980. 7. 29. 1 pd. (Zsótér L.)
- Erdei cankó (*Tringa ochropus*): Balatonlelle, Irma-puszta, 1980. 11. 16. 5 pd. (Keszler Z.); Zomba, 1980. 11. 16. 10 pd. (Palkó S.); Pálmonostora, 1980. 11. 17. 4 pd., 1980. 12. 13. 3 pd. (Bankovics A.); Újszegedi Tisza-ártér, 1980. 12. 13. 1 pd. (Dr. Kasza F.); Tárnokréti, 1980. 11. 7. 3 pd. (Takács Cs.); Labodár, 1980. 1. 5. 1 pd.; Csaj-tó, 1980. 1. 10. 1 pd., 2. 17. 3 pd., 3. 12. 2 pd., 3. 16. 4 pd., 3. 21. 2 pd., 4. 6. 1 pd., 6. 24. 1 pd., 7. 6. 1 pd., 7. 21. 1 pd., 12. 13. 1 pd.; Felgyő, 3. 21. 1 pd.; Dongér csatorna, 1980. 8. 10. 1 pd. (Zsótér L.); Bácsalmás, 1981. 2. 15. 1 pd. (Dr. Rékási J.); Bugyi, XXX. csatorna, 1981. 2. 1. 3 pd. (Nagy L., Galambos L.)
- Kis sirály (*Larus minutus*): Kondor-tó, 1980. 12. 28. 1 juv. (Molnár L.); Csaj-tó, 1980. 4. 29. 1 pd., 5. 18. 25—30 pd. (Zsótér L.); Hortobágy, 1980. 11. 22. 1 pd., HNP, Pentezúg, 1980. 11. 23. 1 pd., Püspökladány, 1980. 11. 28. 1 pd. (Dr. Streit B.)
- Lócsér (*Hydroprogne caspia*): Mocska, 1980. 4. 20. 1 pd. (Pillér T.); Csaj-tó, 1980. 3. 30. 2 pd., 4. 6. 1 pd., 4. 10. 5 pd., 4. 16. 1 pd.; Csanyteleki halastó, 1980. 7. 1. 1 pd. (Zsótér L.)
- Kis csér (*Sterna minuta*): Hortobágy, Virágoskúti halastó, 1980. 6. 8. 1 pd. (Dr. Sóvágó M.)

- Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*): Nagykecskés, HNP, 1981. 1. 15. 23. pd. (Dr. Simay A.)
- Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*): Sárísáp, 1980. 12. 8. 1. pd. (Lenner J.)
- Kormosfejű cinege (*Parus montanus*): Sárísáp, 1981. 2. 4. 1. pd. gyűrűzve (Lenner J.)
- Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*): Bélapátfalva, 1981. 1. 10. 1 pd. a cementgyár falán (Török S.)
- Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): Zabszék, 1980. 11. 15. 2 pd. (Bankovics A.); Székesfehérvár, 1980. 10. 18. 5 pd. (Halmosi J.); Sumony, 1980. 12. 13. 2 pd. (Molnár I., Dr. Oltai L.); Csaj-tó, 1980. 12. 16. 5 pd. (Szabó F., Zsótér L.); Tárnokréti, 1980. 11. 3. 10 pd., 11. 7. 15—20 pd., 11. 8. 20—30 pd. (Takács Cs.) Csanytelek, 1980. 12. 13. 1 pd. (Zsótér L.); Budaoärs, 1981. 3. 14. 10 pd. (Schmidt E.)
- Kövirigó (*Monticola saxatilis*): Budakalász, 1980. 8. 10. 1 pd. (Arkosi J., Kóczian A., Schmidt H.)
- Barátka (*Sylvia atricapilla*): Siófok, 1980. 11. 4. 1 hím (Keszler Z.); Cegléd, 1980. 12. 4. 1 hím (Szép Ta.)
- Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): Surány, 1980. 9. 28. 1 pd.; Bp. Hármashatár-hegy, 1980. 10. 18. 4 pd. (Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Tárnokréti, 1980. 11. 8. 1 pd. (Takács Cs.)
- Havasi szürkebegy (*Prunella collaris*): Bélkő-tető bányauzemi barakk szeméttárolójánál 1981. 1. 11-én legalább 16 pd. (Török S.)
- Havasi pityer (*Anthus spinoletta*): Almásfüzitő—Süttő, 1980. 11. 16. 2 pd. (Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Pálmostonora, 1980. 12. 13. 1 pd. (Bankovics A.); Csaj-tó, 1980. 12. 14. 1 pd. (Szabó F., Zsótér L.); Sárísáp, 1980. 12. 25. 69 pd. (Lenner J.); Pusztaszer, 1981. 2. 15. 1 pd. (Zsótér L.)
- Barázdabillegető (*Motacilla alba*): Dunakeszi, 1981. 2. 1. 12 pd. (Rác R.)
- Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): Sárísáp, Annavölgy, 1980. 12. 7. 25—30 pd. vadrózsán (Lenner J.); Komárom, 1980. 12. 6. 2 pd., 1980. 12. 12. 11 pd. (Krug T.); Hajdúböszörmény, 1980. 2. 4—5. 8 pd. vadrózsán, 1980. 2. 17. 50 pd.

(Dr. Sóvágó M.); Tömörkény, 1980. 1. 28. 9 pd. (Horváth L.); Bp. Ördögárok, 1981. 1. 14. 12 pd., 1. 15. 12 pd. (Király I.)

Nagy örgébics (*Lanius excubitor*): Almásfüzitő—Süttő, 1980. 11. 16. 1 pd. (Hraskó G., Magyar G., Waliczky Z.); Győr, Rába, 1980. 11. 16. 1 pd. (Nagy L.); Sumony, 1980. 11. 16. 1 pd. (Zágon A.); Békéscsaba, 1980. 10. 28. 1 pd. (Kesjár A.); Tarcal, 1980. 12. 14. 1 pd. (Mercsák L.); Pölöske, 1980. 12. 14. 1 pd. (Ács A.); Tárnokréti, 1980. 11. 8. 1 pd., 12. 7. 1 pd., 12. 21. 1 pd. (Takács Cs.); Labodár, 1980. 2. 5. 1 pd. (Zsótér L.); Dóc, 1981. 2. 15. 1 pd. (Molnár Gy.); Tiszacsege, 1980. 12. 26. 1 pd. (Dr. Simay A.); Zagyvaróna, 1981. 2. 15. 1 pd. (Varga F.); Ócsa, 1981. 2. 1. 1 pd. (Galambos L., Nagy L.)

Kenderike (*Carduelis cannabina*): Hortobágyi-halastó, 1980. 12. 7. 2000 pd. (Szabó A.)

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): Kunmadaras, 1980. 11. 16. 70. pd. (Dr. Kovács G.); Fülöpszállás, 1980. 11. 15. 1 pd.; Szabadszállás, 1980. 11. 15. 35 pd. (Bankovics A.); Zabszék, Szabadszállás, 1980. 12. 14. 30 pd. (Puskás Zs.); Nyirjes, 1981. 1. 17. 15 pd. (Kagyerják P.)

Csicsörke (*Serinus serinus*): Szigethalom, 1981. 2. 6. 1 pd. (Zsin G.)

Zsezse (*Carduelis flammea*): Sárísáp, 1980. 12. 4. 8 pd. (Kálmán J.)

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): Sárísáp, Annavölgy, 1980. 11. 27. sok hang; 1980. 12. 4. 15—20 pd.; 1980. 12. 25. 8 pd. (Lenner J.) Bp. Hármashatár-hegy, 1980. 10. 18. 1 pd. gyűrűzve (Dandl J.)

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): Kunmadaras, 1980. 11. 16. 18 pd. (Dr. Kovács G.)

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*): Kunmadaras, 1980. 11. 16. 6 pd. (Dr. Kovács G.); Hortobágy—Nyírólapos, 1980. 12. 18. 5 pd. (Rózsa L.)

MADÁRJELÖLÉSI ADATOK EURÓPÁBÓL

Ljubljana

	1975	1976	1977	1978
Tökés réce	1902	—	—	—
Füstifecske	—	—	—	2179
Szécinege	2728	3944	3447	4051
Barátka	—	1445	1254	1526
Csilpcsalp füzike	1125	1084	1762	—
Mezei veréb	—	1059	—	—
Zöldike	2474	3422	2569	5431
Tengelic	4548	4137	4969	4018
Csíz	7682	—	4234	1806
Csicsörke	2303	2196	2482	1963
Erdei pinty	—	1111	—	—
Fenyőpinty	—	4311	—	3117
Összes jelölés:	34597	35087	34525	36849

London

Sirályhojsza	1738	1489	2588	2534
Bukdosó vészmadár	6364	1912	1392	3099
Viharfecske	8856	12223	14384	10810
Kormorán	—	—	1397	1429
Üstökös kormorán	2967	3016	3068	3274
Bütykös hattyú	1116	1430	—	1312
Kanadai lúd	2663	2568	3076	1931
Tökés réce	1426	2921	3372	4321
Csörgőréce	—	1016	2035	1427
Kontyos réce	—	—	—	1007
Pehelyréce	—	2851	—	—
Karvaly	—	—	1103	1093
Vörös vércse	2073	1101	1175	1433
Csigaforgató	3940	3403	4337	4772
Bíbic	3308	3684	3696	3900
Parti lile	—	1044	1259	2043
Nagy póling	1076	1146	—	1120
Piroslábú cankó	3048	2539	2134	5120
Kőforgató	—	—	2002	1536
Sárszalonna	1235	1188	1282	1400
Fenyérfutó	—	—	1250	2023

	1975	1976	1977	1978
Nagy partfutó	1862	2336	1303	3315
Havasi partfutó	13994	15136	19230	16325
Nagy halfarkas	2468	3192	3666	1803
Viharsirály	—	1710	1116	1462
Ezüstsirály	3613	3225	4428	8663
Heringsirály	2090	1456	—	1308
Dolmányos sirály	2628	1874	—	—
Dankasirály	5004	5602	4105	6348
Csüllő	2307	2094	1925	2075
Küszvágó csér	1924	1238	1789	—
Sarki csér	1574	3432	3156	2968
Kenti csér	3539	2388	2318	3255
Alka	2091	2773	1730	2626
Lumma	3225	2631	2867	4162
Lunda	11023	6385	5330	5641
Balkáni gerle	—	—	—	1072
Sarlósfecske	4333	1762	6453	10385
Mezei pacsirta	—	—	—	1577
Füsti fecske	28269	26579	32560	28837
Molnárfecske	6310	5271	7876	5726
Partifecske	14228	19244	19093	13114
Széncinege	22451	20974	22656	24731
Kék cinege	67191	61753	63658	62549
Fenyvescinege	4670	3798	4908	5170
Kormosfejű cinege	1533	1560	1371	1360
Ószapó	6419	5415	5796	6361
Barkós cinege	—	—	1712	—
Hegyi fakusz	1369	1471	1515	1778
Vízirigó	—	1009	1073	1347
Ökörszem	13220	11325	10845	11722
Vörösbegy	14457	21692	16228	15310
Kerti rozsdafarkú	—	1547	1702	1191
Cigánycsuk	1109	1161	1050	—
Hantmadár	—	1904	1647	1830
Feketerigó	34590	36675	35939	40189
Fenyőrigó	—	—	1162	1436
Szőlőrigó	6692	11821	11396	11639
Énekes rigó	12623	13554	12690	13487
Léprigó	—	—	1100	1107
Cserregő nádiposzáta	11817	18505	17749	13617
Foltos nádiposzáta	13652	20290	22889	9744
Barátka	5888	10271	10087	7604

	1975	1976	1977	1978
Kerti poszáta	1726	2560	2717	2007
Mezei poszáta	3788	6040	6055	3207
Kis poszáta	2403	2732	2761	2805
Fitisz füzike	20055	25030	31695	21752
Csilpcsalp füzike	5383	5446	7450	5682
Királyka	15797	7513	6028	6423
Szürke légykapó	1845	2468	2307	2122
Kormos légykapó	4900	5226	5143	4839
Erdei szürkebegy	18629	19017	15554	15394
Réti pityer	3139	3210	3015	3645
Barázdabillegető	7599	9968	7768	7278
Hegyi billegető	1292	—	—	1076
Sárga billegető	3722	5453	2538	1931
Seregély	20418	27804	25847	28869
Házi veréb	3487	4011	4088	5795
Mezei veréb	8919	12639	8725	6970
Zöldike	40095	40534	30208	34273
Tengelic	6856	6388	8005	4460
Csíz	3413	4860	—	1752
Kenderike	11410	12353	12707	9126
Téli kenderike	—	1104	—	—
Zsezse	15248	12469	14163	6024
Süvöltő	9252	9889	9176	7969
Erdei pinty	14794	9889	19732	20040
Fenyőpinty	2879	5433	2127	2153
Citromsármány	3269	3798	3171	3313
Nádi sármány	5282	16715	13885	11377
Összes jelölés	643338	689345	685474	651657

Matsalu

	1975	1976	1977	1978	1979
Viharsirály	7117	—	8251	4716	6288
Ezüstsirály	—	—	1594	1207	1374
Dankasirály	11670	12511	24853	21538	25106
Küszvágó csér	—	—	—	—	1104
Sarki csér	1104	1268	1409	1706	1738
Füstifecske	1918	1804	2111	1586	1831
Molnárfecske	1643	1733	1473	1357	1951
Szécinege	26531	22058	24044	23057	22233

	1975	1976	1977	1978	1979
Kék cinege	3079	—	1124	1169	—
Fenyves cinege	2113	—	—	—	—
Kormosfejű cinege	1516	—	—	—	—
Oszapó	1090	1527	8448	—	—
Fenyőrigó	1019	—	—	—	—
Szőlőrigó	1142	—	—	—	—
Királyka	11380	—	—	—	—
Kormos légykapó	7779	8865	7813	10683	12058
Seregély	3840	4617	4642	3834	3399
Csíz	1071	—	—	—	—
Erdei pinty	1386	—	—	—	—
Összes jelölés	100425	75795	104385	89038	97048

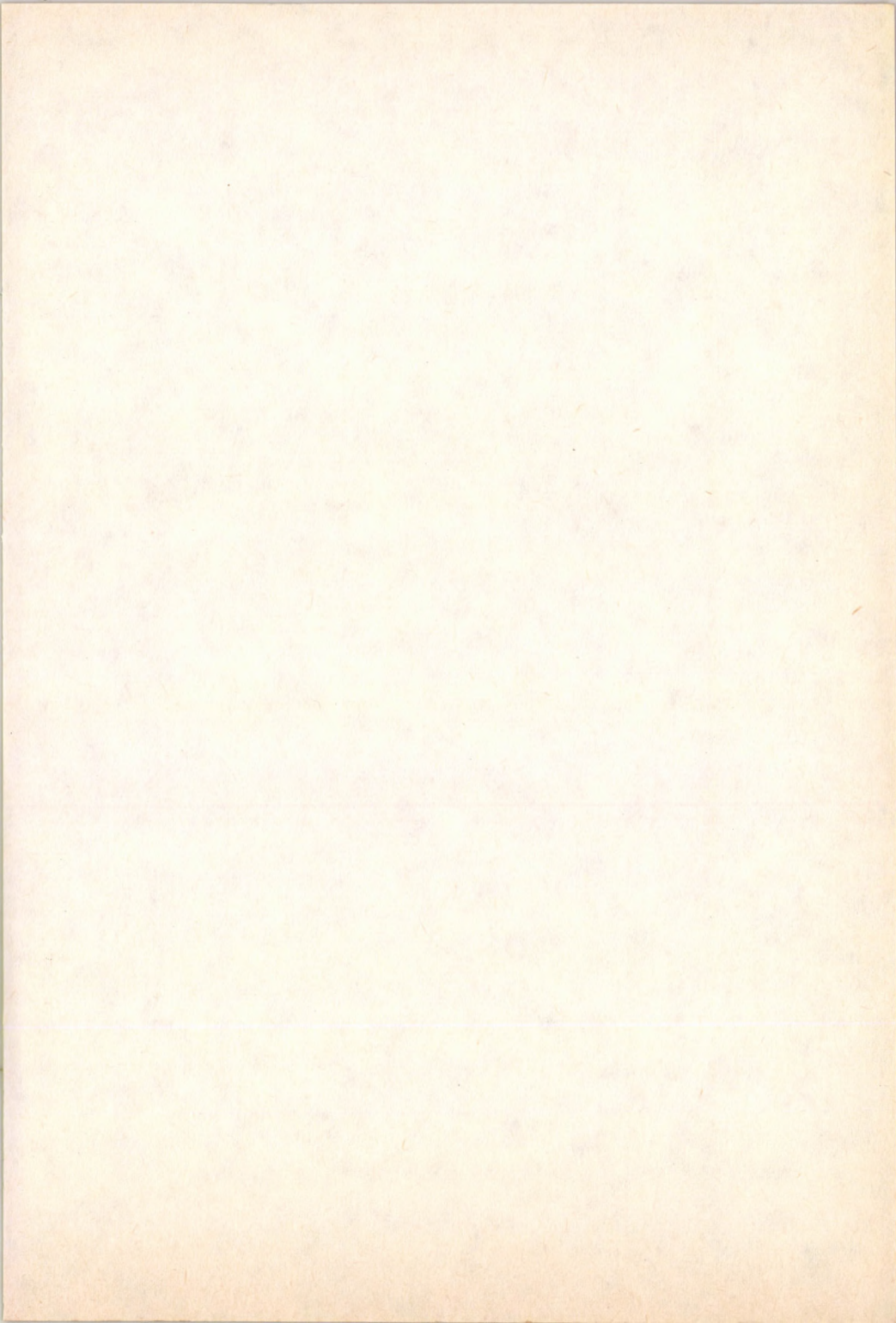
Moszkva.

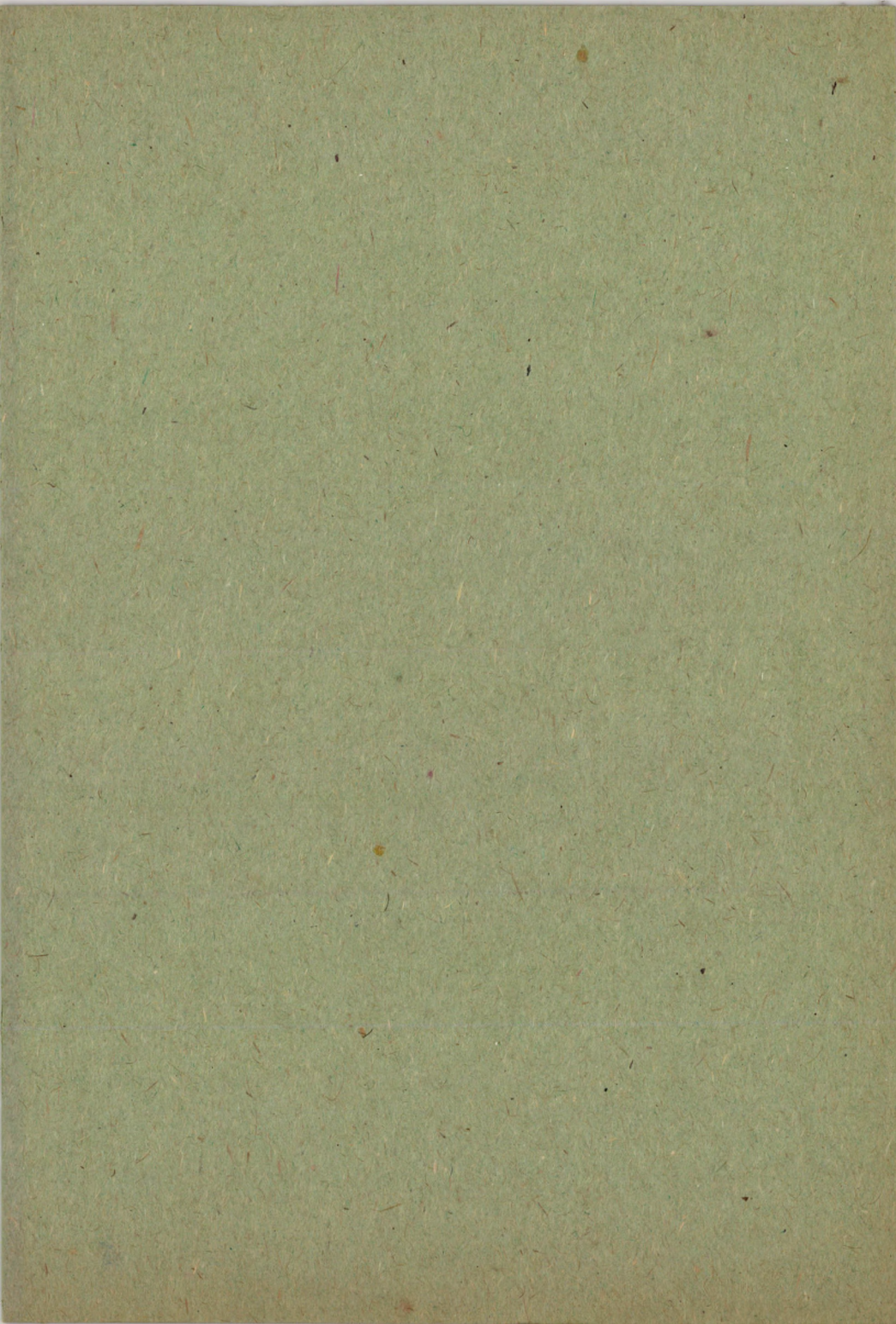
	1975	1976	1977	1978
Kormorán	1313	1176	1289	—
Szürkegém	1128	—	1700	1234
Üstökös gém	8774	4565	—	2038
Kis kócsag	—	2322	—	—
Bakcsó	2082	3544	1653	2461
Batla	2256	—	—	2905
Flamingó	—	—	3048	—
Tőkés réce	1047	2464	4607	1736
Böjti réce	—	1146	—	—
Nyílfarkú réce	1433	1341	1137	1778
Barátréce	—	1690	2654	2087
Kontyos réce	—	1317	2350	2342
Pehelyréce	2310	1366	2374	1143
Bütykös ásólúd	—	—	—	2034
Fácán	1692	—	1187	—
Törpe partfutó	1150	2120	1109	1674
Larus crassirostris	1718	3192	—	1000
Viharsirály	8047	1272	1861	1424
Ezüstsirály	5128	14121	5534	4451
Feketefejű sirály	3583	8613	9774	1050
Szerecsensirály	6700	5000	1002	1941
Dankasirály	14027	10177	16567	8899
Vékonycsőrű sirály	6117	5125	1727	1491
Larus relictus	—	1112	—	—

	1975	1976	1977	1978
Csüllő	2385	1984	—	1487
Lócsér	5537	2488	3838	1581
Küszvágó csér	9657	9886	14059	14567
Sarki csér	1340	—	—	—
Kenti csér	6417	8857	10036	3075
Luruma	—	—	1259	—
Gyurgyalag	—	—	1109	—
Sziki pacsirta	—	—	—	1361
Füstifecske	13725	14562	17299	8274
Molnárfecske	2111	—	2459	—
Partifecske	8604	8248	26154	12045
Szarka	—	—	1173	—
Vetési varjú	16848	13316	17884	19621
Dolmányos varjú	—	—	1678	—
Csóka	8688	1855	5431	1612
Szécinege	37839	38847	25194	25571
Kék cinege	6003	2694	4183	4054
Fenyves cinege	3233	—	—	—
Kormosfejű cinege	2850	2312	—	—
Ózapó	1759	3107	1675	2809
Vörösbecy	1499	1797	5516	3507
Kerti rozsdafarkú	—	—	1222	1098
Fenyőrigő	2271	1359	1789	1517
Szőlőrigó	1893	1000	—	1125
Énekes rigó	1419	—	—	1967
Mezei nádiposzáta	4265	1464	—	2223
Kis poszáta	1063	—	1274	1263
Fitisz füzike	5609	6534	7027	5664
Csilpcsalp füzike	1481	1161	1773	—
Királyfüzike	—	—	1429	—
Sárga füzike	—	—	—	2223
Királyka	16227	5019	4654	10188
Szürke légykapó	1312	—	—	—
Kormos légykapó	9010	2814	3591	3926
Barázdabillegető	1392	—	1085	1148
Sárga billegető	3771	—	1184	1551
Seregély	14272	10646	26470	32360
Pásztormadár	—	1637	2872	6383
Házi veréb	1516	—	—	—
Berki veréb	1173	55621	6019	68018
Mezei veréb	2051	1393	1717	3592

	1975	1976	1977	1978
Passer domesticus				
indicus	11637	27114	4949	18570
Csíz	5345	4068	2040	5142
Kenderike	1018	—	—	—
Zöldike	—	—	—	1045
Zsezse	—	1442	1119	3783
Süvöltő	2051	—	—	—
Erdei pinty	26270	34680	23827	12737
Fenyőpinty	5632	5974	3046	4404
Karmazsinpirók	—	—	1237	1016
Nádi sármány	—	—	1345	—
Összes jelölés	411009	390194	346974	372198

S. E.

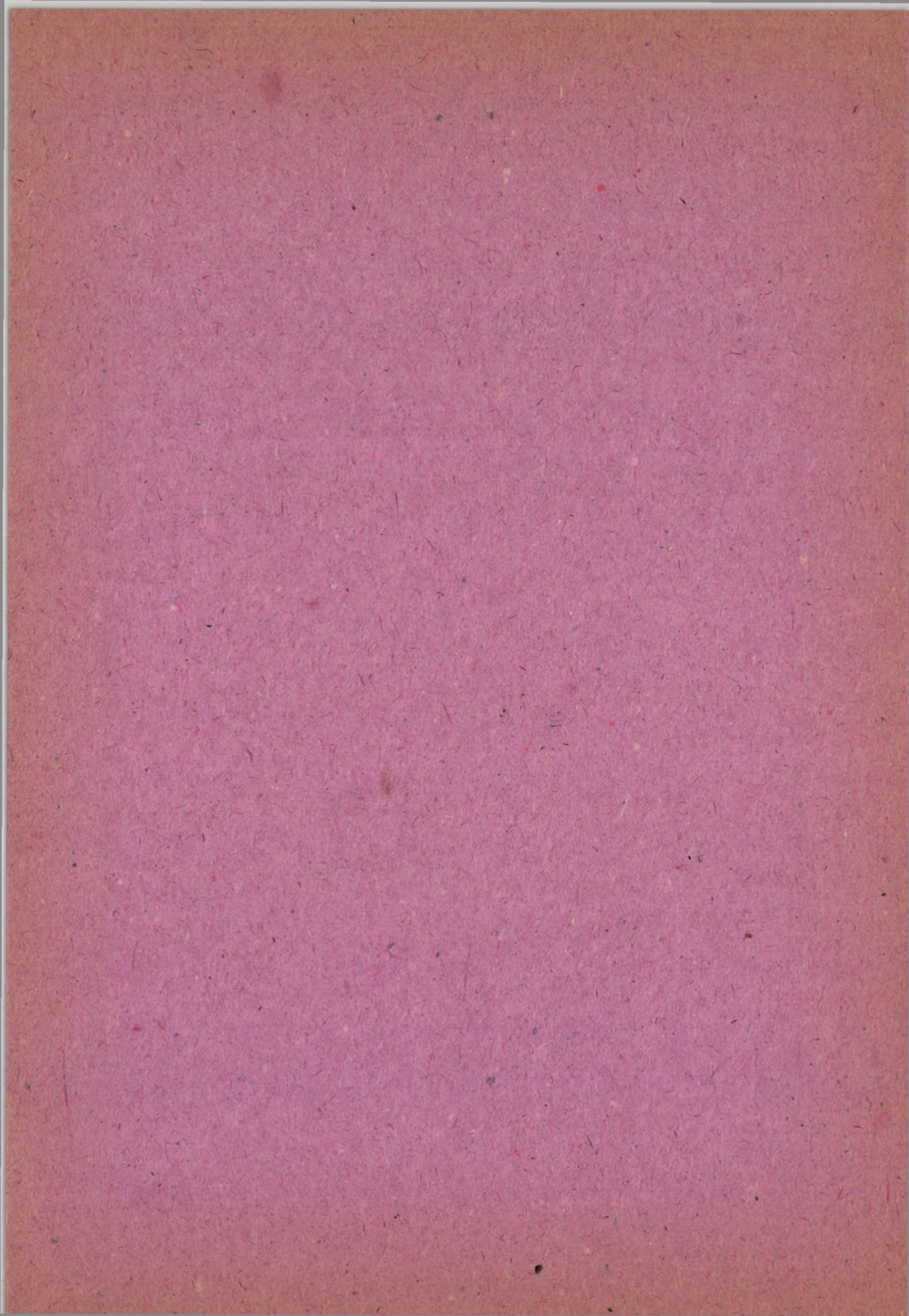

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1981. JÚLIUS—AUGUSZTUS—SZEPTEMBER

MAGYAR TÁJÉKOZTATÓ

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

Felelős kiadó: Kállay György
81-6165 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

1981^{is}

A GÓLYAVÉDELLEM ÉVE

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYÁINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE
KERÜLT EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz
valamit is ez évben a gólyák védelméért, máris
felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPIRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

PHOTO FILMS AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE—FEHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN FORTE MATERIALEN!
USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR,

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

**A KNP TERÜLETÉN KÜLTŐ FONTOSABB MADÁRFAJOK
ALLOMÁNYA 1980-BAN KÜLTŐPÁRONKÉNT
(kivéve tűzok!)**

	Izsák	Kolon-tó	Izsák határa	Szabadszállás Kis-rét	Szabadszállás Zab-szék	Szabadszállás Pipás-szék	Fülöpháza Kondor-tó	Fülöpháza Szívós-szék	Fülöpháza Szappan-szék	Fülöpháza Hattyú-szék	Fülöpháza IV. sz. terület	Fülöpháza határa	Pálmonostora Péteri-tó	Fülöpszállás Kelemen-szék	Bócsa Szappanos-szék	Bócsa határa	Apajpuszta Ürbő	Orgovány Csárda-szék	Iadánybene Madarasi-tó	Tőserdő	Kunszentmiklós határa	Bugac határa	Páli határa	Összesen	
Szürke gém (A. cinerea)	40																							40	
Vörös gém (A. purpurea)	5	50		4								30													89
Nagy kócsag (E. alba)	15	15											4												34
Kis kócsag (E. garzetta)	3																								3
Üstökös gém (A. ralloides)	25												35												60
Bakcsó (N. nycticorax)	80												25												105
Bölgébika (B. stellaris)	4	3	1	4									2	2											13
Kanalgém (P. leucorodia)	10	15											25												59
Nyári lúd (A. anser)	5	18	10	5	2																				40
Tűzok (O. tarda)															60				80						140
Széki lile (Ch. alexandrinus)			3										3	4	2										12
Kis lile (Ch. dubius)							1										3								4
Nagy goda (L. limosa)	2	12											3	6	20	5	10								58
Piros lábú cankó (T. totanus)		8	7	4	5	5							10	9	6										54
Gulipán (R. avosetta)		20	2	5	6	5							5	8	15		6	7							79
Gólyatöcs (H. himantopus)													1												1
Széki csér (G. pratincola)		5														4									9
Feketeszárnýú széki csér (G. nordmanni)		1																							1
Ugartyúk (B. oedincemus)								5																	5
Dankasirály (L. ridibundus)		1000	300										3000												5600
Szerecsensirály (L. melanocephalus)													1												1
Küszvágó csér (S. hirundo)			10											20											30
Szalakóta (C. garrulus)		5											6	4	2			1	6	3					27
Szürke küllő (P. canus)																		3							3
Fekete harkály (D. martius)																		1	2	1					4
Vetési varjú (C. frugilegus)																200									200

Dr. Bankovics Attila

FÉSZKELÉSI ADATOK A HORTOBÁGYI HALASTAVAKRÓL

1981.

Május—június hónapban számos alkalommal jártam a halastavakon, legtöbbit Hortobágy-Halastó és Csécs tóegységeken. Különösen érdekes volt ebben az évben a kanalasgémek (*Platalea leucorodia*) fészkelő állományának gyarapodása. Már negyedik éve a 11-es tavon (H. Halastó) van a telepük. Most egy újabb nádszigetet foglaltak el. A kolónia nagysága minden eddig felülmúlt: 210—220 pár szorongott az apró nádszigeten. A madarak egy részének, kb. 30 párnak a sziget belsejében nem is jutott hely, ezek a nád legszélén építettek fészket, olyan szorosan egymás mellé, hogy azok szinte összeolvadva inkább zezugos gátnak, mint fészkeknek látszottak. Érdeemes megemlíteni, hogy a szintén a Hortobágyi Nemzeti Parkhoz tartozó tiszafüred-poroszlói víztározóban, a nagy erdei gémtelenen is 300 párnál valamivel több kanalasgém költött az idén (fűzfákon!). A telep többi lakója: nagy kócsag, kis kócsag, szürke gém, bakcsó, selyemgém, kormorán. A Halastó kócsagai ebben az évben a márciusi lecsapolások miatt a 4-es medencéről a 7-es tó nagy nádszigetére, a kanalasgémek egykori fészkelőhelyére telepedtek át. 18 pár költött itt belőlük, kb. 30 pár vörösgém szomszédságában.

Ornitológiai és botanikai érdeklődésre egyaránt méltán tarthat számot H. Halastó 6-os medencéje, ahol az úszó hínárnövényzet évről évre tömegesebb és egyre újabb növényfajokkal bővül. 1974 óta figyelem a tó növényzetének és a rajta fészkelő madárvilágnak a változásait. Kezdetben a tündérfátyol (*Nymphoides peltata*) dominált, ezen elsősorban a fattyúszerkők (*Chlidonias hybrida*) költöttek. Később egyre tömegesebb lett a vidrakeserűfű (*Polygonum amphibium*), majd a víziboglárka (*Ranunculus aquatilis*). Ez évben jelent meg először a tavirózsa (*Nymphaea alba*).

A fattyúszerkők mellett egyre több a nyílt vízben költő vöcskők száma. Az idén a 6-os tavon 197 szerkőfészket számoltam, melyek 4 különálló telepet alkottak. Két telep feketenyakú vöcskökkel (*Podiceps nigricollis*) volt együtt. A vöcskők fészkei esetenként alig 50—60 cm-re voltak a szerkőkétől. Elő-

fordulak kisebb civódások is a két faj között, a szerkők sokszor rácsaptak az úszkáló vöcskökre, lopkodták fészükéből az anyagot, sőt, egy esetben még el is foglaltak egy tojásos fészket és rárakták a saját tojásaikat. Feketenyakú vöcsökből a két telepen összesen 62 pár költött. Öt pár vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*) is fészkel a 6-os medencén, nyílt vízen. Fészkeiket a vidrakeserűfű úszó állományán építették, főként békaszőlőből (*Potamogeton lucens*).

A nádszigeteken, nádszegélyekben a másik két vöcsökfaj (*P. cristatus*, *P. ruficollis*) is fészkel, ezen kívül számos barátréce (*Aythya ferina*), néhány pár cigányréce (*Aythya nyroca*) és nyári lúd (*Anser anser*).

Feltétlenül említést érdemel, hogy az egész költési időszakban (március végétől június közepéig) itt tartózkodott 3 kontyos réce (*Aythya fuligula*) gácsér. A 7-es tóban pedig már ritkább vendég, üstökösréce (*Netta rufina*) tanyázott, május végén és júniusban, hetekig. (Szintén egy gácsér.)

A kóborló madarak közül a Kondás tavon látott bütykös hatytyú (*Cygnus olor*) és a 6-os, 7-es tavakat május legvégén több alkalommal meglátogató békászó sas (*Aquila pomarina*) érdemel említést. Az egyéb halastavak közül az Akadémia tó az idén is meglepetést hozott. Az idén ugyancsak júniusban töltötték fel a medencéit, de az egyik kisebb vízállás mellett kis lile (*Charadrius dubius*) költése valószínű: az öreg madár rendkívül feltűnően féltett. (Június 7-i megfigyelés).

Dr. Kovács Gábor

REZNEK (*Otis tetrax orientalis*) A HANSÁGBAN

Tájékoztatónk 1979. okt.-dec.-i számában Dr. Sterbetz István a reznek elgondolkodtatóan gyakori Kardoskút környéki előfordulásáról számol be. E gyakori előfordulás-sorozat azután következett be, hogy a Kaspi-tenger melléki telelőhelyeken évszázadokon át folytatott kíméletlen vadászat következtében a közép-európai reznekállomány szinte teljesen felszívódott.

Fokozottan érződött ez a jelenség a Kárpát-medence nyugati részén, a Kisalföldön, mely terület az alfaj nyugati areahatárát jelentette. A Fertő-tó és a Hanság környéke volt a reznek felvonulási területe a csallóközi illetve a marchfeldi-steinfeldi költőterületek felé, s az itt végzett megfigyelések voltak az ottani költések közvetett bizonyítékai. Bizonytalan adatok alapján feltételezni lehetett hansági fészkelését is.

Mindezek alapján jelentős az 1980. szeptember 21-i megfigyelésem, mikoris a Hanság DNY-i részén e ritka, rejtett életű madárnak 3 példányát észleltem.

A reznek megfigyelésem előtt ismert előfordulásait a területen, azok néhány történeti vonatkozását az alábbiakban közlöm. Fent közölt észlelésem volt a faj 15-ik ismert előfordulása a vidéken, ebből 5 Ausztria, 10 Magyarország területén, melyek időrendje a következő:

1. **Fertő táj 1864 előtt.** Jukovits Antal (1865) említi fertői madárkatalógusában, hogy a nagyon ritka madárból egyszer kapott egy hímét és egy tojót. Adatára hivatkozik Fászl (1883), aki nem tudott ilyen madarat megfigyelni. Valószínűleg Jukovits adata alapján veszi be Fauna-Katalógusába Schenk (1917) a reznek lelőhelyéül Mosonbánfalut (=Apetlon), hisz Jukovits apetloni plébános volt.
2. **Csapod 1889 előtt.** Dombrowski (1889) említi, hogy „néhány évvel ezelőtt” 1 hímét ejtettek el. Ennek alapján szerepelhet Schenk (1917) Fauna-Katalógusában, s Zimmermann (1943)-nál is, bár ez utóbbi munkában hibásan „Csapád” szerepel.
3. **Sopron megye 1891 IV.** Chernel (1899) írja, hogy egy gyönyörű kakast kapott, közelebbi lelőhelyet nem közölt. A madarat a tulajdonos kívánságára a II. Nemzetközi Ornithologiai Kongresszus tartamára az Állatkertnek küldte fel, további sorsa ismeretlen.
4. **Donnerskirchen 1891. XII. 27.** (Ausztria, = Fehéregyháza). Az ad. tojót Schultz Alfréd gyűjtötte és a lékai vár Huszty-féle madárgyűjteményében volt található 550. sorszámmon. A felmorzsolódott gyűjtemény megmaradt leltárkönyvét Aumüller (1967; 1970) dolgozta fel.

5. **Eszterháza 1898. VIII. 29.** (= Fertőd). Bauer Miklós gyűjtötte az ismeretlen nemű madarat, ami szintén a Huszty-féle gyűjteményben volt Lékán (=Lockenhaus, Ausztria), 551. sorszámon.
6. **Fertőszentmiklós 1917 előtt.** A lelőhely Schenk (1917) Fauna-Katalógusából származik, eredete, a pontos dátum ismeretlen.
7. **Győr 1932. VIII.** Studinka László levélbeli közlésére hivatkozva írja Sterbetz (1970). A levél sem pontosabb dátumot, sem a madár nemét nem tartalmazta.
8. **Lébény 1933. X. 8.** (= Lébénymiklós) Studinka (1934) egy fiatal tojó lelövéséről tesz említést.
9. **Kapuvár 1930-as évek.** Király I. (levélben közl.) szerint a Magyar Ornithologusok Szövetsége „hg. Esterházy Pál” Madárvártáján a kapuvári „Csíkos Éger”-ben egy remek nászruhás kakas montírozott példánya állt (Sinoros Szabó Aurél kapuvári hercegi erdőgondnok tulajdona), ami Kapuvár környékén került puszkavégre.
10. **Weiden 1940-es évek** (Ausztria). A pontos dátum bizonytalan. Bauer, Freundl és Lugitsch (1955) „... egy évtizeddel ezelőtt”-ről, míg Festetics (1962) „... háború előtti évekről” ír. Az ismeretlen nemű madár jelenleg Weiden-ben található, magánkézben.
11. **Fertőrákos 1943 előtt** Zimmermann (1943) szerint a bécsi Naturhistorisches Museum-ban található ez a példány, de sem dátumot, sem ivarát nem közli.
12. **Győrszentiván 1947. XII. 12.** Kézrekerülését Sterbetz (1970) említi. A tojó madár a Madártani Intézet gyűjteményébe került.
13. **Wallern 1961. XI.** (= Valla, Ausztria) Triebel (1962) csak ősz, míg Festetics (1962) novemberet ír előfordulási időnek. 3 tagú csapatból lőtte ki egy hajtóvadászaton Grimann J. vallai vadászatvezető. A preparátor, nem ismervén a fajt, nagy sárga szemekkel ugartyúknak (*Burhinus oedicnemus*) tömte.
14. **Albrechtsfeld 1963. IX. 24.** (Ausztria) Hammer (1965) figyelte meg a nyugalmi ruhás hímeket, melyen még látszottak a nyaksávok. Gyomos részen (*Cirsium*, *Rumex*, *Erigeron*) tartózkodott.

15. **Hanság-Tőzeggyár 1980. IX. 21.** A Répce folyó kanyarulatánál 14.25—30 között figyeltem meg 3 példányát. Az egyik átszíneződő hím volt, a másik 2 tojó. Megpillantásukkor a folyó menti gyepes területen tartózkodtak, majd alacsonyan a közeli, kb. combközépig érő kukoricásba repültek.

A 15 adatból 9 esetben rendelkezünk pontos dátummal. A reznék havonkénti előfordulása a következő:

április	1
augusztus	2
szeptember	2
október	1
november	1
december	2

Az adatok is arra engednek következtetni, hogy a Fertő-tó és a Hanság környékén átvonuló madár a reznék. A 30-as években Király (írásb. közl.) hallott ugyan a rábatamási parasztoktól a „kis tűzok” hansági fészkeléséről, a nászruhás kakas is (9. sorszám) erre utal, de konkrét fészkekaj híján csak feltételezésénél maradhatunk. Az észlelések 1—3 példányt említenek, tehát magányosan, vagy kis csapatokban jelentkezett. A 19 egyedből 6 volt kakas, 7 tojó, 6-nak pedig nem volt megállapítható a neme.

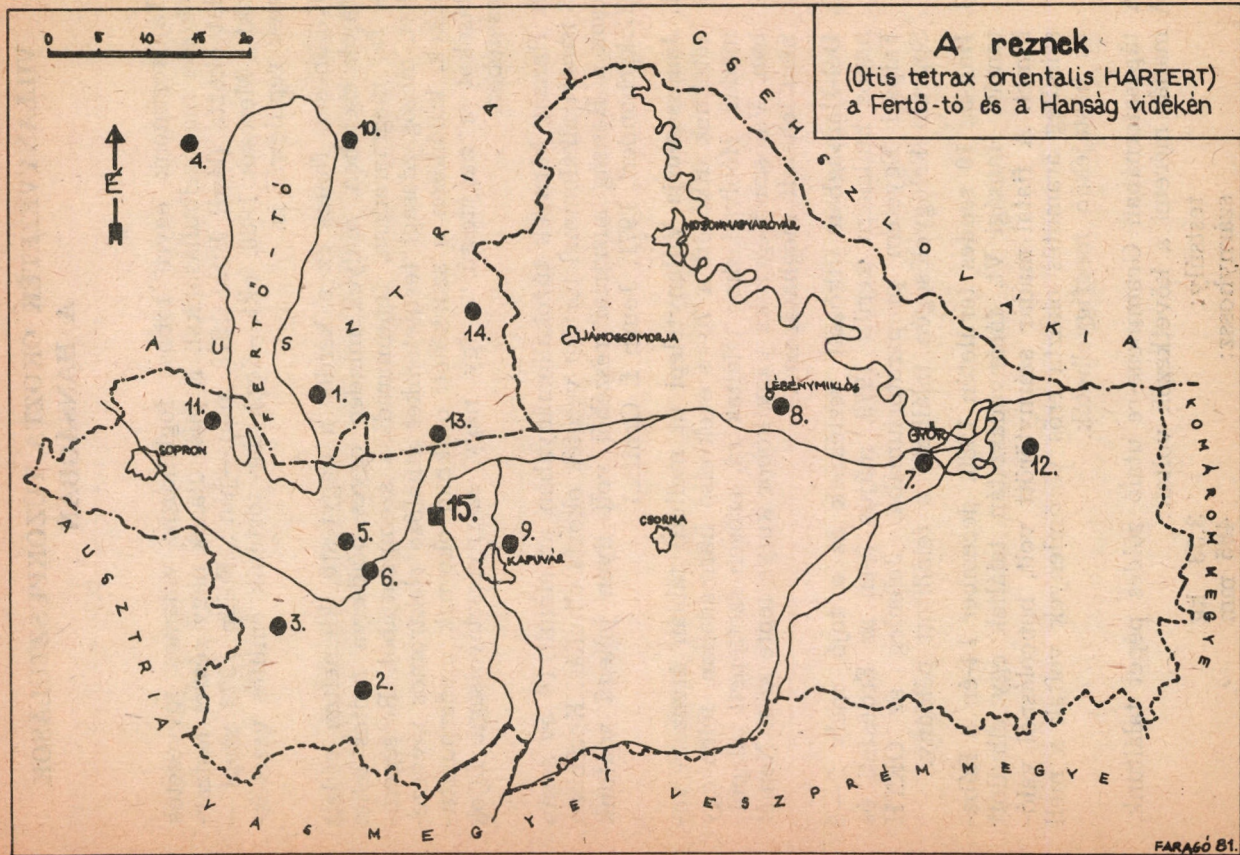
A ritka előfordulás a már említett peremterületi elhelyezkedésnek az eredménye, a faj visszaszorulása itt jelentkezett először, ami a gyérülő egyedszámban nyilvánult meg.

Sterbetz gyakori Kardoskút környéki észlelései, a Hanságban történt újbóli előfordulása talán azoknak az intézkedéseknek a Sterbetz (1970) által is megjósolt eredménye, amiket a szovjet természetvédelem foganatosított a Kaspi-tenger melléki telelőterületeken.

Irodalom: Bibl. Ornith. Hung.: 141; 142; 1348; 2002; 2845; 2395; 4237; 8574; 9616; 9762; 11 676.

Javaslom a hazai irodalom ilyenén való közlését, hogy a téma iránt mélyebben érdeklődők a pontos citátumoknak utána tudjanak nézni.

Faragó Sándor

VILLANYVEZETÉK OKOZTA TÚZOKPUSZTULÁSOK A HANSÁGBAN

Tájékoztatónk egyre többet foglalkozik villamos távvezeték okozta madárelhullásokkal. E pusztulások nagy részét testzárlat okozta (lásd: Büki 1978. máj.—jún.; Fülöp 1978 szept.—okt.; Mercsák 1980. okt.—dec.), bár történik említés vezetéknek repülésről is.

Különösen fontos ez a kérdés a nagytestű, kiemelten védett fajok esetében, melyek minden egyes példánya fontos lehet a faj megmaradása, fennmaradása szempontjából. Rétségeinket, mezőgazdasági területeinket áthálózó elektromos távvezetékek, különösen a szürkületi órákban okoznak madárpusztulásokat a nagytestű, s így nagy szárnyfeszítávolságú fajok esetében.

A Hanság környék tűzokállományában az elmúlt 10 év során 3 ismert alkalommal történt vezeték okozta elhullás. Korábban csak a Hanság ausztriai részéből volt ilyen jellegű adatunk (Lukschanderl, 1971. Journ f. Ornith.)

1. **Jánossomorja** Villanytelepi út melletti táblán átvezető vezetéknek ütközött a 70-es évek első harmadában, télen egy madár. Hóolvadáskor találtak rá, erősen széttépett állapotban. Valószínűleg róka vagy kóbor kutya tépte szét. Nemét nem lehetett meghatározni.
2. **Dél-Hanságban** ütközött vezetéknek az a tojó, mely 2—3 napos hullaként került 1979. május 9-én az Erdészeti és Faipari Egyetem preparatóriumába. Jelenleg az OKTH Soproni Felügyelőségén található a felállított példány.
3. **Hanság 10 rendes** területén 1980. december 14-én a Rábatamási Hansági Vt. fácánvadászatán találtak egy elhullott hímeket. A fiatal madár szárnytörött volt, boncolásnál valószínűleg áramütés okozta erős vérömlenyek voltak a mell és hastájékán megfigyelhetők.

A tápcsatornában Gramineae-re utaló zöldes pépet találtunk. A madár méretei a következők voltak:

testsúly:	3,53 kg
szárnyhossz:	485 mm

csüd hossz:	153 mm
farok hossz:	234 mm
csőr hossz:	45 mm
test hossz:	835 mm

Az ország magasabb tűzoksűrűségű helyén Dévaványán is történt hasonló jellegű elhullás a 70-es évek közepén (Szörényi L. szem. közl.), a ritkább vezetékhalózat ellenére.

Faragó Sándor

FAUNISZTIKAI ADATOK A KŐSZEGI TÁJVÉDELMI KÖRZET-BŐL

1980 október—1981 március

A fenti időszakban 68 fajt figyeltünk meg a T. K. területén. Ebből a fontosabbakat, illetve a helyileg érdekesekeket emeltük ki.

Héja (*Accipiter gentilis*) 1 pd. XII. 29., 1 pár III. 14.

Karvaly (*Accipiter nisus*) 16 alkalommal figyeltük egyedül és párban.

Gatásölyv (*Buteo lagopus*) 1 pd. XII. 4., 1 pd. XII. 11.

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*) 1 pd. (tojó) XI. 5., 1 pd. (hím) XII. 11.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) 1 pd. I. 26.

Bíbic (*Vanellus vanellus*) 17 pd. X. 14., első tavaszi adat 37 pd. III. 3.

Dankasirály (*Larus ridibundus*) 12 pd. III. 2., 1 pd. III. 5.

Macs kabagoly (*Strix aluco*) 1 pd. II. 3

Nyaktekeres (*Jynx torquilla*) első adat 2 pd. III. 31.

Fekete harkály (*Dryocopus martius*) 5—6 pár rendszeres.

- Közép fakopáncs** (*Dendrocopos medius*) Legritkább harkály, 1 pd. XII. 13. 1 pd. XII. 29., 1 pd. I. 8., 2 pd. II. 26., 2 pd. III. 10.
- Kis fakopáncs** (*Dendrocopos minor*) 3—4 pár rendszeres az alacsonyabb részeken.
- Fenyves cinege** (*Parus ater*) rendszeres, 3. leggyakoribb *Parus* faj.
- Búbos cinege** (*Parus cristatus*) kisebb számban állandó madár 5. *Parus* faj.
- Fakusz** (*Certhia familiaris*) a fenyvesekben és kevert állományokban gyakori.
- Rövidkarmú fakusz** (*Certhia brachydactyla*) a tölgyesekben néhány pd.
- Vízirigó** (*Cinclus cinclus*) Gyöngyös patak 1 pd. III. 18.
- Léprigó** (*Turdus viscivorus*) kisebb számban rendszeres.
- Fenyőrigó** (*Turdus pilaris*) első őszi adat 7 pd. XI. 20., utolsó tavaszi adat 100 pd. III. 4. Az időjárástól függően néha igen nagy, 500-as csapatokban mutatkozik.
- Énekes rigó** (*Turdus philomelos*) utolsó őszi adat 4 pd. X. 24., első tavaszi adat 1 pd. III. 9.
- Szőlőrigó** (*Turdus iliacus*) csak I. 16. és II. 14. között mutatkozott 10—30-as csapatban.
- Cigány csaláncsúcs** (*Saxicola torquata*) utolsó őszi adat 1 pár X. 18., első tavaszi adat 1 pár III. 11.
- Királyka** (*Regulus regulus*) gyakori madár a lucosokban, de februárban nagyon leesett a számuk. Márciustól újra gyakori.
- Tüzesfejű királyka** (*Regulus ignicapillus*) 2 pd. X. 18., 2 pd. I. 3., 1 pd. III. 27.
- Erdei szürkebegy** (*Prunella modularis*) 2 pd. X. 18., 10 pd. III. 20., 2 pd. (ének is) III. 24.
- Barázdabillegető** (*Motacilla alba*) október első 2/3-ában zajlott vonulása néha 50—80-as csapatokban. Első tavaszi adat 1 pd. III. 9.

Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*) a patakok mentén rendszeres. Utolsó őszi adat 1 pd. XI. 24., tavaszi érkezése 2 pd. III. 14.

Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*) 1 pd. X. 21., 1 pd. XII. 12., 1 pd. II. 13.

Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) rendszeres, februártól március közepéig inváziószerűen, néha 100-as csapatban is mutatkozik.

Csíz (*Carduelis spinus*) novembertől február végéig gyakori, 100-as csapatokban is, márciusban már csak 10-es csapatokban mutatkozott.

Kenderike (*Carduelis cannabina*) 30 pd. I. 30., 50 pd. II. 24., 30 pd. III. 3., 1 pd. (éneklő) III. 26.

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*) rendszeres, de 10 példánynál több soha nem mutatkozott. 1980. VIII. 25. 1 pár.

Keresztesőrű (*Loxia curvirostra*) 6 pd. X. 7., 9. pd. X. 16., 2 pd. X. 17., 4 pd. X. 22., 10 pd. XII. 4., 4 pd. XII. 9., 3 pd. XII. 23., 5 pd. XII. 29., 7 pd. I. 3., 13 pd. I. 6., 3 pd. I. 12., 2 pd. I. 16., 1 pd. I. 28., 1 pd. II. 2., 4 pd. II. 3., 6 pd. II. 9., 1 pd. II. 20., 1 pd. III. 5., 1 pd. III. 28.

Fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*) érkezése: 1 tojó pd. X. 20., utolsó adat 20 pd. III. 27. Az időjárástól függően, néha 100-as csapatokban is mozgott.

Varga László és Király Róbert

FAUNISZTIKAI ADATOK A CHERNEL ISTVÁN MADÁRVÁRTÁRÓL 1980-BAN

Fenyőrigó (*Turdus pilaris*) Agárd, I. 7. kb. 800 pd.

Macsskabagoly (*Strix aluco*) Dinnyés, I. 7. átrepült autónk felett a dinnyési vasúti felüljáró közelében 1 pd.

Nagy kócsag (*Casmerodius albus*) első példányok Dinnyés halastavak III. 19. 3 pd.

Nádi tücsökmadár (*Locustella luscinioides*) pirregését egész áprilisban lehetett hallani a Madárvártát övező „avas” nádasból. Július 6-án is szólt még.

Molnárfecske-telepek (*Delichon urbica*) Agárd—Dinnyés térségében.

1. A dinnyési halivadéknevelő gazdaság egyik hosszú épületének 2 eresze alatt 125 fészek. VI. 24. — 2. Az agárdi Vizirendőrség erkélye fölött 37 fészek rendőri kíméletben. VII. 22. — Az agárdi Hotel Touring falzugai-ban 52 fészek, részben elpusztítva. VII. 22. — Az agárdi vitorlástelep épülete eresze alatt 43 fészek. VII. 22.

A dinnyési halastavaknál megfigyelt fontosabb fajok:

Nagy kócsag (*Casmerodius albus*) VI. 24. 16 pd.
Kanalasgém (*Platalea leucorodia*) VII. 5. 49 pd.
Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) VI. 24. 4 pd.
Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*) VII. 5. 1 pd.
Kis kócsag (*Egretta garzetta*) VII. 14. 1 pd.

A dinnyési Belső-tónál megfigyelt fontosabb fajok:

Pajzsos cankó (*Philomachus pugnax*) VII. 2. 40 pd.
Nagy póling (*Numenius arquata*) VII. 26. 1 pd.
Nagy goda (*Limosa limosa*) VII. 2. 2 pd.
Kis lile (*Charadrius dubius*) VII. 18. 4 pd.
Kanalasgém (*Platalea leucordia*) VII. 10. 2 pd.

A Nádas-tónál megfigyelt fontosabb fajok:

Nyári lúd (*Anser anser*) VI. 27. 70 pd. repülésben.
Nagy kócsag (*Casmerodius albus*) 5—6 pd. táplálkozó-repülő, nyáron mindig lát/ható.
Kanalasgém (*Platalea leucorodia*) a Nádas-tónál sokkal ritkábban látható, mint a nagy kócsag.
Kék vércse (*Falco vespertinus*) 1—2 pd. gyakran látható nyáron.
Sarlósfejsze (*Apus apus*) VII. 2. 3. pd. mindig repülésben.
Bölömbika (*Botaurus stellaris*) VI. 29. Repülésben! 1 pd.

A Madárvártának évente vannak bennlakó külföldi, rendszerint német ornitológus vendégei. Mivel általában autóval érkeznek, módjukban áll az általunk adott információk és terepi vázlatok alapján Fejér megye több, madártanilag figyelemre méltó helyét felkeresni. De eljutnak a Kis-Balatonra, a Duna-kanyarba, Hor-

tobágyra, a Vértesbe és Bükkbe is. Emellett bejárják a Velencei-tavat, a dinnyési halastavakat és a Nádastó környékét. Feltűnt nekik is — tanulmányozva korábban ittjárt német ornitológusok bejegyzéseit a Madárvárta tudományos naplójában — a számukra mindig érdekes vörösgémek állományának erős fogyása. Ugyancsak a korábbi német bejegyzések alapján, ám ma már hiába keresik a pákozdi nagy gyurgyalagtelepeket, a Nádastó-i akácos kis őrgébicseit és a szalakótát.

Velencei-tó környéki bejegyzéseik egyébként a „szokásos” madarakat jelzik: nagy kócsag, kanalásgém, vörös- és szürkegém, barna rétihéja, búbosvöcsök, cigánycsaláncsúcs.

Érdekesebbek „vidéki” túráik adatai:

Ústökögém (*Ardeola ralloides*) Őrs-puszta VI. 9. 1 pd.

Ezüstsirály (*Larus argentatus*) Őrs-puszta VI. 9. 30 pd.

Rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*) Őrs-puszta VI. 9. 1 pd.

Kormorán (*Phalacrocorax carbo*) „Dny. Balaton, Zala folyó” VI. 11. 62 pd.

Bölgébika (*Botaurus stellaris*) „Dny. Balaton, Zala folyó” VI. 11. 2 pd.

Kis kócsag (*Egretta garzetta*) „Dny. Balaton, Zala folyó” VI. 11. 2 pd.

Parti lile (*Charadrius hiaticula*) Sárkeresztúr, VI. 13. 3 pd.

Kormos cankó (*Tringa erythropus*) Sárkeresztúr, VI. 13. 4 pd.

Gyurgyalag (*Merops apiaster*) Kisfalud, VI. 13. 2 pd.

Radetzky Jenő

FAUNISZTIKAI ADATOK VÁC KÖRNYÉKÉNEK MADÁRVILÁGÁRÓL

Már régóta figyelem Vác környékének madárvilágát, de az adatokat csak 1974 tavaszától rögzítem. A mostani dolgozatomban az általam 1974 március elejétől — 1978 december végéig terjedő időszakban végzett faunisztikai munka eredményét közlöm, s a régebbi évekből csupán néhány észkelésre hivat-

kozom. Teszem ezt azért, mert a területről még nem jelent meg jelentősebb faunisztikai munka az irodalomban és amit kis hírként közöltek (a Dunán láttak *Cygnus olor*-t, *Clangula hyemalis*-t, *Melanitta nigra*-t, *Haliaeetus albicilla*-t) azok mind valamilyen ritkán megjelenő madárfajról tudósítottak, amely egyáltalán nem jellemző a területre és évekig elmaradhat.

Az eddig eltelt időszakot (öt költési év) elegendőnek tartom arra, hogy a megfigyelt területről pontos képet tudjak adni a fészkelő és átvonuló madárfajokról. Az adatok szerint, a költő fauna annyiban változik, hogy ritka fajok jelenhetnek meg (1977-ben *Coracias garrulus*, 1978-ban *Prunella modularis*), vagy egyes fajok eltűnnek mint fészkelők.

A megfigyelési időszak alatt a területen komoly változások nem történtek. Néhány kisebb bokros, gazos területet beépítettek, aminek hatására a *Lanius collurio* és a *Saxicola torquata* költőterülete csökkent. Az elkövetkező években (1979-től) várható komoly élőhelyváltozás, mert a Városhi Tanács tervében kiemelt programként szerepel a Duna-part rendezése, aminek következtében a füzesből jelentős részt fel fognak tölteni, (már elkezdték), a ligetben pedig pihenő, játszó területet alakítanak ki. Ez a tény is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy ezt az összefoglalónak szánt dolgozatomat elkészítem, és az elkövetkező években történő változásokról majd egy rövid kiegészítő írással számoljak be.

A terület megfigyelésével töltött időt nagyon nehéz lenne megadni, mert hétköznap félnapokat (délelőtt, délután egyaránt), hétvégeken pedig teljes napokat töltöttem terepen és az időjárástól függően gyűrűzést vagy csak terepbejárást végeztem. A gyűrűzés egy speciális megfigyelési módszert eredményezett, mert ahol kiraktam a hálót, annak mindig a közelében kellett tartózkodnom s így egy szűkebb területet huzamosabb ideig megfigyelés alatt tartottam, és az észlelt valamint a fogott madarokról adatokat gyűjtöttem. A területen havonta legalább húsz alkalommal tartózkodtam. A megfigyeléseim súlypontját a Duna melletti részekre helyeztem, melyek egyrészt a lakhegyemhez öt pernyi járásra vannak, másrészt itt alakultak ki a legkedvezőbb vonuló és fészkelő területek.

Ha a területet ökológiailag felosztjuk, három jól elhatárolható biotópot kapunk, még tovább tagolva két kisebb, de jellemző élőhelyet különböztethetünk meg.

1. A város területe: Vác a Duna mellett fekszik, központjában műemlék jellegű épületek sorakoznak, ezeket körben öreg, egy-szintes házak övezik — a peremváros —, amelyekhez gyakran kisebb kert is tartozik, esetleg néhány gyümölcsfával. Két dinamikusan fejlődő városrész van, ahol modern, emeletes panel-házak épülnek. Ebben a zöldterületben szegény, erősen urbanizálódott környezetben csak a legigénytelenebb fajok képesek megtelepedni, mint a pipiske és a házi veréb. A városban alkalmas fészkelőhelyet a parkok, a nagyobb kertek, a temető, az utcai fasorok és az alacsony régi épületek nyújtják:

2. A liget: a ligetre külön felhívom a figyelmet (parki biotóp), mert kiemelt megfigyelő területem és a madárfajok ismertetésénél könnyen meghatározhatjuk az itt élő avifaunát. A parkokról a hazai irodalomban még nem sok faunisztikai munka jelent meg.

A város D-i szélétől kezdődik az őspark jellegű liget. Itt elsősorban öreg nyár-, vadgesztenye-, juhar-, és a mozaikszerűen kiképzett sétautak mellett platánfák vannak. A liget közepén egy halastó terül el, aminek egyik szélén kis mocsaras rész képződött, a két vízfelületet egy út választja el egymástól. A mocsár vízszintje 40—60 cm, növényzete nagyrészt nádas, a partját körben sűrű sás övezi, amely egyes részeken eléri a bokrost. Ezt tartom az egyik kisebb, jellemző biotópnak. Csak itt fészkel a vízityúk (*Gallinula chloropus*).

A tó körül bodza- és nyárcsemete alkotta bokorsor húzódik, alattuk sűrű szederinda fejlődik. A liget területén néhány vízfeltörés folyik a mocsárba.

A Duna-parton (a révátkeléstől — kissé délebből) az Égető-szigetig 80 néhol 150 m szélességben, sűrű 20—25 éves ártéri füzes húzódik. A Duna ezen a szakaszon lassú folyású, fővényes, iszapos partot alakított ki a füzes szélén, alkalmas átvonuló területet biztosítva a parti madaraknak. A füzes jelentőségét még az is növeli, hogy középső részén egy jó darabon érintkezik a ligettel és így a két terület eggyéolvad. Mivel a füzeset gyakran elönti a Duna, ezért fészkelésre alkalmatlanná válik, de a ligetben és a környékén kirepült fiatalok számára, már kiváló búvó, táplálkozó területet biztosít.

A füzes végétől kezdődik az Égető-sziget, ahol tipikus ártéri vegetáció alakult ki. Öreg odvas nyár- és terebélyes fűzfák

alatt bokrosok és a szigetet embermagasságú csalán nőtte be. A szigetre egy kőgáton még elég magas víznél is be lehet jutni, egyébként kis vízálláskor csak egy tocsogós holtág marad fent.

A Duna mindenkori vízállása nagyon befolyásolja a madárvo-nulást. Amikor a vonulás magas vízállásnál zajlik, akkor can-kókat, gémekeket csak átrepülni látni, ellenkező esetben kis víz-nél, a füzes tisztásain fennmaradó tocsogókban az előbb emlí-tett fajok huzamosabb ideig kitartanak.

A füzes mellett, az Égető-sziget és a liget közötti szakaszon 60—70 m széles, sűrű nádas húzódik. Ez a másik kis jellemző biotóp, amely lehetővé teszi az Acrocephalusok nagyobb számú megtelepedését. A Dunán felfelé, a város É-i szélétől két szi-get követi egymást, a Buki-sziget és a Kompkötő-sziget. Mind-kettő hasonló adottságú mint a leírt Égető-sziget, ezért jellem-zésüktől eltekintek. A szigetek fészkelő faunáját tekintve nem mutatkozik jelentősebb eltérés, viszont a Dunán átvonuló (Aythya, Mergus, Larus) fajokat tekintve már igen nagy a számbeli eltolódás, amire később még visszatérünk.

3. A Török-hegy: ez a terület a Duna vonalát kivéve az Égető-szigettől a város körül egy képzeletbeli vonalat húzva félkör-ben vissza a Kompkötő-szigetig tart. Ebben a félkörben van a Török-hegy (csak domb) ahol szántók, szőlők, gyümölcsösök, parlagon hagyott elgazosodott területek váltakoznak. Szétszór-tan öreg házak, néhol házsorok láthatók. A területet átszelő földutak egy részét akácsor és sűrű bokros kíséri. Itt csak egyes közönséges fajok telepsznek meg (citromsármány, mezei pacsirta). A terület már közel van a Naszály hegyhez, ezért néhány madárfaj berepül táplálkozni, de nem, vagy csak kivé-telesen fészkel.

Bővebben csak azokat a fajokat ismertetem, amelyek rendszere-sen megjelennek a területen, különös tekintettel a fészkelőkre. Szórvány megfigyeléseknél a dátumot is közlöm.

Gavia stellata. A Dunán tartózkodott 1978. X. 28-án 1 pd., majd XII. hóban öt alkalommal figyeltem meg.

Gavia arctica. Három megfigyelésem van a Dunáról. 1976. XI. 28-án 1 pd.; és XII. 2-án 2 pd., végül 1978. XII. 29-én 2 pd. mutatkozott ismét.

Podiceps ruficollis. Leggyakrabban párosával látni a Dunán, de láttam már 5 pd.-ból álló csapatát is. Rendszeresen áttelelők is vannak. 1978-ban megjelentek a ligeti tavon: 3 pd.-t láttam X. 20-án, és a mocsaras részen egy példány áttelelt.

Podiceps nigricollis. Kétszer észleltem a Dunán. 1974. V. 2-án az Égető-szigetnél fennmaradó holtágban tartózkodott egy nászruhas példány, nagyon szelíd volt, 15—20 méterre bevárt. Másodszor 1977. V. 24-én két, szintén nászruhas példánnyal találkoztam a révátkelés közelében.

Podiceps cristatus. A Dunán többedmagával vonuláskor mutatkozik. Legnépesebb csapatát 1976. IV. 15-én (11 pd.) láttam. Egyes években áttelel.

Ardea cinerea. Rendszeres átvonuló, ősszel hosszasan elidőzik a füzes tisztásain.

Ardea purpurea. Egyetlen átrepülő példányt láttam, 1977. VIII. 21-én.

Egretta alba. Nyár végén rendszeresen megjelenik egy-egy példány a Duna-parton és a füzes tocsogós tisztásain.

Egretta garzetta. Valamivel gyakoribb az előző fajnál és már tavaszi vonuláskor is megjelenik. **Őszi vonulás idején már VII. hónapban megfigyelhetők a füzesben.** 1977. VII. 29-én 4 pd. volt együtt.

Nycticorax nycticorax. Tavasszal csak átvonul, ősszel a VIII. hótól a IX. hónap végéig, főleg fiatal példányok csapatosan tartózkodnak a füzesben, ahonnét az esti szürkületben indulnak el. Ilyenkor gyakran hallani jellegzetes hangjukat. Legnagyobb csapatát 1976. IX. 3-án láttam, amely 48 példányból állt.

Ixobrychus minutus. Évente egy pár költése biztos, de két pár előfordulhat. Táplálkozni berepül a ligeti mocsaras részre, egyébként a füzesben tartózkodik.

Botaurus stellaris. Egyetlen megfigyelésem 1974. XII. 29-én történt, amikor a füzesben láttam egy példányt. Ezt alig 3 méterről figyelhettem meg, mert védekező pózban (kinyújtózkodott testtartás) ennyire bevárt.

- Ciconia ciconia.** Csak átrepülő példányokat látni a területen.
- Cygnus cygnus.** Megfigyelve a Dunán 1977. I. 7-én 2 pd. és 1978. II. 5-én 1 pd.
- Cygnus bewicki.** Megfigyelve (Ott Józseffel együtt) 1977. I. 7-én 4 pd. és I. 9-én 1 pd. a Dunán.
- Anser anser.** Csak átrepül a területen.
- Anser albifrons.** Szintén átrepülő faj.
- Anser fabalis.** Gyakori átvonuló és nagyon ritkán leszáll a Dunára.
- Anas platyrhynchos.** A szigeteken és a ligeti mocsárban költ. Télen a X.-hótól nagy csapatokba verődik a Dunán. A III. hóban már csak szórványosan látni a nyílt vizeken.
- Anas querquedula.** Rendszeres tavaszi átvonuló a Dunán. Őszszel ritkán.
- Anas crecca.** Kis csapatokban vonul át a Dunán. Néhány példány rendszeresen áttelel.
- Anas penelope.** A Dunán láttam 1974. X. 2-án 2 pd-t.
- Aythya ferina.** Az Égető-sziget környékén ritka (kétszer láttam), viszont a Kompkötő-szigetnél már százas csapatait is meg lehet figyelni.
- Aythya fuligula.** Az Égető-szigetnél csak ritkán szállnak le a vízre, s csak átrepülő csapatait látni, míg ezzel szemben a Kompkötő-szigetnél ez a faj is tömegesen tartózkodik a Duna vízfelületén.
- Bucephala clangula.** Gyakori téli madár a Dunán.
- Melanitta fusca.** 1976-tól minden évben mutatkozott néhány példány a Dunán. 1978-ban, XII. 5-én 8 pd. jelentkezett az Égető-sziget közelében, ezekhez fokozatosan újabb példányok csatlakoztak és XII. 30-án már 35 pd-ra emelkedett a számuk. Az utolsó megfigyelés 1979. I. 8-án 8 pd.
- Mergus albellus.** Gyakori téli vendég a Dunán, kisebb csapatokban.
- Mergus merganser.** Az Égető-szigetnél inkább csak átrepül, a Kompkötő-szigetnél kis csapatok tartózkodnak a vizen.

- Mergus serrator.** 1976. I. 18-án egy öreg gácsért láttam átrepülni a Dunán.
- Milvus migrans.** Egy példány körözött a Duna fölött 1975. V. 29-én.
- Accipiter gentilis.** Szórványosan jelenik meg télen. 1978. I. 14-én a ligetben láttam egy öreg tojót, amely egy Gallinula chloropust fogott.
- Accipiter nisus.** Kora ősztől kora tavaszig gyakori madár a területen.
- Buteo buteo.** 1977. januárban egy példány tartózkodott a Duna-part környékén. A Török-hegyen rendszeresen látni átrepülő példányokat, ugyanitt 1972-ben eredményesen költött.
- Circus cyaneus.** 1978. I. 14-én egy tojót láttam a Duna-parton.
- Pandion haliaetus.** 1978. VIII. 10-én 1 pd. körözött a Duna fölött.
- Falco subbuteo.** Tavasszal rendszeresen átvonul. Ilyenkor még a városban is találok fecskét hajszoló példányokkal.
- Falco vespertinus.** 1976. V. 11-én 3 példányt láttam a Török-hegyen.
- Falco tinnunculus.** Néhány párban költ. 1976-ig minden évben rendszeres fészkelője volt az egyik templomtoronynak, de ezután a tornyot renoválták és a bejárónyílást elrekesztették. Jelenleg a szigeteken, a ligetben rendszertelenül és a Török-hegyi részen fészkel. Gyakori áttelelő.
- Perdix perdix.** Ritka fészkelő, de télen sem gyakori.
- Phasianus colchicus.** Mindenfelé közönséges fészkelő. (kivéve a várost)
- Grus grus.** 1976. X. 20-án 28 pd-ból álló csapata repült át a Duna fölött.
- Rallus aquaticus.** A ligeti mocsaras részen 2—3 példány áttelel. Fészket nem találtam, legkorábbi észlelés 1977. VIII. 4-én 1 pd.
- Gallinula chloropus.** 3—4 pár költ a ligeti mocsár területén és ugyanitt 20—25 példány áttelel. Áradáskor a füzesben is megjelenik.

Fulica atra. Régebben ritkán láttam a Dunán, de 1977-től egyre gyakoribb. Jelenleg már kisebb csapatokat is látni.

Vanellus vanellus. Tavasszal a III. hónap elejétől csapatosan vonul át a területen. Az 1976-ban beköszöntött hideg időben III. 9-én egy kis szennyvízkifolyónál közel 100 példány torlódott össze. 1977-ben egyetlen megfigyelésem van, mégpedig VII. 29-én 1 pd-t láttam a Duna-parton. 1978-ban már normális vonulást tapasztaltam.

Charadrius hiaticula. Rendszeres átvonuló a Duna-parton.

Charadrius dubius. Átvonul a Duna-parton. 1978-ban egy működő sóderbánya területén V. 23-tól — VII. 29-ig 2 példány tartózkodott és viselkedésük fészkelésre utal.

Tringa erythropus. Előfordulása: 1978. VIII. 10-én 1 pd. Duna-parton.

Tringa totanus. Szórványos tavaszi átvonuló a Duna-parton.

Tringa nebularia. Rendszeres őszi átvonuló a Duna-parton.

Tringa ochropus. A VIII. hótól a III. hóig magányosan vagy kettesével vonul át, főleg a Duna-parton.

Tringa glareola. A Duna-parton láttam 1974. IX. 9-én 1 pd-t, 1976. X. 12-én 1 pd-t.

Actitis hypoleucos. Kis csapatokban tartózkodik a Duna-parton IV. hótól X. hóig. Árvizes hónapokban elmarad.

Gallinago gallinago. 1977. XII. 4-én a patak széléből zavartam fel egyet.

Crocethia alba. Egyszer láttam a Duna-parton 1974. IX. 8-án 1 pd-t.

Calidris minuta. 1975. VIII. 16-án hálóval fogtam 1 pd-t és 1976. IX. 21-én 1 pd-t láttam, mindkét alkalommal a Duna-parton találkoztam vele.

Philomachus pugnax. Szórványosan átvonuló a Duna-parton.

Larus canus. Télen gyakori a Dunán.

Larus argentatus. Főleg fiatalok jelennek meg a Dunán a VIII-IX. hónapokban. Télen ritka.

Larus ridibundus. Gyakori a Dunán, mozgolódásuk a VII. hónapban kezdődik és IV. hóig tart. Télen állandóan tartózkodik néhány példány a Dunán.

Larus minutus. A Dunán láttam 1976. VIII. 12-én 1 juv. példányt.

Rissa tridactyla. 1975. VIII. 27-től IX. 3-ig 2 juv. példány tartózkodott a Dunán, majd IX. 4-én már 4 juv. példányt láttam együtt és másnapra eltűntek. Ezenkívül még 1977. II. 28-án találkoztam 1 juv. pd-nyal a Dunán.

Chlidonias leucopterus. A Dunán láttam 1974. V. 6-án 1 pd-t és 1975. IX. 1-én 4 pd-t.

Chlidonias niger. Kisebb csapatokban vonul át a Dunán.

Columba palumbus. A számára megfelelő helyeken fészkel. A ligetben gyűrűzött fiatal Franciaországban került meg.

Streptopelia turtur. A ligetben évente egy pár fészkel, a Török-hegyi részeken gyakoribb.

Streptopelia decaocto. Gyakori fészkelő madara az utcai fasoroknak, de minden fás területen megjelenik.

Cuculus canorus. Fiókat még nem sikerült találnom, de tavasszal gyakran észleltem a fajt. Költése biztosra vehető.

Athene noctua. Fészkelését bizonyítani nem tudtam, de többször megfigyeltem a madarat. Elsősorban télen, de a régebbi években 1972—73-ban a temetőben nyáron is láttam.

Asio otus. Fészkrét megtaláltam a ligetben, a Török-hegyen és a szigeteken. A városban csak este láttam repülő példányokat. A füzesben 15—20 példány szokott áttelelni.

Caprimulgus europaeus. 1974. IV. 30-án 1 példányt láttam a temetőben, egy száraz facsonkon pihenni.

Apus apus. Borús időben, főleg tavasszal jelennek meg a város fölött. 1977. VI. 3-án 70—80 pd. volt a legnagyobb látott csapat.

- Alcedo atthis.** Az év minden hónapjából van megfigyelési adatom. A legkevesebb VI—VII, a legtöbb pedig a VIII—IX. hónapokra esik. A Dunán és ligeti tó környékén találkozni vele.
- Merops apiaster.** Szórványosan fészkelő madár és még ritkább átvonuló.
- Coracias garrulus.** 1977-ben költött a ligetben, de sem azelőtt, sem azután (1978-ig) nem találkoztam a fajjal.
- Upupa epops.** Kis számban rendszeresen fészkelő, a ligetben egyszer költött.
- Jynx torquilla.** 1978-ban fészkel a ligetben. Egyébként csak a hangját hallottam több helyen költési időben.
- Picus viridis.** Egész évben látható. Fészkelve a ligetben és az Égető-szigeten találtam.
- Picus canus.** Három esetben láttam a ligetben: 1975. II. 16-án 1 pd-t és III. 5-én 1 pd-t, végül 1977. II. 24-én 1 pd-t.
- Dryocopus martius.** A ligetben tartózkodott egy tojó példány 1974. XII. 24-től—1975. II. 20-ig.
- Dendrocopos maior.** Szórványos fészkelője a területnek, a ligetnek és a Duna-parti részeknek.
- Dendrocopos syriacus.** Egyszer 1975-ben találtam fészkelve a ligetben, de más időszakokban is sokkal ritkábban találkozom vele mint a nagy tarkaharkállyal.
- Dendrocopos medius.** Ritkán jelenik meg a dunaparti részeken, a ligetben.
- Dendrocopos minor.** Tavasszal és ősszel rendszeresen megfigyeltem a ligetben, a Török-hegyen és a Duna melletti részeken.
- A II. rész a Madártani Tájékoztató következő számában jelenik meg.

Dénes János

KORMOS LÉGYKAPÓ, SZŐLŐRIGÓ ÉS HEGYI BILLEGETŐ ÁTVONULÁSA ÉS ÁTTELELÉSE AZ ÚJSZEGEDI TISZA-HULLÁMTÉREN 1977—1981.

Kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*)

Az átlagosnál magasabb középhőmérsékletű 1977. és 1979. vagy az annál csak kisebb mértékben hűvösebb 1978. tavaszán már április 7. és 9. között megérkezett az első. Az átlagosnál jóval hűvösebb 1980. tavaszán csak április 23-án jött az első tavaszi vonuló példány.

1977-ben április 21-én, 1978-ban május 1-én, 1979-ben május 7-én, 1980-ban pedig május 18-án láttam az utolsó tavaszi vonulót. Az őszi vonulás 1978-ban július 30-tól szeptember 16-ig tartott. Ezzel szemben 1980-ban augusztus 27-én kezdődött az őszi vonulás. A tavaszi legmagasabb példányszám 1978. április 16-án: 17, az őszi 1980. augusztus 27-én: 20.

Szőlőrigó (*Turdus iliacus*)

1977. tavaszán, március 27-én 1, őszén október 29-én 5, 30-án pedig 6 átvonuló volt látható. 1977. december 3-tól 1978. február 4-ig 6 alkalommal figyeltem meg. Legmagasabb példányszámok: január 28-án 103, 29-én 61.

1978. tavaszán március 4-től 30-ig 9 alkalommal észleltem. Legnagyobb példányszám március 4-én 32. 1978. őszén október 22. és november 6. között láttam vonuló példányokat.

1979-ben télen január 7-én, tavaszán március 17-én és 18-án volt szőlőrigó a területen. Az őszi vonulás október 21-től november 17-ig tartott.

1980. telén januárban 3 alkalommal láttam. Az őszi vonulók november 8. és 23. között tartózkodtak a hullámtéren.

1981. telén január 2-től február 1-ig voltak itt. Legmagasabb példányszámuk január 2-án: 12.

Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*)

1977. december 16-tól 1978. március 9-ig, valamint 1979. január 6-tól március 3-ig rendszeresen a hullámtéren láttam egy példányt, 1979. január 15-én hármát is megfigyeltem egyszerre.

Esetenként 1979. novemberében, 1980. január, november és december hónapokban 1—1, 1980. január 14-én pedig 2 hegyi

billegetőt láttam. Hosszabb idejű itt tartózkodásukat a melegvízű szennyvízcsatorna — amely a fenti időszakban sohasem fagyott be — biztosította.

A folyó mentén húzódó szalagerdő — amely az általam vizsgált részén szuburbán biotóp — vonzza a vonuló madarakat és annak enyhébb téli klímája kedvező feltételek mellett biztosítja egyes esetekben az áttelelést is.

Dr. Kasza Ferenc

MADÁRÁTTELEPÜLÉSEK A VELENCEI-TÓ TÉRSÉGÉBEN

A tó madárvilágában három fő mozgási tendencia állapítható meg. 1. A keleti végétől nyugat felé való áttelepülés a nagyarányú nádirtások miatt. 2. Később a horgászok számának ugrásszerű felszökése következtében a tó nyugati harmadából — valamivel csökkentebb ütemben — áttelepülés a Nádastóra és a dinnyési halastavak vidékére. 3. Szétszóródás (irradiáció) táplálékszerzés céljából 10—50 km-es távolságnyi más térségekbe, elsősorban a gémelek részéről.

Két dinnyési gólyafészkekben 1980-ban összesen 6 fióka nevelődött fel, de — a lakosok szerint — néhány fióka korábban elpusztult. Az eltartó bázis a Nádastó rétsége, de a dinnyési Belső-tó is, amíg nem szárad ki.

A kócsagok száma nem csökkent, de eléggé irradiálódnak. Mindig biztosan láthatók a dinnyési halastavaknál (itt a legnagyobb számban), kisebb létszámban, de ugyancsak biztos „látóhely” van a Nádastónál. A zámolyi, de főként a pátkai víztározóra is járnak táplálkozni, ugyanígy a sárszentágotai szikes tavakra (melyek kiédesülőben vannak), csaknem minden Fejér megyei halastóra (pl. a székesfehérvári Vörösmarty tsz halastavaira), sőt a Sárrét kubikjaiba is.

A kanalasgémelek a kócsagokénál „rejtettebb” életet élnek itt; ritkábban kerülnek szem elé. Három évvel ezelőtt „kitörték” a rezervátumból és Gárdony magasságában, a Pörösbokra nevű, pusztuló megjelenésű nádfoltban kb. 48—50 pár ütött ta-

nyát, 6 pár kócsaggal és 2 pár szürke gémmel együtt. Azóta ezt a nádast kiirtották. Próbálkozásom megmentésére sikertelen volt.

Jóval kevesebb az egész tóvidéken (Velencei-tó + Nádastó) a vörösgémek száma, mint a közeli és régebbi múltban volt. Bár bakcsók nem fészkelnek az egész térségben, fiatal példányokat hosszú évek óta lehet látni nyaranta a dinnyési halastavaknál. A szárcsák és búbos vöcsök száma a Velencei-tavon ijesztően megcsappant. Az ok: a fészkelőhelyek elpusztítása (nádirtás) és a horgászok ezreinek zavaró hatása. Ezért zömük áttelepült a védett és háborítatlan Nádastóra. A kisvöcsök, a guvat és a vízityúk: tartják nem nagy számukat. Feltűnő a kormos szerkők számának csökkenése. A dankasirályok száma és költőhelye hullámzó.

A kis vízicsibe-állományt is tizedeli a nád- és társnövényeinek irtása. (A nádirtás nem tévesztendő össze a nádkitermeléssel.) Szürke gém mindig kevesebb volt itt, mint vörösgém, de nagy valószínűséggel lehet megfigyelni a dinnyési halastavaknál. Tókésréce-tojók — köztük elvegyülve cigány- és barátrécék — nyaranta nagy tömegekben láthatók a Nádastónál. A barna rétihéják állományának csökkenése még nem aggasztó.

A Nádastó körüli akácokban néhány pár vörösvércse, 1—2 pár kékvércse és az erdei fülesbagoly: állandó lakók. Ugyanígy néhány pár sárgarigó és örvösgalamb.

Bíbic, piros lábú cankó és a goda kiszorultak a vasútvonal és a 70-es út közti hosszanti vízenyős rétről (Agárd-Dinnyés térsége), mivel azt parcellázás céljából feltöltötték. E madarak ma már csak a Nádastó körüli réteken költenek. Viszont a feltöltés egyes szakaszai alkalmat nyújtottak néhány pár kis lile időszakos megtelepedésére. Egy család (2+6) nyári ludat 1980 nyarán még meg lehetett figyelni a Velencei-tó délnyugati maradék parti sávjában. Ám a „klasszikus” fészkelő- és tartózkodási hely a 80 pár körüli állomány részére a Nádastó és környéke.

Csökken a kékbegyek, — és a nádszegély zsugorodása miatt — a foltos- és cserregő nádiposztáták, nádisármányok száma. De biztosan lehet találkozni a cigánycsaláncsúccsal a dinnyési nád-feldolgozó üzem környékén és a Szúnyogszigettől északra lévő nád-depó kupacainál. Elsősorban a Nádastó térségében erősen

növekszik a vetési varjak száma. A szarkáké sem csökken. Csóka kevés van, a dolmányos varjú pedig ritka itt. A sárgabillegetők létszáma is nagyon lecsökkent a Velencei-tó déli partja nyugati szakasza maradék rétjein. Viszont a barázdabillegetők és a feketerigók gyarapodóban vannak az e helyen létesülő nyaralók táján. Feltűnő a molnárfecskék nagy előretörése az újabb keletkezésű épületeken. A „konzervatív” füstifecskék fogyóban vannak. Barkós cinegét is keveset látni. A fülemülesitkéről nincs újabb adatom. Régebben a Velencei-tó nyugati harmada sásos-nádas foltjaiban nem volt ritka, sőt a nádszálakon csomót kötve, „telepíteni” lehetett őket a csomó alá. Függecinke-fészkek biztosan találhatóak a dinnyési halastavak gátjainak fűzfáin.

Teljesen eltűntek a térségből a parti fecskék, a szalakóta, a búbosbanka és a kisörgébics.

Agárd térségében a sok olajfűz miatt (bogyók!) minden évben többszáz fenyőrigó tartózkodik.

Radetzky Jenő

SÜVÖLTŐ (*Pyrrhula pyrrhula*) FÉSZKELÉSE AZ ŐRSÉGBEN

1980-ban az Őrségi TK. területén két helyen sikerült süvöltők fészkelését megfigyelnem.

V. 3-án Szakonyfalu (Vas m.) határában egy süvöltőpárra lettem figyelmes, amint a tojó csőrében fészekanyaggal érkezett, majd párzás után mindketten eltűntek egy nyugati tuja (*Thuja occidentalis*) koronájában. Legközelebb VI. 6-án jártam a területen, amikor a jelzett fán 4,6 m magasan a sűrű lombzat közé rejtve megtaláltam a fészket, benne 5 fejlett, tollas fiókával. Az öregek mindig együtt mozogtak, szorgalmasan etették kicsinyeiket és tisztították a fészket a hátrahagyott ürülékcsomóktól. A fiókák 1—2 nappal lehetnek csak a kirepülés előtt. A fészkes fa egy erdészház kertjét illetve az előtte húzódó erdei utat szegélyező tuja-fasorban állt a háztól 15 m-re. A környéken középkorú lucos, illetve erdeifenyővel, luccal elegyes bükkös alkotta az erdőállományt.

VII. 22-én az előbbi helytől 10 m-re (a háztól 5 m-re) egy nehezzzagú boróka (*Juniperus abina*) koronájába járt etetni ugyanaz a pár. VII. 28-án a második fészükben már csak egy bezápujt tojást találtam, a fiókák már kirepülhettek ekkorra. Ez a fészek 5,0 m magasan volt.

Rábagyarmat térségében lévő erdőben egy 8—10 m magas lucos állományban V. 22-én jellegzetes süvöltőhangra lettem figyelmes. A hangot kb. félóránként és kb. ugyanazon helyről hallottam. Feltételeztem, hogy a hímet hallottam, amint a fészken ülő tojó közelében a fák csúcsán mozog, azonban a sűrű állomány miatt alulról nem sikerült megpillantanom. V. 27-én kb. 50 m-re az előbbi helytől egy táplálkozó hímet figyeltem meg. VI. 10-én az etető madarakat követve a feltételezett hely közelében egy lucfenyőn 7,0 m magasan meg is találtam a fészket. 6 gyámoltalan, vak fióka volt benne. A fészek közvetlenül a törzs mellé az oldalágakra épült. Érdekes módon a fészek felett 5—10 cm-re eredő és a fészek fölé boruló sűrű tűlevelű oldalágak pedig mintegy fedélként védték a fészket az esőtől és egyéb káros hatástól. VI. 17-én ismét a fészeknél jártam; a fiókák már szépen tollasodtak, kb. 10—12 naposak lehettek.

Barbácsy Zoltán

RÉTI FÜLESBAGOLY (*Asio flammeus*) ADATOK A HORTOBÁGYRÓL

1980. október 24-én Borzas pusztá déli részén, az úgynevezett Őzesen 4 példányt figyeltünk meg dr. Aradi Csabával.

December 1-én a nagyiváni nádfeldolgozó mellett 3 példányt láttam.

December 18-án ugyanitt 1 pd-t.

1981. január 1-én a Kunkápolnási mocsár fölött figyeltem meg egyet.

Február 5-én Bodnár Mihállyal láttunk egy példányt a Nagyiváni pusztá északkeleti részén, a Csécsi halastó közelében.

Dr. Kovács Gábor

FÜLESKUVIK (*Otus scops*) MEGFIGYELÉSE

1981. május 29-én a Szentendrei-szigetnek Pócsmegyer és Surány közötti térségében, kiöregedett gyümölcsösből egy füleskuvik hangját hallottam. Tudomásom szerint a Szentendrei-szigeten ez a faj még nem fordult elő. Az időpontból, az előfordulási helyből költése valószínűsíthető.

Dr. Sterbetz István

KUCSMÁS BILLEGETŐ A VELENCEI-TAVON

1981. június 3-án a Velencei-tó partján, Dinnyés község magasságában számos sárgabillegető között egy kucsmás billegetőt (*Motacilla flava feldegi*) ismertünk fel. Több fiatal példány jelenléte miatt fészkelés is valószínűsíthető.

Dr. Győry Jenő — Dr. Sterbetz István

FENYŐRIGÓ (*Turdus pilaris*) KÖLTÉSE TOKAJBAN

1981. május 17-én reggel a tokaji campingben egy fenyőrigó öt kirepült fiókát etetett. A fiókák a fűben 2 m-re is bevártak, pedig jól repültek. A campigtól mintegy 50 méterre 2 további öreg fenyőrigót figyeltünk meg. Valószínűleg több pár költött a területen. A camping a Tisza árterében fekszik, a fák döntő többsége nyárfa.

Kovács Sándor — Orbán Attila

MEGFIGYELÉSI ADATOK BOGLÁRLELLÉRŐL, 1981

Boglárlellén, az Irmapusztai Halgazdaság tórendszerében 1981. március 28-tól május 2-ig az alábbi fajokat figyeltem meg. Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) 6—12 példányszámú csapatokban; nagy kócsag (*Egretta alba*) III. 28 — V. 2. között 15—20 pd.; kis kócsag (*Egretta garzetta*) IV. 6. és 14-én 1 pd.; kanalasgém (*Platalea leucorodia*) III. 28-án 2 pd.; nyári lúd (*Anser anser*) IV. 6. 50—55 pd, IV. 23. 75—80 pd., V. 2. 20—25 pd., költése IV. 23., két pár megfigyelése 8—10 illetve 6—8 fiókával, V. 2. 6—8 illetve 9 fiókával; kendermagos réce (*Anas strepera*) IV. 6. 2 pd.; kontyos réce (*Aythya fuligula*) III. 29. 2 pd., IV. 6. 2 pd., V. 2. 16 pd. (párokban); póling (*Numenius arquata*) V. 2. 1 pd.; heringsirály (*Larus fuscus*) IV. 6. 1 pd. (sötét tollruhában); küszvágó csér (*Sterna hirundo*) IV. 12-én első megfigyelt példányok, telepük alakulóban, számuk 100—200 között mozog.

Egerészölyvek (*Buteo buteo*) fészkelése:

1. számú fészek: Siófok-B. kiliti (Kiserdő):

IV. 5. Az öreg madár a fészken ül.

IV. 12. Az öreg madár a fészken ül.

IV. 26. A fészekben 4 tojás

2. számú fészek: Siófok-B. kiliti (Kiserdő):

IV. 26. A fészekben 3 tojás

Mindkét fészek fenyőfán, 6—8 méter magasságban van.

Szatóri János

A BERKI TŰCSÖKMADÁR (*Locustella fluviatilis*) TERJESZKEDÉSE

Több mint 25 éve figyelem Budakeszi környékének madárvilágát és különösen sokat jártam az ún. Bodzás-árok mentén, ahol az utóbbi években a nyárvégi-őszki időszakban igen ered-

ményes gyűrűzótábor működik. A meglehetősen mély, állandó vizű árok az erdő illetve egy fás-bokros oldal közelében húzódik. A meder mentén elsősorban bodza, de egyéb bokrok is nőnek, sok az iszalag és a csalán. A Bodzás-ároknak a falu felé eső szakaszát sikerült megyei szinten védetté nyilvánítani. Tavaszi illetve már a költési időszakban berki tücsökmadárát először 1970-ben észleltem az árok mentén, idén viszont feltűnően nagy számban jelentkeztek, ami érdemessé teszi az eddigi adatok összefoglalását:

1970.	5.	10.	1	énekel	
1978.	5.	18.	1	„	
1981.	5.	7.	6	„	
		5.	9.	8	„
		5.	16.	1	„ (csak az árok rövid szakaszát jártam be a meleg déli órákban)
		5.	23.	3	„
		6.	21.	4	„

Fentiek alapján a berki tücsökmadár idei Budakeszi fészkelését bizonyosra veszem és kíváncsian várom, vajon ez mennyire érződik majd a gyűrűzótábor fogási eredményeinek számszerű adatain.

Schmidt Egon

FAUNISZTIKAI ADATOK VAS MEGYÉBŐL

Szürke gém (*Ardea cinerea*) Nemesbőd, Selyem puszta 3 pd., 1981. III. 7.

Nagy kócsag (*Egretta alba*) Nemesbőd, Selyem puszta 5 pd., 1981. III. 7.

A három szürke gém mellett, a patak vonalát követő nád-szegély szélén, egy repceföldön tartózkodtak.

Böjti réce (*Anas querquedula*) Szombathely-Zanat, kis tavon 6 pd. 1981. III. 15. és 3 pd. III. 22., Tömörd: 20 pd. III. 25.

Héja (*Accipiter gentilis*) Váti-erdő: 1 pd. 1981. IV. 15.

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*) Bozzai: 1 tojó pd. (fenyőrigókra vadászott) 1981. III. 7.

- Barna rétihéja** (*Circus aeruginosus*) Szombathely-Zanat: 1 hím pd. 1981. III. 15., Tömörd: 1 hím pd. 1981. III. 25.
- Erdei cankó** (*Tringa ochropus*) Rum: 1 pd. 1981. III. 29.; Szombathely-Zanat: 1 pd. 1981. IV. 20.
- Jégmadár** (*Alcedo atthis*) Rába-Rum: 1 pd. 1981. III. 29.
- Fekete harkály** (*Dryocopus martius*) Váti-erdő: 3—4 pd. 1981. I. 24. és 2 pd. IV. 25.
- Közép fakopáncs** (*Dendrocopos medius*) Váti-erdő: 1 pd. 1981. I. 24.; 2 pd. IV. 5.; Vépi-erdő: 1 pd. IV. 12.
- Kis fakopáncs** (*Dendrocopos minor*) Váti-erdő: 1 pd. 1981. II. 8., 2 pd. IV. 5.
- Búbos cinege** (*Parus cristatus*) Váti-erdő: 2 pd. 1981. I. 24.; 1 pd. II. 8.; Kámoni arborétum: 1 pd. 1981. I. 25.; Nárai: 1 pd. II. 1.
- Hantmadár** (*Oenanthe oenanthe*) Porpác: 1 pd. 1981. IV. 12.
- Erdei szürkebegy** (*Prunella modularis*) Váti-erdő: 1 pd. (énekelt) 1981. IV. 5.
- Nagy őrgébics** (*Lanius excubitor*) Kőszegfalva: 1 pd. 1981. I. 17. és 1 pd. II. 14.; Szombathely-Zanat: 1 pd. 1981. I. 18.
- Nádi sármány** (*Emberiza schoeniclus*) Tömörd: 1 pár 1981. III. 25.

Varga László

ÉRDEKES HOLLÓFÉSZKELÉS A TISZAKÖZBEN

A holló (*Corvus corax*) mint a szakirodalomból is megtudhatjuk, Magyarországon fákon költ a zavartalan erdőkben. A szőben forgó hollópár azonban nem ilyen fészkelőhelyet választott. Szabolcs-Szatmár megye északkeleti részének egyik igen szép akác-elegyes erdejében egy hollópár már több éve költött egy hatalmas erdei fenyőn.

1981 januárja körül kisebb faritkítást végeztek fészkelőhelyük környékén. Márciusban már lakatlanul találtam a fészket. Néhány nap múlva azonban rendkívül érdekes dologra hívta fel figyelmemet Popovics Mihály erdőmérnök. A költési időszak kezdetén minden bizonnyal a háborgatás miatt elköltözött hollópár egy nagyfeszültségű távvezeték tartóoszlopára rakta fészket. A 4 fióka közül ottjártamkor egy már kirepült, három pedig még a fészek szélén ült. A fészek mintegy 28 m magasán lehetett, ember által csak az áram kikapcsolásával megközelíthető helyen. Az öreg madarak minden esetben a vezetékek fölött repültek be fiókáikhoz a fészekbe.

Az alkalmazkodás nagyszerű és a holló esetében ritka megnyilvánulását láthatjuk az esetben.

Agárdy Sándor

NÉHÁNY MADÁRFAJ TAVASZI ÉRKEZÉSI ADATAI SIÓFOK KÖRNYÉKÉRŐL

1979.	örvösgalamb:	III. 2.	1 pd.
	bíbic:	III. 10.	1 pd.
	hantmadár:	III. 8.	2 pd.
	barázdabill.:	III. 8.	1 pd.
	seregély:	III. 8.	3 pd.
1980.	örvösgalamb:	III. 2.	1 pd.
	bíbic:	III. 2.	1 pd.
	hantmadár:	III. 29.	2 pd.
	barázdabill.:	III. 6.	2 pd.
	seregély:	III. 4.	3 pd.
1981.	örvösgalamb:	II. 24.	1 pd.
	bíbic:	III. 7.	1 pd.
	hantmadár:	III. 12.	2 pd.
	seregély:	III. 7.	18 pd.

Főnyedi Elemér

ŐSZAPÓ (*Aegithalos caudatus*) FÉSZKELÉSI ADATOK A ZAGYVA FORRÁSVIDÉKÉRŐL 1965—1980.

Az 1965 és 1980-as évek közötti időszakban 134 őszapó fészket találtam, adataikat itt közlöm.

Összehasonlításokat készítettem a magasságok és fészkelési helyeket illetően. A biotópokról itt csak röviden írok, mivel a közölt táblázatból következtetni lehet ezekre.

Az ismertetett fészkek többségükben akác, cser szálerdőkben, fiatal cseres, fenyves telepítésekben és borókásokban voltak. Az irodalom, illetve több megfigyelő szerint az őszapó az örökzöld, tűlevelű erdőket részesíti előnyben. Területünkre ez nem egészen találó. Fiatal fenyőerdők közvetlen szomszédságában, (5—10 méter távolságban) más fafélésegeken is találtam fészket. Ezek legtöbbször fiatal erdőtelepítésekben (még gyérintetlen bozótosokban) voltak. Kedvelt fészkelőhelyei még a hegyoldali bokros, vadkörtés legelőkön elszórtan tenyésző boróka, kőkény vagy szederbokrok.

A különböző fafélésegekből álló erdőkben területenkénti megoszlásuk aránylag egyenletes. Vannak kedveltebb költőterületei, ahol egymáshoz egészen közel is fészkelnek a párok. Ilyen helyek a sűrű bozótosok és az olyan akácok, ahol sok a komló, illetve iszalag folyondár. A fészkelési magasságok táblázatából kitűnik, hogy többségükben az alacsonyan fészkelők közé sorolhatók, de vannak 10 méter fölötti magasságban költők is. Tapasztalatom szerint fészkeiket már március közepén kezdik építeni, ezért azok gyakran megrongálódnak az erős szél, vagy a kései hóesések miatt.

A fészkekárosodásuk más vonatkozásban is nagy, ennek ellenére az őszapónál eddig nem észleltem állománycsökkenést.

A fészkelőhelyek mennyiségi megoszlása

Borókán és fenyőfélésegeken	36
Iszalag és vadkomló indák között	32
Akác és cser ágvillaik között	30

Fiatal gyertyán-, bükk-, akácán, málnabokron	17
Útparton, szakadéokban, (gyökerek között) talajon	12
Szeder-, kökénybokorban és oldalsarjak között	7

Fészkelési magasságok

Talajon	4
Talajtól 1 méterig	50
1 métertől—2 méterig	39
2 métertől—10 méterig	37
10 métertől—15 méterig	4

Varga Ferenc

ADATOK A GERECSÉ MADÁRVILÁGÁHOZ

1980. december 24-én verőfényes karácsony előtti nap. Az északi árnyékos lejtők csendesek, szinte semmi mozgás sem tapasztalható. A Vaskapu-bányában egy pár süvöltő, a bányafelneken mindössze egy szajkó tartózkodott. A Haraszt-bányánál egy egerészölyv ereszkedett be lesfájára. Itt az erdőben két csuszka és egy nagy fakopáncs, őszapók és cinegék csapata vonult át.

1980. december 25. Ismét napsütéses idő. A gyümölcsösben hat, 26—30 példányos sármánycsapat, egy kenderikéssel és zöldikéssel tarkított vegyes csapat, egy kis tarkaharkály (*Dendrocopos minor*), két léprigó volt megfigyelhető. A fenyves szélén hat királykából, három széncinegéből, egy kékcinegéből álló csapat, bent az erdőben nyolc nagy tarkaharkály (*Dendrocopos major*), két őszapó (*Aegithalos caudatus*), négy csuszka (*Sitta europaea*), három közep tarkaharkály (*Dendrocopos medius*), három mátyásszajkó, egy szép öreg tojó héja (*Accipiter gentilis*), egy meggyvágó került szemünk elé. Később két barátcinegéből (*Parus palustris*), négy királykából (*Regulus regulus*) álló kis csapat vonult át a fenyőfák felső harmadában. 1980. december 26-án borúsra, nyirkosra változott az idő. Az erdőszélen két csapat citromsármány (*Emberiza citrinella*), egy

közép tarkaharkály, egy léprigó (*Turdus viscivorus*), a tölgyerdőben négy rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*), négy széncinege, négy kékcinege mozgott. A szágodói rét fölött egy vándorsólymot (*Falco peregrinus*) tudtam megfigyelni. A fák felett nagy lilikek (*Anser albifrons*) húztak át.

A szágodói nagyrét madárvilága élénk és nagylétszámú volt. Két léprigó, egy nagy örgébics (*Lanius excubitor*), kb. 130 fenyőrigó, nyolc meggyvágó, hat királyka, harmincnégy tengelic, két nagy tarkaharkály, kilenc hím, és hat tojó süvöltő, egy zöldike (*Carduelis chloris*), nyolc kenderike (*Acanthis cannabina*) tartózkodott itt. Két fekete harkályt (*Dryocopus martius*) is láttam itt.

1980. december 27-ére hó fedte be a vidéket. A Bersek-bányában a friss fejtésen két hajnalmadarat figyeltem meg. Útban Sárkánylyuk-bánya felé harmincnégy tengelic (*Carduelis carduelis*), egy téli pinty (*Fringilla montifringilla*), egy zöld küllő (*Picus viridis*) került elő. A sűrűn hulló havasesőben repülésre csak két holló (*Corvus corax*) vállalkozott.

Szalai István

ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY IRATTÁRÁBÓL 3.

Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*) 1976. 04. 11. Hortobágy-halastó 1 pd. Kovács G.

Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*) 1965. 05. 19—20. Zabszék 1 pd, 1969. 11. 07. Apaj 2 pd, 1972. 05. 16—18. Zabszék 2 pd, 1973. 05. 26. Kistrét (Szabadszállás) 2 pd Gyéressy A. 1974. 06. 02. Bócsa 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. 1975. 09. 14. Kistrét—Zabszék 1 pd Nagy A., 10. 19. Hortobágy-Halastó 1 pd Kovács G., 11. 08. Csaj-tó 2 pd Bod—Molnár., 11. 15. Szeged-Fehértó 3 pd Puskás L., 12. 14. Csaj-tó 1 pd. Bod—Molnár. 1976. 06. 22. Bócsa 3 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 10. 23. Zabszék 13 pd, 10. 24. Kelemenszék 35—40 pd, 11. 16. 30 pd Nagy A. 1977. 10. 15. Szeged-Fehértó 2 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 10. 25.

Szeged-Fehértó 2 pd Geréby—Waliczky, 10. 16. Csaj-tó 6 pd Bod—Molnár. **1978.** 05. 13. Sumony 2 pd Molnár I., 09. 03. Csaj-tó 2 pd Bod—Molnár, 09. 10. Dunabogdány 1 nászruhás pd Nagy I., 09. 23. Szappanszék (Fülöpháza) 2 pd Szenek Z., 09. 27. Szeged-Fehértó 2 pd Széll A., 10. 02. Pusztaszer 2 pd Molnár L., 10. 09. Szeged-Fehértó 1 pd Széll A., 10. 10. Szeged-Fehértó 1 pd. Molnár L., 10. 22. Szeged-Fehértó 2 pd Széll A., 10. 29. Szeged-Fehértó 1+5 pd Széll—Kasza, 10. 31. Pusztaszer 1 pd Molnár L., 11. 07. Szeged-Fehértó 2 pd Kasza F., 11. 12. Csaj-tó 1 pd Bod P. **1979.** 03. 18. Kistelek 1 pd Puskás L., 08. 18. Hortobágy-Akadémiató 1 pd, 08. 24. Nagyiván 1 kiszínezett pd Kovács G., 09. 16. Nagyiván 3 pd, 09. 30. H-Csécsi halastó 1 pd Kovács G., 10. 07. Apaj 6 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 10. 07. Szentendre 5 pd Árkosi J., 10. 13. H-Csécsi halastó 5 pd Kovács G., 10. 18. Tahitótfalu 7 pd Madocsai—Hajtó, 10. 18. Ágotapuszta 6 pd Kovács G., **Szeged-Fehértó** 08. 26. 1 pd (nászruhás), 09. 08. 1 pd, 09. 11. 1 pd, 09. 16. 9 pd, 10. 12. 7 pd, 10. 17. 2 pd, 10. 20. 5 pd, 10. 21. 3 pd, 10. 27. 3 pd, 11. 04. 6 pd, 11. 10. 1 pd, 11. 13. 1 pd, 11. 25. 1 pd, 11. 30. 2 pd Széll A.

Aranylile (*Pluvialis apricaria*) **1974.** 08. 15. Hortobágy—Halastó 1 pd Kovács G. **1975.** 03. 16. Kelemenszék 2 pd Bankovics A., 11. 16. Bácsalmás 18—20 pd Rékási J., 11. 22. Kelemenszék 1 pd Nagy A. **1976.** 06. 02. Bócsa 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 07. 10. Hortobágy 9+20 pd D. Pannach, 09. 13. Kun-kápolnási-mocsár 1 pd Kovács G., 11. 12. Nagyiván—Zám 6 pd Kovács G., 11. 12. Zabszék 25—30 pd Nagy A., 11. 14. H-Halastó 4 pd Kovács G., 11. 16. Kelemenszék 100 pd Nagy A., 11. 16. H-Halastó 2 pd Kovács G., 11. 18. Nagyiván—Zám 13 pd Kovács G., 11. 21. Bogy—Ürbő 26 pd. Nagy I. **1977.** 03. 20. Kelemenszék 6—8 pd Nagy A. **1978.** 01. közepétől Kis-Balaton 8 pd Futó E., 02. 26. Apaj—Ürbő 30+30+40 pd Baracska—Nagy, 04. 23. Szeged-Fehértó 1 pd Zágon A., 09. 27. Szeged-Fehértó 1 pd Széll A., 09. 31. Szeged-Fehértó 1 pd Kasza F. **1979.** 08. 23. Sárszentágota 2 pd, **1980.** 04. 06. 13 pd Hraskó—Magyar—Waliczky.

Havasi lile (*Eudromias morinellus*) **1971.** 10. 03. Kardoskút 2 pd. 10. 08. 1 pd Farkas I. **1974.** 09. 14. H-Halastó 14+22 pd Kovács G. **1975.** 03. 10. H—Nyírólapos 4 pd Kovács B. **1979.** 10. 19. Kunmadaras 44 pd, Szelencés 4+42 pd, Pentezug 12 pd Kovács G.

Kis póling (*Numenius phaeopus*) **1974.** 04. 11—12. Hortobágy 1 pd Fintha I., 04. 13. Balmazújváros 6 pd Sóvágó M., 04. 14. Kunkápolnási-m. 40—50 pd Szabó L., 07. 23. H-Halastó 1 pd. 10. 10. 4 pd Kovács G. **1975.** 11. 15. Szeged-Fehértó 5 pd Puskás L. **1976.** 09. 13. Kunkápolnási-m. 2 pd 11. 11. Ágotapuszta 1 pd Kovács G. **1977.** 03. 19. H-Halastó 1 pd Kovács G., 03. 20. Nagyiván 6 pd Kovács G., 03. 20. Kelemenszék 1 pd Nagy A., 03. 21. Pély „első észlelés” Lőrincz I., 03. 26. Pély 15—20 db Ócsai A., 04. 27. 10—15 pd, 05. 29. 1 pd Lőrinc I. **1978.** 03. 01. Pusztaszer 2 pd Molnár L., 04. 05. Gyoma 4 pd Andrési P., 04. 21. Zabszék 3—4 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. **1979.** 04. 13—14. Szeged-Fehértó 7—8 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. 04. 19. Szeged-Fehértó 8 pd Zsótér L. 06. 15. Fülöpszállás (Csabaszék) 5 pd Árkosi J., 07. 14. Bócsa 15—20 pd., 07. 21. 1000—1500 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. **1980.** 04. 02. Körösladány 1 pd Fitala Cs.

Vékonycsőrű póling (*Numenius tenuirostris*) **1975.** 04. 07. Bócs 1 pd. Hraskó—Magyar—Waliczky. **1976.** 11. 19. Hortobágy—Halastó 1 pd Kovács G.

Kis goda (*Limosa lapponica*) **1972.** 09. 17. Zabszék 10 pd Gyéressy A.

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*) **1974.** 09. 15. Csaj-tó 1 pd Bankovics—Bod—Haraszthy—Molnár. **1975.** 07. 29. Ercsi 7 pd Hajtó L. **1976.** 04. 11. Sumony 2 pd Molnár I., 08. 25. Zabszék 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. **1979.** 07. 21. Bócsa 13 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 07. 26. Nagyiván 2 pd, 08. 09. 2 pd Kovács G., 08. 23. Sárszentágota, 1 pd, 09. 02. 3 pd. **1980.** 08. 30. Szeged-Fehértó 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky.

Szürke cankó (*Tringa nebularia*) **1974.** 03. 17. Bócs 1 pd Jaszenovics T., 03. 17. Tiszavasvári 25 pd Legány A., 04. 13. Sumony 9 pd Molnár I., 04. 14. Kunkápolnási-mocsár 8—10 pd Szabó L., 08. 15. Hortobágy-Halastó 1 pd, 09. 13. 30 pd, 09. 14. 24 pd Kovács G., 09. 15. Csaj-tó 1 pd Bankovics—Bod—Haraszthy—Molnár. 10. 13. Csaj-tó 1 pd Bod—Molnár. **1975.** 09. 14. Kisrét—Zabszék 1—1 pd Nagy A., 09. 14. Sumony 1 pd Molnár I., 10. 19. Hortobágy—Halastó 1 pd Kovács G. **1976.** 04. 11. Sumony 2+7 pd Molnár I., 04. 18. Fülöpháza—Kondortó 2 pd Szenek Z., 04. 18. Hortobágy—Halastó 3 pd Kovács G., 08. 16. Kelebia 2—3 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 09. 13. Kunkápolnási-m. 15 pd Kovács G., 10. 16. H—Halastó 6 pd

Kovács G., 10. 21. Kistrét 1 pd, 11. 16. Kelemen-szék 1 pd, 12. 12. 1 pd Nagy A. **1977.** 03. 14. Fehértó (Hanság) 3 pd Fülöp T., 03. 20. Kelemen-szék 3 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 1 pd Nagy A., 04. 04. Bócsa 2 pd Tóth I., 04. 17. Bócsa 9 pd Tóth I., 04. 21. Labodár Felgyő/össz. 10 pd Molnár L., 06. 22. Pusztaszer 9 pd Molnár L., 09. 12. Bogyiszló 3 pd, 10. 02. 2 pd, 10. 06. 1 pd, 10. 08. 1 pd Farkas S., 10. 22. Szabadszállás 10—15 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 11. 14. Zabszék 1 pd Nagy A. **1978.** 04. 13. Tápiószecső 2 pd Hraskó—Magyar., 04. 22. Dinnyés 4 pd Hraskó—Magyar, 04. 25. Szeged-Fehértó 1 pd Kasza F., 05. 04. Csákánydoroszló 1 pd Csaba J., 05. 13. Sumony 3 pd Molnár I., 07. 04. Szeged-Fehértó 2 pd, 07. 11. Mélykút 3 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 07. 25.—08. 25. között Pusztaszer 13 esetben, max. 13 pd, 08. 17-én Molnár L., 08. 13. Szeged-Fehértó 5 pd, 08. 20. 3 pd Kasza F., 09. 06. Pusztaszer 6 pd Molnár L., 09. 10. Dunabogdány 12 pd Nagy I., 09. 17. Apajpuszta 3 pd, 09. 24. Farnos 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. **1979.** 03. 25. Szeged-Fehértó 3 pd Kasza F., 04. 21. Csákánydoroszló 1 pd Csaba J., 05. 01. Újszeged 3 pd Kasza F., 07. 13. Mélykút 4 pd, 07. 14. Bócsa 1 pd, 07. 15. Bácsalmás 1 pd, 07. 19. Mélykút 4 pd, 07. 21. Bócsa 1 pd, 07. 24. Mélykút 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 08. 13. Szeged-Fehértó 1 pd, 08. 14. 1 pd Zsótér L., 08. 22. Barcsi Ősborókás 3 pd Kasza F., 08. 29. Várpalota 2 pd, 08. 31. 2 pd, 09. 30. Sárszentmiklós 1 pd, **1980.** 03. 23. Rétszilás 1 pd, 04. 06. Sárszentágota 3 pd, 08. 19. Szeged-Fehértó 2 pd Hraskó—Magyar—Waliczky.

Kőforgató (*Arenaria interpres*) **1969.** 05. 23. Sárkeresztúr 1 pd, 09. 07. Apaj 2 pd, **1972.** 05. 16—18. Zabszék 2 pd Gyéressy A., **1976.** 05. 07. Pusztaszer 1 nászruhás pd Molnár L.

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*) **1976.** 05. 16. Pusztaszer 1 pd Molnár L. **1979.** 04. 29. Sárszentmihály 2 pd Hraskó—Magyar—Waliczky.

Kis sárszalonka (*Lymnocyrtus minimus*) **1974.** 05. 15. Harkakötöny 1 pd Bod—Molnár. **1976.** 04. 18. Kistrét (Szabadszállás) 1 pd Nagy A., 10. 24. Dinnyés 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. 11. 14. Nagyiván 1 pd Kovács G. **1977.** 03. 24. Pusztaszer 1 pd Molnár L., 11. 19. Gödöllő—Babat 2 pd Zágon A. **1978.** 03. 23. Pusztaszer 1 pd Molnár L. **1979.** 01. 11. Tétényifennsík (melegvizű patak) 1 pd Varga Zs. **1980.** 01. 20. Újszeged 1 pd. (melegvizű tócsában) Kasza F.

Fenyérfutó (*Calidris alba*) **1972.** 09. 17. Zabszék 5 pd Gyéressy A., **1974.** 09. 09. Hortobágy-Halastó 1 pd Kovács G., **09.** 12. Zabszék 1 pd. Gyéressy A. **1979.** 09. 16. Esztergom 5 pd Hraskó—Magyar—Waliczky.

Sarki partfutó (*Calidris canutus*) **1974.** 04. 08. Bácsalmás 1 pd Harskó—Magyar—Waliczky, **09.** 13. Hortobágy-Halastó 1 pd Kovács G. **1979.** 10. 09. Makád 1 pd Hajtó L.

Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*) **1969.** 09. 07. Apaj 10 pd, **1972.** 05. 16—18. Zabszék 5 pd Gyéressy A. **1976.** 05. 08. Pusztaszer 7 pd, **08.** 19. Kelmenszék 2 pd Gombos Z., **09.** 12. Mekszikópuszta 10 pd Szalczer A. és Tsai., **10.** 03. Zabszék 4 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. **1977.** 03. 20. Sumony 20 pd Molnár I., **05.** 29. Zabszék 18 pd Gyéressy A., **05.** 22. Zabszék 4 pd Gombos Z., **07.** 13. Pusztaszer 1 nászruhás Molnár L. **1978.** 09. 10. Dunabogdány 1 pd Nagy I., **10.** 05. Szeged-Fehértó 4 pd Széll A. **1979.** 07. 21. Bócsa 6 pd, Fülöpháza **08.** 16. 2 pd, **08.** 20. 2 pd, Sárszentágota **08.** 23. 8—10 pd, **09.** 02. 1 pd Hraskó—Magyar—Waliczky.

Sárjárom (*Limicola falcinellus*) **1969.** 05. 19—20. Zabszék 1 pd Gyéressy A. **1975.** 09. 14. Sumony 6 pd **1976.** 09. 12. 3 pd Molnár I. **1978.** 08. 23. Zabszék 1 pd Gyéressy A.

Laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*) **1976.** 07. 13. Kelemenszék 1 pd Gombos Z.

Vékonycsőrű víztaposó (*Ph. lobatus*) **1975.** 07. 04. Pusztaszer 2 nászruhás pd Molnár L.

Szélesfarkú halfarkas (*Stercorarius pomarinus*) **1979.** 11. 27. Dorog 1 pd Schalla E.

Ékfarkú halfarkas (*St. parasiticus*) **1977.** 09. 25. Szeged-Fehértó 1 pd Puskás L. és Tsai. **1978.** 09. 14. Szeged-Fehértó 1 pd, **1979.** 09. 20. 1 pd Széll A.

Dolmányos sirály (*Larus marinus*) **1975.** 10. 11. Dunabogdány—Tahi 1 juv. pd Nagy I., **1976.** 09. 26. Szentendrei-sziget (1674 fkm) 1 juv. Nagy I. **1978.** 05. 12. Tököl 1 juv. (*L. argentatusok* követték) Hajtó L., **12.** 13. Szeged-Fehértó 2 ad, **12.** 14. 2 ad, **12.** 20. 1 ad. pd Zsótér L. (**12.** 20-án Molnár L. is).

Heringsirály (*Larus fuscus*) **1974.** 01. 10. Tököl 1 pd Zsin G., **08.** 09. Hortobágy-Halastó 1 pd Kovács G. **1975.** 11. 15. Szeged-Fehértó 3 pd Puskás L. **1976.** 08. 26. Hortobágy—Elep 1 ad. pd

Hraskó—Magyar—Waliczky. 1977. 09. 18. Pellérd 1 pd Harmat A. 1978. 01. 08. Szeged-Fehértó 2 pd Benei—Stuhl—Zsidó, 04. 15. Tápiószecső 1 ad. pd Árkosi J., 09. 27. Szeged-Fehértó 1 pd Széll A., 12. 20. Szeged-Fehértó 1 ad. pd. Molnár—Zsótér. 1979. 03. 15. Szeged-Fehértó 1 pd Zsótér L., 08. 15. Bp. Margit-híd 2 pd Árkosi J., 11. 10. Szeged-Fehértó 1 ad pd, 11. 13. 1 ad. pd, 11. 30. 1 ad. pd Széll A.

Kis sirály (*Larus minutus*) 1974. 08. 09. Hortobágy-Halastó 1 pd, 08. 13. 4 pd, 09. 13. 12 pd, 09. 14. 2 pd Kovács G., 09. 20. Pusztaszer 1 pd Molnár L., 10. 13. Csaj-tó 3 pd Bod—Molnár. 1975. 01. 17. Hortobágy-Halastó 1 pd Sóvágó M., 07. 16—29. Zamárdi 8—10 pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 09. 07. Bal-mazújváros 2 pd Sóvágó M., 10. 12. Sumony 1 pd Molnár L. 1976. 09. 29. Tihany 25 pd Zágón A., 09. 12. Sumony 1 pd, 10. 17. 2 pd Molnár I. 1977. 04. 17. Kisrét 2 pd Nagy A., 07. 24. Aszfő 3—4 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. 1978. 05. 13. Sumony 1 pd Molnár I., 08. 08. Fülöpháza 1 pd Andrési P., 11. 03. Tát 40—45 pd Antal A. 1979. 04. 10. Szeged-Fehértó 1 pd Széll A., 04. 29. Sárszentmihály 1 ad pd. 05. 06. 1 pd, 05. 13. 1 juv. pd Hraskó—Magyar—Waliczky, 05. 18. Szeged-Fehértó 4 pd Széll A., 05. 19. 9 pd Kasza F., 05. 20. Sárszentmihály 1 juv. Magyar—Waliczky, 07. 02. Szeged-Fehértó 2 pd Széll A., 08. 23. Dömsöd 6 pd Hajtó L., 08. 25. Szeged-Fehértó 1 pd, 10. 01. 1 pd, 10. 20. 2 pd, 10. 21. 2 pd, 1980. 01. 01. 1 pd Széll A., 04. 19. 1 pd Kasza F.

Csüllő (*Rissa tridactyla*) 1974. 09. 13. Hortobágy-Halastó 1 pd Kovács G. 1975. 01. 18. Szeged-Fehértó 1 pd Puskás L., 11. 16. 5 pd Bárány L. és Tsai. 1977. 02. 28. Vác 1 juv. Dénes J.

Lócsér (*Hydroprogne caspia*) 1969. 05. 19—20. Zabszék 1 pd, 1970. 09. 06. 12 pd, 1971. 05. 01.—02. 2 pd, 1972. 09. 17. 2 pd Gyéressy A. 1974. 04. 14. Csaj-tó 9 pd Bod—Molnár, 09. 29. Zabszék 2 pd, 1975. 04. 26. 5 pd, 09. 20. 2 pd Gyéressy A. 1977. 04. 03. Rétszilás 1 pd Zörényi J., 04. 07. Rácalmás (Duna) 2 pd Tompai K., 04. 17. Pellérd 1 pd Harmat A., 04. 17. Zab-szék 4 pd Nagy A., 09. 17. Szeged-Fehértó 2 pd Mészáros S. 1978. 04. 04. Szeged-Fehértó 1 pd Kasza F., 04. 22. Rétszilás 3 pd Varga—Zörényi, 05. 12. Szigetcsép 1 pd Hajtó L., 09. 13. Szeged-Fehértó 1 pd Zsótér L. 1979. 04. 13—14. Szeged-Fehértó 16—18 pd Hraskó—Magyar—Waliczky. 1980. 04. 19. Szeged-Fehértó 1 pd Kasza F.

Kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*) 1978. 07. 27. Bócsa 2 pd Hraskó—Magyar—Waliczky.

Kiscsér (*Sterna albifrons*) 1974. 08. 13. Hortobágy-Halastó 2 pd,
09. 13. 1 pd Kovács G.

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): Nyíregyháza, Bujtos
1981. 6. 10. 1 pd. (Szép T.)

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): Börzsöny, Kenyeres-forrás, 1981.
4. 8. 1 pd. (Szabó L.)

Kendermagos réce (*Anas strepera*): Újszeged, Tisza, 1981. 2. 8.
3 pd., 1981. 2. 14. és 15. 2 pd. (Dr. Kasza F.)

Üstökösréce (*Netta rufina*): Dinnyési halastavak, 1981. 4. 20.
2 pd. (Pólya G. és Tóth I.); Mocsai halastavak, 1981. 5. 17.
1 hím (Pille O.)

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): Várpalota, bánya-tavak, 1981.
4. 12. 4 pd. (3 hím és 1 tojó) (Major I.)

Halászsas (*Pandion haliaetus*): Sárísáp, 1981. 5. 24. 1 pd.
(Lenner J.); Sumonyi halastó, 1981. 3. 22. 1 pd. (Zágon A.)

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): Mátrafüred, Bene-hát, 1981.
2. 24. 1 pd.; 1981. 2. 25. 1 pd. (Király L.)

Kis sólyom (*Falco columbarius*): Mátrafüred, Almás, 1981.
1. 24. 1 pd. (Király L.)

Kis lile (*Charadrius dubius*): Nyíregyháza, Szelkó tó, 1981.
6. 11. 2 pd. (viselkedés alapján fészkelés valószínű) (Fekete
Z., Szép T.)

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): Jásziván, 1981. 5. 1. 1 pd.
(Fodor A. és Dr. Ócsai F.)

Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*): Nemesbolta, 1981.
4. 20. 1 pd. (Király L.)

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*): Pély, 1980. 12. 12. 1 pd.,
1981. 3. 21. 1 pd.; Jásziván, 1981. 2. 14. 10 pd. (Dr. Ócsai
A.)

- Szürke küllő (*Picus canus*): Mándok és Mezőladány között, 1979. május (elütött pd.) (Agárdy S.); Zagyvaróna, Pockivár, 1981. 3. 30. 1 hím; Medves hegys., Csió-puszta, 1981. 4. 1. 2 pd.; Mátraszele, Vizes-oldal 1981. 4. 9. 1 pd. (Varga F.)
- Erdei pacsirta (*Lullula arborea*): Tardona, 1981. 3. 8. 1 pd. énekel (Kakszi K.)
- Fakusz (*Certhia familiaris*): Visegrád, Apátkuti-völgy, 1981. 6. 23. 1 pd. (hívás és megfigyelés) (Schmidt E.)
- Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): Tardona, 1981. 3. 18. 100 pd. (tölgyescseres erdőben fákon énekelgettek) (Kakszi K.); Mátrafüred, 1981. 1. 20. 1 pd., 2. 12. 2 pd., 2. 22. 1 pd., 2. 23. 15—20 pd., 2. 24. 15—20 pd. (Király L.)
- Örvös rigó (*Turdus torquatus*): Gödöllő, 1981. 3. 20. 1 pd. (Szollár A.); Egyek, 1981. 4. 5. 1 pd. (Dr. Simay A.)
- Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): Balatonszéplak, elhagyott halastó, 1981. 5. 20. 1 pd. (Dr. Tapfer D.); Dinnyés, 1981. 5. 24. 1 pd. énekel (Schmidt E.)
- Kormos légykapó (*Muscicapa hypoleuca*): Várpalota, 1976. 4. 25. 1 pd., 1977. 4. 28. 1 pd., 5. 11. 1 pd., 1979. 4. 29. 1 pd., 5. 2. 1 pd., 5. 4. 1 pd., 1980. 5. 7. 2 pd. (Major I.)
- Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*): Jásziván, 1981. 5. 1. 4 pd. (Dr. Ócsai A.)
- Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): Vác, 1981. 3. 19. 30—35 pd. (Nagy L.), Mátrafüred, 1981. 1. 24. 1 pd., 1. 26. 2 pd. (Király L.)
- Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*): Heves, 1980. 11. 17. 1 pd., 11. 22. 1 pd., 12. 6. 1 pd., 1981. 2. 1. 1 pd., 2. 6. 1 pd., 2. 18. 1 pd.; Karácsond, 1980. 12. 10. 2 pd. (Dr. Ócsai A.)

STATISZTIKAI ELEMZÉS A KAKUKK KÖLTÉSI PARAZITIZMUSÁVAL KAPCSOLATBAN

A Madártani Tájékoztató 1980. jan.—márc.-i számában Varga Ferenc közlésében cikk jelent meg „Hogyan aránylanak a kakukkok a vörösbegy fészkeihez” címmel. Az általa közölt adat-

sor elemzésén keresztül kívánom bemutatni, hogyan használhatók fel a statisztikai módszerek a megfigyeléseken alapuló hosszabb adatsorok elemzéséhez.

Az ott közölt adatsor:

Év:

65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79

Vörösbegy

fészkek száma:

39 76 84 70 89 161 94 78 65 73 101 193 162 130 81

ebből kakukkos:

11 25 25 30 34 68 39 26 24 29 33 78 62 36 20

Mindenekelőtt vizsgáljuk meg, vajon valóban van-e összefüggés a két adatsor között, mint azt valamennyien sejtjük.

Ezen összefüggés számszerűsítésére legmegfelelőbb mértékszám a **korrelációs együttható**.

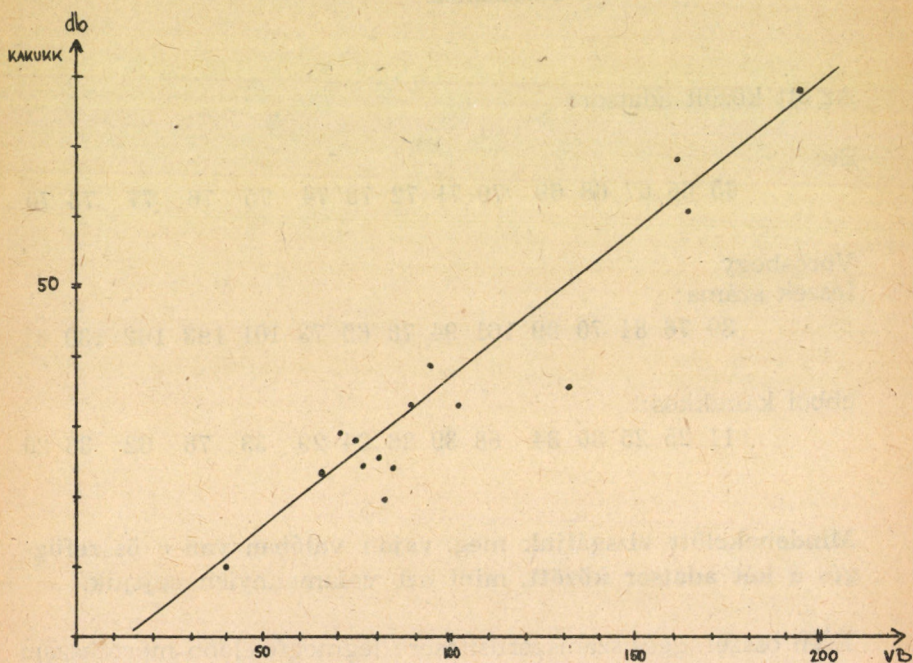
Mellőzve a részsámításokat adódik:

korreláció/Vb. fészkek, kakukkos fészkek/= 0,9612

Mivel ez a mennyiség lineárisan függő változók esetében 1., így megállapíthatjuk, hogy valóban szoros összefüggés áll fenn.

Milyen természetű ez, és mi módon lehet ezt formulálni?

Vessünk egy pillantást az adatok grafikus ábrájára:

A grafikonról méginkább látható az, — amely a korreláció tulajdonsága is — , hogy a pontok valamely egyenes körül szóródnak, azaz az összefüggés valamely lineáris egyenlettel adható meg.

Ennek együtthatói a következő módon becsülhetők:

iránytényező:	0,4228
tiszta tag	— 6,16

innen a becslő formula:

(kakukkos fészkek száma) = 0,4228. (vörösbecgy fészkek száma) — 6,16.

Vessük össze a becsült és a tényleges adatokat:

becs; 10 26 29 23 31 62 34 27 21 25 36 75 68 48 28

tény; 11 25 25 30 34 68 39 26 24 29 33 78 62 36 20

Látható, hogy a becslés illeszkedése nagyon jó.

Mi a gyakorlati jelentősége egy ilyen elemzésnek és mire használható?

1. Feltárja és számszerűsíti a hosszabb adatsorban levő összefüggéseket.
2. A trendfüggvény meghatározásával lehetővé válik azt eldönteni, hogy egy konkrét megfigyelési eredmény törvényszerűnek tekinthető, vagy a „rendestől” az „átlagostól” eltérő.
Így ezen rendellenességek feltárása további konkrét megfigyelések és vizsgálatok kiinduló pontja lehet. Esetünkben látható, hogy a 78-as esztendő ilyen szempontból eltérő, minden bizonnyal valami különös oka volt, hogy olyan kevés kakukkos fészkealj volt található.
3. A trendegyenlet zérushelyének értelmezésével újabb mutatószámhoz jutunk. Látható, hogy 15 vörösbecgyfészkekre 0 kakukkos adódik. Ezt úgy értelmezhetjük, hogy ennél kisebb állomány már nem alkalmas a kakukk szaporodásának biztosítására az adott területen. Tekintetbe véve, hogy egy kakukktójtó nemcsak egy tojást rak, így pontosíthatjuk: 15—33 vörösbecgyfészkek azon minimális száma, amely az adott területen a kakukk szaporodását (természetesen a vörösbecgy közreműködésével) biztosítani tudja.

Természetesen a fenti módszer tovább finomítható és pontosítható, de mindenekelőtt az volt a célom, hogy egy hasznos segédeszköznek „reklámot” csináljak.

Erőss Lajos

ADATOK A KAKUKK (*Cuculus canorus*) SZAPORODÁS-BIOLÓGIÁJÁHOZ

1980. VI. 4-én Zagyvaróna közelében húzódó cseres erdei út parti mélyedésében egy vörösbegy fészket találtam. Tartalma 2 tojás volt. Később, amikor visszatértem a fészkekhez, onnan egy barna színű kakukk tojó repült el. A fészkekben ekkor még két tojás volt. Tapasztalatból tudtam, hogy a kakukk tojó tojást fog rakni a már kiszemelt fészkekbe. Vártam tehát a visszatérő kakukkot. **Ekkor 17 óra volt. Kb. 5 percig várahoztam,** amikor egy kakukk hím repült az egyik közelemben lévő ágra, és hosszantartó kakukkolásba kezdett. Szünetet csak másodpercekig tartott.

A vörösbegy fészkenél semmiféle mozgást nem észleltem. Kakukk tojót nem láttam, de sejtettem, hogy az a fészekenél lehet. 15 perc múlva a fölöttem lévő kakukk hím elhallgatott, majd el is repült. Néhány percig vártam még, majd előbújva rejtekhelyemből elindultam a fészkekhez. Meglepetésemre a fészkekben már benne volt egy, még langyos kakukktojás. A vörösbegy 2 tojása mellett feküdt a szürkésen pettyezett kakukktojás. Feltételezésem szerint, a hím együtt érkezhett a tojóval, de ez utóbbi alacsonyán, takarásban jött a fészkekhez. Ezért nem láttam sem ekkor, sem pedig távozásakor.

A tojó valószínűleg addig tartózkodott a vörösbegy fészkenél, amíg a hím is ott volt a közelben.

A tojást rakó kakukkot gyakran megzavarják főleg a rigók. Feltételezésem, hogy ilyenkor a hímek csalják el a fészkek közeléből a támadó madarakat. Így aztán a tojó nyugodtan rakhatja tojását a már kiszemelt fészkekbe.

Varga Ferenc

A KIS BÉKÁSZÓ SAS (*Aquila pomarina*) FELISMERÉSE ÉS NÁSZREPÜLÉSE

Annak ellenére, hogy ma már a világ jelentős részén, — főleg a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács szorgalmazására — a ragadozómadarak törvényes védelemben részesülnek, az elmúlt évtizedekben megindult rohamos pusztulási folyamat sok helyen aligha állítható meg, jó esetben egy stagnálást sikerül elérni.

Ez a helyzet hazánkban is, ahol a ragadozómadarak veszélyeztetettsége inkább még növekedőben van, semhogy javulna (mint arra Haraszthy László Tájékoztatónk 1979 évi április—júniusi számában részletesen rámutatott). Éppen ezért fontos kiemelten védett fajaink fokozott védelme és ennek természetes előfeltétele e fajok helyes felismerése. A nemzetközi madártani szakirodalom és a hazai gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy a ragadozómadarak felismerése és ezek közt a kis békászó sasé különösen, — nem könnyű feladat. Ez annál is inkább érvényes, mert a ragadozók általános gyérülésével a megfigyelésben szerezhető gyakorlat lehetősége is mindinkább csökken. Ezen a téren a közkézen forgó határozó könyvek sajnos csak egészen nagy vonalakban nyújtanak segítséget és még a nagy gyakorlattal rendelkező szakemberek számára is igen sokszor bizonytalan a többnyire csak rövid ideig látható madár egyértelmű meghatározása.

Ezért a békászó sasnak a gyakoribb egerészölyvtől való megkülönböztető bélyegeit szeretném e helyen az irodalom és személyes tapasztalatok alapján összefoglalni. Nagyobb távolságban vagy magasságban vitorlázó egyedek felismerése különösen problematikus. Ez esetben az ölyvvel szemben a csaknem párhuzamos szárnyszéleken és hét szabad szárnyvezőn (az ölyvnél csak 5—6) kívül a szárnytartás iránymutatást adhat. Míg az ölyv vitorlázáskor enyhe V — alakban tartja a szárnyát (leereszkedéskor, vagy erős szélben ez változhat!), addig a békászó sas egyébként vízszintesen tartott szárnyának külső végét kifejezetten lefelé hajtja („lógó” szárnytartás, szemben más, „vitorlázásra hajlamos” fajok, mint pl. a parlagi sas, kígyászölyv vagy darázsölyv vízszintes szárnytartásával). Ezenkívül, ha már közelről, szemben repül velünk a madár,

a szárny elülső élén többször a (behajlított) „csukló” táján világos foltot látunk. A csak egészen közelről látható színezetről a következőkben adok rövid leírást.

Folyó évi május 3-án alkalmam volt igen közelről, kitűnő megvilágítási viszonyok mellett, kb. fél órán át kis békászó sasok nászrepülését megfigyelni az Északi-Középhegységben. Így a madarakat egyértelműen meg tudtam határozni, azok színezetét pontosan lejegyezni, amit a következőkben szeretnék közreadni. Másrészt néhány szóval a nászrepülést ismertetem, melyről a hazai irodalomban adatot nem találtam (Magyar Madártani Bibliográfia, 563. oldal, a fajra vonatkozó tételei).

Mindkét madár homloka és feje teteje, egészen a tarkóig élénk szalmasárgának látszott a napfényben, szárnyak elülső éle, a válltól a csuklóig a test többi részénél világosabb barna volt (a fent említett elülső világos „csuklófolttal”). A hát és a felső szárnyfedők, a hasoldal és az alsó szárnyfedők alapszíne egyenletes rozsdabarna volt, a felső szárnyfedőkön 3—4 szabálytalanul elhelyezkedő, igen világos folttal (vedlés, fiatalkori tollazat maradványa?). Az első- és másodrendű evezők és a nagy farktollak alul-felül sötét, egyenletes dohánybarnának mutatkoztak, rajtuk keresztcsávzás távcsővel nem látszott. A repülő madarakon jól megfigyelhető volt az alsó szárnyfedők világosabb voltá a sötétebb evezőtollakkal szemben, amit az újabb irodalomban a legjobb „terebélyegnek” tartanak, mely a kis békászó sást megkülönbözteti a nagy békászó sástól (lásd Schmidt E. ismertetését Tájékoztatónk 1977 május—júniusi számában, Svenson: Var Fogelvard, 1975-ben megjelent cikke alapján. Egyébként az *Aquila clanga*-t az újabb magyar madártani szakirodalom „fekete sasnak”-nak nevezi, ami szerintem nem helyes, mert két, egymástól alig megkülönböztethető ikerfajról van szó, melyekre a közös „békászó sas” elnevezés helyesebbnek látszik.) Az élénksárga fejtető (melyre határozókönyvekben utalást nem találtam) és a váll táján is mutatkozó fehéres foltok a parlagi sasra emlékeztettek, az egyszínű, dohánybarna fark az utóbbi faj világosabb, idős korban keresztcsávós farkától jól eltért. A Természettudományi Múzeum és a Madártani Intézet gyűjteményeiben mindössze három kitömött példányt láttam ebből a fajból, melyek közül az egyiknél szintén eléggé világos a fej. Mindez a ragadozómadarak rendkívüli színbeli variációjára mutat.

A békászó sasok nászrepülése a következőképpen játszódott le: a kedvező felszálló légáramlatok kihasználásával a madarak több, mint 10 percen át szárnycsapás nélkül köröztek egy vízfelület felett, igen lassú, méltóságteljes emelkedéssel, egymás mellett repülve.

A fordulás közben elsőrendű evezőiket szinte görcsösnek tűnő mozdulatokkal görbítették lefelé. Egy bizonyos magasságot elérve (kb. 50 m) az egyik fél hirtelen összecsapva szárnyát zuhanni kezdett (hím?), mire a másik is követte. Ezután újra kezdték a felfelé való körözést és a zuhanó mutatványt. Végül lassú körözés után egy irányba eltávoztak.

Leírásomat még két gondolattal szeretném zárni: a faj rendkívüli természetvédelmi jelentőségét hangsúlyozza az a tény, hogy határainktól nyugatra teljesen kihalt (Ausztriában 1853-ban lőtték az utolsó példányt!) és hazai populációnk is igen csekélyszámú egyedből áll. A faji felismerés rendkívüli nehézségeit fentebb vázoltuk. Érthető tehát, hogy bármilyen „ölyvgyérítés” esetén, az ilyen fajokkal való összetévesztés veszélye miatt, — csak néhány példány kilövése is a populáció teljes kihalásának veszélyével járhat.

Dr. Jánossy Dénes

ÚJABB ODÚKÉSZÍTŐ NYAKTEKERCS (*Jynx torquilla*) ZAGYVARÓNÁN

Az 1978 november—decemberi Madártani Tájékoztatóban közölt „Odúkészítő nyaktekercsek” című közleményemet kívánom kiegészíteni az alábbiakkal.

1980 tavaszán Zagyvaróna mellett, ritkás fűzfacsoport között, derékban törött, száraz fűzfában, 180 cm magasságban, zseb-késsel egy kör alakú mélyedést készítettem. Bíztam abban, hogy azt a nyaktekercs tovább mélyíti és talán költ is benne. Pár nap múlva néztem az „odút”, amelyet valóban elkezdett mélyíteni a nyaktekercs és kb. 10 cm volt ekkor a mélysége. A későbbiek folyamán, több ízben is láttam kirepülni az egyre mélyülő odúból a nyaktekercset.

Az elkészült odúban először seregély költött. Fiókái sikeresen felnőttek és elhagyták az odút.

Legközelebb nyaktekercs szaporított itt. VII. 12-én becslésem szerint már teljes volt a tojások száma. A nyaktekercs költése is sikeres volt: későbbi ellenőrzéseimnél már a tollas fiókák nézegettek ki a bejárati nyíláson.

A kirepülés idejét nem jegyeztem.

Az odút, melynek fala elég vékony volt, kibontottam és ekkor láttam, hogy azonos a harkályfélék által készített odúkkal. A röpnnyílástól kezdődően lefelé fokozatosan bővült. Mélysége 30 cm volt. Ez az odú is erősen korhadt fűzfában készült.

Biztosra veszem, hogy a nyaktekercs keményebb faféleségekben nem képes odút készíteni, nyaktekercesek által készített odúk, amelyeket eddig találtam, kivétel nélkül korhadt fákban voltak (szilva, vadvörte és fűzfa).

Varga Ferenc

ODÚBAN FÉSZKELŐ VÖRÖSBEGY

Váci Ligetben 1981. V. 11-én találtam egy vörösbegy fészket kb. 3 méter magasan egy 15 cm átmérőjű odúban. Ekkor már fiókáit etette a vörösbegy. V. 31-én Vác közelében kb. 1 méter magasan 25 cm átmérőjű faodúban tojásokon ült a vörösbegy. Úgy látszik egyre gyakrabban választja fészkelőhelyéül a szélesszájú odúkat ez a madár. Talán meg kellene próbálkozni mesterséges odúkkal történő telepítésére.

Dénes János

ÉRDEKES FÉSZKELÉSI HELYEK

1981 tavaszán a Szinva-patak folyásának felső részét néztem meg Gajdán I., Horyáth I. és Vidinszky I. társaságában.

A patak néhány rövidebb szakaszán, főleg az út melletti oldalon a part terméskövel van felrakva. A terméskövek közti résekben több madárfaj fészket találtam meg. 3 fenyvescinege, 2 széncinege, 3 hegyi billegető, 1 ökörszem és 1 vörösbegy pár fészkeltek ezeken a helyeken. A fészkekben fiókák vagy tojások voltak.

Horváth Róbert

MADÁRGYŰRŰZŐ TÁBOR TISZABERCELEN, 1981

A Tiszavasvári Herman Ottó HCs Nyíregyházi madártani munkacsoportja május 1—3-ig gyűrűző tábort rendezett Tiszabercelen nagy fülemüle (*Luscinia luscinia*) jelölés céllal. Az akcióban kilencen vettek részt. A csoport tagjain kívül budapesti és szombathelyi madarászok is.

A három nap alatt 51 madárra került gyűrű, ebből kilenc volt nagy fülemüle. Érdekes, hogy a kilencből hetet az első napon fogtunk, amikor borús, párás idő volt, és rövidebb megszakításokkal szemerkélt az eső egész nap.

A jelölt madarak 17 fajból kerültek ki.

A három nap összeredménye mennyiségi sorrendben a következő (kiemelve a tábor célját képező fajt):

<i>Luscinia luscinia</i>	9
<i>Sylvia atricapilla</i>	16
<i>Sylvia curruca</i>	3
<i>Turdus merula</i>	3
<i>Phylloscopus collybita</i>	3
<i>Erithacus rubecula</i>	3
<i>Sylvia borin</i>	2
<i>Sylvia communis</i>	2
<i>Lanius collurio</i>	2
<i>Luscinia megarhynchos</i>	1
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1
<i>Phylloscopus trochilus</i>	1
<i>Locustella fluviatilis</i>	1
<i>Ficedula hypoleuca</i>	1
<i>Fringilla coelebs</i>	1
<i>Turdus philomelos</i>	1
<i>Garrulus glandarius</i>	1

51 példány

Bánhidi Péter

TERMÉSZETVÉDELMI ÉS MADÁRVÉDELMI HÉT HÓDMEZŐVÁSÁRHELY 1980. november 17—23—30.

Amikor elhatároztuk e nagyszabású propaganda akció szervezését, két cél vezérelt bennünket. Elsősorban, hogy kilépjünk a nyilvánosság elé, megismertessük az embereket madárvédelmi munkánkkal. Hogy erre milyen szükség volt, annak legeklátásabb példái a télen lelőtt egerészölyvek, a lebontott golyafészek, a fogvatartott baglyok szabálysértési esetei. Másrészt a diák tagjaink sorában évek óta tapasztalható fluktuáció ellensúlyozására szerettünk volna lelkes helyi tagokat toborozni. A kiállítás rendezésére irányuló tervünk a városban hamar támogatókra talált. Társrendező szervünk volt a Németh László Városi Könyvtár, a TIT, a Hazafias Népfront, a Városi Tanács VB. Művelődési Osztálya, a Petőfi Könyvesbolt és az Állatorvostudományi Egyetem Állategészségügyi Főiskolai Kara. A reklámhadjárat jellemzői: 350 reprezentatív meghívót küldtünk az iskoláknak, közintézményeknek, vállalatoknak, vadászoknak, stb. 40 Nimródból kiollózott fotókkal dekorált-stencillezett programot ragasztottunk ki az iskolák, üzletek, vadászboltok, stb. ajtajaira; 2 megállító táblát állítottunk fel a város forgalmas helyein; a könyvtár minden előadásról 200 meghívót stencileztetett, melyeket népfront aktívák osztottak szét a lakosság körében; programjainkról rendszeresen tájékoztatta olvasóit a Csongrád Megyei Hírlap; ugyancsak ismertette a „HÉT” rendezvényeit a Kossuth Rádió november 17-i „Reggeli krónikájában”; A gyermekkönyvtárban a MME 2. sz. fotókiállítását, szirtisastól a tűzokig 15 féle kitömött madarat, színes madár posztereket és plakátokat, 30 féle szakmai kiadványt állítottunk ki. Készítettünk egy HC-s-unk történetét és munkáját bemutató, egy légpuskásokra vonatkozó rendeleteket ismertető, egy automata cinegeető elkészítését bemutató és egy golyavédelem évről szóló plakátot is. A MME és az OKTH által biztosított szóróanyagokból jutott minden látogatónak. A könyvtár külön polcon mutatta be kölcsönözhető ornitológiai könyveit. Csoportoknak és a felszaporodott egyéni látogatóknak teremőrünk illetve a könyvtárosok tárlatvezetést, majd természetvédelmi rövidfilmekből vetítést biztosítottak. A vetítések közötti időben magnetofonról bejátszott madárhangoktól volt hangos a terem. A helyszínen madárodút, etetőt

és biológiai szakkönyveket is árusítottunk. A kiállítást diavetítéses szakmai előadások egészítették ki, amelyek esténként a könyvtárban, kerületi párházakban, közép- és főiskolai kollégiumokban, délelőttönként pedig általános és középiskolákban voltak megtartva. Ezek sikerét neves előadók kiváló előadásai garantálták. Lőrincz István a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzetről, Szentendrey Géza a Pilisi Parkerdőgazdaságról, Kmoskó András Kardoskútról, Lelkes István a Mártélyi Tájvédelmi Körzetről, Dr. Mődlinger Pál az intenzív madárvédelemről, Molnár Gyula a madárfényképezésről, Gyovai Ferenc a madárgyűrésről tartott diavetítést. Így 6 nap alatt 15 vetítés zajlott le, mindenkor nagyszámú közönség előtt, teljes siker kíséretében.

Végül örömmel konstatálhattuk, hogy fáradozásainkat siker koronázta. A vendégkönyvbe több mint 2000-en írták be a nevüket (ennél azonban jóval többen nézték meg a kiállítást). A látogatók 70 %-a iskolai csoport volt. Teremőrünk 3000 Ft értékben árult szakkönyveket, ezek közül legtöbb a dr. Mődlinger Pál—Kapocsy György: A madarak világából fogott, melyet a szerző a helyszínen dedikált. HC-s-ünk létszáma is gyarapodott 30 fővel. Mindezek csupán a rideg számok, melyek nem jellemezhetik azt a lelkesedést és eszmei sikert, amely a „HÉT” rendezvényeit — elsősorban a vetítéseket — övezték. Rendezvénysorozatunk híre túljutott Hódmezővásárhely határain, érdeklődők érkeztek a megye más városaiból is. Végezetül megmagyarázom cikkem paradoxnak tűnő címét. Ugyanis a sikerre való tekintettel egy héttel meg kellett hosszabbítanunk a kiállítást. Így lett a „Madárvédelmi Hét”-ből „Madárvédelmi 2 Hét”. És hogy mindezt miért írtam ilyen — talán már untatóan — részletesen? Szolgáljon cikkem „receptül” mindazok számára, akik nem szerveztek hasonló rendezvényeket. Mert véleményem szerint ez egyik leghatásosabb módja az emberek tudatformálásának, szemléletváltozásának, amelyen a társadalomban végzett madárvédelmi munkánk sikere alapul!

Kis Ernő

TERMÉSZETVÉDELMI-NEVELÉSI ANKÉT TORNOSPÁLCÁN

Jól sikerült Természetvédelmi-Nevelési Ankét került lebonyolításra a tornospálcai iskolában.

A Járási Úttörőelnökség és az iskolában működő Természetkutató szakkör szervezésében, az úttörőcsapat anyagi hozzájárulásával a kisvárdai járás biológia szakos nevelőinek és szakkörvezetőinek dr. Legány András kandidátus, megyei természetvédelmi felügyelő tartott nagy sikerű, a természeti neveléssel kapcsolatos előadást.

Megismerkedhettek a résztvevők az iskolában működő Madártani Szakkör munkájával, majd „módszervásárral” zárult a program. Az ankéton résztvevő nagyszámú pedagógus és szakköri tanuló szabadszombatját áldozta fel, hogy módszerekben és élményekben gazdagodva, új lendületet kapván továbbfejlессze, vagy megszervezze lakóhelyén a környezet, a természet védelmével, megismerésével foglalkozó szakkört.

Agárdy Sándor

MADÁRVÉDELEM 1980

1980. évben 32 db fészekodút helyeztem ki a madarak fészkelésének megkönnyítése érdekében. 22 darabot deszkából készítettem, sorszámmal ellátva. Az odúkon nyitható ajtó van a megfigyelések megkönnyítése érdekében. 10 darabot rönkből alakítottam ki. 20 db-ot egy közeli erdőben, 3 db-ot Keszthely lakott területén, 7 db-ot Hévíz lakott területén, 2 db-ot Hévízen a szőlőhegyen helyeztem el, általam alkalmasnak vélt helyen.

A röpnylások különböző méretűek és alakúak. A 28 mm-es átmérőjűekben kékcinegék, a 33 mm-es átmérőjűekben szencinegék, csuszkák, a 38 mm-es átmérőjűekben szencinegék és mezei verebek költöttek. Helyeztem még ki 43—, 50—, 58—,

70 mm-es átmérőjűeket és 15x7 cm szögletes nyílású odúkat is. Ezekben azonban madarak megtelepedését nem tapasztaltam. A téli madáretetést 1979/80 telén folyamatosan végeztem. Saját készítésű verébmentes etetőim vannak Hévízen és Keszthelyen. Kertemben napraforgót ültettem és így felkészülve várom a 81/82-es telet.

Leposa József

KIVONATOK A HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI HELYI CSOPORT 1980. ÉVI MUNKÁJÁBÓL

Helyi Csoportunk története

Hosszas kutatás és utánjárás után sikerült összegyűjteni az 1974-es alakulás óta eltelt időszak munkáit, természetesen a teljesség igénye nélkül. Az erre rendszeresített füzetbe vezetem az üléseink jegyzőkönyvét, a végzett munkánkat, kirándulásainkat, az érdekes faunisztikai megfigyeléseinket, amelyeket iratokkal, meghívókkal, fotókkal dokumentálok, megmentve azokat a feledéstől illetve az elkallódástól. Ebből a füzetből gyűjtöttem ki az alábbiakat is.

Gólyagyűrűzés:

Az előző évek gyakorlatának megfelelően az idén is meggyűrűztük a gólyafiókákat, összesen 22-t. Örömmel tapasztaltuk, hogy két új fészek épült, melyek — a villanyezetékeken lévő fészkek szaporodását mutató statisztikákkal ellentétben — régi típusú, oldalról szellőző kéményen épültek. Így a Vásárhely területén épült fészkek száma 12-re nőtt és ezek mindegyike kéményen látható. Örömről ürmögött, amikor megtudtuk, hogy az egyik gólyafészkes ház gazdát cserélt és az új tulajdonos — galambász lévén — a kéményre épített fészket leverte! Sőt a gólyák visszatelepülését megakadályozandó a kémény tetejére egy kúp alakú tetőt emelt. Természetesen a hatósági eljárást azonnal megindítottuk — ezideig az eredményről nem értesültünk. A problémát a szomszéd ház előtti villanykaróra szerelt fészektartó állvány felszerelésével próbáljuk megoldani.

Parti fecske és gyurgyalag telepek állományának felmérése:

A város környéki homokbányákban ez évben kb. 350 pár Riparia riparia és kb. 8 pár Merops apiaster költött. Az egyik homokbányát bezárták és az oldalfalait ferdén kezdték legyalulni. Közbenjárásunkra az eljárást azonnal beszüntették, azonban a telep egy része így is tönkrement. Sajnos a Tisza ideai többszöri áradása a szegfűi partszakasz több százas költőhelyét is elmosta. Így érthető a fészkelőpárok számának az előző évekhez viszonyított csökkenése.

Ragadozómadárvédelmi Bizottságunk munkája:

Felmértük környékünk ragadozómadár állományát, melynek eredményét egy naplóban regisztráltam. Eközben szereztünk tudomást 2 héjafészkes fa kivágásáról, 6 barna rétihéja és 1 egerészölyv tojásmérgezés miatti elpusztulásáról. 3 héja elhullását a túl erősen csávázott kender vetésen táplálkozó és így megbetegedő házigalambok elfogyasztása okozta.

Sasetetés:

Az előttünk járók példáját követve mi is megpróbálkoztunk a réti sasok téli etetésével. A Mártélyi Tájvédelmi Körzet egyik zavartalan pontjára helyeztük ki egy marha tetemét. 3 réti sast többször láttunk a terület felett, sőt egyszer tagtársaim megfigyelték, amint egy sas a húson lakmározó ölyveket, szarkákat, varjakat elriasztva a dögre csapott. Azonban jelentős fogyasztást nem tapasztaltunk. Ennek oka a Tiszán nagy számban teledő tókés récék által biztosított bőséges táplálék-bázis lehetett.

Villanyvezetékek okozta madár-pusztulások:

A választmányi ülés határozatát követően kezdtük összegyűjteni ezirányú megfigyeléseinket. Az eddig tudomásomra jutott adatok a következők: 1 héja és 1 — általunk a nyáron gyűrűzött — fiatal gólya pusztult el villanyvezetéknek repülve. Szerencsésebb sorsra jutott 1 vezetéknek repült daru, amely szárny sérüléssel, röpképtelen állapotban került hozzánk. Pár hetes ápolás és etetés után teljesen gyógyultan engedték szabadon.

Madármentések:

Mivel Egyesületünk madármentő és visszavadító telepe sajnos megszűnt, és mert állatkertbe csak végső esetben küldünk madarat, így a hozzánk került sérült vagy beteg madarakat magunk gondozzuk. Az idén 2 fehér gólyát, 2 egerészölyvet,

3 vörösvércsét, egy 300-as parti fecske telepet és 1 vízityúkot sikerült megmentenünk a pusztulástól. Minden esetben bejegyzek a madármentő naplóba, amelyből kiderül az is, hogy Helyi Csoportunk 7 éves fennállása alatt a fentiekén túl a következő madarakat, illetve azok fészket, telepét, tojását mentettük: 2 északi bűvár, 3 gólyafészek, 1 gólyatojás, 1 daru, 1 héja, 1 egerészölyv, 3 macskabagoly, 1 gyöngybagoly, egy 400-as parti-fecske telep. Természetesen ezt a munkát nem lehet csupán anyagi vonatkozásában tekinteni, de érdekességként megemlítem, hogy ezen madarak eszmei értékeinek összege több, mint 300 000 Ft!

Kis Ernő

BESZÁMOLÓ A 25-ÖS HELYI CSOPORT MUNKÁJÁRÓL

A 25-ös Gyűrűző Óbudai HC-s az elmúlt hónapokban az ezt megelőző időszak visszaesését kívánta megszüntetni. A vezetőség megkísérelte, hogy szorosabban és barátián együttműködő csoportot hozzon létre. E munka kézzelfogható jelei máris mutatkoznak. Szorosabb kapcsolatot létesítettünk az MME központi vezetőségével és ezt a jövőben még fejleszteni kívánjuk. 1980 szeptemberében a Budakeszi tábor bontása után kollektív gyűrűzési napot szerveztünk, amelyen 21 tagtársunk vett részt. A 1/2. 7-től 13-óráig terjedő időben 22 fajban 143 egyedet jeltünk meg.

Munkatervünkből, célkitűzéseinkből:

1. A taglétszám növelése az eddigi 52 főről 100 főre; a fiatalok fokozottabb bekapcsolása a madárvédelmi munkába (odú-kihelyezés, téli etetés).
2. A „Május 9” Ifjúsági Park területén (Óbudai Hajógyár-sziget) 50 db fészekodú és 10—12 db etető kihelyezése. E munka kapcsán Helyi Csoportunk tagjain kívül köszönet illeti a Fővárosi Kertészeti Vállalat Parkfenntartási Főosztályát, ahonnét évi 2000 Ft értékű téli eleségen kívül biztosítják (1981-ben) 20 db különböző madárfajokat ismertető és 3 db általános madárvédelmet bemutató tábla kihelyezését. Köszönet illeti továbbá az Óbudai Hajógyár Asztalos-Kárpitos üzemének Május 1 és Apolló 11 nevű brigádjait, melyek tagjai az odúk fa-

anyagának darabolását végezték társadalmi munkában. Első kísérleti odútelpunket egyébként 1982-ben újabb telep létesítésével kívánjuk növelni.

3. Helyi Csoportunk 1981 évben 2000 db parti-, molnár és füstifecske jelölését vállalta.

4. A tagok szakmai fejlődésének érdekében meghívott előadókkal négy vetítettképes előadást tervezünk. A csoport 8 tagja vett részt a gyűrűzővizsgát megelőző tanfolyamon.

Végül néhány gyűrűzési eredmény 1980-ból Helyi Csoportunk vonatkozásában. 74 fajból 6119 madarat jelöltünk, ez az országos gyűrűzési eredmény közel 20 %-át jelenti, tehát feltétlenül figyelemre méltó.

Tájékoztatásul néhány számszerű adatot mutatunk be (1980-ból):

Enekes rigó	94 db	Csíz	637 db
Fekete rigó	367 „	Kenderike	230 „
Vörösbegy	259 „	Csicsörke	138 „
Barátka	422 „	Süvöltő	214 „
Kerti poszáta	129 „	Erdei pinty	383 „
Kis poszáta	115 „	Citromsármány	555 „
Meggyvágó	599 „		

Radács Alajos

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK A LENGYEL-TÁTRÁBAN

1980 júliusának közepén két hetet madarásztam Zakopane környékén. A kedvezőtlen időjárás ellenére csaknem 60 madárfajjal találkoztam. Megfigyeléseimet a Morskie-Oko és Zakopane között elterülő hegyekben, valamint Koscieliska és a Chocowska völgyben végeztem.

A nagy tengerszint feletti magasság miatt már a hegylábakat is főleg fenyvesek borítják. E biotóp domináns faja volt a fitiszfűzike (*Phylloscopus trochilus*), valamivel kisebb számban a csilpcsalp fűzike (*Ph. collybita*). Leginkább hangjukról fedezhettem fel a süvöltőket (*Pyrrhula pyrrhula*) és a kisebb csapatokban mozgó keresztcsőrűeket (*Loxia curvirostra*). Ugyancsak

a jellegzetes „sak-sak” kiáltása után találtam rá néhány fenyőrigóra (*Turdus pilaris*). Főleg itt találkoztam fenyvescinege (*Parus ater*) néhány családjával. Érdekes módon a magas kopárosok környékén 25—30 egyedből álló csapatai kóboroltak. Jól ritkábbak voltak a mély „dé-dé” hangú kormosfejű cinegék (*P. montanus*) és az állandó pirregő búbos cinegék (*P. cristatus*) is. Rendkívül rossz fotómodellnek bizonyult egy örvös rigó (*Turdus torquatus*) tojó. Bár 5—6 méterre bevárt, mindig csak fehér foltos hátát mutatta felém. Nem így az a néhány fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*), amelyek szokásukhoz híven nyíltan kiültek egy-egy fenyő csúcsára lármázni.

A legváltozatosabb képet a hegyek közé mélyen benyúló patak völgyek mutatták. A néhol sok száz méter magas sziklák közé zárt patakok rengeteg madarat vonzottak a környékre. A turistaházak környékén néhány pár barázdabillegető (*Motacilla alba*) költött, de ahogy elhagytam a településeket, rögtön felváltották őket a sárga és szürke testű hegyi billegetők (*M. cinerea*). A nagyobb patakok mentén gyakori volt a vízirigó (*C. cinclus*), nagy számban láttam fiatal egyedeket, néhányat még az öregek etettek. Egy ízben egy billegető cankót (*Tringa hypoleucos*) is felriasztottam egy vízbedőlt faágról. Az egyik különlegesen sikeres kiránduláson a Koscieliska völgyben a magas sziklák között két hajnalmadarat (*Tichodroma muraria*) és egy vándorsólymot (*Falco peregrinus*) sikerült megfigyelnem. Pár nappal később a közeli Chocelowska völgyben egy fekete gólya (*Ciconia nigra*) került a szemem elé, majd alacsony körözve eltűnt a fenyők mögött.

Ahogy magasabbra jutottam, lassan elmaradtak az összefüggő fenyvesek. A csoportokban álló fák csúcsán csízek (*Carduelis spinus*) énekeltek. A talajt borító törpefenyők közt a havasi pityerek (*Anthus spinoletta*) és az erdei szürkebegyek (*Prunella modularis*) még táplálékot hordtak fiókaiknak.

A kopár hegycsúcsok körül sarlósfecskék (*A. apus*) vadásztak kisebb csapatokban. A házi rozsdafarkúak (*Phoenicurus ochruros*) ismerős éneke mellett néhol havasi szürkebegyek (*Prunella collaris*) hangját hallottam, vagy egy-egy holló (*Corvus corax*) „korrogott” bele a csendbe. Bár csak néhány másodpercig láttam, mégis nagy élmény volt egy zerge (*R. rupicapra*) megfigyelése.

ETOLÓGIA — ÖKOLÓGIA

Szeretnénk a szakosztály munkáját jobban elősegíteni. Ezért felhívással fordulunk kedves Tagtásainkhoz, hogy kapcsolódjanak be ebbe a munkába.

Célunk kettős. Egyrészt a még kevésbé érintett, természeteshez közelálló területekről való információgyűjtés, másrészt a megváltoztatott, szennyezett környezetünk vizsgálata. Ezen belül kiemelt fontosságú az urbanizáció kérdése, a monokultúras mezőgazdasági területek és mesterséges ill. szennyezett vizek madárökológiai problémái.

Az eredményes munka alapfeltétele a rendszeresség, tehát olyan tagok jelentkezését várjuk, akik megfelelő szabadidővel és kitartással rendelkeznek, mert csak folyamatos és elég nagy számú adat alkalmas az érdemi feldolgozásra. Könnyebbséget jelent, ha egy-egy témát kisebb csoportok kezdenek vizsgálni, és azt úgy választják ki, hogy lehetőségeiknek leginkább megfeleljen. (Nagyvárosban az urbanizációval, állami gazdaságok közelében a monokultúras mezőgazdasággal, a kevésbé zavart területekhez közelebb az ottani madarakkal foglalkoznának.)

A szakosztály vezetősége vállalja, hogy a munkaszervezésben, az érdeklődők továbbképzésében aktívan közreműködik.

Jelentkezni lehet a Központi Iroda címén: 1024 Budapest, Keleti Károly u. 48.

Csörgő Tibor

MADÁRVEDELEM

A csongrádi Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézetben 1981. január 4-én madártani csoport alakult.

Taglétszám: 62 fő, mindannyian vadász-vadtenyésztő tanulók, akik az ország számos vidékéről jöttek.

Télen madáretetőket helyeztünk ki és etettük a madarakat. Odúkat is helyeztünk ki (A és B típusú) eredményesen.

Folyamatosan végzünk madártani megfigyeléseket, és külön felmérést készítettünk a veszélyeztetett gólyafészkekről.

Kéthetenként tartott előadásainkra külső előadókat is hívunk.

A többi foglalkozáson a Csoport tagjai választott témakörből tartanak előadást.

Czifra Zoltán

TÁJÉKOZTATÓNK ANYAGGYŰJTŐIHEZ

A Madártani Tájékoztató egyre nagyobb népszerűségnek örvendő tagságunk körében és a beküldött egyre magasabb szintű írások a vele szemben támasztott igényt növelik. Éppen ezért újból kérem az adatközlőket néhány igen lényeges szempont megszívlelésére. Akit nem érint — szerencsére döntő többségében ilyen szerzőkkel van dolgunk — felejtse el ezt a pár sort, de akinek „ingé”, az bizony vegye magára!

1. Idejében írjuk meg azokat a megfigyeléseket, amelyeket a Tájékoztatónak szánunk! A nyomdai átfutás amúgy is hosszú, ne nyújtsuk magunk is az adatok megjelenésének idejét.
2. Minden megfigyelési dátum mellé írjunk évet még akkor is, ha természetesnek tűnhet, hogy például az idén júniusban látott madár adatát odabent is úgy kezelik majd. Ne felejtjük el, hogy a levelek sok év múlva is kézbe kerülhetnek és rengeteg felesleges utánjárásnak, bizonytalanságnak vehetjük elejét, ha pontosak vagyunk.
3. Újra kérjük az adatközlőket, hogy a helységneveket olvashatóan írják (kézzel írt leveleknél nyomtatott betűkkel), hogy ne kelljen a térkép, irányítószámos füzet és egyéb segédeszközök igénybevételével „nyomozni” a kérdéses helység után. Faunisztikai adatoknál első a helységnév és csak utána a helyi megjelölés (pl. Dinnyés, halastavak).
4. Olyan fajok esetében, ahol az ivarokat kétséget kizárólag meg lehet különböztetni, mindig adjuk meg a nemeket is (pl. a tavaszi örvös rigó megfigyeléseknél).

5. A magyar madárneveket ne a saját ízlésünk szerint írjuk le. Sok felesleges munkától kíméljük meg azokat, akik a kéziratokkal bármilyen formában dolgoznak. Irányadó a Tájékoztató 1980. október—decemberi számában megjelent névjegyzék (Dr. Keve András munkája alapján, amely a Kiadó „jóvoltából” még mindig nem jelenhetett meg). A gyakrabban előforduló hibák közül: kis kócsag, nagy kócsag, szürke gém külön írandó, vörösgém viszont egybe. Az üstökös gém a helyes megjelölés és nem a selyemgém. Latin neveket viszont csak helyesen írjunk le! Nem szégyen, ha valaki csak a magyar neveket ismeri.
6. Kérjük a beküldött anyagokat géppel, ha erre nincs mód olvashatóan írni.

Schmidt Egon

KÖNYVISMERTETÉS

Bub, H., 1981, Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel, 1. Teil. Lerchen und Schwalben. (Az európai énekesmadarak ismertető jegyei és a vedlés. 1. rész: Pacsirták és fecskék.)

N. Brehm Bücherei, No. 540, A. Ziemsen Verl. Wittenberg-Lutherstadt, pp. 122.

Naumann születése 200 éves évfordulójára készült el az első része (pacsirták és fecskék) annak a munkának, mely a madárgyűűzők munkáját hivatott megkönnyíteni. Hasonló a közhasználatban lévő L. Svenson könyvének elgondolásaihoz, bár ez korántsem lesz zsebben hordható, hiszen e viszonylag kevés fajt felölelő kötet sem vékony, és nem is zsebkönyv-alakú. Előnye a hazai olvasók számára a német nyelv.

A bevezetőben ismerteti az ivari és korbelti különbségek kutatásának történetét Naumanntól és Brehmtől Svensonig. A jelen munkát Drost indította el, és halála után folytatta a szerző sok munkatárs bevonásával. Így például az Európában élő alfajok rövid ismertetését, a farok-szárny-index kiszámítását Eck

végezte el. A színezetet illetően a közforgalomban lévő „field-guidekre” hagyatkozik. Csak alfaji különbségeket tüntet fel. A szárnyhosszat illetően rámutat a kétféle közlési módszerre: vagy egyenként adják meg méreteiket, vagy összesítve a közép érték, a maximum és minimum, valamint a középhiba megadásával. Lehetséges azonban, hogy ugyanazon példány két szárnya nem egyenlő hosszú.

A súlyérték fontossága ellenére csak újabban kerül közlésre. A költésbiológiára és a vedlés figyelembe vételére azért van az ilyen vizsgálatnál szükség, mivel befolyásolják a tollazat állapotát. Az utóbbi nem egyformán zajlik le, ezért megkülönböztető szakkifejezésekre szorul.

A gyűrűzőnek az ivari és korbelti különbségek ismerete egyformán fontos, például a tojók kotlófoltját nem szabad összekeverni a fiatal madarakon olykor mutatkozó tollhiánnyal. Ismerni kell az ivarok közötti szárnyhossz különbséget, a kloaka környékének alakját. A koponyacsont pneumaticitása fajonként különböző, pedig ez fontos korjegy.

A rövidítések kulcsa után a szerző rátér az egyes fajok részletes ismertetésére. Ebben a füzetben 11 pacsirta- és 5 fecskéfajt tárgyal a következő címszavak alatt:

1. földrajzi változatosság; 2. faji bélyeg; 3. szárny-farok-index; 4. szárnyhossz; 5. mérési hibaforrások; 6. súly; 7. költésbiológia; 8. vedlés; 9. ivarkülönbség; 10. korjegy; 11. ahol szükséges, megjegyzéseket fűz az eddigiekhez; 12. irodalom.

Keve András

Bub, H. — Oelke, H., 1980, Markierungsmethoden für Vögel. (Madárjelölési módszerek.)

N. Brehm Büch., Nr. 535, A. Ziemsen Verlag Wittenberg-Lutherstadt, pp. 152, 98 ábra, 1 színes tábla.

A madártan — többek között — azért lett a biológia tudományának egyik vezérága, mert a gyűrűzések segítségével ma a madarakat csaknem egyedileg tarthatjuk számon. Természetesen a tudománynak és a jogszolgáltatnak egyaránt feladata ellenőrizni, hogy a gyűrűzéssel károkat senki se okozzon. Ezek az előző legfontosabb mondanivalói. Az első fejezet a Morten-

sen előtti gyűrűző munkát tárgyalja, s megemlíti hogy a feledés homályába vész, vajjon ki jelölt első ízben madarakat. Itt mindjárt rámutat a gyűrűzés és a jelölés közötti különbségre. Angliában már a középkorban minden családnak megvoltak a saját jelzései. A második fejezet a XIX. század különböző jelölési kísérleteit ismerteti, de helyben hagyja, hogy a rendszeres gyűrűzés megindítása Mortensen érdeme marad. Az ő munkájának folytatói Thinemann és Witherby stb. Ennyit a gyűrűzés történetéről. A harmadik fejezet a fém-gyűrűket ismerteti. Mortensen még csak három méretet használt, MC Clure (1966) már húszat. Kifogásolja a gyűrűk levételét és saját gyűrűvel való felcserélését. Ma legtöbb helyen az EURING által bevezetett standardokat használják. (Nem beszélve a speciális célt, pl. leolvasást lehetővé tevő gyűrűtípusokról). A gyűrűk általában 20 évnél hosszabb ideig nem tartanak ki. A kopás oka nagyon különböző lehet. Felsőrol példákat, amikor az elkopott gyűrűk károsították az őket viselő madarat.

Az időjárás ellen plasztilin betéttel iparkodnak védekezni. A gyűrűk színezhetőek. Fényt-termelő anyaggal kenhetőek be, például éjjeli madarak esetében. Mintegy kétszáz oldalon a legkülönfélébb jelölési módszereket ismerteti. Helyenként tanácsokat ad gyakorlati alkalmazásukhoz. Főleg Amerikában ma már leadó készüléket is szerelnek nagyobb testű madarakra, de ezek az eredmények még nem tökéletesek.

Keve András

ÚJABB KAKUKK MEGFIGYELÉSEK

Az Ornithologische Mittelingen 1981. évi 5. számában K. Gärtner tollából érdekes cikk jelent meg a kakukk szaporodásbiológiájával kapcsolatban. A szerző Hamburg közelében 12 éven át vizsgálta egy viszonylag izoláltan fészkelő énekes nádi-poszáta populáció és az ott tanyázó kakukkok kapcsolatát, míg társa, P. Trötschel, kitűnő fényképek sorozatával segítette és dokumentálta munkáját. A költési szezonban naponta (néha több alkalommal is) végzett kereken 10 ezer ellenőrzés és rendszeres megfigyelés eredményeképpen a szerző megállapította, hogy a kakukktojó mindig saját tojása lerakása előtt emelt ki egy (néha több) tojást a fészekből, amelyeket vagy ott

helyben vagy repülés közben nyelt le. Ez biológiailag is logikus a madár részéről, hiszen fordított esetben esetleg éppen saját tojását venné ki a fészekből. A megfigyelések szerint a kakukktojók olyan énekes nádiposzáta fészkekből is raboltak egy vagy több tojást (a fészkek 30 %-át érintette a tevékenység), amelyekbe később nem raktak tojást. Ez a tojásrablás az esetek 64 %-ában a fészkek elhagyásához vezetett, de miután az énekes nádi-poszáta párok rendszeresen pótköltéseket végeztek, fészkelési idejük a kakukktojóvoltából kitolódott.

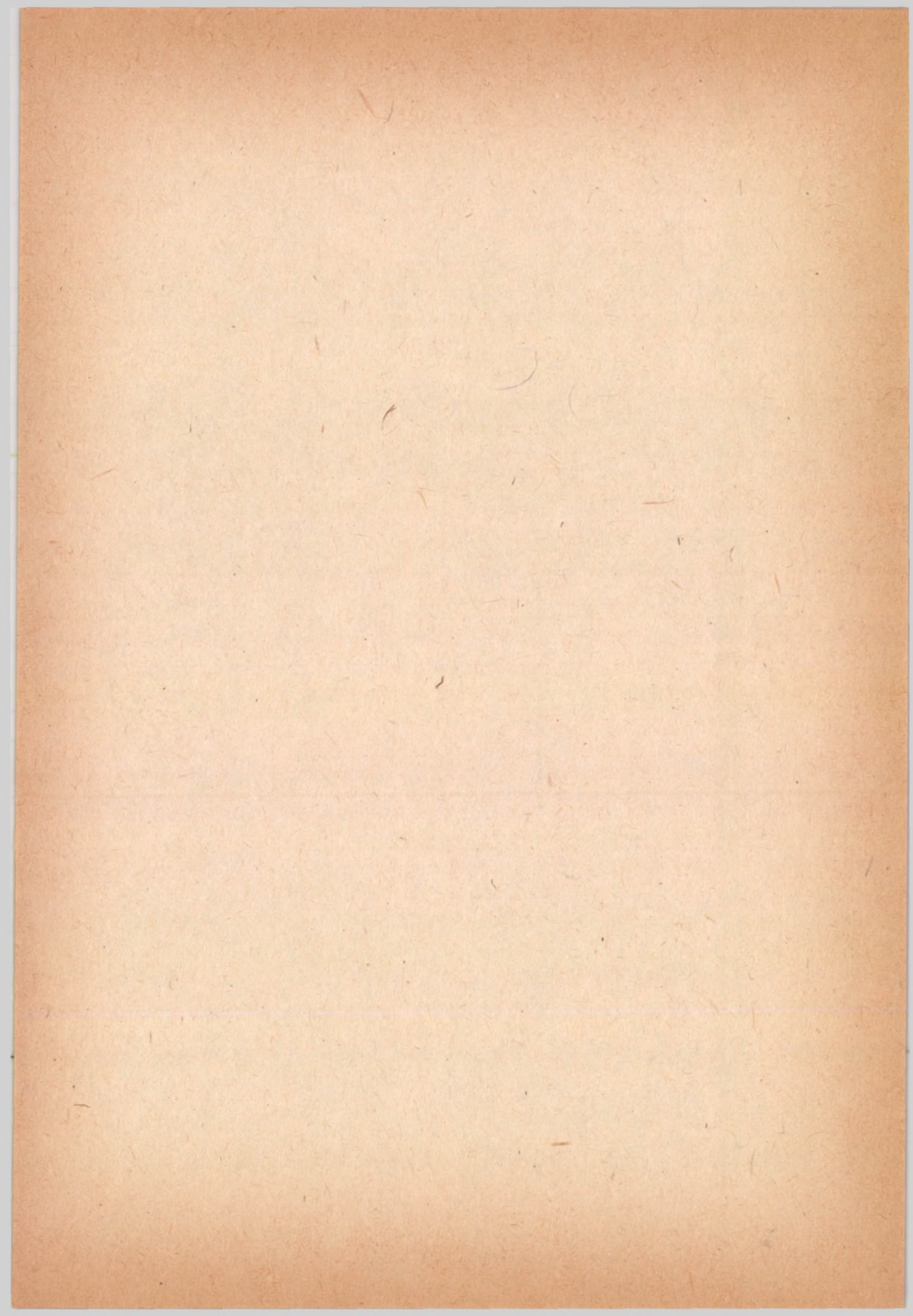
Egy másik kutató, Dr. H. Löhrl, volierekben tartott kakukkokkal végzett érdekes, idevágó kísérleteket. Megállapításai szerint valamennyi kakukktojó felkapta és lenyelte az eléje helyezett énekesmadár tojásokat, naponta akár több darabot is, ugyanakkor a hímek semmiféle érdeklődést nem mutattak a tojások iránt és érintetlenül hagyták azokat. A kutatók feltételezik, hogy a kakukktojónak, amely órákat tölt leskelődéssel, hogy a gazdamadarak fészkeit felfedezze, táplálékkiegészítésként is szüksége van az elfogyasztott tojásokra.

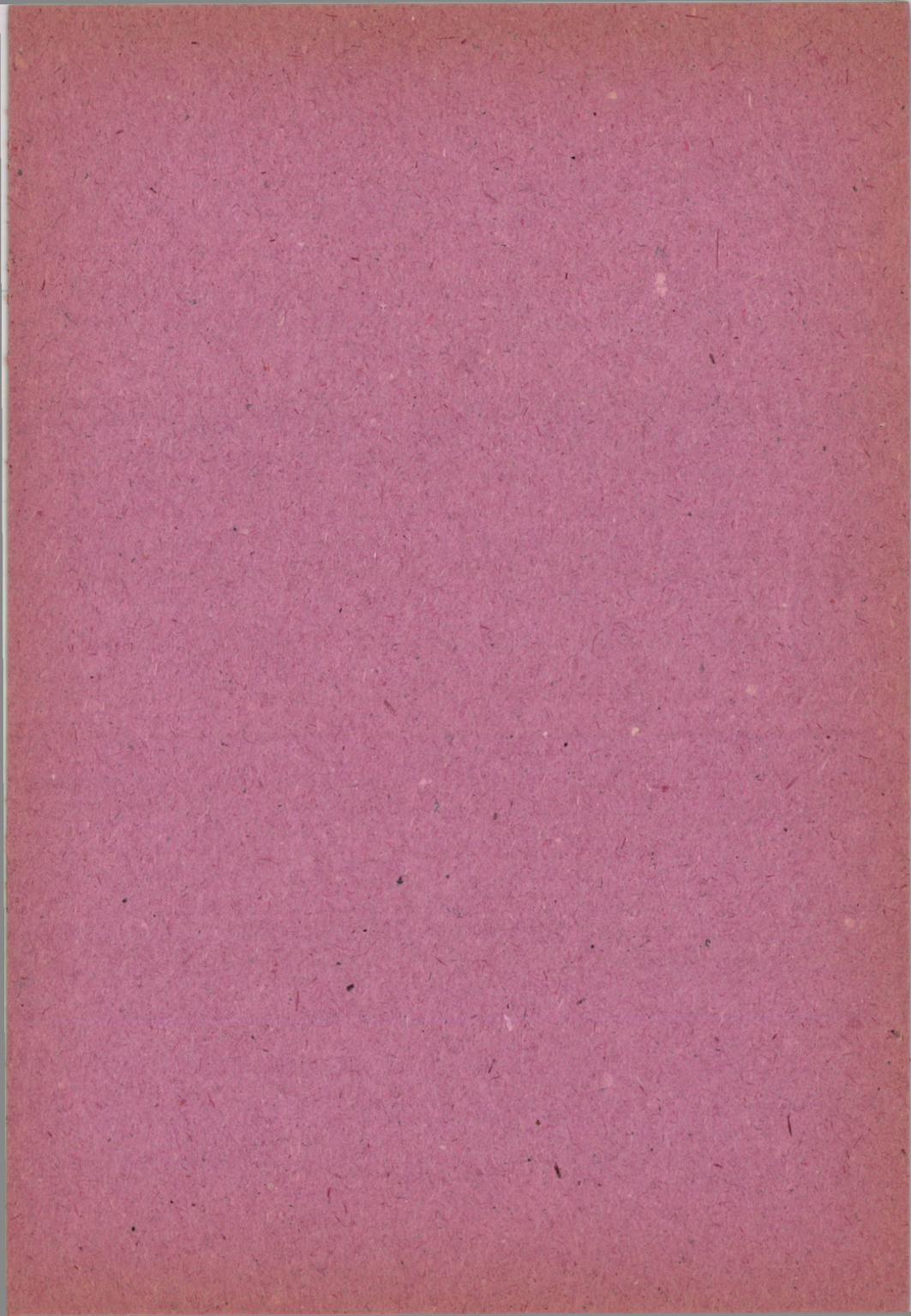
S. E.

FELHÍVÁS

Értesítjük tagtársainkat, hogy összeállítjuk a Madártani Tájékoztató eddig megjelent számainak regiszterét szerzők és madárnevek szerint. Ezt 1980-tól folyamatosan évente fogjuk elkészíteni.

Ezt a jegyzéket önköltségi áron megrendelhetik tagtársaink az Egyesület Központi Irodájánál, kizárólag postai levelezőlapon.

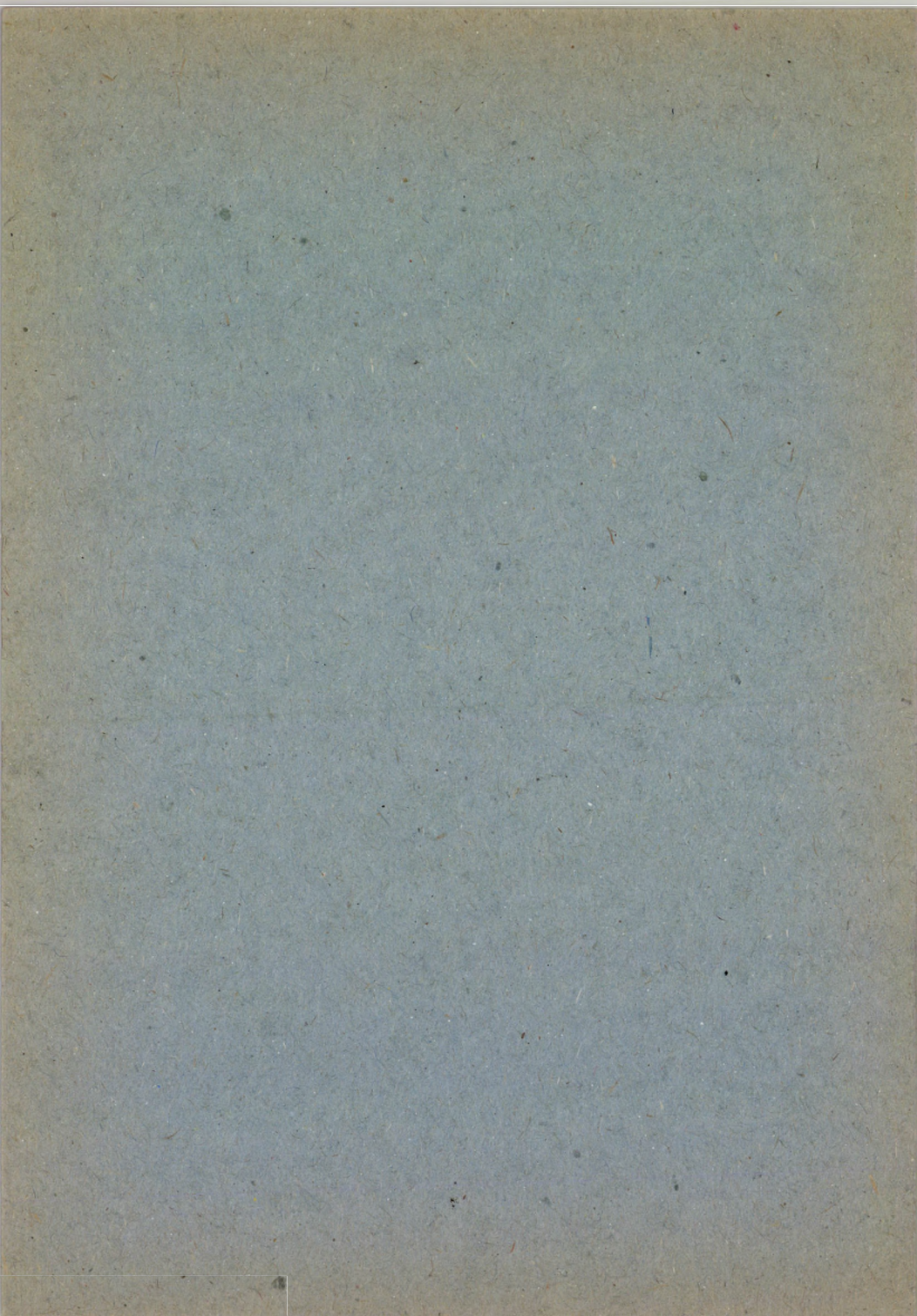

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1981. OKTÓBER—NOVEMBER—DECEMBER

MAGYAR NEMZETI SZOCIÁLISTA PÁRT

1982-6887 KmNyV., Komárom

Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

MAGYAR NEMZETI SZOCIÁLISTA PÁRT

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

Felelős kiadó: Kállay György

1982-6887 KmNyV., Komárom

Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
GÓLYÁINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!
KÉRJÜK, JELENTSE, HA VALAHOL VESZÉLYBE
KERÜLT EGY GÓLYAPÁR!

Ha egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz
valamit is ez évben a gólyák védelméért, máris
felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

.....

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPIRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

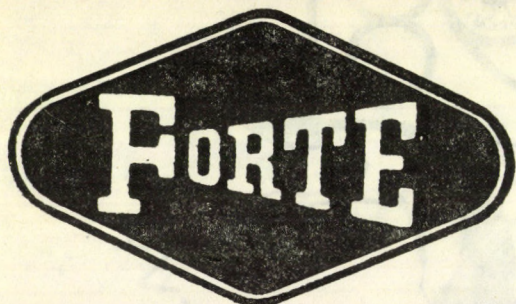

PHOTO FILMS PHOTO AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE-FEHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN FORTE MATERIALEN!
USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR,

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

GÓLYÁK ÉS VEZETÉKEK

Az európai gólyaállomány pusztulásában, ha nem is döntő mértékben, de kétségtávol szerepet játszik a kultúrterületek felett egyre sűrűsödő vezetékhalózat is. Különösen a fiatal, első vándorútjukra induló gólyák közül pusztulnak el sokan az ütközés okozta sérülések, illetve áramütések következtében.

A rendelkezésre álló gyűrűzési kartonok felhasználásával statisztikát készítettem az 1971—1980 közötti időszakban hazánk területén külföldi gyűrűvel talált és bejelentett gólyákról. Különválasztottam azokat, melyeknél a megtaláló jelezte, hogy a madár a vezetékek alatt feküdt, tehát nyilvánvalóan az ütközés következtében pusztult el. A másik esetben, tehát amikor a gyűrűt csak a községhatár megjelölésével küldték be, természetesen szintén nem lehet kizárni annak lehetőségét, hogy a kérdéses példányok egy része ugyancsak a vezetékeknek repülve vesztette életét, így az első csoport tényleges értékei feltételezhetően magasabbak.

Számszerű adatok (1971—1980)

Vezetékek repült		Csak mint „elhullott” pd-t	
16 pd. (38 ‰)		26 pd. (62 ‰)	
1971	—	1971	—
1972	1	1972	—
1973	—	1973	—
1974	2	1974	9
1975	2	1975	1
1976	—	1976	5
1977	4	1977	5
1978	4	1978	—
1979	3	1979	6
1980	—	1980	—

Jelölő országok szerint:

NDK	7 pd.	NDK	11 pd.
NSZK	7 pd.	NSZK	8 pd.
Csehszl.	2 pd.	Csehszl.	4 pd.
		Ausztria	1 pd.
		Jugoszlávia	1 pd.
		Lengyelország	1 pd.

Bár a fenti adatokból azok kis száma miatt messzemenő következtetéseket levonni nem lehet, mégis feltűnő mindkét csoportnál, hogy az elhullások száma 1974-től kezdődően általában megemelkedett. Az elpusztult golyák között az első csoportban 14 (87 %), a másodikban 18 (69 %) fiatal, első éves madár volt. Ha a lelőhelyeket szétszjtjuk Dunántúl, ill. Alföld és Északi Középhegység csoportokra, a következő eredményeket kapjuk:

Vezetékek alatt

**„Elhullott példány” külön
megjelölés nélkül**

Dunántúl: 11 lelőhely (69 %)

Alföld+Északi

Középhegység: 5 lelőhely (31 %)

17 lelőhely (66 %)

9 lelőhely (34 %)

Érdekes a két csoport csaknem egyenlő százalékos megoszlása a két országrész között mely utóbbinál csekély kivétellel csak alföldi lelőhelyek szerepeltek. Az anyag sajnos kevés ahhoz, hogy megkíséreljük magyarázni a Dunántúlon történt elhullások nagyobb számát (mely egyébként részben valószínűleg a nyugat-északnyugat felől érkező vonuló madarakkal magyarázható), de éppen ezért kérjük valamennyi tagtársunkat, jelentse a vezetékek alatt (vagy másutt) elhullva talált golyákat és egyéb madarakat. A kultúrterületek felett húzódó vezetékek évről évre jelentősebb és sajnos nagyon gyakran negatív szerepet játszanak vonuló madaraink életében. Segíteni pedig csak sok használható és megfelelő módon kiértékelhető adat és megfigyelés birtokában lehet.

Schmidt Egon

REKVIEM EGY PARTIFECESKE-KOLÓNIAÉRT

Dorogon és környékén több helyütt található igen értékes sárga homok. Ki is használják ezt a szénbányák szakemberei: az aknák tömedékelésére a homok kitűnően megfelel. Bányásszák a víz alól, de száraz műveléssel is; esetünkben ez utóbbi érdekes. A száraz homokbányák tudvalóleg kedvelt helyei az üregekben költő madaraknak. Mind a gyurgyalag, mind a partifecske szívesen költ ezeken a helyeken.

Dorogon egy régi talajeróziós hasadék feltöltésével az ott hontanul maradt partifecskék — mintegy ezer pár — költöztek át

három pár gyurgyalaggal együtt a homokbányába. Mintegy 60—80 méteres szakaszon helyezkedtek el a fészkelőüregek a kb. 10 méternyi magas partfal tetején egy ölnyi sávban. A madarak rendben letojták tojásaikat. Mivel kiválasztott helyük alatt állt a markológép — a bányában egyébként időszakos kitermelés folyik —, megkerestem az illetékes főmérnököt egy hónapos kíméletet kérve a madaraknak. Hiába hivatkoztam azonban természetvédelemre, törvényre, emberiességre — nekik művelési tervek szerint kell dolgozniuk, mondta. Tegyek ki táblát a fecskéknek, hogy menjenek máshová. Eredménytelen Canossa-járásom után aggódva figyeltem a kelő fészekaljakkal együtt már sokezernyi fecske sorsát.

Dolgom közben egy hétre elszólított. Visszaérkezésemkor első utam a homokbányába vezetett; nyakamba akasztottam egy fényképezőgépet is, hogy készítek néhány felvételt a rengeteg etető madárról. De nem volt mit fotózzak. A homokfalat — nyilván művelési terv szerint — *robbantással lebányászták*, természetesen a benne lévő fiókákkal együtt. Feltehetően a teljes szaporulat elpusztult. A fejthető homokfal egyébként több száz méter hosszú e helyen, csak ahol egy-két éve nem termeltek ki homokot, benőtte a gaz, így a fecskéknek megtelepedésre alkalmatlan volt. Ezen elgondolkodva volna egy javaslatom.

A hasonló homokbányákban — számukat nem ismerem, de nyilván van jónéhány — az éppen kitermelés alatt nem álló részeket is meg kéne faragni kissé, eltávolítani a növényzetet. Így sokszorosára növelnék a tiszta falfelületet és nem csak a fejtés alatt álló falakat választhatnák költőhelyül.

Ahol gép dolgozik, néhány perces munka volna ez csupán, de lapátokkal is meg lehetne oldani néhány társadalmi munkaóra árán, évente egyszer, költési szezon előtt.

Érdemes lenne feltétlenül, mert hiába növelik az új fejtések az üregben fészkelő fajok biotópját, ha ugyanakkor az ott folyó munka egyben a legnagyobb veszélyt is jelenti a gyanútlan madarakra.

E. Nagy Lajos

MADÁRPUSZTULÁS A KÖZUTAKON

1981. július 21-én a visegrádi Jurtatáborból az ott táborozó gyerekekkel kirándulni indultunk a Börzsönybe. Az időjárás meg-

lehetősen kedvezőtlen volt, a levegő hűvös. Szemerklő eső váltakozott ködszitalással napok óta.

A nagymarosi rév felé egy darabon az Esztergomot Visegráddal összekötő főútvonal mellett vitt az utunk. A gyerekek egyre-másra álltak meg, s molnárfecske-tetemeket mutattak. Bár nem volt alkalmunk megszámlálni, a néhány száz méteres útszakaszon becslésem szerint *több száz fecske* friss teteme hevert.

Nem tudtuk mire vélni a tömeges pusztulást, mígnem a szemünk előtt játszódott le egymás után több tragédia is. A hűvös, esős időben legyöngült madarak a légnomásésés következtében rendkívül alacsonyan repkedtek, az úttest fölött egy arasznyira. Az eltompult reflexú, táplálékhiánytól gyenge madarak nem tudtak kitérni az 50—80 km/órás sebességgel közlekedő járművek elől, s a közepes autóforgalom így szedte közülük áldozatait.

A szemünk előtt elütött két fecskét sikerült megmentenünk. Ez a két madár csak erős sokkot kapott, víz itatásával és néhány perces enyhe szívmasszázsral sikerült életre keltenünk őket, ezek aztán baj nélkül el is repültek.

Mikor — átérve Nagymarosra — egy Skoda lökhárítóján is egy frissen elütött fecske hulláját fedeztük fel, a gyerekek vígaszthatlatlanok voltak.

Az esős hideg idő tehát ilyen módon is tizedeli fecskeállományunkat — az emberrel karöltve...

E. Nagy Lajos

ÉSZREVÉTELEK, MEGFIGYELÉSEK A TERMÉSZETVÉDELEM ÉRDEKÉBEN

A Budapest, XVIII. kerületi szemerei vasútállomás közelében van egy pakura-telep.

Valamikor itt egy nagy kiterjedésű kavicsbánya volt, ma ezt a bányagödrot használják szabadtéri olajtárolásra. Hogy ezzel a tárolással a talajt szennyezik, az még csak „elviselhető”, de, hogy a madárvilágot is pusztulásra ítélik, az már nincsen rendjén.

Több éves megfigyeléseim alapján azt tapasztaltam, hogy a szétfolyó olajtócsákban igen sok madár pusztul el, amikor vizet véelve inni, vagy fürdeni száll le a csillogó olajfoltokra, és mivel az nem víz, beleragad és ott pusztul el.

Láttam itt elpusztult mezei verebet, zöldikét, tengelicet, cinegét, pipiskét, fecskét. Ez utóbbi röptében veszi fel a vizet és mivel ma már igen kevés van belőlük a környéken, különösen nem kívánt áldozat. Tapasztalatom, hogy többségükben fiatal madarak esnek áldozatul. Mivel az olajtó felszíne úgy csillog mint a víz, lehet, hogy vízimadarak is felkeresik és a tóban lelik halálukat.

A madarak védelmében zárt-rendszerű olajtárolót javaslok készíteni, ezzel az ilyenirányú probléma megoldódna.

Müller Jenő

RENDELLENES TOJÁSHÉJVASTAGSÁG TÖRPESASNÁL

A Pilis hegység területén fészkelő törpesas pár 1968 és 1977 közötti időben csak öt alkalommal repített fiókat. Az azóta eltelt időszakban eredményes költéséről nem tudunk. 1981-ben szokott fészüket tatarozták, majd itt kezdtek költeni. Gyakorlatunk szerint a ritka fajokat kotlási időben még ellenőrzéssel sem zavarjuk. 1981. július 21-én végzett ellenőrzéskor a fészek üres volt és alatta két feltűnően nagy tojáshéjdarabot találtunk. Mikroszkópos szerkezeti vizsgálat után megállapítást nyert, hogy a kotlás vagy meg sem kezdődött vagy csak nagyon rövid ideig tartott, mert a héjdarabokban az embrionális fejlődés folyamán bekövetkező héjszerkezeti változásoknak semmi nyoma sincs. Ugyanakkor a héj nagyobb darabjainak és részecskéinek a vastagsága csak kétharmada a Schönwetter által a törpesasnál közölt 0,35 mm átlagvastagságnak. Az indikátor órával mért vastagság 0,20—0,27 mm közötti, de legtöbb helyen 0,24 mm.

Elképzeltető, hogy a tojáshéj a rendellenes vékonysága miatt tört össze, vagy az, hogy a szokatlan vékonyságot előidéző ok miatt az embrió nem volt életképes, ezért fejlődése nem indult meg. Ezeket azonban csak feltételezni tudjuk.

Haraszthy L.—Jakab B.—Ott J.

MIRE JÓ A „FECSEPELENKA”?

Sok helyütt problémát okoz a ház eresze alatt fészkelő molnár-, illetve füstifecske, lehulló ürülékével szennyezve környezetét. Ezért kitalálták a madarászok a „fecskepelenkát”. Ez nem más, mint egy, a fészek alá erősített deszkadarab, amely a lehulló ürüléket felfogja és így megóvjaa a tisztaságot a ház körül. A költés után tisztítható, így több éven keresztül is lehet használni.

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy ilyen „fecskepelenkával” megtelepíthető alkalmas tornácokon a rozsdafarkú is. Több ízben tapasztaltam ilyen fészkelését Visegrádon és Esztergomban. Tavaly, 1980-ban Esztergomban, a Dobogókői út 10. sz. alatt molnárfecske fészkelte a padlásfeljáróban, idén elmaradtak, de lécdarabon ott költött és nevelte fel 5 fiókáját egy házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) pár az egész család nagy örömeire.

Költési adatok: 04.20. 5 tojás, 05.02. kikelés, 05.17. kirepülés.

Szekrényi György

FÉSZKELŐ MADÁRTÁRSULÁSOK A HNP BIOSZFÉRA-REZERVÁTUM MAGTERÜLETÉN — Kunmadarasi puszta, száraz szikések —

Két év óta magterületté van nyilvánítva a Hortobágyi Nemzeti Parkban néhány igen értékes pusztarész, erdő és mocsár. Ezek közül a száraz szikések legjellegzetesebb formációit, növénytársulásait a Kunmadarasi pusztán kialakított két magterület őrzi: a Luca ér — Bogárzó fenék közötti és a Csikos fenék — Bézi ér közötti szikések, 200—200 hektár kiterjedéssel. Két évtizedre visszamenően vannak adatok az említett területek madárvilágáról (Szabó L. V. kutatásai, közleményei), nagyrészt ezek alapján történt meg 1979-ben a magterületek kijelölése.

1980-ban, ebben a rendkívül csapadékos évben a szikések jellegzetes fészkelő madarai igen rosszul költöttek, a fészekalja-

kat a víz sorra elpusztította. Az 1981-es száraz év viszont kedvezett a költésnek, hiszen gyakorlatilag a fészkelés teljes időtartama alatt nem volt számottevő eső ebben a térségben.

A két szikes magterületen költő madarak:

	Bogárzó	Csíkó
Bibic (<i>Vanellus vanellus</i>)	16—18 pár	20—22 pár
Székicsér (<i>Glareola pratincola</i>)	2 pár	5—6 pár
Ugartyúk (<i>Burhinus oedicnemus</i>)	1 pár	— pár
Szikipacsirta		
(<i>Calandrella brachydactyla</i>)	15—20 pár	10—12 pár
Mezei pacsirta (<i>Alauda arvensis</i>)	20—25 pár	25—30 pár
Parlagi pityer (<i>Anthus campestris</i>)	2 pár	— pár
Székicsér-telep ebben az évben négy helyen volt:		
Angyalháza	10—12 pár	
Borzás	20—25 pár	
Ecsezúg	11 pár	
Kúnmadarasi puszta (Gyúrókút)	8—10 pár	

Ezen kívül számos helyen (Német-sziget, Zám, Csíkos-hát, Szelencés, Nyári-járás stb.) költöttek egyesével, vagy 2—3 párból álló kis csoportban.

A Csíkos fenék melletti bioszféra rezervátum magterületen igen érdekes fészkelő madártársulást figyeltem meg.

Egy 100x200 méteres, erősen lepusztult, szikfoltos területen, ahol csak mintegy 20—25 %-ban maradt meg a még nem padkásodott eredeti *Artemisio-Festucetum* gyeppel, nagyrészt már a szikfokra jellemző *Puccinellietum limosae artemisietosum* szubasszociációt találjuk, a következő fajok fészkeltek: (június 1-i felmérés)

Bibic	— 2 pár (második vagy pótköltés)
Goda	— 1 pár száraz szíken, mohás <i>Festucetum</i>
(<i>Limosa limosa</i>)	növényzetű, apró szikpadka-szigeten!
Székicsér	— 2 pár <i>Puccinellietum</i> szikfokon
Szikipacsirta	— 1 pár mohás szikpadkácska szélén
Mezei pacsirta	— kiszáradt szikes tócsa helyén, <i>Pholioro-Plantaginetum tenuiflorae</i> növény-
	társulásban. (Jún. 1-én 5 fióka)

A társulásban költő madarak közül a nagygodák és a bibicék voltak a legéberebbek és a legagresszívabb támadók, ragadozómadár, ember vagy pásztorkutya közeledtekor.

A fent leírt területtől alig 150 méterre áll egy megfigyelő-kunyhóknak, ahonnan erős nagyítású állványos távcsővel zavarás nélkül lehetett figyelni az igen vegyes összetételű telep életét. Legnagyobb sugarú körzetben a székicsérek mozogtak, gyakran jártak a Csikos és a Kis-Ökörfenék mocsarak fölé rovarászni, valamint a Bogárzó-laponyag melletti gulyaálláshoz, illetve a legelésző gulyához is szegődtek.

Feltehetően a telepesen társult madarak aktív védelmének is köszönhető, hogy mindegyik fészekalj károsodás nélkül kikelt.

Dr. Kovács Gábor

**FAUNISZTIKAI ADATOK
AZ 1981-ES NYÁRI ÁRASZTÁSRÓL
— HNP — Nagyiváni puszta —**

Az idei aszályos nyáron már július hónap közepén el kellett kezdenünk a kiszáradt rétek és a kiszáradóban levő mocsarak vízutánpótlását a Hortobágyi Nemzeti Parkban. Július 16-tól augusztus 18-ig összesen másfél millió m³ vizet juttattunk a Kunkápolnási mocsár, valamint a tőle északra levő nagyiváni Mérges ér területére és a rét-zónára. Július legvégére már nagy vízfelületű elöntések keletkeztek a Mérges ér mindkét oldalán, valamint a Sároséri fócsatorna mentén.

A vízimadarak közül leghamarabb a dankasirályok és a bíbicsek csapatai lepték el ezeket a sekély vizeket, az árasztás második hetében viszont már ezrével gyülekeztek itt a vadrécek. Létszámuk augusztus 1. után megsokszorozódott, mivel az igen intenzív vadászat elől ide menekültek a környékbeli halastavakról is. Az árasztás végére tömegük meghaladta a 35—40 ezret.

Jellemző madár volt a nyári lúd (*Anser anser*), melyből kb. 600 példány volt a legnagyobb, egy helyen megfigyelt csapat. A limikolák közül dominált a réti cankó (*Tringa glareola*), füstös cankó (*Tringa erythropus*), goda (*Limosa limosa*) és a pajzsoscankó (*Philomachus pugnax*). A felsorolt fajok mindegyike ezres nagyságrendet is elérő mennyiségben volt jelen az árasztás csúcspontján, augusztus elején.

Az elmúlt évi (augusztusi) árasztáshoz képest sokkal kevesebb gémféle mutatkozott az idén. Kócsag (*Egretta alba*) maximum 27 példány volt egyszerre az elöntött réteken. Űstökös gém (*Ardeola ralloides*) nem is került itt megfigyelésre, viszont a Kunkápolnási mocsár Darvas taván, a kolokán hinárszönyegen 60—70 példány is rendszeresen látható.

Érdekes jelenség volt még a székicsérek (*Glareola pratincola*) gyülekezése az elöntött dűlőutakon és gátakon. 25—30 példány nagyrészt idei fiatalok mutatkoztak a Mérges és a Labodás gátjain.

Az alábbiakban néhány ritkább faj előfordulását közlöm.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): Augusztus 4-én 7 pd., 16-án 3 pd. megfigyelése.

Batla (*Plegadis falcinellus*): Augusztus 9-től 14-ig 2 példány tartózkodott az árasztáson.

Kis lile (*Charadrius dubius*): Július 19-én, az árasztás kezdetén láttam 2 pd-t.

Széki lile (*Charadrius alexandrinus*): Augusztus 9-én a Mérges gátján figyeltem meg egyet. (15-én a bihari Sándoros szikesein 11 pd-t láttam, köztük 6 idei fiatalt.)

Ujjaslile (*Squatarola squatarola*): Augusztus 5-től kezdve mutatkozott rendszeresen az árasztáson, max. 5 pd. Bibicek társaságában vagy egyedül láttam őket a Labodás csatornájának elmosott partján. Mind öreg, vedlő példány, viszont a sándorosi szikesen ahol augusztus eleje óta szintén árasztás folyik, egy idei fiatalt láttam augusztus 15-én.

Vékonycsőrű póling (*Numenius tenuirostris*): Augusztus 4-én láttam egyet a Mérges mellett. Később már nem mutatkozott.

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): Augusztus 7-én és 8-án figyeltem meg, valószínűleg ugyanazt a példányt a Sáros-ér mellett.

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): Augusztus 2-től augusztus 6-ig mutatkozott egy pd. a Mérges ér nyugati végében.

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): Az árasztáson csak egyszer, augusztus 6-án jelent meg, 1 ad. és 3 juv. pd. (Érdekes adat, hogy június 24-én, Borzas puszta keleti részén, kacsa-

nevelő árasztásban egyszerre 41 példányt láttam, köztük sok fiatalt. A Hortobágyon az idén nem volt sok fészkelő).

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*): Az első már augusztus 1-én megjelent a Mérges keleti vééének kiöntésin. Augusztus 6-án Nagyiván közelében már 4 példány mutatkozott egyszerre, közülük 2 fiatalnak látszott.

Dr. Kovács Gábor

KÖLTÉSI ÉS FAUNISZTIKAI ADATOK A KŐSZEGI TÁJVÉDELMI KÖRZETBŐL 1981. IV—VII. HÓ

Darázsölyv (*Pernis apivorus*): költése nem valószínű, két előfordulási adat az osztrák határ közelében VI. 11-én 1 pd., VI. 24-én 1 pd.

Héja (*Accipiter gentilis*): 1 pár költése valószínű Velem környékén. Fiatal madarak többször megfigyelve.

Karvaly (*Accipiter nisus*): Cák mellett VI. 8-án Rudas fenyvesben fiatal lucfenyő fészkekben 4 tojás. VII. 13-án 3 fióka, VII. 24-én 1 fióka gyűrűzve, a másik kettő már repülő volt. Még egy pár költése valószínű Kőszeg-Szabóhegy környékén.

Egerészölyv (*Buteo buteo*): 3 lakott fészkek volt ismert (innen a szaporulat mindössze 5—6 fióka), további 3 pár költése valószínű.

Kabasólyom (*Falco subbuteo*): Stájer-házak 1 pd. V. 12., Szentvid 1 pd. VII. 11., Velem 1 pd. VII. 23.

Kék galamb (*Columba oenas*): 3 helyen — bükkös szálerdőben költött.

Jégmadár (*Alcedo atthis*): Gyöngvös-patak VI. 26-án 1 pd.

Bübos banka (*Upupa epops*): Kőszeg-Szabóhegyen 1 pár, Velem környékén 2 pár költött.

Nyaktekeres (*Jynx torquilla*): Velem 1 pár, a Tájvédelmi Körzet határán kívüli gyümölcsösökben gyakoribb.

Zöld küllő (*Picus viridis*): A Tájvédelmi Körzet területén 3 pár költött.

Szürke küllő (*Picus canus*): V. 14—16. között a Stájer-házaknál 1 pd.

Fekete harkály (*Dryocopus martius*): 5—6 pár költött a területen.

Közép fakopács (*Dendrocopus medius*): 1 pár költött a Mohásforrásnál.

Kis fakopács (*Dendrocopos minor*): 4 pár költése valószínű.

Fenyvescinege (*Parus ater*): gyakori fészkelő.

Búbos cinege (*Parus cristatus*): az öreg állományú lucfenyvesek költőmadara.

Fakusz (*Certhia familiaris*): a fenyvesek költőmadara.

Rövidkarmú fakusz (*Certhia brachydactyla*): néhány pár az alacsonyabb tölgyesekben.

Léprigó (*Turdus viscivorus*): 5 pár költött a területen.

Kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*): a Tájvédelmi Körzet területén 3 pár költött.

Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): Velem alatt, patakparti, mocsaras, égeres, füzes területen 1 pár költése valószínű. Hangját májusban gyakran, júniusban már ritkábban hallatta. Társfészkelője a *L.fluviatilis*, a *H.icterina*, *S.borin* és az *A.palustris*.

Berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*): 1 pár költött a Velem alatti mocsaras részen.

Énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*): Velem alatt 2 pár, Kőszegen a Gyöngyös-patak mentén 2—3 pár.

Kerti geze (*Hippolais icterina*): 1 pár költött Velem alatt.

Karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*): 2 pár a Velem—Bozsok közötti területen.

Fitiszfűzike (*Phylloscopus trochilus*): Kőszegszerdahely mellett 2 pár kb. 7 éves erdei fenyvesben. Cák fölött 1 pár ligetes erdei fenyő újulatban.

Sisegő füziike (*Phylloscopus sibilatrix*): a szálás tölgyesek, bükkösök gyakori madara.

Királyka (*Regulus regulus*): a lucosok nem túl gyakori költő madara.

Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): a Stájer-házaknál, arborétum jellegű területen 1 pár revierje volt megállapítható. A hím gyakran énekelt. V. 12-én a pár fészekanyagot (mohát) hordott egy lucfenyőre. Kendig IV. 7. 2 pd., Bozsok IV. 8. 3 pd., Velem IV. 10-én 2 pd.

Kormos légykapó (*Muscicapa hypoleuca*): Stájer-házak 1 pd. V. 8.

Örvös légykapó (*Muscicapa albicollis*): az öreg tölgyesek, bükkösök költőmadara.

Kis légykapó (*Muscicapa parva*): 3 pár költése valószínű, öreg szálás bükkösökben.

Szürkebegy (*Prunella modularis*): 1 pár költött a Stájer-házaknál, a *R.ignicapillussal* egyazon biotópban, fiatal állományú fenyvesben. Még egy pár költése valószínű a Sárosforrásnál, szintén fiatal fenyvesben.

Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*): 1 pár a Stájer-házaknál, 2 pár Kőszegen költött.

Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*): a téli invázió után viszonylag sok pár költött elsősorban a vegyes állományokban.

Csíz (*Carduelis spinus*): Stájer-házak IV. 3. 2 pd., IV. 14. 4 pd., IV. 16. 2 pd., IV. 23. 2 pd.

Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): Stájer-házaknál fészek különálló Chamecyparison 2 m magasan. A fészekből 5 fióka repült ki. További pár költése valószínű a Szentvid környékén.

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): a Stájer-házaknál valószínű a költése. IV. 14-én 12 pd. többségükben juv. példányok. IV. 16-án 10 pd., IV. 23-án 6 pd., V. 7-én 8 pd., V. 8-án 10 pd., V. 12-én 5 pd., V. 14-én 4 pd.; Szabóhegy, IV. 2. 1 pd., VI. 11. 5 pd., V. 28. 30 pd. Velem, V. 27. 4 pd., VI. 7. 1 pd., VII. 3. 8 pd.; Borha-forrás, VI. 25. 4 pd., VII. 22. 2 pd.

Sördély (*Emberiza calandra*): 1 pár költött Velem alatt.

Király Róbert—Varga László

MADÁRTANI ADATOK AZ ŐRSÉGBŐL 1980-BAN

- Örvös bukó (*Mergus serrator*): Felsőmarác, Himfai tó, 5. 4. 1 pár .
- Billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*): Hegyhátszentmárton, a Rába egyik kavicszátonyánál 6. 14. 2 ad. + 2—3 pull.
- Viharsirály (*Larus canus*): Felsőmarác, Himfai tó, 4. 1. 1 immat. pd.
- Kis sirály (*Larus minutus*): Felsőmarác, Himfai tó, 5. 4. 46 pd. + 6 immat., 1 immat. pld.
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*): Felsőmarác, Himfai tó, 5. 4. 160 pd.
- Szürke küllő (*Picus canus*): Szakonyfalu, 4. 15. 1 pd., Csörötnek, 5. 2. 1 hím pd.
- Szólórigó (*Turdus iliacus*): Hegyhátszentmárton, 4. 25. 1 éneklő pd.
- Léprigó (*Turdus viscivorus*): Az Őrségi Tájvédelmi Körzet területén 4. 20. — 6. 30. között 13 helyen észleltem egyedeit.
- Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): Nádasd, 5. 24., 6. 22. 1 pd. gazos erdefenyves fiatalosban; 6. 22. 1 pd. égerliget gazos vágásterületén 6. 22. 1 pd.; Rábagyarmat, 5. 27. 1 pd. gazos vágásban; Nagyrákos, 6. 9., 6. 26. 1 pd. a Zala völgyében sásos éger telepítésben; Pankasz, 7. 20. 1 pd. sásos rétben.
- Fitiszfűzike (*Phylloscopus trochilus*): Az Őrségi TK-ban 5. 20.—6. 22. között 36 különböző helyen találok fajtát. A fiatal fenyvesekben gyakori jelenség költési időben.
- Szürkebegy (*Prunella modularis*): Rábagyarmat, 5. 22. 1 hím énekelt egy rudas korú lucosban.
- Csíz (*Carduelis spinus*): Rábagyarmat, 5. 22. 1 pd.; Nádasd, 6. 4. 2 pd.
- Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): Nádasd, 6. 22. 6 pd.

Barbácsy Zoltán

FAUNISZTIKAI ADATOK ZALÁBÓL

- Fütyülő réce (*Anas penelope*): Miklósfai halastavak, 1981. 4. 12. 2 pd.
- Kontyos réce (*Aythya fuligula*): Pötrétei-tó 1981. 4. 21. 6 pd.
- Hegyi réce (*Aythya marila*): Pölöskei-tó, 1981. 3. 29. 1 pd.
- Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*): Pölöske, Pölöskei-tó, 1981. 4. 26. 10. pd.; 5. 10. 10 pd.
- Kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*): Pölöske, Pölöskei-erdő, 1981. 6. 28. 4 pd.; 7. 9. 1 pd.
- Léprigó (*Turdus viscivorus*): Pölöske, Pölöskei-erdő, 1981. 1. 3. 1 pd.; 3. 15. 1 pd.; 3. 22. 4 pd.
- Kucsmás billegető (*Motacilla flava feldeggii*): Miklósfalvi halastavak, 1981. 4. 12. 2 pd.

Ács Attila

FEKETE SAS (*Aquila clanga*) KÖSZEG KÖRNYÉKÉN

1981. április 4-én délelőtt a Kőszegtől délre húzódó vizenyős, nádasokkal, éger-erdőkkel, fűzfákkal tarkított réten jártam. Egy bokor takarásából éppen két kormos varjút (*Corvus corone*) és négy dolmányos varjút (*Corvus cornix*) figyeltem, mikor Nyugat felől négy ragadozómadár érkezett fölém.

Három egerészölyv (*Buteo buteo*) és egy nagy, szinte feketének látszó sas. Szerencsémre az ölyvek támadták a sást, így többször közvetlenül mellette voltak, ami viszonyítási alapot adott a madarak nagyságára vonatkozóan, ami jelen esetben fontos volt, hiszen sok esetben színük alapján a fekete sas alig lehet megkülönböztetni a békászó sástól.

Az ölyvek által támadott sas jóval nagyobb volt támadóinál. Repülése közben többször látható volt testének felső része és feltűnően világos farokfedő tollai.

Bechtold István

ÚJABB ADATOK A TŰZESFEJŰ KIRÁLYKA
(Regulus ignicapillus)
ELŐFORDULÁSÁHOZ VAS MEGYÉBEN 1979-80-BAN

1979. V. 7-én Mikosszéplakon idős lucos-erdeifenyvesben 1 párt figyeltem meg, kisebb körzetben mozogtak. V. 20-án pedig Káldon rudas korú lucfenyves állományban észleltem 1 éneklő hímet. Mindkét hely távol esik az Őrségtől. A gyertyános-tölgyesek zónájában itt elvétve található kisebb lucos, illetve lucal elegyes erdeifenyves állomány. Annak ellenére, hogy VI. 8-án egyik helyen sem sikerült a madarakra ismét rábukkannom, itteni előfordulásuk elgondolkoztató, és valószínű, hogy a kiterjedt luctelepítések nyomán egyre inkább számolhatunk e faj megjelenésével az Alpokaljától távolabb eső területeken is. (Ez annál is inkább valószínű, mivel hasonló helyeken a királyka (*R. regulus*) többfelé nyáron át észlelhető illetve fészkelő madár.)

Az Őrségben 1980. V. 3. és VI. 12. között 11 község határában kereken 30 különböző helyen találkoztam a tűzesfejű királyka egyedével. Elsősorban éneklő hímekeket figyeltem meg, de két helyen a fészket is megtaláltam: Pankaszon V. 21-én a tojó egy lucfenyőn az 5,5 m magasan lévő fészkeben ült, a hím a közelben mozgott; Rábagyarmaton V. 22-én egy párt követve rábukkantam épülő fészkeikre. Két alkalommal szintén párban láttam a madarakat, további hat esetben pedig a viselkedés alapján biztosra vehető fészkelésük.

Bár sok helyen előfordul a tűzesfejű királyka az Őrség erdősegeiben, eloszlása illetve gyakorisága nem egyenletes. Vannak olyan — úgy látszik optimális feltételeket nyújtó — idős lucfenyvesek, ahol kisebb területen több hím énekel. (Pl. Darabos-hegy, Nádasd VI. 4. 28 ha-on 4 hím.) Ezeken a helyeken a két királyka faj közti arány is kisebb (1:1,5—2) a *Regulus regulus* javára, míg máshol jóval nagyobb.

A Kőszegi-hegységben 1980. V. 12—14. között 11 helyen találkoztam éneklő hímekekkel Velem és Cák térségében. A Kendig és attól nyugatra húzódó 700 m tszf. magasságú hegygerinc lucfenyvesében feltűnően gyakori volt, és közel azonos számban lehetett hallani a két királyka faj énekét (1:1,5). E helyütt 40 ha-on 6 pár jelenléte volt feltételezhető a hangok alapján.

Kőszegen 1980. V. 15-én meglepetésre a Chernel-kertben is hallottam egy éneklő hímet.

Nem Vas megyei adat, de itt emlitem meg, hogy 1979. június elején a Pilisben Dobogókötől délre a Hideglyuk nevű terület közelében egy lucfenyves erdőfoltban szintén megfigyeltem 1 párt, amelyet néhány nap múlva is ugyanazon a helyen találtam.

Barbácsy Zoltán

A FENYŐRIGÓ (*Turdus pilaris*) ELSŐ ALFÖLDI FÉSZKELÉSE

Első hazai, 1901-es nyugat-magyarországi költése óta az utóbbi években ugyancsak e tájon bizonyosodott be további két fészkelés — egyik alkalommal a fajra jellegzetes, telepes formában. 1981. április 25-én a Hevesi sík északnyugati sarkában, Egerfarmos mellett észleltem a faj újabb, ezúttal már alföldi megtelepedését. Itt búzaföld és vizenyős rét között húzódó ültetett akácsávban álló fiatal nemes nyárfákon három pár építette fészket. A fészkek közvetlenül a törzs közelében helyezkedtek el, három, négy, illetve nyolc méteres magasságban, egymástól öt, valamint nyolc méterre.

A költőtársak jellegzetes alföldi fásor és bokorlakó madárfajokból tevődtek össze: vércsék, sárgarigó, varjúfélék, poszáták, gébicsek és erdei pinty. Május közepére a fiókák kikeltek és június elején már repültek (számukat pontosan megállapítani nem sikerült). A költés egyes fázisairól sikerült jóminőségű negatív és színes diapozitív felvételeket készíteni.

Dr. Endes Mihály

FECSCKE-FELMÉRÉS EREDMÉNYEI NÓGRÁDBAN

1981. június 7-től végeztünk felmérést a visszatért költő fecsképek számát és tavalyi vagy ideai fészkeiket illetőleg. A számlálásban részt vettek általános iskolások is. (5—6—7. oszt.)

Balassagyarmat:

D. urbica: 548 db fészek, ebből 382 db lakott

H. rustica: 21 db fészek, ebből 17 db lakott

Nógrádmargal:

D. urbica: 85 db fészek, ebből 65 db lakott (136 db fecske)

H. rustica: 47 db fészek, ebből 33 db lakott (66 db fecske)

Csesztve:

D. urbica: 94 db fészek, ebből 72 db lakott (144 db fecske)

H. rustica: 47 db fészek, ebből 34 db lakott (68 db fecske)

Szügy község:

D. urbica: 187 db fészek, ebből 129 db lakott (258 db fecske)

H. rustica: 80 db fészek, ebből 68 db lakott (136 db fecske)

Az üres D. urbica fészkek közül 16 db-ban *P. domesticus* költ.

A fent megjelölt időpontban kezdődött a felmérés és 4 napig tartott. A tanulóktól utca és házszám szerint kértem a fecskék és fészkeik megszámlálását, tehát egy és ugyanazon fészket csak egyszer jelöltem.

A zárójelben megjelölt szám a fecskék fajon belüli db-száma összesítve.

Kagyeryák Pál

ADATOK A BAJSZOS SÁRMÁNY (Emberiza cia) 1981. ÉVI ELTERJEDÉSÉHEZ A PILIS HEGYSÉGBEN

1981. költési időszakában az alábbi helyeken figyeltem meg a bajszos sármány jelenlétét illetve költésre utaló viselkedését. Megfigyeléseimnél a pontos dátumokat helyszüke miatt nem adom meg mindenütt. Ezekben a helyeken folyamatos adatsorral rendelkezem, melyet e fajjal részletesebben foglalkozó tagtársaimnak készséggel rendelkezésére bocsátok.

Dunabogdányi kőbánya: 2 hím és 3 tojó mozgott a „sitt” oldalon. (E helyen 6 év óta folyamatosan költ.)

Visegrád, Szentgyörgy-pusztá: 1 pár költött (1979—80-ban is)

Visegrád, Lepencei kőfejtő: 1 pár mozgott, július 3-án fiatal madarakat is megfigyeltem.

Dömös, Vadálló-kövek: 1 pár költött.

Dömös, Királykúti-völgy: március 21-én köves oldalban figyeltem meg 1 párt.

Búbánat-völgy: Hideglelős kereszt alatt illetve a völgy elejében 1—1 pár volt megfigyelhető.

Esztergom, Strázsa-hegy: május 2-án 1 hím énekelt.

Pilisszentlélek, Fehér-szirt: április 1-én 2 tojót és 1 himet figyeltem meg.

Kesztölc, Kétágú-hegy: 2 párt figyeltem meg.

Pilishegy, piliscsévi bánya: 1 pár tartózkodott itt.

Kesztölc, Hosszú-hegy: április 17-én párban mozgott.

Dömörkapui bánya: 2 hím és 1 tojó mozgott (megfigyelve Janata Károllyal).

Ott József

SÖVÉNYSÁRMÁNY PÉCSETT

Pécsett a Tettyén 1981. május 13-án. 11.00—12.00 óra között észleltem először egy példány kitaróan éneklő sövénysármány (*Emberiza cirrus*) hímét, sajnos csak szabad szemmel. Délután újból felmentem és 14.40—15.10 óra között távcsővel figyeltem meg. Hozzáfűzöm, hogy távcső nélkül is jól megfigyelhető volt, hiszen 10—12 méter távolságról észleltem.

1981. május 14-én: 11.30—12.00 óra között édesapámmal és dr. Oltai Lászlóval újból ugyanazon a helyen (lucfenyő, majd diófa csúcsa alatt kb. 0,50 m-rel) láttuk.

1981. május 15-én: 11.00—12.00 óra között ismét édesapámmal és nővéremmel figyeltük a tettyei autóbuszvégállomásnál lévő nyírfa tetején, majd a közelben lévő *Ailanthus* csúcsán kitaróan éneklő hímét.

Mindhárom napon ugyanazon a területen, ugyanazon a néhány fán énekelt hosszasan, kisposztászerű hangján, mindig a fa csúcsa alatt kb. 0,50 m-rel.

Előzőleg 1981. január 31-én Pécssett, az Asztalos János úton 2 pd-t láttam párban közvetlen sötétedés előtt szabad szemmel kb. 3 méter távolságból. Ez a hely a Tettyétől légvonalban 2,5 km távolságra van.

Molnár István

HÁZI ROZSDAFARKÚ FÉSZKELES KIHELYEZETT ODÚBAN SÜTTŐN

Süttő községben a Diósvölgyi u. 19. sz. alatt 1980. év elején kihelyezett odút egy házi rozsdafarkú pár, megérkezése után azonnal birtokba vette és ott három alkalommal sikeresen költött.

1981. évben feltehetően ugyanazon pár magatartása az alábbiak szerint alakult.

1981. március 22-én észleltem először a házi rozsdafarkú párt. Április 12-én 8 óra felé láttam a házi rozsdafarkút a falra akasztott odúból először kijönni. Később megnéztem az odút. Kezdődő fészek volt benne, nem túl kidolgozott, majd abbahagyta a megkezdett fészek építését a falon levő odúban. Május 29-én reggel szőrszálakkal a csőrében az egyik házi rozsdafarkú kutunk vaskeretén ült. A hím reggel az antennán énekelte. Az egyik az odú peremén üldögélt, fejfelé. Június 9-én 5 tojáson ül a házi rozsdafarkú. Délután 18 óra tájt néztem meg, amikor egy pillanatra elhagyta az odút. Június 21-én ismételtén láttam a madarakat. A hímeket valami rovar vagy kukaccal a csőrében. Etetnek: 18.25 órakor. Június 25-én délután rendszeresen látom a két házi rozsdafarkút, amint etetnek. Június 29-én reggel 8 óra tájban megnéztem a fiókákat. Már fejlettek, de a kirepülésig legalább egy hét kell még. Július 2-án: erősödik a fiókák hangja. A szülők sipognak. Este a hímeket énekelni hallom. Július 3-án feleségem de. 11 óra tájban megtalálta az egyik fiókát az odú alatt a járdán. Az ablak között őrizték. Kiengedve az antennavezetékre, majd a diófára, innen a tyűkölon lévő venyigére szállt. Itt sipogott, a szülők utána mentek. Július 4-én délután az öreg házi rozsdafarkúakat láttam kergetődni. 17.25 óra körül az egyik fióka a szomszéd ház tetjének udvarunk felé eső alsó peremén üldögélt. Ekkor a fé-

szekbe is benéztem és két kis fiókát láttam itt üldögélni, melyek nem reagáltak rám, így jól megnézhettem őket. Kicsinyeknek tündek. Még a háztetőre kirepültek is lengedezett egy-két pihe a fehebúbján, a szem mögött. Csörzug erősen sárga, farka rövid. Az első kirepülés tehát július 3-án volt. Ez feltehetően a második költés volt.

Süttő községben az egymástól távoleső helyeken éneklő hím házi rozsdafarkúakról legalább négy pár biztos költésére következtettem.

Dr. Sággy Antal

SZÜRKE KÜLLŐ (*Picus canus*) MEGFIGYELÉSEK A MEDVES VIDÉKÉN 1981-BEN

A Medves hegységet, illetve ennek nyúlványait borító, különböző biotópú összefüggő nagy erdőkben még eléggé gyakoriak a harkályfélék. Az 1981-es év tavaszán kb. 40 km²-es területet ellenőriztem a szürke küllő állomány felmérése érdekében. Minthogy a hangját jól utánzom, olyan helyeken is sikerült „szólásra” bírnom és közel csalogatnom őket, ahol különben semmi életjelt nem adtak magukról. Így tapasztaltam azt is, hogy az egymástól távol tartózkodó küllők közül csak a hím, illetve a tojó „jelentkezett”. Mindössze egy helyen, a csehszlovák határ melletti ritkás, idős bükkös szélén volt együtt a hím és a tojó. Ugyanitt zöld küllő hím is „jelentkezett”. Érdekességként megemlítem, hogy zöld küllőt kevesebbet láttam, mint szürkét!

Az alábbiakban közölt adatoknál közlöm a megfigyelések helyét.

Megjegyzem, az 1—3 km²-es területeken több esetben látott, azonos ivarú pd-kat nem jegyeztem, mivel ezeket egyszer már felírtam.

Szürke küllő

Zagyvaróna, Pocikvár,	1981. 3. 30	1 pd. hím
Medves h., Csió puszta,	1981. 4. 1.	2 pd. hím + tojó
Mátraszele, Hárslápa,	1981. 4. 9.	1 pd. tojó
Mátraszele, Csengő kút,	1981. 5. 1.	1 pd. hím

Bárnai völgy, Ispán kút,
Medves h., Vecseklői oldal,

1981. 5. 2. 1 pd.
1981. 5. 3. 1 pd. him

Varga Ferenc

FENYVESCINEGE (*Parus ater*) FÉSZKELÉSE A SALGÓTARJÁNI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEN

A Karancs, Medves és Somlya hegységek még meglévő idős lucosaiban, illetve más biotópú erdőségekben lévő lucfenyő csoportokban az elmúlt évek során, több helyen hallottam költési időszakban a fenyvescinege jellegzetes énekét. Néhány éve, a Medves északi oldalán, az egyik lucosban kirepült családdal is találkoztam.

1981. április, május hónapokban ismét több helyen, többek között a salgói természetvédelmi területen lévő fiatal lucosban láttam illetve hallottam fenyvescinegét.

Június 17-én az eresztvényi turistaház mögötti idős bükkösben, kékgalambos odúk ellenőrzésekor, az egyik bükkfa oldalában lévő hosszúkás odúszerű mélyedésben egy élelmet szállító példányt figyeltem meg. Az odú 170 cm magasban volt, így jól lehetett benne látni az 5 pihés fiókát. A költést a későbbiek folyamán még többször ellenőriztem, a fiókák sikeresen felnövekedtek és elhagyták az odút. Említést érdemel, hogy a bükkös erdei fenyvessel volt szomszédos és eléggé távol esett a megfigyelések helyétől (lucostól).

Varga Ferenc

A FITISZFÜZIKE (*Phylloscopus trochilus*) TERJESZKEDÉSE A MEDVES HEGYSÉG ERDEIBEN

Amióta az erdőgazdaságok gépesítették a fakitermelést, egyre nagyobb erdőterületeket termeltek ki. Mivel ez a vidék (merek hegyoldalak) alkalmatlan a mezőgazdasági művelésre, így a

vágott erdők helyét újra erdőkkel telepítik be. Az akácok, cserések és bükkösök helyébe sok helyen fenyőfélék kerülnek. A környező termelőszövetkezetek a gépekkel nem művelhető területeket, volt legelőket szintén fenyvesekkel telepítik be. Így az utóbbi években, a Medves, Karancs és Somlya hegységekben egyre szaporodnak a fenyőerdők. A napos, homokos (köves) hegyoldalakra erdei és fekete, míg az árnyékosabb, nyirkosabb oldalakra főleg lucfenyők kerülnek. Ismeretes, hogy a fitiszfűzike élettere a fenyőerdő, illetve az olyan helyek, ahol az egyéb fafélések között fenyőcsoportok, borókák is tenyésznek. Így azután, mivel szaporodik a számukra alkalmas költőterület, egyre több helyen tűnnek fel a fiatal fenyvesekben és hallatják jellegzetes éneküket. Az olyan fenyvesekben viszont, ahol a fenyők még nem haladták meg az egy méter magasságot, eddig nem hallottam éneklő hímeket.

A 2—3 méteres fákból álló fenyvesekben, a fenyőfélések fajától függetlenül mind több helyen találkozhatunk éneklő hímekkel.

Varga Ferenc

KERESZTCSŐRŰ (*Loxia curvirostra*) FÁCÁNKERTEN

1981. július 6-án Fácánkerten, a Természet- és Vadvédelmi Állomás parkjában egy hím keresztcsőrűt pillantottam meg egy lucfenyő csúcsán. Halkan énekelt. Énekére megjelent a tojó is. Másnap szintén énekelve figyeltem meg a hímeket, közelében gyakran feltűnt a tojó is. A következő napokban nem kerültek a szemem elé.

A keresztcsőrűek megjelenése a közép-dunántúli, fenyőben szegény biotópokban télen sem gyakori esemény. Nyári felbukkanásukra magyarázat lehet, hogy az 1980-as évben országosan nagy toboztermés volt a lucfenyőkön és a megnövekedett táplálékkínálat hatására a keresztcsőrűek élettere is tágul.

Kalotás Zsolt

GULIPÁN (*Recurvirostra avosetta*) FÉSZKELÉSE A SZELKÓ-TAVON, VALAMINT KÖRNYÉKÉN

A tó Nyíregyházától délre kb. 10 km-nyire helyezkedik el. A halastó alacsonyabbrendű állatokban bővelkedő vize és iszapja, sekély vizű öblei, szikesedő partjai tavasszal és ősszel nagy számban vonzzák a különféle parti madarakat. Ehhez hozzájárul még, hogy a Szelkón igen minimális az emberi zavarás. Mint az eddigiekből is kitűnik, a tó idáig is megfelelő lett volna a gulipánok fészkelésének. Azonban a mintegy 3 évi megfigyelés alatt nem talákoztunk ezzel a fajjal. Idén a tavat csak május végén töltötték fel teljesen és ennek köszönhetően az eddig is meglévő szikes partszakaszok megszálesedtek és kialakult rajtuk a megfelelő növénytársulás. 1981. május 24-én figyeltem meg 5 példányt. Viselkedésük alapján (színlelt támadás, szárnytörés tettetése) feltételeztem a fészkelést. 1981. június 9—10-én 2 felnőtt és 4 fiatal példányt figyeltünk meg (Fekete Z., Petrilla A., Szép T.). A fiatal madarak még nem voltak röpképesek.

1981. június 10-én a Szelkó-tól keletre 1 km-re lévő Rizstéren 2 öreg és 1 fiatal gulipánt figyeltem meg. A fióka még pelyhes volt. A madarakat a Rozsrét nevű település házáitól kb. 4—500 méternyire lévő csatornában láttam. A csatorna a 4-es számú főútvonalától 100—150 méternyire van. 1981. június 11-én 30 méternyire az előző napitól még 3, még pihés gulipán fiókat figyeltünk meg (Petrilla A., Szép T., Szögi L.). Valószínű, hogy a június 10-én látott gulipán fióka a többiektől elmaradt. Sajnos még június 11-én találtam egy gulipán fióka tetemet, amely valószínűleg az előbb említett lehetett.

Ez utóbbi fészkelés egy nagyon zavart területen történt, ami különössé teszi.

Sikerült fényképeket készítenünk a madarokról mindkét helyen. Természetesen a madarak zavarását igyekeztünk elkerülni.

Szép Tibor

NYÁR VÉGI MEGFIGYELÉSEK A SZELKÓ-TAVON

A Nyíregyházától délre kb. 10 km-re lévő tavon 1981. 08. 01-től — 1981. 09. 04-ig végeztem megfigyeléseket. Sajnos az augusztus 1-vel kezdődő vadászat miatt kevesebb madár volt

- mint az a júliusi megfigyelések alapján várható lett volna.
 Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): 1 pd. 08. 16.
 Üstökös gém (*Ardeola ralloides*): 1 pd. 09. 03.; 5 pd. 08. 21.;
 8 pd. 08. 30.; 10 pd. 09. 03.
- Nagy kócsag (*Egretta alba*): 4 pd. 08. 16.; 1 pd. 09. 03.
 Kis kócsag (*Egretta garzetta*): 3—4 pd. 08. 01-től 08. 20-ig; 6 pd.
 08. 21.; 08. 30.; 8 pd. 09. 02.; 11 pd. 09. 03.
- Fekete gólya (*Ciconia nigra*): 2 pd. 08. 30.; 3 juv., 1 ad. pd.
 09. 02. 8 példányból álló fehér gólya (*Ciconia ciconia*) csa-
 patban.
- Kanalasgém (*Platalea leucorodia*): 14 pd. 03. 02.; 4 pd. 08. 08.;
 3 pd. 08. 14., 08. 16.; 3 pd. 08. 21.; 1 pd. 08. 30.; 3 pd. 09. 02.
- Kis lile (*Charadrius dubius*): 1 pd. 08. 02.; 3 pd. 08. 07.; 4 pd.
 08. 21., 08. 30.; 5 pd. 09. 02.
- Póling (*Numenius arquata*): 2 pd. 08. 02., 08. 07., 08. 30.; 1 pd.
 09. 03.
- Goda (*Limosa limosa*): kb. 500 pd. 08. 14., 08. 16.; kb. 100 pd.
 08. 30.
- Piros lábú cankó (*Tringa totanus*): 8 pd. 08. 30.; 5 pd. 09. 02.
 Erdei cankó (*Tringa ochropus*): 6 pd. 08. 30.; 2 pd. 09. 02.
 Szürke cankó (*Tringa nebularia*): 10 pd. 08. 02.; 2 pd. 08. 03.;
 28 pd. 08. 21.; 5 pd. 08. 30.; 15 pd. 09. 02.
- Sárszalonka (*Gallinago gallinago*): 35 pd. 08. 21.; 16 pd. 08. 30.;
 7 pd. 09. 02.
- Apró partfutó (*Calidris minuta*): 7 pd. 08. 30., 09. 02.; 6 pd.
 09. 03.
- Havasi partfutó (*Calidris alpina*): 1 pd. 08. 08.; 2 pd. 08. 30.;
 1 pd. 09. 02.
- Sarlós partfutó (*Calidris testacea*): 1 pd. 08. 30.; 4 pd. 09. 02.;
 6 pd. 09. 03.
- Sárjáró (*Limicola falcinellus*): 2 pd. 08. 08.
 Pajzsoscankó (*Philomachus pugnax*): 28 pd. 08. 02.; 5 pd. 08. 03.
 Fattyúszerkő (*Clidonias hybrida*): kb. 40—50 pd. 08. 01.—09.04.
 Kormos szerkő (*Clidonias niger*): 20—30 pd. 08.01.—09. 04.
 Sarlósfecske (*Apus apus*): kb. 250 pd. 08. 30.

A parti madarak megfigyelése lessátorból történt.

Szép Tibor

FÉSZKELÉSEK A BALATONKENESEI LÖSZFALBAN

1981. május 16-án a löszfal előtt mintegy 20—25 db sarlósfecskét (*Apus apus*) figyeltem meg. Tüzetesebb vizsgálódás után megtaláltam fészkelőhelyeiket is. Ebben a falban 4—5 ember alkotta barlang található, s ezek körül tenyérnyi széles repedések vannak. Itt fészkelnek a sarlósfecskék. Távolabbról sokáig figyeltem ezeket a repedéseket távcsóvel és láttam ki- illetve berepülő madarakat. Ugyanitt még az alábbi fészkelő fajokat figyeltem meg: seregély (*Sturnus vulgaris*) etető szülők; fekete rigó (*Turdus merula*) etetés közben; házi veréb (*Passer domesticus*); mezei veréb (*Passer montanus*); parlagi galamb. (*Columba livia domestica*).

Matyikó Tibor

ADATOK PÉCEL ÉS KÖRNYÉKE MADÁRVILÁGÁHOZ — 1981 —

Megfigyelt fészkelő fajok: füst- és molnárfecské, vadgerle, seregély, aranymálkó, énekes- és fekete rigó, búbosbanka, barázdabillegető, cigány-csaláncsúcs, citromsármány, mezei pacsirta, búbos pacsirta, tövisszűrő gébics, erdei pinta, meggyvágó, csicsörke, tengelic, fülemüle, kék-, szén- és barátcinege, barátposzáta, zöld küllő, gyurgyalag, szarka, szajkó, fogoly, fácán, vízityúk, egerészölyv. 1980-ban még költött jégmadár is, de az idén már csak egyetlen példánnyal találkoztam.

Kovács Zsolt

A GYURGYALAGOK HELYZETE PÉCELEN

Pécelen évek óta változó számban költenek gyurgyalagok. Az 1981-es esztendőben két pár telepedett meg a község északi határában lévő löszös beomlásoknál, ebből egy az ún. Csúnyatónál, kb. 30 méternyire a település házáitól és tíz méternyire

a forgalmas horgásztótól. További hat pár mintegy másfél kilométernyire onnét egy nyolc méter mély gödör falában lelt ott-honra. Itt a gyurgyalagokon kívül házi és mezei verebek valamint búbosbankák is fészkeltek. A fiókák a tó melletti fészkekből július 29-én, míg a telep fészkeiből július 30.—augusztus 3. között repültek ki.

Kovács Zsolt

FAUNISZTIKAI ADATOK VÁC KÖRNYÉKÉNEK MADÁRVILÁGÁRÓL

II.

Galerida cristata. Gyakori költő faj, de csak a városban és a Török-hegyi részen.

Lullula arborea. Mindenfelé rendszeresen átvonul.

Alauda arvensis. Elsősorban a Török-hegyen gyakori fészkelő, a Duna mellett csak átvonulókkal találkoztam.

Hirundo rustica. A városi öreg épületek gerendáin (peremváros) vagy a boltozatosan kialakított kapualjakban fészkel. Évenként megközelítőleg állandó mennyiségben található.

Delichon urbica. A városban gyakori fészkelő. Az épületek külső ereszei alá építi zárt, boltozatos fészket.

Riparia riparia. A költő párok száma a megtelepedésre alkalmas bányáktól, partfalaktól függően változik. Eddigi években rendszeresen egy megközelítőleg 200-as telep működött.

Oriolus oriolus. Gyakori fészkelő madár a ligetben és a Duna mellett, a Török-hegyen ritkább.

Corvus cornix. Néhány párban költ a szigeteken és a Török-hegyen. Télen kis csoportosulásai láthatók a Duna-parton.

Corvus frugilegus. Ősztől tavaszig gyakori madár mindenfelé.

Corvus monedula. A ligetben faodúkban 8—12 pár fészkel. Régebben a templomtornyokban is költött, de 1976-ban történt renoválások után kirekesztették őket. Jelenleg nagyon kevés templomon fészkel, ott is inkább tartóoszlopokon, szobrok mögött.

Pica pica. Mindenfelé gyakori fészkelő. Télen még a városi parkokban is megjelenik. Késő ősztől, néhány százas csapatokba verődnek estefelé, és a fűzesben alszanak.

Garrulus glandarius. A Török-hegyen szórványosan fészkel, 1978-ban az Égető-sziget környékén is költött, ahol egyébként csak ritka őszi kóborló. A Török-hegyen ősztől gyakori madár, valószínűleg a Naszály közelsége miatt.

Parus maior. Télen csapatosan kóborolnak a Duna-parti részeken, de fészkelésre csak néhány pár marad meg, mert kevés az alkalmas költőüreg. Találtam fészket vascső belsejében, falrepedésben, a ligetben két, esetleg három pár fészkel.

Parus palustris. Télen, kóborló cinegecsapatok között két-háparti részeken és a ligetben találtam.

Parus ater. Szórványos őszi átvonuló a ligetben és a fűzesekben.

Parus palustris. Télen, kóborló cinegecsapatok között két-három példányt lehet látni, de fészkelését csak a ligetben tapasztaltam.

Parus montanus. A fűzesben az Égető-szigetig és a ligetben mozgott szétszórta 8 pd. 1974. XI. 1-től 1975. II. 16-ig. Részletes adatok az *Aquila* (1977) 83. köt. 260. oldalán kerültek közlésre.

Aegithalos caudatus. A Duna melletti részeken és a ligetben néhány párban fészkel. Téli kóborlásan gyakori. A gyűrűzések szerint a kirepült fiatalok még huzamosabb ideig a területen tartózkodnak.

Remiz pendulinus. A Duna melletti területeken rendszeresen fészkel. A költési idő elteltével eltűnnek a területről, egyetlen késői megfigyelésem 1974. XI. 4-én 2 pd.

Sitta europaea. A ligetben 1974-ben egy pár kísérte meg a fészkelést, de ez eredménytelen maradt. Aztán 1977-ben egyszerre két pár költött eredményesen. Télen mindenütt előfordul, kivéve a belvárost.

Certhia familiaris. A fűzesben 1976. II. 29-én hálóval fogtam egyet, de a télen kóborló cinegecsapatokat gyakran kíséri néhány példány.

- Certhia brachydactyla*. A Duna-parti részeken és a ligetben fészkel. Télen rendszeresen talákoztam vele.
- Troglodytes troglodytes*. A ligetben 1972-ben találtam fészket fiókákkal, majd 1976. VIII. 9-én hálóba akadt egy fiatal példány. A faj fészkelésének rejtettsége folytán a területen költhet anélkül, hogy arról tudomást szereznénk. A X. hó-tól a III. hó végéig gyakori madár minden bokrosban, főleg nádas, sásos területeken.
- Turdus viscivorus*. Szórványosan átvonul a Duna-parti részeken, a Török-hegyen megpihen.
- Turdus pilaris*. Gyakori téli madár mindenfelé.
- Turdus philomelos*. Fészkelve nem találtam, de gyakori átvonuló a területen.
- Turdus iliacus*. Szórványosan átvonuló a területen. 1975. I. 30-tól III. 13-ig 20—25 példány tartózkodott a ligetben.
- Turdus merula*. Gyakori fészkelő madár, fészket megtaláltam a ligetben, temetőekben, a városi parkok bokrain és az utcai fasorokon, az utóbbin 5—7 m magasan. A gyűrűzések szerint az állomány egy része elvonul (Olaszországban került meg) és egy része áttelel. Téli időszakban a városból kihúznak éjszakázni a füzesbe.
- Oenanthe oenanthe*. A számára megfelelő helyeken fészkel, de ilyen csak kevés van a területen. Vonuláskor sem gyakori.
- Saxicola torquata*. Az elgazosodott területek közönséges fészkelő madara.
- Saxicola rubetra*. Megkerült: 1976. IV. 5-én 1 pd. a Dunapart közelében.
- Phoenicurus phoenicurus*. Fészkelve nem találtam, de vonulása idején is csak igen szórványosan talákoztam vele a liget, füzes és a szigetek területén.
- Phoenicurus ochruros*. Gyakori fészkelő a városban. Fészket több esetben találtam *Hirundo rustica* átalakított fészében, falrepedésben, eresznél a cserép alatt. Ősszel gyakran láttam a füzesben is.
- Luscinia megarhynchos*. Gyakori fészkelő a liget, szigetek és szórványosan a Török-hegyi részeken.

- Luscinia luscinia*. Három ízben találkoztam vele a Duna-parti részeken, 1976. VIII. 16-án 1 juv. pd., 1978. V. 6-án 1 ad. tojó pd. és VIII. 23-án 1 juv. pd.
- Erithacus rubecula*. Rendszeres fészkelő a területen és gyakori átvonuló, különösen a Duna-parti részeken.
- Locustella fluviatilis*. Fészkére még nem sikerült rátalálnom, de a területen éneklő hímekből (rovarirtás) ítélve, rendszeresen költő faj a liget, füzes szélén a nádasban és a szigetekeken. Ezeken a területeken már többször fogtam költőfoltos tojót.
- Locustella luscinioides*. Határozottan ritka faj, a területen kétszer találkoztam vele. 1974. IV. 30-án 1 pd.-t láttam a füzesben, és 1976. IX. 24-én 1 pd.-t fogtam, szintén a füzesben.
- Acrocephalus arundinaceus*. Rendszeres kis számú fészkelő a nádasban.
- Acrocephalus scirpaceus*. Közönséges fészkelő a nádasban. Vonuláskor a füzesben is gyakori, fészkelése itt ritka.
- Acrocephalus palustris*. Ez a leggyakoribb nádimaládár, fészkrét mindenütt megtaláltam, még a száraz bokrosokkal kísért gazos területeken is, csak a városból hiányzik, és a Török-hegyen ritkább. A ligetben költ.
- Acrocephalus schoenobaenus*. Szórványos fészkelő a Duna-parti területeken. Vonuláskor gyakori, ősszel.
- Sylvia atricapilla*. A liget és a Duna melletti területeken közönséges fészkelő madár. A Török-hegyen jóval ritkább.
- Sylvia nisoria*. Nagyon megfogyatkozott az állományuk, 1974-ben találtam fészkelve és az ezt követő években csupán vonuláskor láttam.
- Sylvia borin*. A Duna-parti részeknek és a ligetnek rendszeres költő madara.
- Sylvia communis*. A ligetben egy pár költ, a nádas szélén és a Török-hegyen még rendszeresen fészkel.
- Sylvia curruca*. A ligetben és a városi kertekben, valamint a temetőben fészkel, a Török-hegyen szórványos fészkelő.

Hippolais icterina. Fészket nem találtam, de a fajt is csak ritkán láttam vonuláskor a ligetben és a Duna-parti részeken.

Phylloscopus trochilus. Gyakori átvonuló a ligetben, füzesben és a szigeteken.

Phylloscopus collybita. Közönséges fészkelő a ligetben és a szigeteken.

Phylloscopus sibilatrix. Vonuláskor rendszeresen megjelenik. Fészkelve nem találtam, pedig hosszan kitartanak a területen, legkésőbbi észlelés: 1978. VI. 1-én egy példány énekelt az Égető-szigetnél.

Regulus regulus. Gyakori átvonuló a ligetben, füzesben.

Regulus ignicapillus. A Duna-parti részeken került meg 1974. IX. 8-án 1 pd., 1975. IV. 13-án 1 pd., és 1976. X. 20-án 1 pd.

Muscicapa striata. Szórványos fészkelő a területen a ligetben. Ősszel gyakoribb.

Muscicapa hypoleuca. Tavaszi átvonuláskor gyakran látni a ligetben, ősszel ritkább.

Muscicapa albicollis. Az előző fajjal egyidőben látható, és hasonló területen még mennyiségük is megközelíti egymást.

Prunella modularis. Gyakori áttelelő és vonuló madár. 1978-ban négy pár jelenlétét határoztam meg a liget és az Égető-sziget területén. A ligetben egy fészket találtunk fiókával, és a szigeten is egyet, ezenkívül etető öreget és olyan fészket, amelyből nem régen szálltak ki a fiatalok.

Anthus pratensis. Csak átvonul a területen.

Anthus trivialis. A Török-hegyen költött 1976-ban, egyébként csak átvonul, még a ligetben is.

Anthus spinoletta. Télen magányosan vagy kettesével rendszeres a Duna-parton.

Motacilla alba. Gyakori átvonuló és szórványos fészkelő madár.

Motacilla cinera. Rendszeresen átvonuló és szórványos áttelelő madár.

Motacilla flava. Ritkán jelenik meg a Duna-parton. Megfigyelve: 1977. IX. 8-án 1 pd., és IX. 11-én 3 pd., majd 1978. VIII. 28-án 1 pd.

- Bombycilla garrulus*. Inváziós években gyakori, ami legutóbb 1975-ben volt, máskor csak szórványosan jelentkezik.
- Lanius excubitor*. Télen ritka. Megfigyelve: 1976. III. 29-én és 30-án 1 pd., a Török-hegyen 1974. XI. 7-én 1 pd.
- Lanius minor*. 1976-ban költött a liget szélén. A Török-hegy lábánál még egy helyen költött 1978-ban.
- Lanius collurio*. A költő párok száma fokozatosan csökken, vonuláskor gyakoribb. Elsősorban a temetőből maradoznak el, és a biotópjuk szűkül.
- Sturnus vulgaris*. A füzesben és a nádasban hatalmas tömegek éjszakáznak. A szőlősökben is nagy tömegek tartózkodnak. Fészket mindenütt megtaláltam, ahol alkalmas odú állt rendelkezésükre. Az első csapatok már február végén megjelentek.
- Passer domesticus*. Az utóbbi években határozott állománycsökkenése tapasztalható, annak ellenére, hogy ez a faj rendkívül jól alkalmazkodott az urbanizációs környezethez. Több esetben megfigyeltem, hogy éjjel 22—24 óra között, az utcai neonlámpák búrájában fészkelő verebek fiókaikat táplálékkal látták el. Az éjszakai molylepkét egészen az út aszfaltburkolatáig követték, és el is kapták.
- Passer montanus*. Közönséges fészkelő madár a területen. A ligetben a faodúkbán, a Török-hegyen, a temetőben, az öreg házak hézgaiban költ.
- Coccothraustes coccothraustes*. A nyár vége felé a ligetben gyakran találok fiatal példányokból álló kisebb csapatokkal. Télen az utcai fasorokon is rendszeresen megjelennek. Fészket nem találtam a területen.
- Chloris chloris*. Rendszeresen fészkel az utcai fasorokon, a ligetben és a többi bokros területeken. Télen ritkán látni.
- Carduelis carduelis*. Az előbbi fajhoz hasonló részeken fészkel. Télen gazos, bogáncsos részeken csapatokba verődik.
- Carduelis spinus*. Gyakori átvonuló, mindenfelé.
- Carduelis cannabina*. Kis számú fészkelő és gyakori téli madár. Gazos területeken gyülekezik nagyobb számban.
- Carduelis flammea*. Inváziós években gyakori, máskor csak igen szórványos megjelenése. Legutóbb 1972—73-ban volt

inváziójuk. Megfigyelve: 1977. XI. 8-án 4 pd. és 1978. II. 5-én 1 pd.

Serinus serinus. Mindenfelé közönséges fészkelő faj. Szórványos áttelelők is akadnak.

Pyrrhula pyrrhula. Gyakori téli madár. Érkezése a X. végére esik, míg távozása IV. közepére fejeződik be, de III. hótól már ritka.

Fringilla coelebs. A ligetben és a Duna-parti részeken gyakori, míg a Török-hegyen szórványos fészkelő faj. Télen is rendszeresen látni a területen.

Fringilla montifringilla. Gyakori átvonuló, de gyakori téli madara a gyümölcsösök környékén található gazos területeknek is.

Emberiza citrinella. Szórványosan költ a Török-hegyen. Télen mindenütt előfordul.

Emberiza schoeniclus. Télen minden gazos területen megjelenik. (Török-hegy, Duna-part, stb.) Fészkelése csak szórványosan fordul elő. (Duna-parti nádas)

Plectrophenax nivalis. 1974. XI. 1-én egy hím példányt láttam a Duna-parton. Lehetséges, hogy az akkor erős szél szorította délre a madarat, mert azóta nem találkoztam vele.

Dénes János

FAUNISZTIKA NÉHÁNY SORBAN

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): Simontornyai halastó, 1981. 5. 18. 1 pd. (Varga Zs.); Dinnyési halastavak, 1981. 8. 21. 1 juv. pd. (Schmidt E.)

Kerceréce (*Bucephala clangula*): Szentendrei sziget (Duna), 1981. 7. 11. 2 hím + 1 tojó + 1.

Füstös réce (*Melanitta fusca*): Vác (Duna), 1980. 3. 2. 4 pd., Nagymaros, 1981. 1. 28. 2 pd. (Árkosi J., Koczián A., Tóth I.)

- Halászsas (*Pandion haliaetus*): Sumonyi halastó, 1981. 8. 23. és 25. 1—1 pd. (Balikó A., Bank L., Büki J., Gregorits J.); Rétszilasi halastavak, 1981. 8. 13. 1 pd. (Varga Zs.); Varászló, 1980. 9. 28. 1 pd.; Miklósfai halastavak, 1980. 9. 4. 1 pd. (Barbácsy Z.); Monostorapáti halastó, 1981. 7. 24. 1 pd. (Barta Z., Deák B. P.); Tengelic, Paradicsom-pusztá, 1981. 4. 4. 1 pd. (Pintér A.)
- Kis sólyom (*Falco columbarius*): Bonyhád, 1980. 10. 30. 1 pd.; Tengelic, 1980. 11. 16. pd., 1981. 4. 9. 1 tojó pd. (Pintér A.)
- Kis lile (*Charadrius dubius*): Ikervár, Rába kavicsátony, 1980. 6. 11. 2 ad. + fészek 4 tojással (Barbácsy Z.)
- Erdei cankó (*Tringa ochropus*): Monostorapáti halastavak, 1981. 7. 24. 7 pd., 1981. 7. 30. 4 pd. (Barta Z.)
- Billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*): Ikervár, Rába kavicsátony, 1980. 6. 11. 2 ad. + 2 pull. (Barbácsy Z.)
- Kis sárszalonna (*Lymnocyptes minimus*): Kajdaacs, 1981. 7. 10. 1 pd. (Pintér A.)
- Viharsirály (*Larus canus*): Visegrád, Duna, 1981. 7. 22. 2 ad. (É. Nagy L.)
- Kis sirály (*Larus minutus*): Sumonyi halastó, 1981. 8. 21. 1 pd. (Gregorits J., Süle Á.); Kám, 1980. 10. 13. 1 juv. (Barbácsy Z.); Tengelic, Paradicsom-pusztá, 1980. 11. 16. 1 pd. (Pintér A.)
- Fenyérfutó (*Crocethia alba*): Sumonyi halastó, 1981. 8. 25. 1 pd. (Bank L., Büki J., Gregorits J.)
- Uhu (*Bubo bubo*): Visegrád, 1981. 7. 20—24, minden éjjel szól pd. (É. Nagy L.)
- Sarlósfecske (*Apus apus*): Tard 1981. 7. 22. 20.15 — 21 h (nyári időszámítás!) között kb. 1500 pd. vonult K—Ny-i irányban laza csapatban (Fitala Cs.)
- Szürke küllő (*Picus canus*): Zirc, Csengő-hegy, 1981. 3. 6. 1 pd. szól; Bécsi-árok, Észak-Bakony, 1981. 3. 31. 1 pd.; Bakonybél, Hudiföldek, 1981. 5. 29. 1 tojó; Úrkút, Déli-Bakony, 1981. 6. 4. 1 pd. (Barta Z.)
- Partifecske (*Riparia riparia*): Tahi, 1981. 7. 22. 1 albino példány, melyet a többiek üldöztek (Schmidt H.)

- Szólórigó (*Turdus iliacus*): Tengelic, 1980. 12. 13. 1 pd.; 1981. 1. 25. 6 pd. (Pintér A.)
- Örvös rigó (*Turdus torquatus*): Budaörs, Oldvas-hegy, 1981. 4. 3. 1 pd. (Varga Zs.)
- Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): Dorog, Otthon-park, 1981. 8. 22. 6 pd. (E. Nagy L.)
- Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*): Tengelic, 1980. 11. 7. 1 pd.; 1981. 3. 7. 1 pd.; Kajdacs, 1981. 3. 7. 1 pd. (Pintér A.); Zirc, 1981. 3. 13. 1 énekel (Barta Z.)
- Keresztesőrű (*Loxia curvirostra*): Zirc, Csengő-hegy, 1981. 5. 29. 1 pd.; Zirc, Kőris-hegy, 1981. 5. 29. 16 pd. (Barta Z.); Velem, 1980. 5. 13. 1 ad. hím + 2 repülő fiatal (a hím etette az egyik fiát) (Barbácsy Z.)

ADATOK A GÓLYA (*Ciconia ciconia*) VONULÁSÁHOZ GYŰRŰZÉSI MEGFIGYELÉSEKKEL

Magyarország Duna—Tisza közének észak-bácskai területén 1972 óta rendszeresen gyűrűzzük a gólyafiókákat. A mintegy 400 meggyűrűzött gólyafióka közül mind külföldön, mind hazánkban több fióka elpusztult. A Madártani Intézetnek visszajelzett gyűrűk alapján a következő három következtetést tehetjük, amelyek a szakirodalomban leírtakat tanúsítják. Jakab Béla: „Az irodalom nem zárja ki teljesen, hogy az 1—3 éves gólyák közül néhány Európába is eljuthat a kőborlásuk alkalmával, kőbor öregekhez csatlakozottan.” (Levélbeli közlés.)

1. Eddigi megfigyeléseim szerint a vizsgált területen, a vizsgálati időszak alatt az egyéves gólyák nem tértek vissza a következő tavaszon Afrikából Európába. Ezt két gyűrűzött és elhullott gólyafiókánk bizonyítja: a) Hercegszántó—Hódunán 1975. VII. 4-én gyűrűzött pullus gólyafióka 1976. IV. 19-én még csak Izraelben (Ein hanaziv Jomdain), b) Dávodon, 1980. VII. 2-án gyűrűzött gólyafióka 1981. VI. 1-én még csak Törökországban (Gemlik, Bursa) tartózkodott, nem tértek vissza Európába a fészkelő helyre.

2. Eddigi adataink alapján feltételezhetjük, hogy három éven belül a fiókák nem térnek vissza ahhoz a fészekhez, amelyben születtek. A 400 meggyűrűzött gólyafióka közül egyetlen gyűrűzöttel sem találkoztunk a következő évben, pedig távcsővel vizsgáltuk az öreg gólyák gyűrűit is. Az 1981. V. 9-én Hercegszántón áramütés miatt elpusztult gólyát is három évvel korábban, 1978. VII. 4-én Hercegszántó—Hódunán gyűrűztük.

3. A nyárvégi—koraőszi téli szálláshelyre vonuláskor nem közvetlenül Délnek indulnak. Az 1976. VII. 7-én Felsőszentivánon gyűrűzött gólyafióka a dunántúli Regölyön került meg VIII. 6-án. Először ÉNy-nak vonulnak, gyülekeznek, s a folyók: Sió, Dráva, stb. mentén hagyják el hazánkat. (Hasonló esetet Jugoszláviában gyűrűzött, s a vizsgált területen megkerült bakcsók-nál is tapasztaltam.)

A fenti feltételezéseket a gólyák színes gyűrűvel való jelölése erősítheti vagy finomíthatja a jövőben.

Dr. Rékási József

JELENTÉS A ROZSRÉTSZŐLŐI PARTIFECSKE (*Riparia riparia*) GYŰRŰZÉSÉRŐL 1981. július 1—4.

Már 1980. évben is végeztünk gyűrűzést a rozsrétszőlői partifecske fészektelepen. Kevesen lévén azonban akkor a telep madarainak csak töredékét tudtuk megjelölni. Ezért 1981-ben szervezett tábor keretében végeztük ezt a munkát az azóta védetté nyilvánított területen.

Két db 12 m-es japán hálóval dolgoztunk. A hálókat csak a kora reggeli és a késő délutáni órákban húztuk ki, a napközbeni nagy melegben a madárpusztulások elkerülése érdekében szünetelt a gyűrűzés.

Összesen 859 db partifecske-t fogtunk. Ebből 757 db kapott gyűrűt (ez kb. 80—85 %-át jelenti a telepnek), 1 db elpusztult, 101 db pedig már jelölt madár volt. A táborozáson a nyíregyházi munkacsoport hét tagja, valamint négy budapesti vendég vett részt.

Bánhidi Péter

PARTIFECSKÉK (*Riparia riparia*) GYŰRŰZÉSE

1981. V. 12. és 14-én a reggeli órákban a Nyíregyháza—Rozs-rétszölői partifecske kolóniánál gyűrűztünk Petrilla Attilával. Egyetlen 12 méteres japán hálóval dolgoztunk és azt is össze kellett húzni egy-egy szedés után, mert különben pillanatok alatt megtelt madárral. 210 egyed kapott gyűrűt, de akadt a befogott madarak között gyűrűs is, 11 db. Ezeket még tavaly jelöltük meg, ötöt ugyanitt, hatot pedig egy másik — császárszállási — telepen. Azt azonban a tél folyamán lerombolták (kitermelték a homokot) és ezek szerint lakói közül akadt olyan, amelyik a kb. 6—7 km-re található Rozsrétre költözött. Ezen a telepen is folyt ősszel homokkitermelés, sőt a fészkelőüregek több mint 90 0/0-a el is pusztult. Olyan függőleges fal azonban maradt vissza, hogy a partifecskek érdemesnek tartották újra kialakítani a fészkelőhelyet. A telep összhatásában jobb mint a múlt évben, és a költőpárok száma is nőtt (kb. 300). Az idén már nem zavarhatja semmi a fészkelést, mert időközben az OKTH Észak-Alföldi Felügyelősége védetté nyilvánította.

Bánhidi Péter

ADATOK AZ EGERÉSZÖLYV (*Buteo buteo*) TÁPLÁLKOZÁSÁHOZ FIÓKANEVELÉS IDEJÉN

Bácsalmás nagyközségtől DK-re, kb. 3 km-re egy erdősávban (K—Ny-i fekvésű) két egerészölyv fészkel egymástól mintegy 600 m-re. Az egyik fészek 12 m magasan található egy nemes nyárfán, a másik egy 9 m magas akácán.

A nyárfán levő fészekben 1981. május 10-én két 10 napos fióka, az akácán levő fészekben három 1 hetes fióka volt. Mind az 5 fiókát meggyűrűztük. Az erdősáv D-i oldalán búzavetést, É-i oldalán nemes nyárfából álló összefüggő erdőt találunk. Ezt az ún. „cellulóz-nyáras” erdőt a közeli sertéstelepről idevezetett trágyalével árasztották el.

A 12 m magasan levő, két fiókát rejtő egerészölyv fészekből a következő táplálékot gyűjtöttük be: 1 db élő fürge gyík (*Lacerta*

agilis), 2 db egér (*Mus sp.*) tetemét, s 1 köpetet. A köpetben 1 db egér (*Apodemus sp.*) maradványait találtuk mikroszkópos vizsgálat után. A 9 m magasan akácán levő, 3 egerészölyv fiókát rejtő fészekben a következő táplálékot találtuk: 3 db fürge gyík (*Lacerta agilis*), 1 db mezei pocok (*Microtus arvalis*) és 1 db fülesbagoly fióka (*Asio otus*) maradványát. Ez utóbbi fülesbagoly fiókát a fészek közelében levő szarkafészekben fészkelő bagoly fiókáiból zsákmányolták az egerészölyvek.

A közeli búzavetésben és a trágyalétől öntözött cellulóz-nyárasban sok fácán tartózkodott és fészkel a vizsgálat idején, de a fölöttük köröző és vadászó egerészölyvek egyetlen fáciánt sem fogtak el. A közeli villanyoszlopra telepednek szívesen, s onnan lesik kisemlős zsákmányukat.

Dr. Rékási József

A ZSÁKMÁNYÁLLATOK MEGOSZLÁSA FÜLESBAGOLY (*Asio otus*) KÖPETEKBEN TALÁLT MARADVÁNYOK ALAPJÁN

Gyűjtés ideje: 1980. II. 16.

Sopron-Hegyvidék, 98 h erdőrészlet, telepített vörösfenyves.

Faj	db	%
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	706	61,98
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	218	19,14
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	70	6,15
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	59	5,18
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	37	3,25
Patkányfejű pocok (<i>Microtus oeconomus</i>)	17	1,49
Madár (<i>Aves sp.</i>)	10	0,88
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	10	0,88
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	4	0,34
Kócska pocok (<i>Arvicola terrestris</i>)	3	0,26
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	2	0,18
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	1	0,09
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	1	0,09
Patkány (<i>Rattus sp.</i>)	1	0,09
Összesen:	1 139	100,00

A fenyvestől kb 1 km-re már mezőgazdasági területek voltak.
75 ép és 413 törmelék köpet
Zsákmányállat átlag 2,33

Andrési Pál—Sódar László

A ZSÁKMÁNYÁLLATOK MEGOSZLÁSA A RÉTI FÜLESBAGOLY (*Asio flammeus*) KÖPETEKBEN TALÁLT MARADVÁNYOK ALAPJÁN

Gyűjtés ideje: 1980. II. 23., III. 20.

Helye: Mekszikópuszta — Szikes legelő (Győr-Sopron megye)

Faj	db	%
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	173	81,5
Erdei egér (<i>Apodemus</i> sp.)	26	12,3
Patkányfejű pocok (<i>Microtus oeconomus</i>)	3	1,4
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	3	1,4
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	1	0,5
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	2	0,9
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	1	0,5
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	1	0,5
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	1	0,5
Madarak (<i>Aves</i> sp.)	1	0,5
Összesen:	212	100,0

(A köpetek egy részét Dr. Kárpáti László gyűjtötte és vizsgálta)

Összesen 86 köpet, ebből 16 ép.

Zsákmányállatok átlaga: 2,47

Andrési Pál—Sódar László

KÜLÖNÖS TÁPLÁLKOZÓ MADÁREGYÜTTES BÚZATARLÓN

A HNP területén kívül, a Nagyiváni pusztától északra kiterjedt szántók vannak, ahol ebben az évben repcét és őszi búzát termesztettek. Aratás után a búzatarlót nagy tömegben lepték el

a madarak, közöttük sok vízimadár is. Számottevő volt a dankasirályok, ezüstsirályok, szürke géme, gólyák jelenléte. Esetenként egy-egy nagy kócsag is felbukkant közöttük.

Július közepére valamennyi táblán megtörtént a tarlólánhátás, de a madarak jelenléte mégis megmaradt, sőt, fokozódott. Megfigyeléseim szerint a gémfélék szokatlanul nagy számát elsősorban a rágcsálók tömege okozta. Július 28-án részletesen bejártam a Csécsi halastó — Parajos — Nagy Villongó közötti szántókat és felmértem az itt mutatkozó madárfajokat. A Parajoson levő lucernatábla madarait különválasztva közlöm a leszántott tarlókon megfigyelt madaraktól.

	Lucerna	Tarló
Szürke gém	11	40— 50
Vörös gém	2	8— 10
Nagy kócsag	3	26
Bölömbika	1	—
Gólya	—	60— 80
Kék vércse	—	25— 30
Vörös vércse	—	10— 12
Bíbic	4	150—200
Nagy póling	—	18— 20
Ezüstsirály	8	150—180
Dankasirály	2	350—400
Dolmányos varjú	—	20— 25
Vetési varjú	—	600—800

Dr. Kovács Gábor

ADATOK A HÁZI ROZSDAFARKÚ (Phoenicurus ochruros) FÉSZKELESÉHEZ

1981. április 20-án Csongrádon a kertünkben, a fecskék részére kihelyezett falemezre a tojó kezdte a fészkek építését.

A fészket a következő anyagokból építette:

Alapját — szőlővenyige darabkák (3—4 cm-es), szőlővenyige hánca, madártollak (fedő), fehér libatop roncsolt szárrészei, falevelek alkották.

Szövőanyagként — fellazított kenderspárgát, mohát, kukorica-bajuszt, pázsitfűfélék szárfoszlanysait, folyondárszárat, damilt, lószórt használt.

Bélésanyagként — cérnát, szövetfoszlányokat, finom növényi rostokat, saját pehelytollait alkalmazta.

A fészkek április 24-ére elkészült.

Április 25—30-ig a tojó 5 tojást rakott, majd május 1—17-ig kotlott. Május 18-ára mind az öt fióka kikelt. Június 1-én ki-röpült az első fióka. Néhány nap múlva a fészket és a kertet az egész kis madárcsalád elhagyta.

Június 17-én a tojó a régi fészkekre megkezdte a ráépítést. A tojásrakás június 22—25-éig tartott. Június 26—július 9-e közötti időtartamban a tojó kotlott.

A fiókák kikelését követően a tojó és hím madár ugyancsak együttesen végezték 5 fiókájuk etetését, felnevelését. Július 23-án a fiókák elhagyták az otthont adó fészket.

1981. április 21. — július 23-i időszakban tehát egy házi rozsdafarkú pár 10 db fiókát nevelt fel.

A második költés fiókáit Zsótér László tagtársammal meggyűrűztük.

Gresó Lénárd

MADÁRFÉSZEK (költés) A VILLAMOS TALPFÁI KÖZÖTT

Több évtizedes természetjárásom és madármegfigyeléseim során különlegességként tapasztaltam az alább leírt fészkeléseket: A XVIII. kerületi volt Cséry telep mellett húzódik az 51-es villamos pályája. Tíz éven belül két esetben volt alkalmam fészket találni a villamos talpfái közé építve. Ezt a fészket búbospacsirta pár rakta és költött is benne. Ez a fészkelési mód — üzemelő villamossínek között fészkelő madár — a ritkaságok közé tartozik. A búbospacsirta itt keresett és talált magának fészkelési helyet, ahol az emberek nem háborgatják, a villamos zaját pedig elviseli. E fészkelési módról és a madár viselkedéséről a MAFILM kisfilmet készített.

Nappali és esti megfigyeléseim a következők:

A pacsirta a tojásokon nyugodtan ült minden esetben. Ha jött a villamos, a kotló madár leszállt a fészekről, amikor a villamos elment, visszaszállt és folytatta tovább a kotlást. Ugyanígy este és éjszaka is.

Az érdekes és igen ritka fészkelési mód miertjét keresve arra a következtetésre jutottam, hogy: a körzetben — cca 1 km-es — birkanyájakat legeltetnek, melyek mindent letaposnak, feleszik a zöldet, és itt a madarak eredménytelenül fészkeltek. Keresvén maguknak a megfelelő fészkelési helyet, eljutottak a villamos-sínekhez és miután a sínek között a birkák nem legelnek, itt találtak maguknak viszonylag háborítatlan helyet, megalkudva a civilizáció vívmányaival, ez esetben a villamossal.

Müller Jenő

BARÁZDABILLEGETŐ — SZARVAS HÁTÁN

Érdekes és bájos jelenetnek voltam szemtanúja egy júliusi délután a Börzsönyben, a Kámor-hegy oldalában.

A sziklák alatt szarvastehén legelészett a borjával. A borjú hátára egyszercsak felröppent az egyik barázdabillegető, amely a sziklák között fészkel, és ott kezdte fogdosni a rovarokat. A borjú kíváncsian leste hátán az önkéntes tisztogatót, de nem idegenkedett tőle. Mikor az közben le-leszállt a sziklákra, érdeklődve nyújtogatta felé az orrát. A billegető épphogy betartotta a 10—15 cm-es „tisztos távolságot”. Mindez mintegy tíz percig tartott, majd a barázdabillegető más vadászterület után nézett.

Varga Zsolt

A KIS BÉKÁSZÓ SAS (*Aquila pomarina*) FELISMERÉSE ÉS NÁSZREPÜLÉSE

Annak ellenére, hogy ma már a világ jelentős részén, — főleg a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács szorgalmazására — a ragadozómadarak törvényes védelemben részesülnek, az elmúlt évtizedekben megindult rohamos pusztulási folyamat sok helyen aligha állítható meg, jó esetben egy stagnálást sikerül elérni. Ez a helyzet hazánkban is, ahol a ragadozómadarak veszélyeztetettsége inkább még növekedőben van, semhogy javulna (mint arra Haraszthy László Tájékoztatónk 1979. évi április—júniusi számában részletesen rámutatott). Éppen ezért fontos kiemelten védett fajaink fokozott védelme és ennek természetes előfeltétele a fajok helyes felismerése. A nemzetközi madártani szakirodalom és a hazai gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy a ragadozómadarak felismerése és ezek közt a kis békászó sasé különösen nem könnyű feladat. Ez annál is inkább érvényes, mert a ragadozók általános gyérülésével a megfigyelésben szerethető gyakorlat lehetősége is mindinkább csökken. Ezen a téren közkézen forgó határozó könyvek sajnos csak egészen nagy vonalakban nyújtanak segítséget és még a nagy gyakorlattal rendelkező szakemberek, annál inkább a magunkfajta „műkedvelő madármegfigyelők” számára is igen sokszor bizonytalan a többnyire csak rövid ideig látható madár egyértelmű meghatározása.

Ezért a békászó sasnak a gyakoribb egerészölyvtől való megkülönböztető bélyegeit szeretném e helyen az irodalom és személyes tapasztalatok alapján összefoglalni. Nagyobb távolságban, vagy magasságban vitorlázó egyedek felismerése különösen problematikus. Ez esetben az ölyvvel szemben a csaknem párhuzamos szárnyszéleken és hét szabad szárnyvezőn (az ölyvnel csak 5—6) kívül a szárnytartás iránymutatást adhat. Míg az ölyv vitorlázáskor enyhe V-alakban tartja a szárnyát (leereszkedéskor, vagy erős szélben ez változhat!), addig a békászó sas egyébként vízszintesen tartott szárnyának külső végét kifejezetten lefelé hajtja („lógó” szárnytartás, szemben más, „vitorlázásra hajlamos” fajok, mint pl. a parlagi sas, kígyászölyv vagy darázsölyv vízszintes szárnytartásával). Ezenkívül, ha már közelről, szemben repül velünk a madár, a szárny elülső élén többször a (behajlított) „csukló” táján világos foltot látunk. A csak egészen közelről látható színezetről a következőkben adok rövid leírást.

Folyó évi május 3-án alkalmam volt igen közelről, kitűnő megvilágítási viszonyok mellett, kb. fél órán át kis békászó sasok nászrepülését megfigyelni (a pontos helyet természetvédelmi okokból nem közlöm). Így a madarakat egyértelműen meg tudtam határozni, azok színezetét pontosan lejegyezni, amit a következőkben szeretnék közreadni. Másrészt néhány szóval a nászrepülést ismertetem, melyről a hazai irodalomban adatot nem találtam (Magyar Madártani Bibliográfia, 563. oldal fajra vonatkozó tételei).

Mindkét madár homloka és feje teteje, egészen a tarkóig élénk szalmasárgának látszott a napfényben, szárnyak elülső éle, a válltól a csuklóig a test többi részénél világosabb barna volt (a fent említett elülső világos „csuklófolttal”). A hát és a felső szárnyfedők, a hasoldal és az alsó szárnyfedők alapszíne egyenletes rozsdabarna volt, a felső szárnyfedőkön 3—4 szabálytalanul elhelyezkedő, igen világos folttal (vedlés, fiatakkori tollazat maradványa?). Az első- és másodrendű evezők és a nagy farktollak alul-felül sötét, egyenletes dohánybarnának mutatkoztak, rajtuk keresztcsávózás távcsővel nem látszott. A repülő madarakon jól megfigyelhető volt az alsó szárnyfedők világosabb volta a sötétebb evezőtollakkal szemben, amit az újabb irodalomban a legjobb „terebélyegnek” tartanak, mely a kis békászó sást megkülönbözteti a nagy békászó sástól (lásd Schmidt E. ismertetését Tájékoztatónk 1977. május—júniusi számában, Svenson: Var Fogelvard, 1975-ben megjelent cikke alapján. Egyébként az Aquila clanga-t az újabb magyar madártani szakirodalom „fekete sas”-nak nevezi, ami szerintem nem helyes, mert két, egymástól alig megkülönböztethető ikerfajról van szó, melyekre a közös „békászó sas” elnevezés helyesebbnek látszik). Az élénksárga fejtető (melyre határozókönyvekben utalást nem találtam) és a váll táján is mutatkozó fehéres foltok a parlagi sasra emlékeztettek, az egyszínű, dohánybarna fark azonban az utóbbi faj világosabb, idős korban keresztcsávós farkától jól eltért. A Természettudományi Múzeum és a Madártani Intézet gyűjteményeiben mindössze három kitömött példányt találtam ebből a fajból, melyek közül az egyiknél szintén eléggé világos a fej. Mindez a ragadozómadarak rendkívüli színbeli variációjára mutat.

A békászó sasok nászrepülése a következőképpen játszódott le: a kedvező felszálló légáramlatok kihasználásával a madarak több mint 10 percen át szárnycsapás nélkül köröztek egy vízfelület felett, igen lassú, méltóságteli emelkedéssel, egymás

mellett repülve fordulás közben elsörendű evezőiket szinte görcsösnek tűnő mozdulatokkal görbítették lefelé. Egy bizonyos magasságot elérve (kb. 50 m?) az egyik fél hirtelen összezsapva szárnyát zuhanni kezdett (hím?), mire a másik is követte. Ezután újra kezdték a felfelé való körözést és a zuhanó mutatványt. Végül lassú körözés után egy irányba eltávoztak.

Leírásomat még két gondolattal szeretném zárni: a faj rendkívüli természetvédelmi jelentőségét kihangsúlyozza az a tény, hogy határainktól nyugatra teljesen kihalt (Ausztriában 1853-ban lőtték az utolsó példányt!) és hazai populációnk nehézségeit fentebb vázoltuk. Érthető tehát, hogy bármilyen „ölyv-gyérítés” ilyen fajokkal való összetévesztés veszélye miatt, — csak néhány példány kilövése esetén is a populáció teljes kihalásának veszélyével járhat.

Dr. Jánossy Dénes

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK HOLLANDIÁBAN ÉS BELGIUMBAN

1981. július 14-től 1981. július 18-ig végeztem a madártani megfigyeléseimet Hollandia és Belgium területén.

Hollandiában négy napig a következő helyeken végeztem a madártani megfigyeléseimet: **Flevoland** (= F): a védgát jobb oldalán összefüggő nádas, bal oldalán az É-i tenger terült el. **Lelystad** (= L): védgát az É-i tengeren, **Afsluitdijk** (= A): az autósztráda mindkét oldalán a nyílt tenger terül el. Egy magas védgát védi az autópályát a tenger hullámaintól, **Durgerdam** (= D): egy halászfalu Amsterdam közelében. Campingjét csatorna szeli át, D-i részén hatalmas rétlgelő található.

Belgiumban egy napot figyeltem a madarakat **Knekke** (= K) környékén, közel a holland határhoz. Homokdűnés terület.

A fajok és egyedszámok a következők: Kis vöcsök (*Podiceps ruficollis*): 1 (D); Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*): 4 (A); 2 (D); Kormorán (*Phalacrocorax carbo*): 20 (F), 41 (L) — a halászhálókat tartó cölöpökön ülve vadásztak a halakra; Szürke gém (*Ardea cinerea*): 1 (F); Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 18 (F), 216 (L); Vetési lúd (*Anser fabalis*): 453 (F); Tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) 1 (F), 400—500 (L), 7 ad. + 6 juv. (D) — a csatornán úsztak az anyjuk után a camping területére, 31 (K); Nyíl farkú réce (*Anas acuta*): 4 (D); Barátréce (*Aythya ferina*): 350—400 (L) Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 39 (A) — leg-

többjük háton fekve viteti magát a hullámokon; Füstös réce (*Melanitta fusca*): 4 (D); Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*): 1 hím (F); Vörös vércse (*Falco tinnunculus*): 1 (F); Vízityúk (*Gallinula chloropus*): 1 (K); Szárcsa (*Fulica atra*): 54 (F), 8 (D), 19 (K); Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*): 29 (A), 67 (D), — kb. 20 m-re bevártak, s közben a *Dreissena polymorpha* vándorkagylókat törték fel. Bibic (*Vanellus vanellus*): 18 (L), 42 (D); Nagy póling (*Numenius arquata*): 2 (D) — hang is; Nagy goda (*Limosa limosa*): 19 (D) — seregélyek között; Piroslábú cankó (*Tringa totanus*): 28 (D) — hang is; Havasi partfutó (*Calidris alpina*): 21 (F); Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): 1 (A) — körözött, amíg a csigaforgatókat lestem; Viharsirály (*Larus canus*): 18 (A); Ezüstsirály (*Larus argentatus*): 2 (F), 39 (A), 118 (K) — az Afsluitdijk autópálya melletti védőgáton 1 km-es szakaszon 19 db elhullott ezüstsirályt találtam!; Heringsirály (*Larus fuscus*): 11 (D); Dankasirály (*Larus ridibundus*): 46 (F), 19 (A), 71 (D), 80—100 (K) — bent Amsterdam belvárosában is találtam sok elütött dankasirályt!; Dolmányos sirály (*Larus marinus*): 14 (K); Örvös galamb (*Columba palumbus*): 2 (F), 2 (D) — hang is; Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*): 17 (D), 8 (K); Kakukk (*Cuculus canorus*): 1 (D) — hang is; Sarlósfecske (*Apus apus*): 15—20 (F), 40—50 (D) — tenger felett köröztek; Füstifecske (*Hirundo rustica*): 20—30 (D); Csóka (*Corvus monedula*): 6 (K); Szarka (*Pica pica*): 4 (D) — a camping szemetesládán szedegettek; Seregély (*Sturnus vulgaris*): 300—400 (F) nádszélén, 70—80 (D) — a tehének között, benn a durgerdami campingben a villanyoszlop alatt 1 elhullott. A camping fűzfáiban fészkelnek: 10 adultus és 14 juv. seregélyt találtam az odvas fűzfákon. Házi veréb (*Passer domesticus*): 9 (D) — nádfedeles ház ereszén, 19 (K).

Dr. Rékási József

LEVELEK

A nyár folyamán egy számomra nagyon kedves élményben volt részem. Magas, szőke fiatalember keresett fel a szerkesztőségben és szerényen mosolyogva mutatta meg frissen bekötött diplomamunkáját. Amikor ezt a látogatást megelőzőleg még

a témájával kapcsolatban jelentkezett, az első pillanatban alig ismertem meg, ha az utcán találkozunk, biztosan elmegyek mellette. De nyomban utána eszembe jutott az a sok évvel ezelőtti telefon, amikor egy apuka hívott fel a Madártani Intézetben és sűrű mentegetőzések közepette azt kérdezte, behozhatná-e madarak iránt érdeklődő kisleányát egy rövid beszélgetésre. A találkozás természetesen megtörtént, a „rövid beszélgetés”-ből fél délután lett, de Laci ettől kezdve hűséges látogatója és levelezője maradt az intézetnek. Beszámolt megfigyeléseiről és élményeiről, de decemberben mindig tőle futott be az első karácsonyi és újévi üdvözlés is. Kedves és jóleső figyelmesség.

Pedig utólag visszagondolva rá, alapjában véve semmi rendkívülit nem csináltam. Ha meglátogatót, elbeszélgettünk a madarakról, kérdésekre próbáltam válaszolni, tanácsokat adtam, mit hol figyeljen meg. Tartottuk a kapcsolatot, tulajdonképpen ez volt minden. Mint annyi más hasonló korú fiatallal is. De ez, természetesen párosulva a madarak iránti érdeklődéssel és szeretettel, úgy látszik elég is volt. Az egykori rövidnadrágos kisleány időközben férfivá serdült, bajuszt növesztett, és erdőmérnöki diplomáját a zalai erdőkben végzett madárállomány vizsgálatairól írta. Nem tudom, hol kezdi majd pályafutását, de abban biztos vagyok, hogy kapcsolata a madarakkal, a madárvédelemmel nem fog megszűnni sohasem.

A Madártani Intézetben eltöltött 15 év alatt megszoktam, hogy a beérkező levelekre azonnal és lehetőleg kimerítően válaszoljak. A levélíró természetesen fontosnak érzi a problémát amiért hozzánk fordult és a személye megbecsülésének, ha a válasz postafordultával meg is érkezik, ennek nyelvezete, ha a levélíró meg is akarjuk tartani, — nem a „magunk”, hanem a madárvédelem ügyének — csakis szívélyes, baráti hangvételű lehet. Hivataloskodó, rideg, lélektelen válaszokkal nem lehet segítő társakat, megfigyelőket toborozni a madárvédelem és madártan ügyének. Az a fiatal, aki érdeklődő soraira „Levére válaszolva értesítem...” kezdetű választ kap, biztosan törli címünket a noteszből, ha a bizalmat előlegezve, esetleg már korábban bejegyezte volna. Amikor egy fiatal levélíró madárász-élményei mellett elmeséli azt is, hogy egy balszerencsés mozdulat következtében a karját törte, vagy a nem éppen szépre sikerült bizonyítványról panaszkodik, a válaszban ezekre is reagálnunk kell. Mert azt azért nem kívánhatjuk egy általános iskolás tanulótól, hogy idejét és gondolatait, bármennyire szeresse is a madarakat, csakis ez a téma töltse ki.

Két éve, amióta az Állatvilág című zoológiai magazin szerkesztőségében dolgozom, a posta ismét egyre több nekem címzett levelet hoz az ország minden részéből. Igaz, az érdeklődési kör itt a korábbihoz képest kiszélesül, fiúk és lányok nemcsak madarakról, de tengerimalacról, aranyhórcsóról, törpeegérről vagy éppen békákról is érdeklődnek, de a lényeg azért ugyanaz marad. Állatokat szerető fiatalok keresik a kapcsolatot, mert feleletet igényelnek kérdéseikre, és tartozni szeretnének valahová, ahol érdeklődési körüknek megfelelő munka folyik. És az ország távoli vidékein, eldugott kis falukban élő gyerekek számára, erre az állandó kapcsolattartásra, a levél jelenti az egyetlen reális lehetőséget. Sokszor elmondtuk már, milyen jó lenne, ha Egyesületünknek az ország minden településén legalább egy tagja élne és dolgozna. Erre gondoljanak a Helyi Csoportok és Szakosztályok vezetői, ha a postás vidéki fiatalok leveleit teszi asztalukra.

Schmidt Egon

1960 ÉS 1979 KÖZÖTT LEÍRT ÚJ MADÁRFAJOK

(D. Luther cikke alapján Der Falke 1981. 5—6. füzet)

Az elmúlt 20 évben 72 új madárfajt írtak le a világon.

Ezek faunaterületenkénti megoszlása a következő:

Palearktikus	3
Etiopiai	16
Neotropikus	38
Orientalis	7
Ausztráliai	8
Összesen:	72

Különösen érdekes, hogy ezek között a palearktikumban is található három eddig ismeretlen faj. Sitta ledanti — csuszka faj Marokkóból, Montifringilla theresae — havasi pinty faj Afganisztánból és Locustella amnicola — tücsökmadár faj Szahalin és Kuril szigeteken. (Sajnos ezeknek a fajoknak még nincs magyar neve így csak latinul tudjuk megadni a fajok pontos nevét.) A leírt új fajok legnagyobb része igen kis területen élő kis egyedszámú faj, valószínűleg ezért került el a kutatók figyel-

mét a korábbi időszakban. Jó példa erre a fent említett csuszka, amely a korzikai és török csuszkához nagyon hasonló, de el-
különült elterjedési területen a Kabilen masszívumban él csak.
1977. évi állománya 16 pár volt.

Haraszthy László

Szerkesztői megjegyzés:

Ch. Darwin figyelt fel először a múlt század közepén arra, hogy a tengeri szigetek madárvilága milyen gyökeresen eltér a nagy, egybefüggő szárazföldekétől. Többek közt ez vetette fel a fajok átalakulásának kérdését is. A múlt század második felében egy sor kutató kialakította a ma is használatos állatföldrajzi besorozást. Ezek közül itt csak P. L. Sclater és A. R. Wallace nevét említem, akik a londoni British Museum világanyagán ismerték fel a szigeteken kívül a földrészek állat- és madárvilága közötti éles határokat. E szerint holarktikumnak nevezik az Európát, Észak—Afrikát és Ázsia 30-ik szélességi foktól északra eső részét (ezeket együtt palearktikumnak is nevezzük), valamint Észak—Amerika Mexikótól északra eső részét magába foglaló hatalmas területeket (ez utóbbi külön a nearktikum). Ezenkívül megkülönböztetik a Közép- és Dél-Amerikát magába foglaló neotropikus, a dél-afrikai (Szaharától délre eső) etiópiai, a dél-ázsiai orientális és az ausztráliai-, óceániai szigetvilági ausztrálázsiai állatföldrajzi régiót. Az állatföldrajzi tartományok különbségei csak azok sok millió éves geológiai története ismeretében érthetők meg.

Dr. Jánossy Dénes

Héják elveszítik a gyűrűket (Habichte (*Accipiter gentilis*) verlieren Ringe) ZIEMSER, F. 1981. CORAX 8:3. 211-212

Schleswig—Holsteinben az Állami Madárvédelmi Állomás 1979 és 1980 folyamán 70 héját fogott be egy vizsgálat során. A madarak a helgolandi Vogelwarte alumínium gyűrűjén kívül

minden I. rendű és II. rendű evezőre, valamint a faroktollakra egyedi számjelölést pecsételtek.

Néhány héját visszafogtak. A kettős jelölés segítségével megállapították, hogy két héja elveszítette a gyűrűjét.

Ezek a következők:

1. Hím, 1979. VI. 9-én fészekben gyűrűzve, VII. 18-án a fészek környékén megfogva és pecsételve, 1979. X. 26-án 26 km távolságban visszafogva — gyűrű nélkül.
2. Adult nőtény, 1980. II. 6-án fogva, II. 16-án visszafogva (még gyűrűvel), 1980. IX. 19-én ismét visszafogva — gyűrű nélkül.

N. G.

Jaan Rannap: Az utolsó fehér tollú. Eesti Raamat, Tallin 1967.
és Móra Kiadó—Kárpáti Kiadó 1977.
(30 rövid fejezet, 201 oldal, rajzok)

Észtország megragadóan szép, tenger melléki megmaradt erdeinek halászsasairól szól ez a könyv, szinte költőinek leírva életmódjukat a még gyéren lakott tájon, a hatvanas években. Könyvét úttörő-korúaknak írta elsősorban az észti szerző; tartalmilag lényegében egy halászsas-fióka megmentésén, felnevelésén, majd „visszavadításán” és szabadon bocsátásán keresztül ismertet meg bennünket a Balti-tenger melléki táj halászsasainak az életével.

Dr. Tapfer Dezső

Die Greifvögel. Ihre Biologie und Ökologie

Leslie Brown — Renate van den Elzen

Verlag Paul Parey, 1979.

(256 oldal, 14 fejezet)

Ez az új könyv sok kiváló, színes ragadozómadár-fényképet, fekete-fehér fotót, rajzokat (röpképek; nászrepülések „pályái”) is tartalmaz, Földünk teljes ragadozómadár-világával kísérel

meg megismertetni bennünket. Nem tud teljes képanyagot adni (színes madár-festményeket nem közöl), nem is meghatározókönyvnek írták.

Úgy ismerteti földünk ragadozómadarait, hogy **kilenc** nagy **vegetációs területre** — zónára tagolva ismerteti a kontinenseket — mindenhol az azokon tipikus ragadozómadár-élővilággal: részletezve az életmódtani, a biológiai-ökológiai összefüggéseket, sajátosságokat. Részletesen ismerteti a legjellemzőbb és már jól ismert egyes fajok magatartás-biológiáját, testfelépítését — összefüggésben a zsákmányszerzési módokkal. Külön fejezetben tárgyalja a **leginkább veszélyeztetett** ragadozómadárfajokat, megkísérelve mindenütt ismertetni az állományok megvédésére leginkább alkalmasnak látszó, követni ajánlott módszereket.

A mi kerecsensólymunkra (a palearktikus faunaterületen belül) a „miénkre” érvényes szerzői ajánlást most csak kiemelném ebből a témakörből:

különleges védelemre szorul a **kerecsen** a solymászok okozta rendkívül veszélyes (tartós) kártételek vonatkozásában!

Dr. Tapfer Dezső

FELHÍVÁS

Az elkövetkező évben szeretném feldolgozni a nagy fülemüle (*Luscinia luscinia*) hazai őszi vonulásának időbeni lefolyását. A gyűrzött példányok adatait a törzskönyvek alapján gyűjtöttem össze, így tagtársaimat csak a **biztos** megfigyelések adatainak közlésére kérem 1954-től 1981 ősziig bezárólag. A következő adatokat kérném: a megfigyelés helye (községhatár) és dátuma, példányszám, a tartózkodóhely néhány szavas jellemzése (pl. csalánnal benőtt árok). A nagy fülemüle őszi vonulása hazánkban augusztus elején indul, így az adatokat, a költőhelyekhez közel eső területekre is gondolva, július 15-től kérném a Központi Iroda címére beküldeni.

Kellő számú megfigyelési adat beérkezése esetén mód nyílna arra, hogy képet kapjunk ennek az érdekes madárfajnak a vonulási ritmusáról, hazai kulminációs időkről és a vonulás idő-

beni kiterjedéséről. A beküldött adatokat előre is köszönöm. (Felhasználásra kerülnek az 1982 március végéig beérkezett megfigyelések.) A feldolgozás a Madártani Tájékoztató hasábjain lát majd napvilágot.

Schmidt Egon

Helyreigazítás

A Madártani Tájékoztató 1981. évi második számában a 113. oldalon sajnálatos elírás történt. A kis sirály adatoknál az utolsó három helyett (Hortobágy, Pentezug, Püspökladány) kis sólyom (*Falco columbarius*) értendő. Ezek az adatok tehát értelemszerűen a 112. oldal aljára tartoznak.

Értesítés

Értesítjük kedves Tagtársainkat, hogy 1982-ben ismét kiadásra kerül az Európa madarai című könyv. Kérjük azokat, akik igényt tartanak erre a jól használható madárhatározóra, nyílt levelezőlapon értesítsék Egyesületünk központi irodáját.

